

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

ATATÜRK DÖNEMİ ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ

Doktora Tezi

YAKUP OFLAR

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CEMAL AVCI

BOLU, MAYIS - 2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yakup OFLAR tarafından hazırlanan “Atatürk Dönemi Öğretmen Milletvekilleri” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 12/05/2022

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Cemal AVCI
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Prof. Dr. Fatma ÜNAL
Bartın Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Adnan ALTUN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Cemal SEZER
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Taner BİLGİN
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin 30/05/2022 tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 29 olarak tespit edilmiştir.

.....
YAKUP OFLAR

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Atatürk Dönemi Öğretmen Milletvekilleri adlı bu tez çalışmasında Atatürk'ün hayatta olduğu dönemlerde (1920 – 1938) Türkiye Büyük Millet Meclisine giren öğretmen kökenli milletvekilleri ve bu milletvekillerinin TBMM'nin açıldığı ilk dönemden (I. Dönem) Atatürk'ün hayatta olduğu son dönemin (V. Dönem) sonuna kadar geçen sürede Meclis içerisinde veya Meclis dışında yaptıkları ve Türk siyasi, eğitim, sosyal, kültürel hayatını etkileyen çalışmaları araştırılmıştır. Çalışmada inkılâp tarihi, Türk parlamento tarihi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk eğitim tarihi gibi alanlarda araştırmalar yapılmıştır.

Milletvekili, parlamento, öğretmen nedir ve bunların zaman içerisindeki durumları nasıldır sorularının yanında Atatürk Dönemi'nde Türkiye Büyük Millet Meclisine giren öğretmen kökenli milletvekilleri kimlerdir? Bu milletvekillerinin milletvekillik süreleri nelerdir? Hükûmetlerde ve meclis çalışma komisyonlarında görev alan öğretmen kökenli milletvekilleri kimlerdir? Bu milletvekillerin siyasi, eğitim, sosyal ve kültürel İnkılâplara etkileri nelerdir gibi soruların cevapları tez çalışması içerisinde araştırılmış ve cevaplanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının ana veri kaynağı olarak TBMM Zabıt Cerideleri, Kanunlar, TBMM Vakfı tarafından yayınlanan Türk Parlamento Tarihi kitapları, TBMM Milletvekilleri Albümü oluşturmaktadır. Bunların yanında bahse konu milletvekilleri tarafında yazılmış hatıralar ve konuyla ilgili diğer yayınlar da araştırma için kullanılmıştır. Bu dönem içerisinde farklı dönem ve sürelerde görev yapan 282 milletvekili tespit edilebilmiştir. Bu milletvekillerinin çalışmamıza konu olan faaliyetleri üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Dönemin tarihsel ve genel siyasi durumu ve bunların çalışmaya etkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yapılan girişin ardından ikinci bölümde öğretmenliğin, milletvekilliğinin ve parlamentonun tanımları yapılmış ve bunların tarih ve Türk tarihi içerisinde gelişimi genel hatlarıyla verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmamıza konu olan milletvekilleri tespit edilmiş, bunların çalışma dönemleriyle birlikte doğum – ölüm tarihleri,

doğum yerleri ve milletvekili oldukları bölgeler verilmiştir. Bir sonraki bölümde 1920’de itibaren kurulan hükûmetlerde ve Meclis’te kurulan komisyonlarda görev alan öğretmen kökenli milletvekilleri verilmiştir. Komisyonların tanımları ve içerik açıklamaları yapılarak bazı çalışmalarına değinilmiştir. Beşinci bölümde öğretmen milletvekillerinin Türk siyasi, eğitim, sosyal ve kültür hayatını etkileyen inkılâplar ve öğretmen kökenli milletvekillerinin bu inkılâplara yaptıkları katkılara değinilmiştir. Her bölümün kendi içerisinde değerlendirmesiyle birlikte altıncı bölüm olan sonuç kısmında genel bir değerlendirmede bulunulmuş ve çalışmadan çıkarımlar yapılmıştır. Çalışmanın sonunda ekler kısmında çalışmaya konu olan milletvekillerinin 1920 tarihi başlangıç alınarak meclis içerisinde ve dışında yaptıkları çalışmalar tablolaştırılarak verilmiştir. Bunların yanında gerekli görülen ilgili kanun ve kararlar da ekler kısmında verilmiştir.

Öncelikle çalışma süresince değerli katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen, önerileriyle çalışmama ışık tutan tez danışmanım Prof. Dr. Cemal AVCI’ya çok teşekkür ederim. Tez İzleme Komitesi üyeleri Doç. Dr. Adnan ALTUN’a ve Doç. Dr. Cemal SEZER’e tez süresince katkıları ve fikirlerinden dolayı ayrı ayrı teşekkür ederim. Çalışmam sırasında bana her konuda destek olan eşim Ayşe OFLAR’a ve kızlarıma ve manevi desteklerini her zaman arkamda hissettiğim anneme ve babama en kalbi sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Yakup OFLAR

ÖZET

ATATÜRK DÖNEMİ ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ

DOKTORA TEZİ
YAKUP OFLAR

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. CEMAL AVCI)

BOLU, MAYIS - 2022
XXIII +325

1876 Kânûn-i Esâsî'yle Türk demokrasi tarihinde önemli bir köşe geçilmiş ve ilk kez parlamento açılmıştır. Bu parlamento 1877'de verilen aranın ardından 1908'de tekrar faaliyetlerine başlamıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında 21 Aralık 1918 de feshedilen meclis 1919 seçimleri sonrasında 12 Ocak – 18 Mart tarihleri arasındaki kısa döneminden sonra 11 Nisan 1920'de resmen kapatılmıştır. 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi ise Türk demokrasi tarihinin en önemli adımı olmuş ve faaliyetleri bu tarihten itibaren başlayarak günümüze kadar gelmiştir.

Bu çalışmada, Atatürk'ün hayatta olduğu dönemlerde Türkiye Büyük Millet Meclisine giren (1920 – 1938) öğretmen kökenli milletvekilleri ile bu milletvekillerinin Türk siyasi, eğitim, kültür ve sosyal hayatına etkileri araştırılmıştır. Çalışmada öğretmen, milletvekili, parlamento nedir sorularının yanında Atatürk dönemi öğretmen milletvekilleri kimlerdir, bu milletvekillerinin meclis içerisindeki ve dışındaki çalışmaları ile Türk siyasi, eğitim, kültür ve sosyal hayatına etkileri nelerdir sorularına cevaplar aranmıştır.

Öğretmen milletvekilleri çalışmamıza konu olan ilk beş dönem içerisinde yaklaşık olarak I. ve II. Dönemde % 25, III. Dönemde % 33 ve IV. ve V. Dönemde % 35 ve ortalama % 30 oranında Meclis'te bulunmuşlardır. Bu süreç içerisinde kurulan hükûmetlerde görev almışlardır. Meclis komisyonlarına ve çalışmalarına katılmışlar, yasa hazırlama süreçlerine dâhil olmuşlardır. Parlamento içerisinde görüşmelerde söz alarak, takrirler sunarak ve teklifler vererek de aktif roller oynamışlardır. Bunların yanında devlet içerisinde ve dışında çeşitli görevlerde de bulunmuşlar, çalışmalar yapmışlar ve tüm bu görev ve çalışmalarıyla Türk siyasi, eğitim, sosyal ve kültürel hayatına katkılar sağlamışlardır.

ANAHTAR KELİMLER: Öğretmen, milletvekili, parlamento, öğretmen kökenli milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi

ABSTRACT

The Kanun-i Esasi of 1876 was an important turning point in the history of Turkish democracy and the parliament was opened for the first time. This parliament started its activities again in 1908 after the break in 1877. The parliament, which was dissolved on 21 December 1918 after the First World War, held the 1919 elections and it was officially closed on April 11, 1920, after a short period from January 12 to March 18. The Turkish Grand National Assembly, which was opened in Ankara on April 23, 1920, has been the most important step in the history of Turkish democracy and has continued its activities from this date until today.

In this study, teacher-based deputies who entered the Turkish Grand National Assembly (1920 - 1938) during Atatürk's lifetime and the effects of these deputies to Turkish political, educational, cultural and social life were investigated. In this study; besides the questions of what is a teacher, a deputy, a parliament, answers were sought to the questions of who are the teacher deputies of the Atatürk period, what are the works of these deputies in and outside the parliament and their effects to Turkish political, educational, cultural and social life.

In the first five periods, which are the subject of our study, teacher deputies are present in the parliament approximately 25% in the first and second periods, 33% in the third period, 35% in fourth and fifth periods, and an average of 30%. In this process, they have served in formed governments, participated in parliamentary commissions and commission work, and were involved in law-making processes. They also played active roles in the parliament by taking the floor, presenting comments and making proposals. In addition to these, they have also held various positions within and outside the state, and they have carried out actions. With all these duties and works, they have contributed to Turkish political, educational, social and cultural life.

Key Words: Teacher, deputy, parliament, teacher - based deputies, Turkish Grand National Assembly

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xx
RESİMLER LİSTESİ.....	xxii
KISALTMALAR ve AÇIKLAMALAR.....	xxiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	10
1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	11
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	11
1.3.1. Zaman Bakımında Sınırlandırma	12
1.3.2. Mekân Bakımından Sınırlama.....	12
1.3.3. Konu Bakımından Sınırlama.....	12
2. TÜRKİYE'DE ÖĞRETMENLİK, PARLAMENTO VE MİLLETVEKİLLİĞİ.....	13
2.1. Türkiye'de Öğretmenlik.....	13
2.1.1. Öğretmen, Muallim, Müderris, Dersiâm, Hoca	13
2.1.2. 1920 Öncesi Öğretmenlik	15
2.1.3. 1920 Sonrası Öğretmenlik.....	17
2.2. Türkiye'de Parlamento.....	18
2.2.1. Parlamento.....	18
2.2.2. 1920 Öncesi Parlamento	20
2.2.3. 1920 Sonrası Parlamento.....	23
2.3. Türkiye'de Mebusluk ve Milletvekilliği	25

2.3.1.	Mebusluk, Milletvekilliği.....	25
2.3.2.	1920 Öncesi Mebusluk ve Milletvekilliği.....	25
2.3.3.	1920 Sonrası Mebusluk ve Milletvekilliği.....	27
3.	TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE (1920 – 1939)	
	ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ	30
3.1.	TBMM I. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri	30
3.2.	TBMM II. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri.....	39
3.3.	TBMM III. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri	45
3.4.	TBMM IV. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri	52
3.5.	TBMM V. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri.....	58
3.6.	III. Bölümün Değerlendirmesi	67
4.	TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE (1920 – 1939)	
	HÜKÜMETLERDE ve MECLİS KOMİSYONLARINDA ÖĞRETMEN	
	MİLLETVEKİLLERİ.....	71
4.1.	Hükûmetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	71
4.1.1.	TBMM I. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen	
	Milletvekilleri	73
4.1.1.1.	Muvakkat İcra Encümeni'nde Görev Alan Öğretmen	
	Milletvekilleri.....	73
4.1.1.2.	I. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	75
4.1.1.3.	II. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	77
4.1.1.4.	III. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Alan Öğretmen	
	Milletvekilleri.....	79
4.1.1.5.	IV. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Alan Öğretmen	
	Milletvekilleri.....	80
4.1.2.	TBMM II. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen	
	Milletvekilleri	81
4.1.2.1.	1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen	
	Milletvekilleri.....	81

4.1.2.2. 2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	82
4.1.2.3. 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	83
4.1.2.4. 4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	84
4.1.3. TBMM III. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	86
4.1.3.1. 5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	86
4.1.3.2. 6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	87
4.1.4. TBMM IV. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	88
4.1.4.1. 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	88
4.1.5. TBMM V. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	90
4.1.5.1. 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	90
4.1.5.2. 9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	91
4.1.5.3. 10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	92
4.1.5.4. 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri.....	93
4.2. Meclis Komisyonlarda Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	93
4.2.1. TBMM I. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	96

4.2.1.1. Adalet (Adliye) Komisyonu	97
4.2.1.2. Anayasa (Kanun-i Esasi) Komisyonu	98
4.2.1.3. Bayındırlık (Nafia) Komisyonu.....	99
4.2.1.4. Bütçe Komisyonu	99
4.2.1.5. Dış İşleri Komisyonu.....	100
4.2.1.6. Dilekçe Komisyonu	101
4.2.1.7. İçişleri Komisyonu.	101
4.2.1.8. İçtüzük Komisyonu	102
4.2.1.9. İktisat Komisyonu	102
4.2.1.10. İrşad Komisyonu	103
4.2.1.11. Kitaplık Komisyonu	104
4.2.1.12. Mali Kanunlar (Kavanin-i Maliye) Komisyonu	105
4.2.1.13. Maliye Komisyonu	105
4.2.1.14. Maarif (Millî Eğitim) Komisyonu	105
4.2.1.15. Millî Savunma Komisyonu	106
4.2.1.16. Orman ve Madenler Komisyonu	107
4.2.1.17. Program Komisyonu.....	107
4.2.1.18. PTT Komisyonu	108
4.2.1.19. Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu	108
4.2.1.20. Sayıştay Komisyonu.....	109
4.2.1.21. Şer'îye ve Evkaf Komisyonu	109
4.2.1.22. Tapu ve Kadastro (Defter-i Hâkânî) Komisyonu	110
4.2.1.23. Tasarı Komisyonu	111
4.2.1.24. Tutanakları İnceleme Komisyonu	111
4.2.2. TBMM II. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	112
4.2.2.1. Adliye Komisyonu	113

4.2.2.2. Dâhiliye Komisyonu.....	113
4.2.2.3. Dilekçe (İstida) Komisyonu	113
4.2.2.4. Divanı Muhasebat Komisyonu	114
4.2.2.5. Diyanet İşleri ve Evkaf Komisyonu	114
4.2.2.6. Hariciye (Dışişleri) Komisyonu	114
4.2.2.7. İktisat Komisyonu	115
4.2.2.8. İmar ve İskân Komisyonu	115
4.2.2.9. İrşad Komisyonu	115
4.2.2.10. Kanunu Esasi (Anayasa) Komisyonu	116
4.2.2.11. Kavanin-i Maliye (Mali Kanunlar) Komisyonu	117
4.2.2.12. Kütüphane Komisyonu	117
4.2.2.13. Lâyiha (Tasarı) Komisyonu.....	117
4.2.2.14. Maarif (Millî Eğitim) Komisyonu	118
4.2.2.15. Memurin Muhakematı Komisyonu	118
4.2.2.16. Muavenet-i İctimaiye (Sosyal Yardımlaşma) Komisyonu	120
4.2.2.17. Muvazene-i Maliye Komisyonu	120
4.2.2.18. Mübadele Komisyonu	120
4.2.2.19. Müdafa-i Milliye Komisyonu	121
4.2.2.20. Nafia (Bayındırlık) Komisyonu.....	121
4.2.2.21. Nizamname-i Dâhili (İç Tüzük) Komisyonu.....	121
4.2.2.22. Posta ve Telgraf Komisyonu	122
4.2.2.23. Sıhhiye Komisyonu	122
4.2.2.24. Tapu Komisyonu	123
4.2.2.25. Tetkiki Hesabat Komisyonu	123
4.2.2.26. Ticaret Komisyonu	123
4.2.2.27. Tütün ve Sigara Kâğıdı İnhisarı (Tekel) Layihası Tetkik Komisyonu	124

4.2.2.28. Umur-u Divaniye Komisyonu	124
4.2.2.29. Umuru Tasarrufiye Komisyonu.....	124
4.2.2.30. Yanık Yerler Komisyonu	125
4.2.2.31. Ziraat Komisyonu	126
4.2.3. TBMM III. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	126
4.2.3.1. Adalet Komisyonu.....	126
4.2.3.2. Adliye Komisyonu	126
4.2.3.3. Anayasa Komisyonu.....	127
4.2.3.4. Bahriye Komisyonu.....	127
4.2.3.5. Bütçe Komisyonu	128
4.2.3.6. Damga Kanunu'nun Değiştirilmesi Konusunda Karma Komisyon	128
4.2.3.7. Dilekçe Komisyonu	129
4.2.3.8. Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonu.....	129
4.2.3.9. Dış İşleri Komisyonu.....	129
4.2.3.10. Hayvan Sağlığı Zabıtası Geçici Komisyonu	130
4.2.3.11. İç İşleri Komisyonu	130
4.2.3.12. İktisat Komisyonu	130
4.2.3.13. Kütüphane Komisyonu.....	131
4.2.3.14. Maarif (Millî Eğitim) Komisyonu	131
4.2.3.15. Maliye Komisyonu	132
4.2.3.16. Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu	132
4.2.3.17. Millî Savunma Komisyonu	132
4.2.3.18. Muvakkat (Geçici) Memurin Komisyonu	133
4.2.3.19. Muvakkat (Geçici) Harf Komisyonu.....	133
4.2.3.20. Nafia (Bayındırlık) Komisyonu.....	134
4.2.3.21. Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonu.....	134

4.2.3.22. Sıhhiye (Sağlık) Komisyonu	134
4.2.3.23. Tarım Komisyonu.....	135
4.2.3.24. Ticaret Komisyonu	135
4.2.3.25. Ziraat Komisyonu	135
4.2.3.26. Yavuz Zırhlısı Hakkında Soruşturma Komisyonu	135
4.2.4. TBMM IV. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	136
4.2.4.1. Adalet Komisyonu.....	137
4.2.4.2. Anayasa Komisyonu.....	137
4.2.4.3. Bayındırlık Komisyonu	137
4.2.4.4. Belediye Kanunu İnceleme Komisyonu	137
4.2.4.5. Bütçe Komisyonu	138
4.2.4.6. Dış İşleri Komisyonu.....	138
4.2.4.7. Dilekçe Komisyonu	139
4.2.4.8. Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonu.....	139
4.2.4.9. Gümrük – Tekel Komisyonu	139
4.2.4.10. İç İşleri Komisyonu	140
4.2.4.11. İktisat Komisyonu	140
4.2.4.12. İş Kanunu’nu İnceleme Geçici Komisyonu	140
4.2.4.13. İskân Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu	141
4.2.4.14. Kitaplık Komisyonu	141
4.2.4.15. Maliye Komisyonu	141
4.2.4.16. Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu	142
4.2.4.17. Memurin Kanun Tasarısı İnceleme Geçici Komisyonu	142
4.2.4.18. Millî Eğitim Komisyonu	142
4.2.4.19. Millî Savunma Komisyonu	143
4.2.4.20. Muamele Vergisi Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu	143

4.2.4.21. Orman Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu.....	143
4.2.4.22. Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu	144
4.2.4.23. Tarım Komisyonu.....	144
4.2.4.24. Vilayetler İdaresi (İl Özel İdaresi) Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu.....	144
4.2.5. TBMM V. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri	145
4.2.5.1. Adliye Komisyonu	145
4.2.5.2. Arzuhâl (Dilekçe) Komisyonu	145
4.2.5.3. Bütçe Komisyonu	146
4.2.5.4. İç İşleri (Dâhiliye) Komisyonu.....	146
4.2.5.5. Dış İşleri (Hariciye) Komisyonu	146
4.2.5.6. Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonu.....	147
4.2.5.7. Gümrük – İnhisarlar (Tekel) Komisyonu	147
4.2.5.8. İktisat Komisyonu	147
4.2.5.9. İntihap (Seçim) Mazbatalarını Tetkik Komisyonu.....	148
4.2.5.10. Kitaplık (Kütüphane) Komisyonu	148
4.2.5.11. Millî Eğitim (Maarif) Komisyonu	148
4.2.5.12. Maliye Komisyonu	149
4.2.5.13. Meclis Hesaplarının Tetkik Komisyonu.....	149
4.2.5.14. Millî Müdafaa (Savunma) Komisyonu.....	149
4.2.5.15. Nafia (Bayındırlık) Komisyonu.....	150
4.2.5.16. Sıhhat ve İçtimaî Muavenet (Sağlık ve Sosyal Yardım) Komisyonu	150
4.2.5.17. Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) Komisyonu.....	150
4.2.5.18. Ziraat Komisyonu	151

4.2.5.19. Belediye Kanunu ve Belediye Kanununa Ek Kanun Lâyihası Müzakeresi Geçici Komisyonu	151
4.2.5.20. İş Kanunu Layihası ve İş Kanunu'na Ek Kanun Layihasını Müzakeresi Geçici Komisyonu	152
4.2.5.21. Orman Kanunu Geçici Komisyonu	152
4.2.5.22. Kayseri – Eskişehir Tayyare Fabrikalarına Mütedavil (Tedavülde Bulunan) Sermaye Verilmesi Geçici Komisyonu	153
4.2.5.23. Vilayetler Hususi İdareleri Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonu	153
4.2.5.24. İzmir Vilayeti Turistik Yollarının İnşası Hakkındaki Kanunu Müzakere Geçici Komisyonu.....	154
4.2.5.25. Spor Teşkilatı Kanunu Komisyonu	154
4.2.5.26. Memurin Kanunu Komisyonu	154
4.2.5.27. İktisadi Teşekküllerin Teşkilatı ile Murakabeleri Hakkındaki Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonu.....	155
4.2.5.28. İskân Kanunu ve İskân Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonu.....	155
4.2.5.29. Kara Avcılığı Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonu	156
4.2.5.30. Belediyede Çalışan Baytarların Muamelelerine Dair Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonu.....	156
4.2.5.31. Halk Bankası ve Halk Sandıklarının Sermayelerinin Müzakeresi Geçici Komisyonu.....	157
4.3. IV. Bölümün Değerlendirmesi	164
5. SİYASİ, EĞİTİM, KÜLTÜR, SOSYAL VE HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLARDA ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ.....	168
5.1. Siyasi Alanda Yapılan İnkılâplarda Öğretmen Milletvekilleri	168
5.1.1. Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922).....	168

5.1.2. Lozan Barış Konferansı ve Antlaşması (20 Kasım 1922 – 24 Temmuz 1924).....	171
5.1.3. Ankara'nın Başkent Olması (13 Ekim 1923).....	173
5.1.4. Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923).....	175
5.1.5. Hilafetin Kaldırılması (3 Mart 1924).....	178
5.1.6. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924 – 5 Haziran 1925)	181
5.1.7. Serbest Cumhuriyet Fırkası, (12 Ağustos 1930 – 18 Kasım 1930).....	184
5.1.8. Laikliğin Anayasa'ya Girmesi (1937).....	187
5.2. Eğitim, Kültür ve Sosyal Alanda Yapılan İnkılâplarda Öğretmen Milletvekilleri.....	189
5.2.1. Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu'nun Kabulü (1924) .	189
5.2.2. Şapka Kanunu ve Kılık Kıyafet Devrimi (25 Kasım 1925).....	191
5.2.3. Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun (22 Mart 1926)	194
5.2.4. Latin Harflerinin Kabulü (3 Kasım 1928).....	196
5.2.5. Millet Mekteplerinin Açılması (1 Ocak 1929).....	198
5.2.6. Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesi (1930)	199
5.2.7. Türk Tarih Kurumunun Kurulması (15 Nisan 1931)	203
5.2.7.1. I. Türk Tarih Kongresi (2 – 11 Temmuz 1932).....	205
5.2.7.2. II. Türk Tarih Kongresi (20 – 25 Eylül 1937).....	208
5.2.8. Türk Dil Kurumunun Kurulması (12 Temmuz 1931).....	211
5.2.9. Üniversite Reformu (31 Mayıs 1933)	213
5.3. Hukuk Alanında Yapılan İnkılâplarda Öğretmen Milletvekilleri	214
5.3.1. 1921 ve 1924 Anayasası'nın Kabulü	214
5.3.1.1. 1921 Anayasasının ve Kabulü	215
5.3.1.2. 1924 Anayasası ve Kabulü	218
5.3.2. Türk Medeni Kanunu'nun ve Türk Ceza Kanunu'nun Kabulü (17 Şubat 1926, 1 Mart 1926)	221

5.3.2.1. Türk Medeni Kanunu'nun Kabulü (17 Şubat 1926)	222
5.3.2.2. Türk Ceza Kanunu' nun Kabulü (1 Mart 1926)	224
5.4. Diğer Önemli Hususlarda Öğretmen Milletvekilleri.....	225
5.4.1. Meclis-i Meb'ûsân'ın IV. Dönemi'nden TBMM'ye Katılan Öğretmen Milletvekilleri	225
5.4.2. İstiklal Madalyası Sahibi Öğretmen Milletvekilleri.....	227
5.4.3. İstiklal Mahkemeleri ve Öğretmen Milletvekilli Üyeleri.....	230
5.5. V. Bölümün Değerlendirmesi	236
6. SONUÇ	238
KAYNAKÇA	245
EKLER.....	256
6.1. Ek 1. I. Dönem TBMM'de Görev Yapan Öğretmen Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları.....	256
Ek 2. II. Dönem TBMM'de Görev Yapan Öğretmen Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları.....	267
II. Dönemde Mecliste Olup Bir Önceki Dönemde de Görev Yapan Milletvekilleri	278
Ek 3. III. Dönem TBMM'de Görev Yapan Öğretmen Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları.....	280
Edebî Eserleri.....	288
Eğitime Dair Eserleri	288
Biyografi, Ansiklopedi ve Sözlük Çalışmaları	288
III. Dönemde Mecliste Olup Önceki Dönemlerde de Görev Yapan Milletvekilleri	290
Ek 4. IV. Dönem TBMM'de Görev Yapan Öğretmen Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları.....	292
IV. Dönemde Mecliste Olup Önceki Dönemlerde de Görev Yapan Milletvekilleri	299

Ek 5. V. Dönem TBMM’de Görev Yapan Öğretmen Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları.....	303
V. Dönemde Mecliste Olup Önceki Dönemlerde de Görev Yapan Milletvekilleri	312
Ek 6. Lozan Barış Antlaşması Dâhilinde İmzalanan Diğer Belgeler	315
Ek 7. Teşkilâtı Esasiye Kanunu’nun Bazı Mevaddının Tavzihan Tadiline Dair Kanun316	
Ek 8. Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun	317
Ek 9. Tevhidi Tedrisat Kanunu	318
Ek 10. Şapka İktisası Hakkında Kanun	319
Ek 11. Maarif Teşkilâtına Dair Kanun	320
Ek 12. Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanun.....	323
ÖZGEÇMİŞ.....	324

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Türkiye Büyük Millet Meclisi 1. Döneminde Öğretmen Milletvekilleri	30
Tablo 2 II. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri	40
Tablo 3 I. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri	43
Tablo 4 III. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri.....	46
Tablo 5 I. veya II. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri.....	49
Tablo 6 IV. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri.....	52
Tablo 7 I., II. veya III. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri.....	55
Tablo 8 V. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri.....	59
Tablo 9 I., II., III. veya IV. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri.....	62
Tablo 10 1920 – 1939 Yılları Arasında Kurulan Hükûmetler	71
Tablo 11 Muvakkat İcra Encümeni (25 Nisan 1920-3 Mayıs 1920)	74
Tablo 12 I. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	75
Tablo 13 II. İcra Vekilleri Heyetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	77
Tablo 14 III. İcra Vekilleri Heyetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	79
Tablo 15 IV. İcra Vekilleri Heyetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	80
Tablo 16 1. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	82
Tablo 17 1. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	83
Tablo 18 3. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	84
Tablo 19 4. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	85

Tablo 20 5. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	86
Tablo 21 6. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	87
Tablo 22 7. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	88
Tablo 23 8. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	90
Tablo 24 9. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	91
Tablo 25 10. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	92
Tablo 26 11. Türkiye Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri.....	93
Tablo 27 TBMM İlk Beş Döneminde Öğretmen Kökenli Milletvekillerinin Görev Aldıkları Komisyonlar ve Bu Komisyonlardaki Bulunma Oranları	158
Tablo 28 Birinci Türk Tarih Kongresinde Konferans Veren Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Konferans Konuları *	207
Tablo 29 İkinci Türk Tarih Kongresinde Konferans Veren Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Konferans Konuları	209
Tablo 30 İstiklâl Madalyası Sahibi Öğretmen Kökenli Milletvekilleri *	228
Tablo 31 I. Dönem İstiklal Mahkemeleri.....	232
Tablo 32 II. Dönem İstiklal Mahkemeleri.....	233
Tablo 33 İstiklâl Mahkemelerinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri *	234

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1 23 Nisan 1920 Tarihli Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (AÜ Akademik Arşiv Sistemi, t.y.)	8
Resim 2 1 Ekim 1920 Tarihli Resmi Gazete'nin Memurin Kanunun İlk 4 Maddesi	118
Resim 3 2 Kasım 1922 Tarihli Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (AÜ Akademik Arşiv Sistemi, t.y.)	171
Resim 4 12 Temmuz 1932 Tarihli Akşam Gazetesi (AÜ Akademik Arşiv Sistemi, t.y.)	208
Resim 5 21 Eylül 1937 Tarihli Akşam Gazetesi 1. Sayfası (AÜ Akademik Arşiv sistemi, t.y.)	210

KISALTMALAR ve AÇIKLAMALAR

ARMHC	: Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti
bkz.	: Bakınız
BMM	: Büyük Millet Meclisi
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
t.y.	: Tarih yok
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCF	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDTC	: Türk Dili Tetkik Cemiyeti
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TTTC	: Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti

1. GİRİŞ

Bu bölümde öncelikli olarak araştırmanın konusu ve amacı üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda öğretmenlik mesleğinin doğuşundan 1920'ye kadar Türkiye'de gelişimi ile demokrasinin, parlamento sisteminin dolayısıyla milletvekilliğinin başlangıçtan 1920'ye kadar olan durumuna değinilmiştir. Bu kısımdaki anlatımların akabinde Türkiye Büyük Millet Meclisine Atatürk'ün hayatta olduğu dönemde (1920 - 1938) giren öğretmen kökenli milletvekilleri ve bu vekillerin meclis faaliyetleri yoluyla Türk siyasi, eğitim, sosyal ve kültür hayatına etkileri incelenecektir. Bu süreç içerisinde son seçim 1935 yılında yapılmış ve bu dönemde Meclis'e giren milletvekilleri 1939 yılındaki seçime kadar görevlerine devam etmişlerdir. Mustafa Kemal'in Atatürk soyadını 1934'te almış olmasına rağmen çalışma içerisinde tarihî sıralamaya bakılmaksızın Mustafa Kemal Atatürk'ün soyadı kullanılmıştır.

Doğumdan ölüme hayatın her safhasında ister bilinçli ister bilinçsiz, kendi kendimize keşfederek ya da dış etkenler vasıtasıyla, düzenlenmiş veya düzenlenmemiş durumlarla, doğrudan katılarak veya dışarıdan gözlemleyerek bizimle ilgili olsun veya olmasın birçok şey öğreniriz ve öğrenmeye ihtiyaç duymaya da devam ederiz. Bu ihtiyaç insanoğlunun yaşamını sürdürebilmesi için hayatın başlangıcından sonuna kadar devam edecek olan, zihinde ve davranışlarda vuku bulan bir durumdur. Bu durum sayesinde insanlık hem fikri hem de maddi olarak gelişmiştir. İster dışarıdan olsun ister kendi kesifleriyle olsun yapmış olduğu öğrenmeler bu gelişmenin temelini oluşturmaktadır.

İnsanoğlu başlangıcından beri sadece yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan bilgileri öğrenmek ve dolayısıyla bu bilgileri keşfetmek için çaba göstermiştir. Bu durum günümüz modern insanı için de geçerlidir. Tarladan ürün alınmasının bilinme ihtiyacı tarih öncesinde nasıl ise şimdide öyledir. Farklı olan sadece edinilmiş tecrübelerin ve bu tecrübeler sonucunda tarımın devam ettirilmesine, kalitesinin ve ürün miktarının arttırılmasına etki eden araç-gereç ve yöntemlerdir.

Öğrenmeler sonucunda davranışlarda değişiklikler meydana gelir. Seven ve Engin'e göre de (2008, s. 190) öğrenme davranışta bir değişmedir. Bu değişiklikler düşünce yapımızda olduğu gibi yaşam boyu devam ettirdiğimiz

doğrudan davranışlarımızda da meydana gelir. İnsanların gözlemler ve tecrübeler sonucu fikir dağarcığının gelişmesi de aldığı eğitimin ardından okumayı ve yazmayı öğrenmesi de bu duruma birer örnektir.

Öğrenmenin kendi kendine ve dışarıdan etkilerle de meydana gelebileceğini belirtmiştik. Dışarıdan gelecek etkiler tabiatın kendisi, diğer insanların davranışları ya da belirli kişilerin doğrudan etkileriyle olmaktadır. İster fikri ister fiziksel olsun davranışların değişmesine dışarıdan ve doğrudan etki eden kişiler öğreten konumundadırlar.

TDK (2019) mesleği bilgi öğreten kimse olarak tanıttığı öğretmeni; bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetişme ve gelişmesine yardım eden kimse olarak da açıklamaktadır. Bu tanım ve açıklamadan anlaşılan öğretme işini birinci elden yapan ve bunu yaparken de yetiştirmeye ve gelişmeye katkıda bulunan kimselere öğretmen denilmektedir.

Öğretmenlik mesleği dünyanın en eski mesleklerinden biri olmasına rağmen geçerliliğini hâlâ sürdüren ve zaman geçtikçe de bu geçerliliğini arttıran ender mesleklerdendir biridir. Öğretmenlik mesleği zamanın her devrinde kendi devrinin özelliklerini taşıyarak var olmasına rağmen özellikle son asırlarda daha profesyonel bir duruma ve eğitimin toplumların tabanına yayılması ve zorunlu hâle gelmesi neticesinde de daha yaygın hâle gelmiştir.

Başlangıçta öğretmenlik mesleği insanların tabiat karşısında edindikleri bilgileri ve yaptıkları aletleri ve bunları diğer insanlar öğretmeleri şeklinde olmuştur. Bu öğretim herhangi bir düzen dâhilinde olmayıp yalnızca ihtiyaçların giderilmesi doğrultusunda elzem olan bilgiye yöneliktir. Bir tarlanın nasıl sürüleceği veya bir yaban hayvanının av aleti kullanılarak nasıl avlanılacağı buna en basit örneklerdendir.

Sümerler gibi tarihin ilk medeniyetlerinde öğretmenler aynı zamanda insanların günlük yaşantıları ile uhrevi durumları arasında ilişkileri kuran rahiplerdir (George, 2001). Rahipler kendileri verildiklerine inandıkları yetki sayesinde insanlara dinî yaşamları ile ilgili öğretilerde bulunmaktadır.

Antik Yunan ve Roma dönemlerinde öğretmenlik daha belirgin hâle gelmiştir. Özellikle antik Yunan'da öğretmenlere bilge anlamına gelen sofist

denilmektedir. Sofistler gramer, hukuk, tarih, retorik, tabiat ve tarih dallarında dersler vermişlerdir. Sofistler bütün Yunanistan'ı dolaşıyor, çocuklara ve gençlere telkinlerde bulunuyorlardı (Kanad, 1963, s. 127).

Romalıların okulu ve dolayısıyla öğretmenleri tanımları Yunanistan'ı işgallerinden sonradır (Bilhan, 1981, s. 213). Bu dönemde öğretmenlik Yunan medeniyetinin aksine itibar görmüş özellikle Roma medeniyetinin yükselişi ile de öğretmenlik itibar kazanmıştır (Eraslan, 2015). Yine Romalılarda öğretmenlerin maaş sisteminin düzene konması, imtihanların daha sıkı ölçülere vurulması bir nevi akademik kanunların ilk örneğini meydana getirmesi ve fakir öğrenciler için yurtlar verilmesi (Öymen, 1969) Romalıların öğretmene ve eğitime verdiği önemi göstermektedir.

Daha sonraları Ortaçağ ve Avrupası'nda öğretmenlik ilk çağlarda olduğu gibi Hristiyanlık etkisiyle dinî öğretim altında eğitimler vermiştir. Din kurumları öğrenme mekânları ve din adamları da öğretmenler olmuştur. Bilgilerin ilahî olduğu ve tanrıya ulaşmak için kullanılabileceği eğitim felsefesinin hâkim olması (Kanad, 1963) bu durumun ortaya çıkmasında en önemli gerekçe olarak gösterilebilir.

Ortaçağ islâm medeniyeti açısından bir karanlık ortaçağ olmaktan ziyade Kur'an'ın ilk emri olan "Oku" ayeti düsturunca aydınlanma dönemi yaşanmış ve bunun etkileri günümüz modern dünyasına da yansımıştır. Halen yapılan birçok teknolojik, tıbbi vb. yeniliklerde dahi bu etkinin hüküm sürdüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. İbn-i Sina, Farabi gibi bilim insanlarının kitaplarının asırlarca Batı'da okunması ve okutulması önemli örneklerdendir.

İslam medeniyetinin özellikle Endülüs ile tetiklediği Rönesans devri Avrupa'ya birçok alanda yenilikler getirmiştir. Bu yenilikler eğitim alanında da eksik kalmamış hatta diğer gelişmelere tetikleyici konumunda olmuştur. Bu devirle başlayan ve Avrupa'yı Dünya modernleşme tarihinde lider konuma yükselmesinde sebep olan gelişmelerde eğitimin dolayısıyla öğretmenin katkısı büyüktür. Copernicus (1473 – 1543), Keppler (1571 – 1630), da Vinci (1452 – 1519), Galilei (1564 – 1642) (Aytaç, 2009, s. 94) gibi dünya bilim tarihine yön veren bilim adamları bu devrin insanlarıdır.

İslam dünyasında öğretmen kelimesinin karşılığında muallim, müeddip ve müderris gibi kelimeler bulunmaktadır (Çelebi, 1998). Bu kelimelerin anlamı Kamus'i Türki'ye göre şu şekildedirler (Sami, 2015).

Muallim: çocuklara okuma yazma öğretene, talimci ders veren, ilim öğretene, müderris hoca,

Müeddib: Edep kelimesinden gelmekle birlikte edeplendiren, terbiye, bilgi ve görgü öğretene,

Müderris: Medrese veya camilerde talebelere (ilim talep eden ilme talip olan) ders okutan hoca anlamlarındadır. Müderris aynı zamanda Osmanlı Döneminde dersiâm olarak da adlandırılmaktadır.

Osmanlı'da özellikle büyük camilerde müderrislerin verdikleri umuma açık derslere dersiâm ve bu dersleri veren müderrislere de yine dersiâm denilmektedir. XVII-XVIII. yüzyıllarda ise dersiâm sık olarak ve müderrislerin unvanı şeklinde kullanılmıştır (İpşirli, Dersiâm, 1994, s. 185).

Bütün bu anlam bolluğunun içerisinde günümüzde yalın ve sade olarak öğretmen kelimesi kullanılmaktadır. Aynı zamanda hoca kelimesi de öğretmene karşılık kullanılan bir kelime olmakla birlikte bu kelimenin öğretmenlik kelimesi karşısında resmî statüsü bulunmamakta ama öğrenciler tarafından öğretmenlerine karşı ifade edilmektedir.

İslamiyet sonrası Türk medeniyetinde öğretmenlik mesleği dolayısıyla eğitim alanındaki gelişmeler şu şekilde özetlenebilir: Selçuklularda ve Osmanlılarda eğitim mahalle (sıbyan) mekteplerinde ve medreselerde yapılmaktaydı. Mahalle mekteplerinde cami imamaları aynı zamanda öğretmen görevi üstlenmekteydi. Çocuklar için gerekli olduğu düşünülen dinî bilgiler camilerde veya onların yanlarındaki küçük yapılarda öğretilmekteydi.

Medreseler ise mahalle (sıbyan) mekteplerinden sonra orta derecede ve yüksek öğrenim seviyesinden eğitim ve öğretim yapan kurumlardı. Buralarda fıkıh (İslâm hukuku), tıp, astronomi, matematik gibi bilimler okutuluyor ve mezunlarına da icazet veriliyordu. Mezunlar hem medreselerde kalarak eğitime devam ederken devlet yönetiminde etkili yerlere getirebiliyordu.

Medreselerin kendilerini yenilememesi bunun yanında Fatih Sultan Mehmet ve Kanûnî Sultan Süleyman dönemi medreselerinde yer alan kimi pozitif derslerin çıkarılması Osmanlı duraklama ve gerilemesinin önemli sebeplerinden birisidir denilebilir. Bu duruma; Fatih Sultan Mehmed'in ülkesine davet ettiği ünlü matematik ve astronomi bilginlerine karşın 1580'li yıllarda Tophane sırtlarına basit bir rasathane kurarak evreni izlemeye merak salan Takiyüddin Mısırî'ye "gaib ve meçhulât âleminin ahvalini keşif ve vukuf hâsıl ediyor" suçlaması yöneltilerek rasathanesinin yıkılması (Sakaoğlu, 2018, s. 56) en belirgin örneklerden biri olarak gösterilebilir.

Osmanlı'da batılı modern eğitim anlamında açılan ilk okullar askeri alanda olmuştur. Bunlar 1773'te açılan Mühendishane-i Bahrî-i Hümayûn (Deniz Fenlerine İlişkin Mühendislik Okulu) ve 1795'te açılan Mühendishane-i Berrî-i Hümayûn (Gündüz, 2013, s. 63) (Kara Fenlerine İlişkin Mühendislik Okulu) okullarıdır. Bu okulların öğretmenleri Fransız ve Fransızca eğitim vermekte idiler. Bunların yanında Cezayirli Seyyid Hasan (Sakaoğlu, 2018, s. 87) gibi Türk öğretmenleri de bulunmaktadır.

1839 Tanzimat Fermanı (Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu) ve 1876 ilk anayasanın (Kânûn-i Esâsî) ilanı ile Osmanlı ülkesinde modern anlamda okullar açılmaya başlanmış bu da bu okullarda eğitim - öğretim verecek öğretmen ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de "çağdaş anlamda" öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği 1848'den itibaren, yani Tanzimat döneminde ortaya çıkıp şekillenmeye başlamıştır (Akyüz, 2006).

Bu doğrultuda, öğretmen yetiştirmek üzere İstanbul Çapa'da 16 Mart 1848'de Dârü'l - Muallimîn-i Rüştîyesi (Erkek Öğretmen Okulu) ve 26 Nisan 1870'te Dârü'l - Muallimât (Kız Öğretmen Okulu) öğrenim hayatlarına başlamışlardır (Özkan, 2016). Açılışlarından yıllar sonra dahi 1907 – 1908 istatistiğine göre öğretmen okullarının sayısı 23, öğrenci sayısı ise 541'dir ve bu okullardaki öğretmen sayısı 60'tır (Eraslan & Karadoğan, 2015, s. 124). Öğretmenlerin eğitimin ve öğretimin en temel ayağı olduğu düşünüldüğünde bu durum öğretmen yetiştirme konusunda pek de bir yol alınamadığını göstermektedir.

Müezzinoğlu (2012, s. 2) 1913 – 1918 İttihat ve Terakki dönemi yapılan müspet işlerden eğitim faaliyetlerini sıralarken öğretmen yetiştirmenin öneminin fark edilmesi ve öğretmen okullarının geliştirilmesini de listeye eklemektedir. Bu tespit geç kalınmış ve bir o kadar da eksik kalmış bir tespit olsa da bir milletin, bir ülkenin eğitimi dolayısıyla geleceği açısından çok önemlidir.

Öğretmenlik insanlığın en kadim mesleklerinden biridir. Günümüze kadar birçok toplumda farklı şekiller ve farklı itibarlar alarak çağımızdaki biçimine ulaşmıştır ki bugün geleceğine de kesin gözü ile bakılan ender profesyonel mesleklerden bir tanesidir. Medeniyetler ve kültürler ki din de bunların içerisinde, bu kutsal mesleğe doğrudan ya da dolaylı katkı sunmuştur. Günümüz Türkiye’inde öğretmenlik mesleğinin toplum nazarında gördüğü itibar tartışılrsa da vicdani olarak yeri her zaman en üstlerde olduğu düşünülmektedir.

Bu mesleğin özellikle son iki asırda daha kuramsal temeller üzerinde profesyonel hâle gelmesi kanun koyucular tarafından da desteklenmiştir. Birçok ülke çağdaşlaşma çabaları içerisinde eğitimi dolayısıyla öğretmeni almış bu doğrultuda yasalar yapılmıştır.

Yasalar günümüzde vekillerce parlamentolarda yapılmaktadır. Gerçek anlamda halkın reyleri ile seçilen milletvekillerinin bulunduğu parlamentolar geçmişten günümüze demokrasinin vazgeçilmezleri arasındadır. Demokrasinin en popüler tanımlarından biri ABD devlet başkanı Abraham Lincoln tarafından yapılan “halkın, halk için, halk tarafından yönetimi” tanımıdır (Uygun, 2011).

Demokrasinin tarihsel gelişimi Antik Yunan’daki site devletleri ile başlamakla birlikte günümüzdeki gibi siyaseti meslek edinmiş siyasilerden ziyade her yurttaş siyasi kararların alınmasında bizzat rol oynamaktadır (Uygun, 2011, s. 97). Bu durum günümüzde dahi hayal noktasında olan ütöpik bir gerçektir. Halkın kendisi için en doğru kararları alanın yine kendisinin olması tam manasıyla yukarıda belirtilen demokrasi kavramıyla örtüşmektedir.

Roma döneminde de yönetime dahil senatörlerin olması tam anlamıyla demokratik olmasa bile yine halk için karar mekanizmalarında farklı kesim ve güçleri temsil etmesi açısından önemlidir. Benzer durum Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde de bulunmaktadır. Hükümdarların son karar hakları ne kadar kendi

ellerinde bulunsan bile sonraları divan adı verilen kurullarda bulunanlardan görüş alması kimi zaman da bu görüşlere göre hareket etmesi bugünkü demokrasilerle kıyaslanamasa bile dile getirmekte faydalıdır.

Bunların yanında dört halife döneminde halifelerin bir nevi seçilerek işbaşına gelmesi ve yine aldıkları kararların çevreleri ile istişare etmeleri ve kararların bu yolla alınması demokratik birer davranış olarak adlandırılabilir. Dört halife döneminden sonra yönetim makamının hanedanlara geçmesi bu demokratik davranışı artık engellemiştir.

Sened-i İttifak ve Tanzimat aşamalarından sonra Osmanlı'da demokrasi için atılan önemli adımlardan olan mutlak monarşiden meşruti monarşiye geçiş 1876'da Kanun-i Esasi ile olmuştur. Kanun-i Esasi'nin ilanından sonra Osmanlı Devletinde ilk Meb'ûsân Meclisi 19 Mart 1877 tarihinde toplandı (Karpaz, 2017, s. 99). 28 Haziran 1877 tarihinde kapanan ve yeni seçimlerin ardından 13 Aralık'ta ikinci toplantısını yapan ilk Osmanlı Meclisi (Lewis, 2017, s. 231) toplamda beş ay ve iki oturum gerçekleştirmiştir.

İnalçık (2018, s. 217) Osmanlı Kanun-i Esasisi hakkında, padişah ve kabinesini Meclis-i Meb'ûsân karşısında üstün durumunu korumasından dolayı tam olarak halkın iradesi ile devleti temsil eden bir siyasi gerçek ortaya koymadığını belirtmektedir.

Meclis-i Meb'ûsân'ın önu açık bir tarihe kadar tatil edilmesi İnalçık'ın yukarıda bahsettiği durumun en açık kanıtıdır. Meclis-i Meb'ûsân 13 Şubat 1978'de padişahın bir emriyle tatil edilmiş (Çavdar, 1995) ve bu tatil 1908'de tekrar açılan ve II. Meşrutiyet diye adlandırılan devire kadar tam 30 yıl sürmüştür.

İkinci meşrutiyet olarak adlandırılan bu dönemin başlangıcı 1908 yılında meşrutiyet yanlılarının güçlü bir direnişi ile mümkün olabilmıştır (Uygun, 2011, s. 234). Bu direnişin ayaklanmaya dönüşmesi karşısında Padişah II. Abdülhamid'in cebri tedbirler alması yerine ılımlı bir politika izlemesiyle II. Meşrutiyet Dönemi başlamış oldu. Padişah bu ılımlı siyaset içerisinde seçimlerin yapılmasını ve iktidarı meclis ile paylaşmayı kabul etmiştir.

Ayaklanmaya dönüşen olaylar sırasında Rumeli'de 3. Ordu'nun İstanbul'a harekete hazırlanması ve Kanun-i Esasi ile ilgili talepleri üzerine Sultan

Abdülhamid, Kanun-i Esasi'yi (23 Temmuz 1908) ilan etmek zorunda kalması (İnalçık, 2018, s.300) II. Meşrutiyet Dönemi'nin başlamasına önemli bir etki yapmıştır.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde 1908, 1912, 1914 ve 1919'da Meclis-i Meb'ûsân için seçimler yapılmıştır. Bu seçimlerden 1914'te yapılanı, 1913'teki tarihe "Bâb-ı Ali Baskını" olarak geçen (Ünlü, 2017) hadisenin ardından İttihat ve Terakki'nin tek parti döneminde gerçekleşmiştir. 1918'de Padişah Vahdettin'in mevcut meclisi feshinin ardından 1919'da seçilen son Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân'ı 12 Ocak 1920 tarihinde İstanbul'da açıldı (Kaya E., 2002) ve son toplantını 18 Mart 1920'de yaptı (Lewis, 2017, s. 338).

Son Osmanlı Meb'ûsân Meclisinin kapatılmasından sonra, Mustafa Kemal'in 19 Mart 1920'de yayınladığı bir bildiri üzerine (Karpaz, 2017, s.123) Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da toplandı. Bu tarihte açılan Meclisin 127 üyesinin 104'ü yeniden seçilmiş ve 23'ü de İstanbul'dan gelmiştir (Uygun, 2011, s. 185).

İstanbul'dan ve memleketin diğer bölgelerinden gelmeye devam eden üyeler sayesinde bu sayı giderek artacaktır. 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanmaya başlayan bu meclis, Mustafa Kemal'in önderliğinde Millî Mücadele'yi gerçekleştirmiş, iç ve dış politikada önemli adımlar atmış ve saltanatı kaldırmıştır (Avcı, 2013). Mustafa Kemal savaş dışında düşündüklerinden sadece saltanatın kaldırılmasını I. Meclis'te gerçekleştirmiştir (Avcı, 2000, s. 9). Özellikle saltanatın kaldırılması Türk demokrasi tarihinde parlamenter sistemin yerleşmesi açısından önemli olduğu görülmektedir.

Resim 1: 23 Nisan 1920 Tarihli Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi¹ (AÜ Akademik Arşiv Sistemi, t.y.)

¹ Büyük Millet Meclisi'nin açılışını "Tarihi Bir Vak'a" olarak vermektedir.

23 Nisan 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ve 29 Ekim 1923’te Cumhuriyetin ilanının ardından Mustafa Kemal Atatürk’ün hayatta olduğu süre içerisinde 1920 dahil, 1923, 1927, 1931 ve 1935’te seçimler yapılmıştır. Bu seçimlerde oluşan dönemler sırasıyla 1. dönem, 2. dönem, 3. dönem, 4. dönem ve 5. dönem olarak adlandırılmaktadır.

Bu meclislerde toplumun her meslek grubundan temsilciler bulunmaktadır. Bunlar doktordan mühendise, öğretmenden avukata, tüccardan çiftçiye kadar çok geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bu yelpaze içerisinde özellikle öğretmen (muallim, müeddip, müderris, dersiâm, profesör, öğretmen) kökenli milletvekillerinin çokluğu dikkat çekmektedir.

1. dönemdeki 436 milletvekilinin 90’ı (% 21), 2. dönemdeki 325 milletvekilinin 68’i (% 21), 3. dönemdeki 335 milletvekilinin 103’ü (% 31), 4. dönemdeki 349 milletvekilinin 115’i (% 33) ve 5. dönemdeki 442 milletvekillinin 145’i (% 33) öğretmen kökenlidir. Bazı milletvekillerinin birden fazla dönem vekillik yaptıkları göz önüne alındığında bu beş dönem içerisinde toplam 282 öğretmen kökenli kişi milletvekili olarak Büyük Millet Meclisine girmiştir.

Milletvekillerinin adları (varsa unvanları ve soyadları ile birlikte), seçim bölgeleri doğum tarihleri ve Meclis’te bulundukları dönemler daha sonraki bölümlerde ele alınacak konulara yardımcı olmak amacıyla bir listede (Avcı, 2000, s. 25) sunulması öngörülmüştür.

Bununla birlikte cinsiyet açısından bakıldığında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesinin ardından 1935'te yapılan seçimlerde 18 kadın milletvekili de Meclis'e girmiştir. Yine bu 18 milletvekilinin 13 eğitimci (İçke, 2014) yani öğretmen kökenlidir.

Özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenlere Meclis'te çok fazla yer verilmesi eğitime ve eğitimciye verilen değerin de göstergesidir. Hayatın her alanında bulunması istenen öğretmenlerin Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ve Türk milletinin temsil makamı Büyük Millet Meclisinde hak ettiği yer bu olsa gerektir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Türkiye Büyük Millet Meclisine Atatürk'ün hayatta olduğu dönemlerde (I, II, III, IV ve V. Dönem) milletvekili olarak seçilen öğretmen kökenli milletvekillerinin tespit edilmesi ve bu milletvekillerinin Türk siyasi, eğitim, kültür ve sosyal hayatına etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmen milletvekilleri seçilirken TBMM Albümü (TBMM Genel Sekreterliği, 2010)'nde yer alan milletvekili bilgilerinde hayatının bir döneminde öğretmenlik ya da ilgili bir mesleği yapmış olanlar seçilmiştir. Burada bu meslekleri icra etme süreleri göz önünde bulundurulmamıştır.

Öğretmen milletvekillerinin doğum – ölüm tarihleri, doğdukları yerler, vekillik dönemleri ve vekillik yaptıkları seçim bölgelerinin de içerisinde bulunduğu künyeleri hazırlanarak haklarında konumuzla ilgili genel bilgiler verilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk beş döneminde görev yapan öğretmen kökenli milletvekillerinin Türk siyasi ve eğitim hayatına katkılarına yönelik faaliyetleri çalışmanın ikinci kısmını oluşturmaktadır.

Çalışmada bunların yanında ilk beş dönem vekillik yapan öğretmen kökenli (öğretmen ya da öğretmenlik yapmış) milletvekillerine ait nicel verilerin de yer aldığı bir kaynak da oluşturulmuştur.

Çalışmanın ana kaynaklarını Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekilleri Albümleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Celse Zabıtları, Kanunlar Dergisi ve Türk Parlamento Tarihi kitapları oluşturmaktadır. Bunların yanında bu

konu ile ilgili doğrudan yapılmış bir çalışma bulunmamakla birlikte ilgili yazılan kitaplar, hatıratlar, makaleler, tezler, gazeteler ve dergiler de kaynaklar kısmında yer almaktadır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde en önemli konumlardan birine sahiptir. Bu konum içerisinde Meclis'te görev yapan milletvekillerinin yeri de yadsınamaz. Konumuz olan öğretmen kökenli milletvekilleri hakkında bilgi edinebilmek için araştırmanın amacı kısmında bahsedilen kaynaklardan yararlanılmıştır. Ulaşılan bu kaynaklar tarama yöntemi ile incelenecek ve bir sistem dâhilinde düzenlenmiştir.

Tarama yöntemi geçmişte var olan bir durumu olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 1995, s. 77). Araştırma konusu ile ilgili durum ve olaylar kendi konumları, koşulları ve mahiyeti içerisinde olduğu gibi tanımlanmıştır. Bu durum tarama modelinin de bir gereğidir.

Yine bu model çerçevesinde araştırma konusu ile ilgili bilgiler konunun kaynaklarına ulaşılarak elde edilmektedir. Bu kaynaklardan elde edilen bilgiler araştırılan durum ve ilgili zaman aralığı dikkate alınarak bir düzen dâhilinde aktarılmaktadır. Burada veri toplama tekniği doküman inceleme çalışması uygulanmıştır.

Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2000, s. 140).

Araştırma kaynaklardaki verilen taranması sonucu elde edilen bilgilerin aktarılmasında ötürü nitel bir çalışmadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Türkiye Büyük Millet Meclisinde Atatürk Dönemi'nde görev yapan öğretmen kökenli milletvekillerinin birçok alanda (siyaset, bürokrasi, ekonomi, diplomasi, eğitim, kültür, sosyal ...) faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Bu

Çalışmada yalnızca milletvekillerinin Türk siyasi, eēitim, kültür ve sosyal hayatına etkilerine yönelik faaliyetleri yer almaktadır.

1.3.1. Zaman Bakımında Sınırlandırma

Bu alışma Türkiye Büyük Millet Meclisinde Atatürk Dönemi’nde görev yapan ēretmen kökenli milletvekillerinin 1920 – 1939 arasındaki faaliyetleri ile sınırlandırılmıştır.

1.3.2. Mekân Bakımından Sınırlama

Bu alışma Türkiye Büyük Millet Meclisinde Atatürk Dönemi’nde görev yapan ēretmen kökenli milletvekillerinin siyasi, eēitim, kültür ve sosyal hayatına etki edecek faaliyetlerinin yrtldēē ilgili mekânlar ile sınırlandırılmıştır.

1.3.3. Konu Bakımından Sınırlama

Bu alışma Türkiye Büyük Millet Meclisine Atatürk Dönemi’nde görev yapan ēretmen kökenli milletvekillerinin Türk siyasi, eēitim, kültür ve sosyal hayatına etkilerine yönelik faaliyetleri ile sınırlandırılmıştır.

2. TÜRKİYE’DE ÖĞRETMENLİK, PARLAMENTO VE MİLLETVEKİLLİĞİ

2.1. Türkiye’de Öğretmenlik

2.1.1. Öğretmen, Muallim, Müderris, Dersiâm, Hoca

Türkiye’de öğretmenlik ve durumunu belirlemeden önce bilmemiz gereken kavramların başında öğretmen, muallim, müderris ve dersiâm gelmektedir. Bunlardan öğretmen ve muallim hemen hemen aynı anlama gelmektedir. Bu durum muallimin önceden kullanılan bir kavram olması ve özellikle cumhuriyetin ilanından sonra öğretmen kavramının yerini almasıdır. Müderris ve dersiâm ileri seviye eğitim durumları ve kurumları için kullanılmakla beraber hoca kavramı bunların hepsini kapsamakla birlikte yine bunların yanında dinî anlamda toplumun vecibelerini yerine getirmesinde yardımcı olan ve topluma liderlik eden kişi anlamına da gelmektedir.

Türk Dil Kurumu tarafından (2019) mesleği bilgi öğreten kimse olarak tanıtılan öğretmen; bilgi, görgü ve yaşantısı ile belli dal ve alanlarda başkalarının yetişme ve gelişmesine yardım eden kimse olarak da açıklamaktadır. Bu tanımda öncelikle öğretmenliğin bir meslek olduğu ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında yaşantısı boyunca edindiği bilgi ve görgü yine kendi yaşantısıyla başkalarına aktarma, onları yetiştirme ve geliştirme öğretmenin vazifeleri arasındadır. Öğretmenin birinci gayesi edindiği uzmanlaşma (branşlaşma) sayesinde ilgili hedef kitleye öğretim yapmasıdır.

Öğretmen kelimesinin yanında muallim Arapça kökenli bir kelime olup tâlim eden, öğreten, ilim belleten, öğretmen anlamına gelmektedir. Öğretmen ile muallim arasındaki fark ise bilim ile ilim arasındaki fark kadardır. Muallim kelimesi günümüzde yaygın olarak kullanılmamaktadır. Muallim bir meslek olarak öğretmen kelimesinin yanında kullanıldığı devirlerde unvan olarak da kullanılmıştır. Bunlara Mullalim Cevdet, Muallim Naci, Muallim Cûdî Efendi örnek olarak gösterilebilir. Muallim kelimesine verilen en önemli ödüllerden birisi ise Muallim-i Evvel ve Muallim-i Sâni kavramlarıdır. Muallim-i Evvel (TDV, 2020) (ilk öğretmen) İslâm felsefesi üzerinde önemli etkileri olan ilk çağ Yunan filozofu Aristo’ya; Muallim-i Sâni (TDV, 2020) (ikinci öğretmen) ve yine İslâm

felsefesini metot, terminoloji ve problemler açısından temellendiren ünlü Türk filozofu Fârâbî'ye atfedilmişlerdir.

Müderris medresede ders veren yüksek rütbeli hocalara denilmektedir. Türk Dil Kurumu ise (Büyük Türkçe Sözlük, 2019) müderrisi; ders veren profesör, medrese veya camide öğretmen olarak tanımlamaktadır. Her iki tanımda da müderrisin yükseköğrenim düzeyinde eğitim ve öğretim yapan kişiler olduğu görülmektedir. Müderris kelimesi ders kelimesinden türetilmiş olup ders veren anlamındadır. Selçuklu veziri Nizamülmülk'ün Nizamiye Medreselerini kurmasından sonra burada ders veren en yüksek rütbeli ilim adamı için kullanılmaya başlanarak resmî bir mahiyet kazanmıştır (Bozkurt, Müderris , 2006, s. 467 - 468).

Dersiâm ise medreselerde öğrencilere ders vermenin yanında camilerde de halka açık ders veren kimselerdir. “Ders-i Âm” umuma, halka açık ders anlamına gelmekle birlikte aynı zamanda bu dersleri verenler için kullanılmıştır. Dersiâm olabilmek için medreseden mezun olup icazet aldıktan sonra bir imtihana daha girmek gerekiyordu. Bu şekilde halka açık ders verme yetkisi alan müderrisler halk arasında oldukça etkili oluyorlardı (İpşirli, Dersiâm, 1994, s. 185 - 186). Dersiâmların halk arasında daha etkili oldukları onlarla cami içerisi derslerden dolayı daha iç içe ve etkileşim halinde olmalarından kaynaklanmaktadır.

Hoca kelimesi ise yukarıdaki kavramlarımızın hepsinin yerine kullanılabilmeyle birlikte İslâm ülkelerinde, özellikle Türkiye ve İran'da eğitim, bürokrasi, ticaret ve maliye alanlarında çeşitli meslek erbabı için kullanılan bir unvandır (TDV, 1998). Hoca kelimesinin kökeni hakkında çeşitli bilgiler bulunmakla birlikte bu kelimenin M. Fuad Köprülü (DİA, 1998, s. 186 - 187) gibi Türkçe kökenli olduğunu ileri sürenlerde bulunmaktadır.

Günümüzde muallim, müderris, dersiâm gibi kavramlar kullanılmamaktadır. Bu kavramlar içerisinde dersiâm kavramının karşılığı ile ve bu görevi ifa edecek kişiler de bulunmamaktadır. Herhangi bir üniversiteden bu görev için mezun olan cami hocaları da yoktur. İlk ve orta düzeyde öğrenim veren okullarda görevli olan eğitim – öğretim çalışanlarına öğretmen denilmektedir. Öğretmen kelimesi öğrenciler tarafından ilkokulda genellikle kullanılmakta

ortaokulda ise kısmen tercih edilmektedir. Yükseköğrenim düzeyindeki okullarda görevli olan öğretim çalışanlarına ise ikame ettikleri durumlara göre öğretim görevlisi ve öğretim üyesi denilmektedir ve okutman, doktor, doçent ve profesör unvanlarını almaktadırlar. Yine hoca kelimesi ilkokuldan üniversiteye tüm eğitim kurumlarına eğitim – öğretim faaliyetlerini yürüten çalışanlar için günlük dilde kullanılabilmektedir.

2.1.2. 1920 Öncesi Öğretmenlik

Türk eğitim tarihi içerisinde sıbyan mekteplerinde görev yapan cami hocaları için ilk öğretmen tipleri denilebilir. Medreselerde öğretim yapan müderrisler de bu kategoriye girmekle birlikte cami hocalarına göre daha profesyonel statüdedirler ve o devirlere göre gerçek anlamda bir eğitimin sonucunda bu görevlere getirilmektedirler.

Fatih Sultan Mehmet, Eyüp ve Ayasofya Medreselerinde, sıbyan mektebi muallimi olacaklar için, genel medreselerden farklı bir program öngörmüştür. Ne yazık ki, Fatih'in çizdiği yol kendisinden sonra nedense bırakılmıştır (Akyüz, 2015, s. 92, 93). Fatih Sultan Mehmet'in bu çalışmasını modern anlamda eğitim fakültelerine benzetebilir ve buradan ileri görüşlülüğünü tekrar görülecektir.

Fatih Sultan Mehmet'in öngörüsünden yaklaşık 4 asır sonra bugünkü anlamda ilk öğretmen yetiştirme kurumları olan Dârülmuaallimîn (Erkek Öğretmen Okulu) açılmıştır. 16 Mart 1848'e rastlayan bu açılış, Türk eğitim tarihinde ve Tanzimat Döneminin sivil okullar açılması anlamında çok önemli bir olaydır (Akyüz, 2015, s. 177). Bu olaydan öğretmen yetiştirmeye önem verilmek istense de yeterli seviyeye ulaşamamıştır. 1868'de açılan Dârülmuaallimîn-i Sıbyan ve 1875'ten sonra İstanbul dışında da açılan öğretmen okulları olmuş ancak öğrenci sayıları mevcut okullara öğretmen yetiştirmeye yetmemiştir. Taşralarda açılan Dârülmuaallimînlerin büyük bir kısmı iptidai mekteplerine öğretmen yetiştirmek üzere açılmıştır (Taşer, 2010, s. 63).

1871'de Dârülmuaallimîn'in üç şubesinde, 100 maaşlı ve 100 maaşsız olmak üzere toplam 200 öğrenci vardır. Bu öğretmen okullarının, 1874'te sayıları

tüm ülkede 300'ü aşan “Rüştiye” mektebi öğretmenlerini bile sağlamakta yetersiz kaldığı söylenebilir (Akyüz, 2015, s. 187).

Binbaşıoğlu (2014, s. 181) kız rüştiyeleriyle ilgili, 1858’de kız rüştiyeleri (kız ortaokulları) açılmaya başlanmıştı; fakat bunlar için kadın öğretmenler bulunamıyordu. Zorunlu olarak bunlara, yaşlı, fakat düzgün, ahlak sahibi erkek öğretmenler atanıyordur, demektedir. Okullardaki kadın öğretmen ihtiyacını karşılamak için 26 Nisan 1870 tarihinde Dârülmuaallimât (Kız Öğretmen Okulu) açılmıştır.

Ahmet Cevdet Paşa’nın Dârülmuaallimîn müdürlüğü yaptığı sırada hazırladığı 1851 tarihli “Dârülmuaallimîn Nizamnamesi” öğretmenliğin meslek olarak görülüşünün ilk belgesi olarak görülmektedir. Hazırlanan bu nizamname; öğrencilerin sayısı ve niteliği, öğrenci ve “mülâzım” (gerektiğinde kullanılacak eleman) yazmanın yöntemi, öğrenci ve mülâzımların öğrenim süreleri ve ne suretle meşgul olacakları, öğretmen okulu hakkında yapılacak işlem ve seçilenlerin durumu (Binbaşıoğlu, 2014, s. 135 - 138) bölümlerini içermektedir.

II. Meşrutiyet devrinde eğitime Tuba Ağacı Nazariyesi ile bakan Emrullah Efendi 1910’da ilk kez maarif nazırı olmuştur. Bu nazariyeye göre öncelikle üniversite seviyesinde insanları yetiştirip bunlar eliyle toplumu ilkokuldan üniversiteye eğitilebileceğini vurgulamıştır. Eğitiminde yeniliğin Darülfünûn’dan (üniversiteden) başlamasını önermiştir (Sakaoğlu, 2018, s. 181).

İlköğretime öğretmen yetiştirme üzerinde önemle duran Emrullah Efendi’nin çabaları ile hazırlanan (1913) “Tedrisat-ı İptidaiye Kânun-u Muvakkatı”nda (Geçici İlköğretim Kanunu) her il merkezinde yatılı birer Dârülmuaallimîn açılması hükmü yer almıştır. Yapılan bu çalışma öğretmen ihtiyacını görme ve öğretmen yetiştirme politikası açısından önemlidir.

Emrullah Efendi’nin nazırlığından sonra 1913 – 1917 yılları arasında uzunca bir süre Maarif Nazırlığı yapan Ali Şükrü Bey nazırlığı döneminde Darülfünûn ve Dârülmuaallimîn’de birçok yeniliğe öncülük etmiş ve inas (kız) mekteplerinin açılmasını sağlamıştır (Sakaoğlu, 2018, s. 199). 1915 yılında açılan İnas Darülfünûn’u kurulduğunda Dârülmuaallimât-ı Aliye’ye bağlıydı fakat ayrı bir müdürü vardı. İlk mezunlarını 1917’de veren bu kurum 1920’de kaldırılıp

Darülfünûn'a bağlandı (Akyüz, 2015, s. 275). Bunların yanında II. Meşrutiyet Dönemi öğretmenlerin ilk kez yasal güvenceye kavuşup meslek örgütleri kurabildikleri bir dönemdir.

2.1.3. 1920 Sonrası Öğretmenlik

İzmir'in 15 Mayıs 1919'da işgal edilmesinden hemen sonra, yer yer yapılan protesto mitinglerinde ve millî uyanışın giderek kongreler ve Türkiye Büyük Millet Meclisi halinde teşkilatlanmasında öğretmenlerin de etkileri vardır (Akyüz, 2012, s. 321). Millî uyanışta ve örgütlenmede öğretmenler mitinglerde ve kongrelerde aktif hâlde bulunarak etkili olmuşlardır.

Cumhuriyetin ilanından sonra öğretmenleri birinci elden ilgilendiren eğitimde yapılan önemli adımlardan Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu (1924), Maarif Teşkilatına Dair Kanun (1926), Kayseri ve Develi'de açılan Köy Muallim Mektebi ve Gazi Eğitim Enstitüsü'nün açılışı (1926) söylenebilir.

Cumhuriyetin ilan edildiği yıllarda Türkiye'de 7'si kız (Dârülmuallemât) ve 13'ü erkek (Dârülmuallemîn) olmak üzere toplam 20 öğretmen okulu bulunmaktadır. 8 Nisan 1923'te kabul edilen 328 Sayılı Kanun'la, öğretmen okullarının 1 Eylül 1923'ten başlanarak genel bütçeye alınması ve her türlü ekonomik hizmetlerin doğrudan MEB tarafından idaresi sağlanmıştır. İlkokul öğretmenlerinin maaşları 1948'de devlet bütçesinden ödenmeye başlanmıştır. (Akyüz, 2015, s. 328). Bu okulların ve okullardan mezun olan öğretmenlerin genç Türkiye Cumhuriyeti için yeterli olmadığı bilinmektedir. Öğretmen yetiştirme politikaları doğrultusunda okullar açılmaya devam etmiş ancak son onlu yıllara kadar hem öğretmen yetiştirme hem de istihdam etme çalışmaları yetersiz kalmıştır.

Kız enstitülerine öğretmen yetiştirmek için 1934 yılında Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü bünyesinde Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, okuryazar köy gençlerini eğitmen olarak yetiştirmek için 6 ay süreli 1936'da Eskişehir Çifteler'de kurslar, 1937'de yine Çifteler ve İzmir Kızılçullu'da iki köy öğretmen okulu açılmıştır. Bu son iki okul 1940'da Köy Enstitüsü adını almış ve 1954'te tamamen kapanıncaya kadar 21 sayısına ulaşmıştır. Erkek sanat enstitülerine öğretmen yetiştirmek için 1937'de Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ve yine

köy enstitülerine öğretmen yetiştirmek için 1942’de Ankara’da Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü açılmıştır. Ticaret ve turizm okullarına öğretmen yetiştirmek üzere 1956’da Ankara’da Ticaret Öğretmen Okulu, liselere üniversite katkısı ile öğretmen yetiştirmek için 1959’da Ankara’da ve sonraki yıllarda farklı yerlerde Yüksek Öğretmen Okulları, din dersi öğretmeni ve din görevlisi yetiştirmek üzere “Yüksek İslam Enstitüleri” açılmıştır. 1965 yılında ilk eğitim fakültesi eğitim uzmanı, yönetici ve öğretmen yetiştirmek üzere Ankara Üniversitesinde açılmıştır (Abazoğlu, Yıldırım, & Yıldızhan, 2016).

Eğitim Enstitüleri öğrenim süreleri 2 yıl olarak 1974 yılında açılmıştır. Bu enstitüler lise ve dengi okullardan öğrenciler almıştır. Eğitim Enstitüleri 1982 yılında iki yıllık yüksekokullar olarak yüksekokullara ve 1990 yılında da 4 yıllık bölümler olarak eğitim fakültelerine bağlanmışlardır.

1982’de öğretmen yetiştirilen kurumların üniversitelere bağlanmasından sonra öğretmen yetiştirmeye eğitim fakülteleri ile devam edilmiştir. Her ne kadar Anadolu Öğretmen Liseleri isim itibari ile eğitim fakültelerine aday yetiştirme işlevini üstlenmiş olsa da bu kurumlardan seçilmiş öğrenciler gelmesinden dolayı tüm fakültelere ve bölümlere öğrenci geçişleri olmuştur. Öğretmenlerin üniversitelerce yetiştirilmeye başlanmasının üzerinden yaklaşık 40 yıl geçmiştir. Bugün devlet ve vakıf 209 üniversitede toplam 93 eğitim fakültesi bulunmaktadır. Halen 2019 – 2020 eğitim – öğretim yılı itibari ile üniversitelerimizin eğitim ile ilgili bölümlerinde toplam 265.013 öğrenci bulunmaktadır (YÖK, 2020). Üniversitelerde 2020 yılı itibari ile 4.420.699 lisans öğrencisi olduğu göz önüne alınırsa öğrencilerim % 6’sının eğitim ile ilgili bölümlerde öğrenim gördükleri görülmektedir. Bu sayıya mezunlar da eklendiği zaman Türkiye’nin hâlihazırda çalışan veya görev almayı bekleyen büyük bir eğitim ordusu olduğu söylenebilir.

2.2. Türkiye’de Parlamento

2.2.1. Parlamento

İnsanların yönetimlere dâhil olduklarından bu yana bu faaliyetleri belli çatılar altında gerçekleştirmişlerdir. Bilinen tarih sürecine buna klasik Yunan’da ve Roma’da senatolar ve İslam toplumlarında ve Osmanlı’da divanlar örnek olarak gösterilebilir. Özellikle son yüzyıllarda yönetim süreçlerinde yetkiyi elinde

bulunduranlar bunları kanunlar çıkararak yönetmeye devam etmişlerdir. Kanunlar, oluşturulan meclislerde görüşmeler, tartışmalarla çıkarılır. Bu meclislere parlamentolar denilmektedir.

Tam olarak parlamento “konuşmak” anlamına gelen İtalyanca “parlare” eyleminden türetilmiş bir sözcük olmakla beraber, “konuşulan yer” anlamına gelmektedir. Çıkarılan kanunlar kimi zaman uzun süren tartışmalar (konuşmalar) neticesinde meydana gelmektedir ki bu durum bu tanımı haklı çıkarmaktadır.

İngiltere’de krallar, ülkenin işlerini görüşmek ve özellikle yeni bir vergi koymak istedikleri zaman, devlet erkânından başka, halk tarafından da temsilciler seçilmesini emreder ve bunları bir çatı altında toplarlardı. Toplanmayı gerektiren konular görüşüldükten sonra bu meclisler dağılırdı (Yavuz & Bülbül, 2012). Bu durum parlamentoların başlangıcı olarak kabul edilmekle birlikte tarihte başka medeniyetlerde de benzer durumların bulunduğu söylenebilir. Özellikle Türk ve İslam toplumlarında kararların hükümdarlarca tek başlarına alınmadıkları, oluşturulan kurullarla ve istişare meclisleriyle birlikte alındıkları da bilinmektedir.

Parlamentolar başlıca görevi yasama, devlet bütçesini çıkarma, hükûmeti denetleme olan ve üyeleri halkoyu ile belirli bir süre için seçilen meclis veya meclisler, yasama kurulu, yasama meclisi, yasama organı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak öncelikle bilinmesi gereken kavram yasamadır. Demokratik sistemlerde ve egemen toplumlarda üç önemli ve yasal işlev ön plana çıkmaktadır. Bunlar yasama, yürütme ve yargıdır. Hâkimiyetin üç önemli kıstasından biri de olan yasama, seçimlerle oluşturulan parlamentolar aracılığıyla kanunlar çıkarılmasıdır. Yürütme organı ve yargı dâhil yasamanın çıkardığı kanunlar çerçevesinde faaliyetlerini devam ettirirler. Burada hem yürütmeyi hem de yargıyı oluşturacağı hükümlerle etkileyebilecek durumda olan yasamanın devlet erkleri arasında bir adım önde olduğu söylenebilir. Zira ana hatları baki kalmak koşuluyla devlet içerisindeki yönetsel sistemler de yasama eliyle değiştirilebilmektedir. Yasamalar meclislerde yani parlamentolarda verilen kanun teklifleri ve bu tekliflerin Meclis’teki tüm üyelerle görüşülüp nihai sonuca ulaşmasıyla yapılır. Kimi durumlarda çıkarılan kanunlarda daha sonradan verilen tekliflerle ekleme ya da çıkarma yapılabilmektedir. Geçerliliğini ve işlevini yitirdiği bazı kanunlarda tamamen kaldırılabilir.

Parlamentolar toplumların şekillenmesinde önemli rollere sahiptir. Bugün Dünya’da başkanlık sistemi, yarı başkanlık sistemi, parlamenter monarşi, anayasal monarşi, mutlak monarşi, tek parti rejimi gibi yönetim sistemleri uygulanmaktadır. Parlamenter monarşiyle yönetilen ülkelere Avustralya, İngiltere, Belçika, Hollanda ve İspanya; parlamenter cumhuriyetle yönetilen ülkelere Çekya, İsrail, Hindistan, Almanya, Yunanistan ve Lübnan örnekler olarak verilebilir (Tunçkaşık, Parlamenter Sistem: Teori Pratik ve Tartışmalar, 2017 a, s. 23). Başkanlık sistemine Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya, Meksika, Nijerya, Uruguay (Tunçkaşık, 2017 b, s. 13 - 14) ve yarı başkanlık sistemine Azerbaycan, Belarus, Hırvatistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Fransa, Litvanya, Makedonya gibi ülkeler örnekler olarak verilebilir (Erdem, 2017, s. 10 - 11).

Parlamentolar oluşturdukları yapı ve çıkardıkları yasalar ile toplumları şekillendirirler. Bu şekillendirmeyi yine toplumların kendi iç dinamiklerinden alırlar. Bu dinamikler özellikle seçimlerle vekillerin parlamentolarda yer alması ve toplum adına kanun çıkarmalarıyla. Ülkemizde kanun yapım süreci ise kısaca şu şekilde özetlenebilir. Öncelikle kanun teklifleri TBMM Başkanlığına sunulur. Teklif ilgili komisyona havale edilir ve komisyonda görüşülür. Komisyon raporları genel kurulda görüşülür ve kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır ve yürürlüğe girer (Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, 2018).

2.2.2. 1920 Öncesi Parlamento

Türk demokrasi tarihi içerisinde ilk yenileşme hareketlerinden ve demokratik sisteme geçişte ilk kilometre taşlarından biri III. Selim döneminde yapılan Nizam-ı Cedid çalışmalarıdır. III. Selim devrinin ileri gelen âlimleri ve yabancılara yaptırdığı çalışmalar sonucunda oluşturulan raporlar doğrultusunda yaptığı düzenlemelere Nizam-ı Cedid denilmektedir. III. Selim tahta geçişinin ertesinde devlet büyüklerinden, ordu bürokrasisinin ileri gelenlerinden ve ulemeden kurulu bir Meşveret Meclisi toplamıştır (Berkes, 2017, s. 91). Bu Meclis’te kanun ve şariat gereklerine aykırı eylemlere değinilmiş, bozuklukların giderilmesi üzerinde durulmuş fakat somut bir reform programı belirlenmemiştir. Bu dönemin demokrasimize en önemli katkısının meşveret meclisi ve bu meclisin kurumsallaşmasıdır denilebilir.

II. Mahmut dönemi demokrasiye geçiş sürecinde bir adım daha ileriye giderek 7 Ekim 1808'de ayanlar² ile padişah arasında “Sened-i İttifak” imzalanmıştır. Sened-i İttifak, Osmanlı tarihinde kuvvetler ayrılığı ilkesinin ilk örneklerinden biri olmuştur (Beyoğlu, 2013, s. 42). Merkezi yönetim olan padişah ile yerel yönetimler olan ayanlar arasında yetki paylaşımı bu durumu ön plana çıkarmaktadır. Günümüzde doğrudan demokrasiye en iyi örnek olarak sayabileceğimiz muhtarlık kurumu da II. Mahmut döneminin yeniliklerindendir. Türkiye’de muhtarlık adı altında ilk defa 1829 yılında Bilâd-ı Selâse (İstanbul, Üsküdar, Eyüp) mahallelerinde bir teşkilat kurulmuştur (Çadircı, 1970). Bilâd-ı Selâse, gerek İstanbul’a bağlı üç kazaya (Galata, Üsküdar, Eyüp), gerekse İstanbul, Edirne, Bursa gibi birbirine yakın üç büyükşehir kadılığına mahsus olmak üzere benzer özellik taşıyan kadılıklar için kullanılmış özel bir ilmiye tabiridir (İpşirli, Bilâd-ı Selâse, 1992). Bu dönemde yasama alanında da yeni danışma kurulları oluşturulmuştur. Bu çerçevede, 24 Mart 1938’de, yürütmenin yüksek danışma kurulu mahiyetinde Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âli ve bütün bu meclislerin üzerinde çalışacak olan Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye kuruldu (Seyitdanlıoğlu, 1999).

II. Mahmut tarafından tasarlanan, onun ölümü sonrasında tahta geçen oğlu I. Abdülmecit tarafından Mustafa Reşit Paşa’ya hazırlatılan, Gülhane Hatt-ı Hümayunu (Tanzimat-ı Hayriye Fermanı- 26 Şaban 1255) 3 Kasım 1839 tarihinde okunarak ilan edilmiştir (Çınar, 2017). Tanzimat Fermanı’nın reformlarına bakıldığında, egemenlik kaynağında bir değişiklik bulunmamakla beraber toplumu oluşturan tüm bireylere çeşitli haklar getirmesi bakımından parlamentonun oluşumuna giden yol üzerinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye’de demokrasinin gelişmesinde ve parlamentonun oluşmasında önemli düzenlemelerden bir tanesi de 28 Şubat 1856’da ilan edilen Islahat Fermanı’dır. Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı’nın hükümlerini kabul etmenin yanı sıra bir “Osmanlı Vatandaşlığı” kavramının oluşması açısından önemlidir. Zira parlamentoya giden yolda vatandaşlık gerekli kavramlardan bir tanesidir.

² Âyan, çok farklı kökenlerden gelen nüfuz sahibi kişilerdi (çok zaman aileler). Bazıları yerel bir güç tabanı oluşturmuş Osmanlı valileriydi, bazıları zengin tüccar ya da sarraflardı, diğerleri de toprak sahipleri ya da yüksek dinsel makam sahipleriydi (Zürcher, 2015, s. 35).

Parlamentoyu oluşturacak olan vekiller vatandaşlar aracılığı ile seçilip onları temsil eder nitelikte olmalıdırlar.

Bu dönemlerin sonunda 23 Aralık 1876'da Kanun-i Esasi'nin kabulü parlamentoya geçiş sürecinde zirve noktayı oluşturmuştur. Zira Kanun-i Esasi sonrasında Meb'ûsândan ve ayanlardan oluşan bir meclis (Meclis-i Umumi) açılması hedeflenmiştir. Yapılan seçim sonrasında Osmanlı Devleti'nin ilk meclisi olan Meclis-i Umumi 19 Mart 1877'de ilk toplantısını yapmıştır. Kanun-i Esasi'ye göre her 50.000 erkek nüfus için bir vekil seçilmesi belirlenmiştir. Ülkemizde yapılan bu ilk seçimler taşra, İstanbul şeklinde ayrıldığı için İstanbul ve çevresi için ayrı bir seçim talimatı yayınlanmıştır. Merkez İstanbul için 5 Müslüman 5 gayri müslim olmak üzere 10 mebus seçilecekti (Kızıltan, 2006). Bunun yanında taşradan yani İstanbul dışındaki vilayetlerden de 80'i Müslüman, 50'si Gayr-ı Müslim 130 vekil seçilmesi belirlenmiştir. Âyan Meclisine de 32 üye seçilmiştir.

93 Harbi olarak da adlandırılan 1877 – 1878 Osmanlı – Rus Harbi'nin de etkileri göz önüne alınarak II. Abdülhamid tarafından süresiz tatil edilmiştir. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti 1908'e kadar, II. Abdülhamid'in mutlakiyetçi yönetimine sahne olmasına rağmen, yenileşme hareketleri aynı hızla devam ettirmeye çalışılmıştır. Bu dönemde özellikle eğitim, haberleşme ve ulaştırma alanlarında modernleşme faaliyetleri yoğun bir şekilde sürmüştür. (Sönmez A., 2013). Daha sonradan II. Meşrutiyet olarak adlandırılan dönemde açılacak olan Meclis de 1878'de süresiz tatil edilen meclisin devamıdır. İlk Âyan Meclisi'nde görev alanlardan hayatta olanları II. Meşrutiyet Dönemi'nde açılan Meclis'te de yer alması bunun göstergelerindendir.

Bu süreç içerisinde kurulan İttihat ve Terakki'nin baskılarına daha fazla dayanamayan II. Abdülhamid 23/24 Temmuz 1908 gecesi Meşrutiyeti tekrar ilan etti. Kanun-i Esasi'nin de tekrar yürürlüğe girmesiyle kasım ve aralık aylarında yapılan seçimler sonucunda Meclis-i Umumi 17 Aralık 1908'de tekrar açıldı. İttihat ve Terakki bir siyasi parti olmamasına rağmen örgütlü, en popüler ve ordu desteğine sahip tek güç olduğundan seçimlerde başrolü oynadı. Tekrar açılan bu meclis 1908 – 1912, 1912 – 1912, 1914 – 1918 ve 1918 – 1920 olman üzere dört dönem faaliyet göstermiştir. 1912 – 1914 yılları arasında Balkan Savaşları'nın da

oluşturduğu baskılar neticesinde sıkıyönetim ilan edilmiş ve meclis faaliyet göstermemiştir. Mondros Mütarekesi'nden sonra padişahın feshi sonucu kapatılan Meclis Anadolu'da hareketin başlaması sonrası Ocak 1920'de tekrar açılmıştır. Bu son Osmanlı Meclisi 16 Mart 1920'de İngilizlerin İstanbul'u işgal etmesi sonucu 18 Mart'ta faaliyetlerini sonlandırmıştır. Mustafa Kemal'in genelgesi doğrultusunda yapılan seçimler ve son dönem Osmanlı Meclis-i Meb'ûsân'ından katılanlar ile 23 Nisan 1923'te Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmış ve yeni Türkiye için faaliyetlerine başlamıştır.

2.2.3. 1920 Sonrası Parlamento

Türk parlamento tarihi içerisinde şüphesiz en önemli dönüm noktalarından biri 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasıdır. Bu tarihten sonra artık hem Türk milletinin hem de onun siyasi ve toplumsal yaşantısı için hiçbir şey eskisi gibi olmamış ve hayatına her alanda birçok yenilikler dâhil olmuştur. Açılan bu Meclis'e katılımlar seçimler ve Meb'ûsân Meclisinde gelenlerle olmuştur. Meclis-i Meb'ûsândan katılımların artması ve meclis içerisindeki dağılımların değişmesi üzerine 5 Eylül 1920'de kabul edilen Nisab-ı Müzakere Kânunu ile mülga İstanbul Hükûmeti'nden katılımların önüne geçilmek istenmiştir (Avcı & Oflar, 2020, s. 196). Bu süreçteki genel seçimlerle 297, ara seçim ile 41, sıra ile 11 ve Osmanlı Meb'ûsân Meclisinden 88 olmak üzere katılımlarla 437 sayısına ulaşmıştır. Nisab-ı Müzakere Kânunu'ndan önce 39 ve sonra ayrılan 61 üye ile bu kanun sonrası meclis üye sayısı netleşmiş ve 337 olarak belirlenmiştir (Demirel, 2017). İlk Meclis'te yürütmeyi icra vekilleri heyetinin yaptığı "Meclis Hükûmeti Sistemi" uygulanmış ve bu sistemle 1923 seçimlerine gidilmiştir.

Mutafa Kemal Atatürk'ün hayatta olduğu süre içerisinde ilki 1920 olmak üzere 1923, 1927, 1931 ve 1935 yıllarında beş kez seçime gidilmiş ve parlamento çalışmalarını sürdürmüştür. Bu süre içerisinde Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922), Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923), Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924), 1921 ve 1924 Anayasalarının Kabulü, Şapka Kanunu'nun Kabulü (25 Kasım 1925), Latin Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928), Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934), Türk Kadınına Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi (1930 – 1934) gibi siyasi ve toplumsal alanda birçok yeniliğe gidilmiştir.

Mecliste oluşan muhalefet doğrultusunda, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Kazım Karabekir Paşa, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Refet (Bele) Paşa, Adnan (Adıvar) Bey gibi kişilerin önderliğinde 17 Kasım 1924'te kurulmuştur. Ancak gelişen olaylar ve şeyh Said İsyanı'nın ortaya çıkması sonucunda parti 3 Haziran 1925'te kapatılmıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının ardında Mustafa Kemal'in desteği ve Ali Fethi (Okyar) Bey, Nuri (Conker) Bey önderliğinde Serbest Cumhuriyet Fırkası yine Meclis'te muhalefet oluşturması maksadıyla 12 Ağustos 1930'da kurulmuştur. Ancak bu parti de gelişen olaylar neticesinde 17 Kasım 1930'da kendini fesih etmiştir.

Türk demokrasi tarihinde gerçek anlamda ilk çok partili seçim 1946 yılında olmuştur. Bu seçime Cumhuriyet Halk Partisi'nin yanında Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan önderliğinde 7 Ocak 1946'da kurulan Demokrat Parti'de katılmıştır. Ancak bu seçimde başarı elde edemeyen Demokrat Parti 1950 seçimlerinde iktidarı ele almış ve 27 Mayıs 1960 askerî darbesine kadar 10 yıl süreyle ülkeyi yönetmiştir. Bu süreç içerisinde, 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi ile temelleri atılan ve 1923'te cumhuriyetin ilanıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti, askerî darbeye tanışmıştır.

Atatürk'ün 1938'de ölümünden sonra meclis 27 Mayıs darbesi sonrası Millî Birlik Hükûmeti'ne kadar 5'i Atatürk'ün hayatta olduğu dönem olmak üzere 11 yasama dönemi geçirmiştir. 1961'deki seçimlerin ardından 12, 13, 14, 15 ve 16. yasama dönemleri yaşanmış ve bu dönemde seçimlerde artık birçok parti katılmıştır. 12 Eylül 1980 darbesinin ardından bu sefer Millî Güvenlik Konseyi kurulmuş ve 1983'te tekrar yapılmaya başlanan seçimlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi bugün 27. yasama dönemini yaşamaktadır.

Tüm bunların yanında 1961 Anayasası ile çift meclisli sisteme geçilmiş Cumhuriyet Senato oluşturulmuştur. Cumhuriyet Senatosu 1961 ile 1980 arası çalışmalarına devam etmiş 1980'deki darbenin ardından 1982 Anayasası ile sona erdirilmiştir. Son olarak yapılan anayasa değişikliği ve Nisan 2017'deki referandum ile kabul edilen Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi'ne geçilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti 24 Haziran 2018'de yapılan seçimden sonra bu sistemle yönetilmeye başlanmıştır.

2.3. Türkiye’de Mebusluk ve Milletvekilliği

2.3.1. Mebusluk, Milletvekilliği

“Mebus”un Arapça kökenli bir kelime olup lügatlerde³ geçen kelime manası tam karşılık olarak gönderilmiş demektir. Bunun yanında gönderilmiş, gönderilen, yollanan anlamlarındadır. Parlatır’ın (2009, s. 1030) Osmanlı Türkçesi Sözlüğü’nde millet tarafından seçilerek parlamentoya gönderilen kimse, milletvekili demektir. Şu hâlde mebus günümüz Türkçe’si ile milletvekili, mebusluk da milletvekilliği anlamına gelmektedir.

Milletvekili yasama meclisine seçimle gelmiş üye, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na göre Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olan kimse, mebus (Çağbayır, 2007, s. 3224) demektir. Milletvekili olabilmek için öncelikle taabiyetinde bulunulan ve üyesi olunan devletin fertleri tarafından seçilmiş olmak gerekmektedir. Seçilme şartına giden yol önce Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na uygun ve milletvekili olabilme şartlarını taşımaktır.

Temsilî demokrasilerde milletvekilleri milletin sözcüleri gibidir. Kanunlara dayalı olarak doğrudan millettten aldıkları yetkilerle yine onlar için kararlar alır, kanunlar çıkarırlar ve kanunları kaldırırılar. Milletvekillerinin ne görevi ne de görev süreleri sınırlıdır. Meclisteki görevleri belirli bir süreliğine, seçildikleri dönem itibarıyla, temsille sınırlıdır.

Milletvekilleri siyasi düşünceleri gereği herhangi bir partiye üye olabilecekleri gibi bağımsız da olabilirler. TBMM içerisinde bir siyasi parti bünyesinde olduğu gibi bağımsız olarak da yasama faaliyetlerine katılabilirler.

2.3.2. 1920 Öncesi Mebusluk ve Milletvekilliği

26 Aralık 1876’da Kânûn-i Esâsî’nin kabul edilmesi ve I. Meşrutiyet’in ilanı ile Türk demokrasi tarihinde önemli bir adım atılmıştır. Bu adımın ardından Meclis-i Âyan ve Meclis-i Meb’ûsân’dan oluşan Meclis-i Umumi açıldı. Açılan bu meclisle de fiili olarak parlamento kurulmuş ve bugünkü karşılığı ile milletvekilleri seçilmiş oldu.

³ (Misalli Büyük Türkçe Sözlük, 2005), (Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, 2009), (Çağbayır, 2007)

Anayasa'ya göre teşkil edilecek Meclis-i Umumi Hey'et-i ve Hey'et-i Âyan şeklinde iki kısımdan oluşmaktaydı. Meclis-i Meb'ûsân'a seçilecek olan mebusların, Türkçe bilen, yirmi beş yaşını doldurmuş, medeni haklarını ve itibarını yitirmemiş, herhangi bir yabancı devletin imtiyazına sahip olmayan Osmanlı vatandaşları arasından olması gerekiyordu. Mebusların sayısı, sekseni Müslüman, ellisi gayri müslim olmak üzere toplam yüz otuz olarak belirlenmişti (TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı, 2010(b), s. 87).

Kânûn-i Esâsî'nin kurduğu Meclis, 19 Mart 1977'de açıldı. Mecliste 69 Müslüman ve 46 Müslüman olmayan mebus vardı (Atabay, 2015) Yapılan seçimler sonucunda kanunla belirlenen 80 Müslüman ve 50 gayri müslim sayısına ulaşamadığı görülmektedir. Meclis-i Meb'ûsân'da 20 Mart 1977'de yasama çalışmaları başlamış 14 Şubat 1978 günü meclisin süresiz tatil edilmesine kadar devam etmiştir.

II. Meşrutiyet Dönemi 1908 ile 1918 yılları arasında fiili olarak 10 yıl sürmüştür. Bu süreç içerisinde 1908, 1912 ve 1918 yılları arasında seçimler yapılmıştır. Yeni Meşrutiyet'in ilk seçimleri 1908 yılında kasım sonu ile aralık başında yapıldı. İttihat ve Terakki bir siyasal parti olmamasına rağmen en örgütlü, en popüler ve ordu desteğine sahip tek güç olduğundan seçimlerde başrolü oynadı. Seçim sonuçlarında göre İttihat ve Terakki, 160 Türk ve Arap milletvekilinin Meclis'e girmesini sağlayıp çoğunluğu ele geçirdi. Mecliste ayrıca 27 Arnavut, 26 Rum, 14 Ermeni, 10 Slav ve 4 Musevi milletvekili bulunuyordu (Sönmez A. , 2013, s. 21).

Ezherli (1998, s. 187), yaptığımız tespitlere göre Meclis-i Meb'ûsân'ın Birinci Devre-i İçtimaiye (Toplantı Yılı)'nda⁴ 323, İkinci Devre-i İntihabiyesinde⁵ 282, Üçüncü Devre-i İntihabiyesinde⁶ 289, Dördüncü Devre-i İntihabiyesinde⁷ 160 mebusun adı kayda geçmiştir, demektedir. Ayrıca Meclis-i Meb'ûsân'ın dört döneminde toplam olarak 1054 mebusun adının geçtiğini ve Meclis-i Meb'ûsânda üyelik yapanların toplam sayısı ise 757 olduğunu belirtmektedir.

⁴ 1908 - 1912

⁵ 1912 - 1914

⁶ 1914 - 1918

⁷ 1920

2.3.3. 1920 Sonrası Mebusluk ve Milletvekilliği

Kurtuluş Savaşı'nın başlamasında akabinde Mustafa Kemal, İstanbul'un işgalinden hemen sonra, 17 Mart 1920'de komutanlara ve valilere gönderdiği bir genelge ile her livadan 5 üye seçilip Ankara'da toplanacak olan Meclis-i Müessisan (Kurucu Meclis) toplanmasını istemiş ve 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açılmıştır (Avcı & Oflar, 2020, s. 193). Meclisin açılmasından sonra da Meclis-i Meb'ûsân'dan gelen milletvekilleri gibi süreç içerisinde katılımlar devam etmiştir.

Demirel Birinci Mecliste Muhalefet (2003, s. 86) adlı eserinde, Birinci Meclis'in üye sayısı Yılmaz Altuğ'a göre 383, Mahmut Goloğlu'na göre 390, İhsan Güneş'e göre 378, Suna Kili'ye göre 376, Ahmet Mumcu'ya göre 390, Sabahattin Selek'e göre 300, Falih Rıfkı Atay'a göre 381, Kurt Steinhaus'a göre 441'dir, demektedir.

Demirel aynı eserinde (2003, s. 87) bu durumun sebeplerini özetle şu şekilde sıralamıştır:

1. TBMM üyelikleri için yapılan seçimler dönemin olağanüstü koşulları nedeniyle aynı anda yapılamamış olması,
2. Mustafa Kemal'in genelgesi sonrası bazı livalarda hiç seçim yapılamamış, bazılarında ise 5 yerine daha az sayıda mebus seçilmiş olması,
3. Seçimden sonra birçok mebusun görev kabul etmeden istifa etmesi, bazılarının da çeşitli sebeplerle mebusluklarının düşürülmesi ve boşalan üyeler için bazı livalarda yeni seçim yapılırken bazılarında yapılmamış olması,
4. Bazı mebuslar ya seçimin ardından, daha TBMM'ye katılmadan ya da katıldıktan bir süre sonra vefat etmiş olması ve yerlerine birinin seçilmemesi,
5. Kendilerine TBMM'ye katılma çağrısı yapılan İstanbul Meclis-i Meb'ûsân üyelerinin bir bölümünün bu çağrıya uymayıp Ankara'ya gelmemiş olmasıdır.

23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılmasından sonra araştırmamıza konu olan süre içerisinde 4 seçim daha yapılmıştır. 2. Dönem seçimleri Haziran – Temmuz 1923, 3. Dönem seçimleri 2 Eylül 1927, 4. Dönem seçimleri 25 Nisan 1931 ve 5. Dönem seçimleri 8 Şubat 1935 tarihlerindedir. Bu seçimlerde Meclis’e katılan toplam milletvekili sayısı 1923’te 287, 1927’de 316, 1931’de 317 ve 1935’te 399’dur (TÜİK, 2012, s. 7).

Türkiye Büyük Millet Meclisine bugün 600 milletvekili seçilmektedir. Bu sayı 550 iken 16 Nisan 2017’de yapılan anayasa değişikliği referandumu ile 600’e çıkarılmıştır. Bugün 27. Dönem çalışmalarının devam ettiği TBMM çatısı altında üyesi bulunan 14 siyasi parti üyesi ve 5 bağımsız olmak 582 milletvekili görev yapmaktadır. Bu milletvekillerinin 101’i (% 17,35) kadın ve geri kalan 481’i (% 82,65)’i erkektir (TBMM, 2021).

1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ve 1923’te cumhuriyetin ilan edilmesinde sonra Türk parlamento tarihinde iki kez askerî müdahale sonucu parlamento çalışmaları kesintiye uğramıştır. Bunlardan birincisi 27 Mayıs 1960 tarihli müdahale ve ikincisi 12 Eylül 1980 tarihli müdahaledir.

Cumhuriyet Döneminin ilk askerî müdahalesi olan 27 Mayıs askerî müdahalesi sonucunda meclis feshedilmiştir. 27 Mayıs 1960’da ihtilali gerçekleştiren Türk Silahlı Kuvvetleri, aynı gün idareyi Orgeneral Cemal Gürsel’in başkanlığında 38 subaydan oluşan Millî Birlik Komitesi (MBK)’ne devretti (Atabay, 2015, s. 179). Kabul edilen 1961 Anayasası 1924 Anayasası’nı yürürlükten kaldırmış ve 15 Ekim 1961’e kadar yönetim MBK’nin elinde bulunmuştur.

Parlamente sisteme ara veren ikinci büyük müdahale de 12 Eylül 1980 tarihinde olmuştur. Bu tarihten sonra yönetim 6 Kasım 1983’te yapılan seçimlere kadar müdahaleyi gerçekleştiren Millî Güvenlik Konseyi (MGK)’nin elinde bulunmuştur. Yapılan seçimlerin ardından TBMM 11 Kasım 1983’te başlayan 17. Dönem 1. Yasama Yılı ile faaliyetlerine tekrar başlamıştır. Bu iki dönem milletvekillerinin parlamento faaliyetlerini yapamadıkları dönemler olması bakımında “Türk Parlamento Tarihi” için önemlidir.

Bu dönemlerden başka 12 Mart 1971, 28 Şubat 1997 ve 27 Nisan 2007 tarihlerinde muhtıralar verilmiş ancak TBMM çalışmalarına ara vermemiştir. En son olarak 15 Temmuz 2016'da düzenlenen darbe girişimi Türk Milleti'nce engellenmiştir.

Bugün TBMM 27. Dönemi ile çalışmalarına devam etmektedir. 27. Dönem TBMM üyelerinin meslek profillerine bakıldığında 123 ile avukatlık birinci sırada 100 ile mesleğinin serbest meslek olduğu söyleyenler ikinci sıradadır. Mecliste 64 Mimar ve Mühendis, 46 doktor ve diş hekimi, 45 iş insanı, 33 akademisyen, 33 kamu ve özel şirket yöneticisi, 24 eğitimci, 24 siyasetçi, 17 mali müşavir, 10 da gazeteci yermaktadır. Ayrıca pilot, çiftçi, ekonomist, eczacı, emekli, hemşire, antropolog - sosyolog, ilahiyatçı, bankacı, diplomat, hâkim - savcı, asker, ev kadını, öğrenci, vali, istatistikçi, sanatçı, memur, turizmci, sporcu, iletişim ve hesap uzmanı isimler de 27. Dönem'de görev yapan meslek gruplarına sahip isimlerdendir (Hürriyet Gazetesi, 2018).

Akademisyenleri ve eğitimcileri çalışma konumuz olan öğretmen milletvekili kategorisine alırsak toplan sayı 57'dir. Bu sayı 582 milletvekilinin bulunduğu parlamentoda % 9,79'a tekabül etmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin genel yapısı ve eğitim faaliyetleri ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın personel sayısı büyüklüğüne bakıldığında bu oranın çok az olduğu düşünülmektedir.

3. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE (1920 – 1939) ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ

3.1. TBMM I. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci dönemi meclisin ilk açıldığı tarih olan 23 Nisan 1920 ile 1923 seçimleri sonrası 11 Ağustos 1923'te meclisin yeniden açılması ile başlayan dönemi kapsar. 23 Nisan 1920'de Ankara'da bulunan 115 milletvekili içinde 1845 doğumlu olması nedeniyle en yaşlı gözükten Sinop milletvekili Maarif Müdürlüğü'nden emekli Şerif Bey'in konuşması (Güneş, 2017) ile açılmıştır.

Tablo 1: Türkiye Büyük Millet Meclisi 1. Döneminde Öğretmen Milletvekilleri

	Milletvekili ve Mesleği	Doğ. - Öl.	Doğum Yeri	1920-1923
1	Ali Rıza Efendi (Özdarende)	1873 - 1952	Amasya	Amasya
	Müderriş			
2	Hacı Mustafa Beynamlı	1866 - 1931	Ankara	Ankara
	Müderriş			
3	Taşpınarlı Hacı Atıf	1858 - 1926	Ankara	Ankara
	Müderriş			
4	Halil İbrahim Özkaya	1892 - 1972	Antalya	Antalya
	Hukuk Bilgisi Öğretmeni			
5	Hamdullah Suphi Tanrıöver	1886 - 1966	İstanbul	Antalya
	Öğretmen			
6	Cami Baykut	1877 - 1944	İstanbul	Aydın
	Fransızca Öğretmeni			
7	Mehmet Emin Erkut	1873 - 1929	Aydın	Aydın
	Medrese Müderriş			
8	Mehmet Esat İleri	1882 - 1957	Gümölcine	Aydın
	Orta, Lise Düzeyinde Öğretmen			
9	Abdullah Lami Ersoy	1875 - 1930	Kilis	Ayıntab

	Müderriş			(Antep) ⁸
10	Hafız Mehmet Şahin	1877 - 1959	Antep	Ayıntab (Antep)
	Medrese Müderriş			
11	Hahutzade Ahmet Nuri Efendi	?		Batum ⁹
	Dârülhilâfe Medresesi Muallimi			
12	İbrahim Refik Bey	1881 - 1942	İstanbul	Bayazıt ¹⁰ (Doğubeyazıt)
	Tıbbiye Müderriş			
13	Mehmet Atıf Bayazıt	1882 - 1960	Rodos	Bayazıt (Doğubeyazıt)
	Askeri Ortaokulu Öğretmeni			
14	Hacı Mehmet Öney	1844 - 1923	Doğubayazıt	Bayazıt (Doğubeyazıt)
	Müderriş			
15	Abdullah Sabri Aytaç	1870 - 1950	Devrek (Zonguldak)	Bolu
	Müderriş			
16	Abdulahap Öner	1869 - 1920	Bolu	Bolu
	Dâru'l-hilâfeti'l-âliye'de Öğretmen			
17	İsmail Fazıl Paşa	1856 - 1921	Girit Kandiye	Bozok (Yozgat)
	Tâbiye-i Cesime Muallimi			
18	Mehmet Hulusi Akyol	1888 - 1964	Yozgat	Bozok (Yozgat)
	Dersiâm			
19	Halil Ermiş	1877 - 1920	Burdur	Burdur
	Medrese Müderriş			

⁸ Adı Ayıntap (Antep) olarak, hâlen Suriye sınırları içindeki HALEP iline bağlı mutasarrıflık iken Ankara Hükûmetine intikalinden sonra adı, 8 Şubat 1921 tarih ve 93 sayılı Kanunla GAZİANTEP olmuştur. 1924 Anayasasına göre il haline getirilmiştir (Çoker, 1994, s. 26).

⁹ 1564'te Osmanlı egemenliğine giren Batum, 93 savaşı sonu 1878'de Çarlık Rusyası'na bırakılmış, 3 Mart 1918 Brest - Litovsk Antlaşması ile geri alınmışsa da 30 Ekim 1918'deki Mondros Mütarekesinden sonra 24 Aralık 1919'da İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Ancak, Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti (ARMHC) Heyeti Temsiliyesi Batum'un da Mecliste temsil edilmesini uygun görerek seçim yapılmasını istemesi üzerine yetkili kılınan İslam Cemiyeti tarafından seçilen ilk 4 kişi Meclis'e katılmıştır. Batum ve çevresi 16 Mart 1921 Türkiye-Rusya Anlaşması ile Rusya'ya bırakılmasına rağmen Batum milletvekillerinin göreve devamları ve 7 Temmuz 1921 tarih ve 133 sayılı Kanunla kurulan Artvin Livasında seçim yapılmayarak Batum Milletvekillerinin Artvin Livasını da temsil etmeleri TBMM'nin 24 Eylül 1921 tarihli birleşiminde kararlaştırılmıştır (Çoker, 1994, s. 19).

¹⁰ Erzurum İline bağlı mutasarrıflık iken TBMM'nin 18 Ağustos 1920 tarih ve 36 sayılı kararı ile (Bağımsız Liva) haline getirilmiş, 1924 Anayasası ile il olmuş, Bayazıt adı, Bakanlar Kurulunun 4 Mayıs 1935 tarih ve 2/2460 sayılı Kararı ile (AĞRI) olarak değiştirilmiştir (Çoker, 1994, s. 19).

20	Mehmet Akif Ersoy	1873 - 1936	İstanbul	Burdur
	Darülfünûn Müderrisi, Muallim			
21	Veli Saltıkgil	1880 - 1935	Burdur	Burdur
	Darülfünûn Hukuk Tarihi Öğretmeni			
22	Mustafa Fehmi Gerçek	1868 - 1950	Karacabey	Bursa
	Müderis, Medrese Öğretmeni			
23	Muhittin Baha Pars	1884 - 1954	Bursa	Bursa
	Sultanî Edebiyat, Mantık ve Felsefe Öğretmeni			
24	Abdullah Servet Akdağ	1880 - 1962	Tosya (Kastamonu)	Bursa
	Müderis			
25	Ahmet Nafiz Özalp	1889 - 1955	Konya	Canik ¹¹ (Samsun)
	Nevşehir İdadisi Resim Öğretmeni			
26	Emin Gevelioğlu	1889 - 1934	Bafra	Canik (Samsun)
	Bağdat Hukuk Mektebi Öğretmeni			
27	Ahmet Hamdi Yalman	1877 - 1950	Ünye	Canik (Samsun)
	İdadi Öğretmeni			
28	Abdurrahman Dursun Yalvaç	1873 - 1948	Tokat	Çorum
	Türkçe Kitabet ve Tarih Öğretmeni			
29	Hüseyin Ferit Törümküney	1879 - 1925	İstanbul	Çorum
	Vefa İdadisi Tarih Öğretmeni			
30	Hasan Tokcan	1866 - 1943	Denizli	Denizli
	Müderis			
31	Abdulhamit Çintan	1871 - 1928	Diyarbakir	Diyarbakir ¹²
	İdadi Öğretmeni			
32	Mustafa Akif Tüfenk	1875 - 1952	Diyarbakir	Diyarbakir

¹¹ Canik, bağımsız mutasarrıflık iken 1924 Anayasasına göre il olmuş, iki isimli illerin bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 tarih ve 4248 sayılı kararı ile SAMSUN olarak anılmaya başlanmıştır (Çoker, 1994, s. 21).

¹² İlin adı, Bakanlar Kurulunun 10 Aralık 1937 tarih ve 217789 sayılı kararı ile (DİYARBAKIR) olarak değiştirilmiştir (Çoker, 1994, s. 22).

	Öğretmen			
33	Rasim Tekin	1877 - 1939	Malatya	Elaziz ¹³ (Elazığ)
	Arapgir Ermeni Okulu Türkçe Öğretmeni			
34	Kâzım Bey (Oral)	1892 - 1985	Maden (Elazığ)	Ergani ¹⁴
	Ergani İdadisi Türkçe Öğretmeni			
35	Halil (İbrahim) Işık	1879 - 1935	Söğüt (Bilecik)	Ertuğrul ¹⁵ (Bilecik)
	Söğüt Rüştîye ve İdadisi Öğretmeni			
36	Celeddin Arif Bey	1875 - 1930	Erzurum	Erzurum
	Müderis, Anayasa Hukuku Öğretmeni			
37	Mehmet Salih Yeşiloğlu	1877 - 1925	Erzurum	Erzurum
	Merkez İptidai Mektebi Baş Öğretmeni			
38	Süleyman Necati Güneri	1889 - 1944	Kığı (Bingöl)	Erzurum
	İdadi Öğretmeni			
39	Fikri Faik Güngören	1884 - 1956	Elazığ	Genç ¹⁶
	Davutpaşa İdadisi Edebiyat Öğretmeni			
40	Veysel Rıza Zarbun	1871 - 1923	Gümüşhane	Gümüşhane
	Rüştîye Öğretmeni			
41	Mazhar Müfit Kansu	1873 - 1948	İstanbul	Hakkâri
	İdadi Öğretmeni			
42	Seyyid Taha Efendi	1864 - 1928	Başkale	Hakkâri
	Müderis, Muallim			

¹³ Osmanlı mülki teşkilatında adı MAMURETÜLAZİZ iken TBMM Hükûmetine ELAZİZ olarak intikal etmiş, beldenin adı Bakanlar Kurulunun 10 Aralık 1937 tarih ve 2/7806 sayılı kararı ile ELAZIĞ olarak değiştirilmiştir (Çoker, 1994, s. 23).

¹⁴ Diyarbakir İline bağlı Mutasarrıflık iken 30 Mayıs 1926 tarih ve 877 sayılı kanunla aynı ilin ilçesi olmuştur (Çoker, 1994, s. 24).

¹⁵ İki isimli illerin yalnız bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 tarih ve 4248 sayılı kararı ile BİLECİK olarak anılmaya başlanmıştır (Çoker, 1994, s. 24).

¹⁶ Bitlis İline bağlı Mutasarrıflık iken 9 Aralık 1920 tarih ve 70 sayılı Kanunla bağımsız liva olmuş, 1924 Anayasasına göre il haline getirilmiştir. 30 Mayıs 1926 tarih ve 877 sayılı kanunla ilçe yapılmıştır (Çoker, 1994, s. 26).

43	Mehmet Cemal Paşa (Mersinli)	1873 - 1941	Mersin	İsparta
	İdadi Öğretmeni			
44	Hafız İbrahim Demiralay	1883 - 1939	İsparta	İsparta
	Müderris, Din Bilgisi ve Ahlâk Dersleri Öğretmeni			
45	Hüseyin Hüsnü Özdamar	1875 - 1961	İsparta	İsparta
	Müderris, Dersiâm			
46	Ali Sabri Güney	1885 - 1946	Mut	İçel ¹⁷ (Silifke)
	Dersiâm			
47	Ahmet Şükrü Oğuz	1881 - 1953	İstanbul	İstanbul
	İstanbul Piyade Atış Okulu Öğretmeni			
48	Selahaddin Bey	? - 1921		İstanbul
	İzmir İttihadı ve Terakki Lisesi Müdürü			
49	Abdülhak Adnan (Adivar) Bey	1881 - 1955	Gelibolu	İstanbul
	İç Hastalıkları Müderri			
50	Ali Enver Tekand	1887 - 1961	Rodos	İzmir
	Öğretmen			
51	Hacı Süleyman Bilgen (Aydınlı)	1855 - 1923	Nazilli (Aydın)	İzmir
	Müderris			
52	Mahmut Esat Bozkurt	1892 - 1943	Kuşadası	İzmir
	Hukukçu Profesör Doktor			
53	Hamdi Namık Gör	1881 - 1957	Debre-i Bala	İzmit ¹⁸ (Kocaeli)
	Menteşe Sultânîsi Farisi Öğretmeni			
54	Hafız Abdullah Tezemir	1871 - 1940	Adapazarı	İzmit (Kocaeli)
	Müderris			
55	Tevfik Efendi (Mehmet Tevfik Durlanık)	1871 - 1944	Çankırı	Kangırı

¹⁷ Merkezi (Silifke) olarak Mutasarrıflık iken 1924 Anayasası ile il olmuş, 20 Mayıs 1933 gün ve 2197 sayılı Kanunla (İÇEL) adı altında merkezi (MERSİN) olarak Mersin ili ile birleştirilmiştir (Çoker, 1994, s. 27).

¹⁸ (İzmit) İli adının (Kocaeli) olarak değiştirilmesi, İl Daimi Encümeninin karar ve önerisi üzerine 28 Ocak 1923'te İçişleri Bakanlığınca onanmıştır (Çoker, 1994, s. 29).

	Müderriş			
56	İsmail Şükrü Çelikalay	1876 - 1950	Afyon	Karahisar-1 Sahib ¹⁹ (Afyonkarahisar)
	Karahisar-1 Sahib Darülmuallim Mektebi Öğretmeni			
57	Ahmet Nebil Yurteri	1876 - 1943	Afyon	Karahisar-1 Sahib (Afyonkarahisar)
	Müderriş			
58	Mehmet Vasfı Seçer	1863 - 1932	Şebinkarahisar	Karahisar-1 Şarki ²⁰ (Şebinkarahisar)
	Öğretmen			
59	Abdulgafur Işıttın	1879 - 1951	Balıkesir	Karesi ²¹
	Türkçe Öğretmeni			
60	Hasan Basri Çantay	1887 - 1964	Balıkesir	Karesi
	Türkçe Öğretmeni			
61	Yusuf Kemal Tengirşenk	1878 - 1969	Boyabat	Kastamonu
	Ceza Hukuku Öğretmeni			
62	Ahmet Hilmi Kalaç	1887 - 1966	Kayseri	Kayseri
	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni			
63	Mehmet Alim Çınar	1861 - 1923	Kayseri	Kayseri
	Müderriş			
64	Mehmet Atıf Tüzün	1885 - 1970	Arhavi	Kayseri
	Darül Muallimim Muallimi			
65	Ahmet Remzi Akgztürk	1871 - 1938	Kayseri	Kayseri
	Öğretmen			
66	Ahmet Müfit Kurutluoğlu	1979 - 1958	Kırşehir	Kırşehir
	Müderriş			

¹⁹ Hüdavendigâr (Bursa) iline bağlı Mutasarrıflık (Liva) iken 16 Mayıs 1914 tarihli irade ile bağımsız livaya olarak Millî Hükûmete intikal etmiş, 1924 Anayasası ile Mutasarrıflıkların kaldırılmasında il olmuştur. İki isimli illerin bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 gün ve 4248 sayılı kararı ile (Karahisarı sahip) adı bırakılarak Afyonkarahisar, olarak anılmaya başlanılmıştır (Çoker, 1994, s. 29).

²⁰ Sivas İline bağlı Mutasarrıflık iken 1924 Anayasasına göre il olmuş, iki isimli illerin bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 gün ve 4248 sayılı Kararı ile (Şebinkarahisar) olarak anılmaya başlanmış, 20 Mayıs 1933 tarih ve 2197 sayılı kanunla kaldırılarak ilçe haline getirilmiştir (Çoker, 1994, s. 30).

²¹ Hüdavendigâr (Bursa) İline bağlı Mutasarrıflık iken 19 Haziran 1909 tarihli irade ile bağımsız livaya olmuş, 1924 Anayasası ile il haline gelerek iki isimli illerin bir isimle anılması hakkındaki 24 Ekim 1926 tarih ve 4248 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince KARESİ adı bırakılmıştır (Çoker, 1994, s. 30).

67	Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	1881 - 134	Konya	Konya
	Türkçe Öğretmeni			
68	Mehmet Vehbi Çelik	1862 - 1945	Konya	Konya
	Müderris, Öğretmen			
69	Musa Kazım Onar	1882 - 1930	Karaman	Konya
	Fıkıh Usulü ve Mecelle Öğretmeni			
70	Ömer Vehbi Büyükyalvaç	1870 - 1927	Yalvaç	Konya
	Müderris			
71	Reşit Paşa	1868 - 1924	Şam	Kozan ²²
	Eğitimci			
72	Ahmet Besim Atalay	1882 - 1965	Uşak	Kütahya
	Öğretmen, Okul Müdürü			
73	Cevdet Barlas	891 - 1960	Antep	Kütahya
	Fransızca Öğretmeni			
74	Ragıp Soysal	1881 - 1947	Uşak	Kütahya
	Uşak Medresesi Tarih Öğretmeni			
75	Seyfi Aydın	1873 - 1925	Kütahya	Kütahya
	Müderris			
76	Mehmet Necati Memişoğlu	1879 - 1959	Rize	Lazistan ²³ (Rize)
	Öğretmen			
77	Ziya Hurşit	1890 - 1926	Hemşin	Lazistan (Rize)
	Almanca Öğretmeni			
78	İsmail Safa Özler	1885 - 1940	Adana	Mersin
	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni			
79	Osman Kadri Bingöl	1881 - 1930	Muş	Muş
	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni			

²² Millî Hükûmete Adana İline bağlı Mutasarrıflık olarak intikal etmiş, 30 Mayıs 1926 tarih ve 877 sayılı Kanunla ilçe haline getirilmiştir (Çoker, 1994, s. 32).

²³ Millî Hükûmete Trabzon İline bağlı Mutasarrıflık (Liva) olarak intikal etmiş, 1924 Anayasası ile Mutasarrıflıkların kaldırılmasında il olmuştur. 1923-1926 arası (Lazistan) ve (Rize) birlikte kullanılmış, iki isimli illerin bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 gün ve 4248 sayılı Kararı ile (Rize) olarak anılmaya başlanmıştır (Çoker, 1994, s. 33).

80	Mustafa Soylu	1883 - 1920	Niğde	Niğde
	Öğretmen			
81	Yasin Haşimoğlu	1885 - 1986	Oltu	Oltu ²⁴
	Bağcecik Köyü Öğretmeni			
82	Mustafa Necati Uğural	1892 - 1929	İzmir	Saruhan ²⁵
	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni			
83	Halil Hulki Ayrım (Aydın)	1869 - 1940	Siirt	Siirt
	Öğretmen			
84	Salih Atalay	1873 - 1961	Siirt	Siirt
	Müderis			
85	Rıza Nur	1878 - 1942	Sinop	Sinop
	Müderis Muavini			
86	Mustafa Taki Doğruyol	1873 - 1925	Sivas	Sivas
	Öğretmeni			
87	Rasim Başara	1882 - 1945	Sivas	Sivas
	Hukuk ve Edebiyat Öğretmeni			
88	Yusuf Ziya Başara	1869 - 1943	Sivas	Sivas
	Mekteb-i Sanayi Öğretmeni			
89	Bekir Sıtkı Ocak	1881 - 1936	Diyarbakir	Siverek ²⁶
	Müderis			
90	Mustafa Lütfi Azer	1878 - 1939	Şirvan	Siverek
	Tarih ve Lisan Öğretmeni			
91	Celal Pilatin	167 - 1929	Trabzon	Trabzon
	Lisan Öğretmeni			
92	Hasan Saka	1885 - 1960	Trabzon	Trabzon
	İktisat Öğretmeni			

²⁴ Erzurum İline bağlı Çıldır Sancağının merkezi iken 93 (1878) Rus harbinde savaş tazminatı olarak Rusya Çarlığına bırakılan OLTU, I inci Dünya Savaşında geri alınmışsa da mütarekeden sonra işgale uğramış, yöredeki Türk direniş kuvvetleri tarafından kurtarılacak 25 Mayıs 1919'da "Oltu Şûra Hükûmeti" kurulmuştur (Çoker, 1994, s. 36).

²⁵ İki isimli illerin bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 gün 4248 sayılı Kararı ile (Saruhan) adı bırakılarak (Manisa) olarak anılmaya başlanmıştır (Çoker, 1994, s. 36).

²⁶ Diyarbakir iline bağlı Mutasarrıflık iken 1924 Anayasası ile il olmuş, 30 Mayıs 1926 gün ve 877 sayılı Kanunla ilçe haline getirilmiştir (Çoker, 1994, s. 38).

93	Salih Hayali Yaşar	1869 - 1922	Urfa	Urfa
	Muallim, Eğitimci			

I. Dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisinde öğretmen kökenli (Öğretmen, muallim, dersiâm, müderris, akademisyen vb.) seksen dokuz milletvekili yer almıştır. Bu seksen dokuz milletvekilinin on altısı son dönem Osmanlı Meb'ûsân Meclisinden gelerek Türkiye Büyük Millet Meclisine katılmış, geri kalan yetmiş dördü 1920'de yapılan seçimler sonucu seçim bölgelerinden Meclis'e katılmışlardır. 1920 seçimlerine, meclis çalışmalarına başladıktan sonra da devam edilmiştir (Güneş, 2017, s. 121)

Türkiye Büyük Millet Meclisine son dönem Osmanlı Meb'ûsân Meclisinden katılan öğretmen milletvekilleri; Tâbiye-i Cesime Muallimi olan Bozok (Yozgat) milletvekili İsmail Fazıl Paşa, Bağdat Hukuk Mektebi Öğretmeni olan Canik (Samsun) milletvekili Emin Gevelioğlu, Söğüt Rüştîye ve İdadi Öğretmeni olan Ertuğrul (Bilecik) milletvekili Halil Işık, İdadi Öğretmeni olan Erzurum milletvekili Süleyman Necati Güneri, İdadi Öğretmeni olan Hakkârî milletvekili Mazhar Müfit Kansu, İdadi Öğretmeni olan Isparta milletvekili Mehmet Cemal Paşa (Mersinli), Ceza Hukuku Öğretmeni olan Kastamonu milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan Kayseri milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç, Öğretmen olan Kayseri milletvekili Ahmet Remzi Akgöztürk, Türkçe Öğretmeni olan Konya milletvekili Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey), Müderris ve Öğretmen olan Konya milletvekili Mehmet Vehbi Çelik, Fıkıh Usulü ve Mecelle Öğretmeni olan Konya milletvekili Musa Kazım Onar, Müderris olan Konya milletvekili Ömer Vehbi Büyükyalvaç, Uşak Medresesi Tarih Öğretmeni olan Kütahya milletvekili Ragıp Soysal, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan Muş milletvekili Osman Kadri Bingöl ve İktisat Öğretmeni olan Trabzon milletvekili Hasan Saka'dır.

Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisine katılan öğretmen kökenli milletvekillerinden beşi bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerlerde doğan milletvekilleridir. Bunlar Orta ve Lise Düzeyine Öğretmen olan Aydın Milletvekili Mehmet Esat İleri Gümölcine (Yunanistan) doğumlu, Askeri Ortaokul Öğretmeni olan Bayazıt (Doğubayazıt) milletvekili Mehmet Atıf Bayazıt

Rodos (Yunanistan) doğumlu, Tâbiye-i Cesime Muallimi olan Bozok (Yozgat) milletvekili İsmail Fazıl Paşa Girit / Kandiye (Yunanistan) doğumlu, Öğretmen olan İzmir Milletvekili Ali Enver Tekand Rodos (Yunanistan) doğumlu ve Menteşe Sultânisi Farisi Öğretmeni olan İzmit (Kocaeli) milletvekili Hamdi Namık Gör Debre-i Bâlâ (Kuzey Makedonya) doğumludur. Bunların yanında Dârülhilâfe Medresesi Müderrisi olan Batum milletvekili Hahutzade Ahmet Nuri Efendi 3 Temmuz 1920’de Meclis’e katılmış ve Hâl-tercümesi Kâğıdını doldurmadığı için özgeçmişine dair bir bilgi edinilememiş ve nüfus kaydı da bulunamamıştır (Türkiye Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, 1995).

Türkiye Büyük Millet Meclisinin I. döneminde görev yapan öğretmen kökenli milletvekillerinin otuz altısı doğdukları yerlerden farklı seçim bölgelerinden milletvekili olarak seçilmişlerdir. Farklı seçim bölgelerinden vekil seçilen otuz altı milletvekilin altısı İstanbul doğumludur. İstanbul’u ikişer milletvekilleri ile Rodos ve Uşak takip etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi I. döneminde görev yapan öğretmen kökenli milletvekillerinin doğum yerlerine bakıldığında İstanbul yedi milletvekili ile birinci sırada yer almaktadır. İstanbul’un dışında bu dönemde Diyarbakir, Kayseri, Konya ve Sivas doğumlu üçer milletvekili yer almışlardır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı yıl olan 1920 yılı itibari ile Meclis’e katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yaş ortalaması kırk üçtür. Meclise katılan en yaşlı milletvekili (76 yaş) Müderris olan Bayazıt Milletvekili 1844 doğumlu Hacı Mehmet Öney’dır. Meclise katılan en genç milletvekilleri ise 1892 doğumlu olan (28 yaş) Hukuk Bilgisi Öğretmeni olan Antalya Milletvekili Halil İbrahim Özkaya, Türkçe Öğretmeni olan Ergani Milletvekili Kâzım Bey (Oral) ve Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan Saruhan Milletvekili Mustafa Necati Uğural’dır.

3.2. TBMM II. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin İkinci Dönemi, 1923 seçimleri sonrası 11 Ağustos 1923’te meclisin tekrar açılması ile 1927 seçimleri 1 Kasım 1927’de tekrar açılması arasındaki dönemi kapsar. Türkiye Büyük Millet Meclisi 11

Ağustos 1923'te saat 13.36'da en yaşlı üye olan İstanbul milletvekili Abdurrahman Şeref Bey'in konuşmasıyla açılmıştır (Güneş, 2017).

Bu dönemde seçimlerde 73 seçim bölgesinde 287 milletvekili Meclis'e girmiştir (TÜİK, 2012, s. 7). Bu 287 milletvekilinin elli biri Meclis'e ilk defa girmekle birlikte toplam yetmiş biri öğretmen kökenli (Öğretmen, muallim, dersiâm, müderris, akademisyen vb.) milletvekilidir.

Tablo 2: II. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri

	Milletvekili ve Mesleği	Doğ. - Öl.	Doğum Yeri	1923-1927
1	Mehmet Kamil Miras	1875 - 1957	Afyon	Afyonkarahisar
	Dersiâm, Müderris			
2	İzzet Ulvi Bey	1880 - 1952	Eskişehir	Afyonkarahisar
	Tarih Öğretmeni			
3	Mehmet Ruşen Üneydin	1892 - 1959	İstanbul	Afyonkarahisar
	Türkçe Öğretmeni, Muallim			
4	Ahmet Saki Derin	1876 - 1944	Girit Resmo	Antalya
	Mülkiye Muallimi			
5	Mithat Aydın	1885 - 1959	Aydın	Aydın
	Mühendis Mektebi Topografya Öğretmeni			
6	Reşit Galip	1893 - 1934	Rodos	Aydın
	Müderris Muallimi			
7	Samih Yalnızgil	1874 - 1932	İstanbul	Biga ²⁷
	Mercan İdadisi Edebiyat Öğretmeni			
8	Mustafa Şeref Özkan	1884 - 1938	Burdur	Burdur
	İdare Hukuku Müderrisi			
9	Mustafa Fehmi Gerçeker	1868 - 1950	Karacabey	Bursa
	Müderris, Medrese Öğretmeni			
10	Abdurrahman Şeref Uluğ	1892 - 1976	Diyarbakir	Diyarbakir
	Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni			
11	Ziya Gökalp	1876 - 1924	Diyarbakir	Diyarbakir
	Sosyoloji Öğretmeni			

²⁷ Mutasarrıflık olarak Millî Hükûmete intikal edip 1924 Anayasası ile il olmuş, 1927'den sonar il merkezi Çanakkale 'ye nakledilmesiyle bu ilin ilçesi haline gelmiştir (Çoker, 1994, s. 19).

12	Mustafa Solmaz	1866 - 1929	Harput	Elaziz (Elazığ)
	Öğretmen			
13	İhsan Hamit Tiğrel	1890 - 1985	Diyarbakir	Ergani
	Riyaziye Öğretmeni			
14	Mehmet Cazım Duru	1886 - 1961	Erzurum	Erzurum
	Müderriş			
15	Ziyaeddin Gözübüyük	1876 - 1944	Erzurum	Erzurum
	Müderriş			
16	Hakkı Tarık Us	1884 - 1956	Gördes	Giresun
	Sultanî Öğretmeni			
17	Abdurrahman Şeref	1853 - 1925	İstanbul	İstanbul
	Öğretmen			
18	Abdülhak Adnan Adıvar	1882 - 1955	Gelibolu	İstanbul
	İç Hastalıkları Müderriş			
19	İsmail Canbulat	1880 - 1926	İstanbul	İstanbul
	Tarih Öğretmeni			
20	Süleyman Sırrı Aral	1874 - 1925	Selanik	İstanbul
	İdadi Öğretmeni, Muallim			
21	Yusuf Akçora	1876 - 1935	Volga	İstanbul
	Müderriş, Siyasi Tarih Öğretmeni			
22	Mustafa Rahmi Köken	1881 - 1952	İzmir	İzmir
	Lise Öğretmeni			
23	Şükrü Saracoğlu	1886 - 1953	Ödemiş	İzmir
	Sultanî Öğretmeni			
24	Seyit Bey	1873 - 1925	İzmir	İzmir
	Darü'l Fünun Müderriş			
25	Mustafa Abdulhalik Renda	1881 - 1957	Yanya	Kangırı ²⁸ (Çankırı)
	Sağlık ve Fransızca Öğretmeni			
26	Mehmet Rifat Ünür	1880 - 1936	Çankırı	Kangırı (Çankırı)
	Lise Öğretmeni			
27	Ahmet Ağaoğlu	1869 - 1939	Karabağ	Kars
	Edebiyat Öğretmeni, Müderriş			

²⁸ Millî Hükûmete, Kastamonu iline bağlı Mutasarrıflık (Liva) olarak intikal etmiş, 1924 Anayasası ile Mutasarrıflıkların kaldırılmasında il olmuştur. İki isimli illerin bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 gün ve 4248 sayılı Kararı ile (Kângırı) adı bırakılarak (Çankırı) adı ile anılmaya başlanmıştır (Çoker, 1994, s. 29).

28	Ömer Tarım	1874 - 1957	Kağızman	Kars
	İlkokul Öğretmeni			
29	Ahmet Mahir Efendi	1861 - 1925	Kastamonu	Kastamonu
	Müderris			
30	Hasan Fehmi Tümerkan	1875 - 1933	Acara	Kastamonu
	Hukuk Mektebi Müdürü			
31	Veled Çelebi İzbudak	1869 - 1953	Konya	Kastamonu
	Öğretmen ve Müdür			
32	Şevket Ödül	1885 - 1973	Lüleburgaz	Kırklareli
	Öğretmen Okulu Öğretmeni			
33	Şükrü Naili Gökberk	1876 - 1936	Selanik	Kırklareli
	Redif Tabur Öğretmeni			
34	Ali Rıza Benli	1871 - 1926	Avanos	Kırşehir
	İdadi, Sultanî, Öğretmen Okulu Öğretmeni			
35	Ahmet Şükrü Bey	1875 - 1926	Kastamonu	Kocaeli
	İdadi Öğretmeni			
36	İbrahim Hakkı Tolon	1874 - 1941	Adapazarı	Kocaeli
	Askeri Rüştîye Öğretmeni			
37	Mustafa Kerem	1872 - 1940	Adapazarı	Kocaeli
	Topçu Atış Okulu Öğretmeni			
38	Saffet Arıkan	1880 - 1956	Karadeniz Ereğli	Kocaeli
	Kurmay Okulu Öğretmeni			
39	Fuat Gökbudak	1892 - 1958	Konya Ereğli	Konya
	Fransızca Öğretmeni			
40	Mustafa Ulusan	1873 - 1943	Meram	Konya
	Müderris			
41	Mehmet Naim Onat	1889 - 1953	Konya	Konya
	Rüştîye ve İdadi Öğretmeni			
42	Ahmet Ferit Tek	1879 - 1971	İstanbul	Kütahya
	Siyasi Tarih Öğretmeni			
43	Recep Peker	1889 - 1950	İstanbul	Kütahya
	Harp Tarihi Öğretmeni			
44	Hüseyin Vasıf Çınar	1892 - 1935	Girit	Saruhan (Manisa)
	İdadi Öğretmeni			

45	Ali Rıza Erten	1887 - 1964	Mersin	Mardin
	Ziraat Öğretmeni			
46	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	1889 - 1974	Kahire	Mardin
	İdadi Edebiyat Felsefe Öğretmeni			
	Ahmet Fuat (Bulca)	1881 - 1962	Selanik	Rize
	Astsubay Okulu Öğretmeni			
47	Yusuf Kemal Tengirşenk	1878 - 1969	Boyabat	Sinop
	Ceza Hukuku Öğretmeni			
48	Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya)	1883 - 1959	İstanköy	Menteşe ²⁹
	Buca Sultanîsinde Öğretmen			
49	Abdürrahman Rahmi Katoğlu	1878 - 1934	Sivas	Sivas
	Rüştiye, İdadi, Muallim Mektebi Öğretmeni			
50	Abdullah Okyay	1869 - 1960	İstanbul	Trabzon
	İdadi Öğretmeni			
51	Ali Şefik Bekman (Başman)	1886 - 1968	Trabzon	Trabzon
	İktisat Öğretmeni, Müderris			
52	Süleyman Sırrı Gedik	1862 - 1939	Of	Trabzon
	Müderris			
53	Mehmet Refet (Ülgen)	1884 - 1964	Urfa	Urfa
	Matematik Öğretmeni, Sultanî Müdürü			
54	Yahya Kemal Beyatlı	1884 - 1958	Üsküp	Urfa
	Edebiyat Medresesi Müderrisi, Da'ülşafaka Öğretmeni			

Tablo 3: I. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri

55	İsmail Safa Özler	I. Dönem Mersin	Adana
56	Ali Rıza Efendi (Özdarende)	I. Dönem Amasya	Amasya
57	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya	Aksaray
58	Hafız Mehmet Şahin	I. Dönem Ayntab	Gaziantep

²⁹ İllerin yalnız bir isimle anılması hakkındaki Bakanlar Kurulunun 24 Ekim 1926 tarih ve 4248 sayılı Kararı ile Menteşe adı terkedilerek MUĞLA olarak anılmaya başlanmıştır (Çoker, 1994, s. 34).

58	Hüseyin Ferit Törümküney	I. Dönem Çorum	Çorum
59	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri	Denizli
60	Kâzım Bey (Oral)	I. Dönem Ergani	Ergani
61	Halil Işık	I. Dönem Ertuğrul (Bilecik)	Ertuğrul (Bilecik)
62	Veysel Rıza Zarbun	I. Dönem Gümüşhane	Gümüşhane
63	Hafız İbrahim Demiralay	I. Dönem Isparta	Isparta
63	Hüseyin Hüsnü Özdamar	I. Dönem Isparta	Isparta
64	Hamdullah Suphi Tanrıöver	I. Dönem Antalya	İstanbul
65	Refik Saydam	I. Dönem Bayazıt	İstanbul
66	Mustafa Necati Uğural	I. Dönem Saruhan	İzmir
67	Ahmet Hilmi Kalaç	I. Dönem Kayseri	Kayseri
68	Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	I. Dönem Konya	Konya
69	Musa Kazım Onar	I. Dönem Konya	Konya
70	Cevdet Barlas	I. Dönem Kütahya	Kütahya
71	Ragıp Soysal	I. Dönem Kütahya	Kütahya
72	Halil Hulki Aydın (Ayrım)	I. Dönem Siirt	Siirt
73	Hasan Saka	I. Dönem Trabzon	Trabzon

Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisine katılan öğretmen kökenli milletvekillerinden sekizi bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerlerde doğan milletvekilleridir. Bunlar; İdadi Öğretmeni ve Muallim olan İstanbul Milletvekili Süleyman Sırrı Aral Selanik (Yunanistan) doğumlu, Müderris ve Siyasi Tarih Öğretmeni olan İstanbul Milletvekili Yusuf Akçora Volga doğumlu, Sağlık ve Fransızca Öğretmeni Olan Kangırı (Çankırı) Milletvekili Mustafa Abdulhalik Renda Yanya (Yunanistan) doğumlu, Edebiyat Öğretmeni ve Müderris olan Kars Milletvekili Ahmet Ağaoğlu Karabağ (Azerbaycan) doğumlu, Hukuk Mektebi Müderrisi olan Kastamonu Milletvekili Hasan Fehmi Tümerkan Acara (Gürcistan) doğumlu, Redif Tabur Öğretmeni olan Kırklareli Milletvekili Şükrü Naili Gökberk Selanik (Yunanistan) doğumlu, İdadi Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni olan Mardin Milletvekili Yakup Kadri Karaosmanoğlu Kahire (Mısır doğumlu ve Sultanî Öğretmeni Olan Menteşe Milletvekili Sükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya) İstanköy (Yunanistan) doğumludur.

Bu dönemde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin doğum yerlerine bakıldığında İstanbul yedi milletvekili ile birinci sırada, Konya dört milletvekili ile ikinci sıradadır. İstanbul ve Konya'yı üçer milletvekili ile Diyarbakır ve İzmir takip etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin II. döneminde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yirmi altısı doğdukları yerlerden farklı seçim bölgelerinden milletvekili olarak seçilmişlerdir. Farklı seçim bölgelerinden vekil seçilen yirmi beş milletvekilin beşi İstanbul doğumludur. İstanbul'u iki milletvekili ile Selanik takip etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin II. döneminin başladığı yıl olan 1923 yılı itibari ile Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yaş ortalaması kırk beştir. Meclise ilk defa katılan en yaşlı öğretmen kökenli milletvekili (70 yaş) Öğretmen olan İstanbul Milletvekili 1853 doğumlu Abdurrahman Şeref'tir. Meclise ilk defa katılan en genç milletvekili ise 1893 doğumlu olan (30 yaş) Müderris, Muallim olan Aydın Milletvekili Reşit Galip'tir.

3.3. TBMM III. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Üçüncü Dönemi, 1927 seçimleri sonrası 1 Kasım 1927'de meclisin tekrar açılması ile 1931 seçimleri sonrasında 4 Mayıs 1931'de tekrar açılması arasındaki dönemi kapsar. Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Kasım 1927'de geçici başkan Trabzon milletvekili Hasan Bey'in başkanlığında saat 9.40'ta toplanarak çalışmalarına başlamıştır (Güneş, 2017, s. 309).

Bu dönemde Meclis'e, seçimlerde 63 seçim bölgesinden 316 milletvekili girmiştir (TÜİK, 2012). Bu 316 milletvekilinin elli beşi Meclis'e ilk defa girmekle birlikte toplam 104'ü öğretmen kökenli (Öğretmen, muallim, dersiâm, müderris, akademisyen vb.) milletvekilidir.

Tablo 4: III. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri

	Milletvekili ve Mesleği	Doğ. - Öl.	Doğum Yeri	1927-1931
1	Ruşen Eşref Ünaydın	1892 - 1959	İstanbul	Afyonkarahisar
	Türkçe, Edebiyat, Fransızca Öğretmeni			
2	Ali Haydar Çerçel	1890 - 1966	Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
	Öğretmen Okulu Öğretmeni			
3	İzzet Ulvi Aykurt	1879 - 1957	Eskişehir	Afyonkarahisar
	Tarih Öğretmeni			
4	Süleyman Şevket Demirman	1877 - 1931	İzmir	Antalya
	Harp Okulu Öğretmeni			
5	İsmail Hakkı Mumcu	1879 - 1945	Amasya	Amasya
	İmam Hatip Okulu Öğretmeni			
6	Asım Us	1884 - 1967	Manisa	Artvin
	Sultanî Öğretmeni			
7	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	1888 - 1977	İstanbul	Balıkesir
	Lise Öğretmeni, Darü'l Fünun Tarih Öğretmeni			
8	İlyas Sami Muş	1879 - 1945	Muş	Bitlis
	Müderris			
9	Esat Sagay	1874 - 1938	Bursa	Bursa
	Tıbbiye Dil, Almanca Öğretmeni			
10	Reşat Muhlis Erkmen	1891 - 1985	Bursa	Bursa
	Ziraat Öğretmeni, Müderris			
11	Refik Güran	1873 - 1963	İstanbul	Bursa
	Hıfzıssıhha Öğretmeni			
12	Naci Eldeniz	1875 - 1943	Manastır	Cebel-i Bereket (Osmaniye)
	Öğretmen ve Okul Müdürü			
13	Ahmet Talat Onay	1888 - 1956	Çankırı	Çankırı
	Edebiyat, Tarih, Felsefe Öğretmeni			
14	Yusuf Ziya İsfendiyaroğlu	1878 - 1940	Çankırı	Çankırı
	Sultanî Fransızca Öğretmeni			
15	Emin Aslan Tokat	1893 - 1960	Denizli	Denizli
	Sultanî ve Ziraat Okulu Öğretmeni			

16	İshak Işıtman	1895 - 1946	Gaziantep	Diyarbakır
	Edebiyat ve Türkçe Öğretmeni			
17	Zeki Mesut Alsan	1895 - 1984	Aydın	Edirne
	Mülkiye Mektebi Öğretmen Yardımcısı			
18	Fazıl Ahmet Aykaç	1884 - 1967	İstanbul	Elaziz (Elazığ)
	Sultanî ve Sanayi Nefise Mektebi Öğretmeni			
19	Mehmet Naki Yücekök	1866 - 1947	Naslıç (Makedonya)	Elaziz (Elazığ)
	Fransızca Öğretmeni			
20	Ahmet Fikri Tüzer	1878 - 1942	Şumnu	Erzurum
	Askeri İdadi Hikmet Öğretmeni			
21	Nafî Atuf Kansu	1890 - 1949	Mekke	Erzurum
	Erkek ve Yüksek Öğretmen Okulu Öğretmeni			
22	Necip Asım Yazıksız	1861 - 1935	Kilis	Erzurum
	Türkçe, Fransızca ve Tarih Öğretmeni			
23	İsmail Besim Ardağut	1862 - 1931	İstanbul	Eskişehir
	Askeri Tıbbiye Öğretmen Yardımcısı			
24	Ahmet Nurettin Berkol	1882 - 1955	İstanbul	İstanbul
	Asistan, Öğretmen Yardımcısı, Müderris			
25	Faik Permek	1861 - 1935	Manastır	Kars
	Rüştiye, İdadi Matematik, Fransızca Öğretmeni			
26	Nahit Kerven	1877 - 1975	İstanbul	Kırklareli
	Topçu Okulu Öğretmeni			
27	Ahmet Hazım Börekçi	1893 - 1954	Ankara	Kırşehir
	Sultanî Öğretmeni			
28	İsmail Hakkı Kılıçoğlu	1872 - 1960	Niş	Kocaeli
	Askeri İdadi Kitabet Öğretmeni			
29	Salah Yargı	1889 - 1945	İstanbul	Kocaeli
	Meslek Okulları Öğretmeni			
30	Ahmet Hamdi Dikmen	1893 - 1947	Ünye	Konya
	Öğretmen Okulu Öğretmeni			

31	Kemal Zaim Sunel	1889 - 1967	Selanik	Konya
	Sultanî Fransızca ve Hikmet Öğretmeni			
32	Nevzat Tandoğan	1894 - 1946	İstanbul	Konya
	Öğretmen			
33	Mehmet Niyazi Erenli	1882 - 1932	İstanbul	Kütahya
	Mülkiye Mektebi Öğretmeni			
34	Mehmet Fazıl Tümtürk	1881 - 1940	Kastamonu	Malatya
	Tıbbiye Öğretmeni			
35	Mustafa Fevzi Sarhan	1876 - 1933	Akhisar	Manisa
	Mecelle Öğretmeni			
36	Mehmet Yaşar Özey	1889 - 1965	Ziştova	Manisa
	Ziraat Mektebi Tarım Öğretmeni			
37	Yusuf Behçet Gücer	1890 - 1952	İstanbul	Maraş
	Sultanî ve İdadi Öğretmeni			
38	Mehmet Nuri Ural	1869 - 1942	Trabzon	Mardin
	Tıbbiye ve Harp Okulu Öğretmeni			
39	Ali Münif Yeğenağa	1874 - 1951	Adana	Mersin
	İdadi Öğretmeni			
40	Hasan Fahri Güler	1882 - 1950	Ünye	Ordu
	İdadi Matematik Öğretmeni			
41	Ahmet Şevket Akyazı	1885 - 1947	Ordu	Ordu
	Öğretmen, Makine Öğretmeni			
42	Ahmet Fuat Bulca	1881 - 1962	Selanik	Rize
	Zabit Okulu Öğretmeni			
43	Ali Rana Tarhan	1883 - 1956	İstanbul	Samsun
	Türkçe Öğretmeni			
44	Ethem Tuncay	1875 - 1938	Torul	Samsun
	Fizik ve İdare Kanunları Öğretmeni			
45	Necmettin Sadık Sadak	1882 - 1953	Isparta	Sivas
	Müderis			
46	İbrahim Alaettin Gövsa	1884 - 1949	Kudüs	Sivas
	Fen Terbiye ve İlmihval Öğretmeni			
47	Şemsettin Günaltay	1883 - 1961	Eğir	Sivas

	Edebiyat Şubesi ve İdadi Öğretmeni, Müderris			
48	Hüseyin Hüsnü Sarı	1888 - 1963	İstanbul	Tokat
	Tabii ve Sağlık Bilimleri Öğretmeni			
49	Salih Süreyya Genççağa	1892 - 1953	Tokat	Tokat
	İstimar Dersleri Öğretmen Yardımcısı			
50	Ali Şefik Başman	1889 - 1964	Trabzon	Trabzon
	Meslek ve Mülkiye Mektebi Öğretmeni			
51	Hasan Ferit Güven	1894 - 1975	Adana	Urfa
	Talimgâh Öğretmeni, Resim Öğretmeni			
52	Mehmet Refet Ülgen	1888 - 1965	Urfa	Urfa
	Sultanî Öğretmeni			
53	Tahsin Çoşkan	1890 - 1952	Çemişgezek	Yozgat
	Ziraat Okulu Öğretmeni			
54	Celal Sahir Erozan	1883 - 1935	İstanbul	Zonguldak
	Fransızca ve Türkçe Öğretmeni			
55	Hüsnü Kortel	1890 - 1954	İstanbul	Zonguldak
	Sultanî ve Mühendis Okulu Öğretmeni			

Tablo 5: I. veya II. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri

56	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya, II Dönem Aksaray	Aksaray
57	Ahmet Saki Derin	II. Dönem Antalya	Antalya
58	Mithat Aydın	II. Dönem Aydın	Aydın
59	Reşit Galip	II. Dönem Aydın	Aydın
60	Mustafa Şeref Özkan	II. Dönem Burdur	Burdur
61	Mustafa Fehmi Gerçeker	II. Dönem Bursa	Bursa
62	Samih Yalnızgil	II. Dönem Biga	Çanakkale
63	Mustafa Abdulkhalik Renda	II. Dönem Kangırı (Çankırı)	Çankırı
64	Mehmet Rifat Ünür	II. Dönem Kangırı (Çankırı)	Çankırı
65	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri, II. Dönem	Denizli

		Denizli	
66	Mustafa Solmaz	II. Dönem Elaziz (Elazığ)	Elaziz (Elazığ)
67	Saffet Arıkan	II. Dönem Kocaeli	Erzincan
68	Hafız Mehmet Şahin	I. Dönem Ayntab, II. Dönem Gaziantep	Gaziantep
69	Hakkı Tarık Us	II. Dönem Gaziantep	Giresun
70	Veysel Rıza Zarbun	I. ve II. Dönem Gümüşhane	Gümüşhane
71	Hafız İbrahim Demiralay	I. ve II. Dönem Isparta	Isparta
72	Hüseyin Hüsnü Özdamar	I. ve II. Dönem Isparta	Isparta
73	Hamdullah Suphi Tanrıöver	I. Dönem Antalya, II. Dönem İstanbul	İstanbul
74	Refik Saydam	I. Dönem Bayazıt, II. Dönem İstanbul	İstanbul
75	Yusuf Akçora	II. Dönem İstanbul	İstanbul
	Hüseyin Vasıf Çınar	II. Dönem Manisa	İzmir
76	Mustafa Necati Uğural	I. Dönem Saruhan, II. Dönem İzmir	İzmir
77	Mustafa Rahmi Köken	II. Dönem İzmir	İzmir
78	Şükrü Saracoğlu	II. Dönem İzmir	İzmir
79	Ahmet Ağaoğlu	II. Dönem Kars	Kars
80	Hasan Fehmi Tümerkan	II. Dönem Kastamonu	Kastamonu
81	Veled Çelebi İzbudak	II. Dönem Kastamonu	Kastamonu
82	Ahmet Hilmi Kalaç	I. ve II. Dönem Kayseri	Kayseri
83	Şevket Ödül	II. Dönem Kırklareli	Kırklareli
84	İbrahim Hakkı Tolon	II. Dönem Kocaeli	Kocaeli
85	Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	I. ve II. Dönem Konya	Konya
86	Fuat Gökbudak	II. Dönem Konya	Konya
87	Mustafa Uluhan	II. Dönem Konya	Konya
88	Mehmet Naim Onat	II. Dönem Konya	Konya
89	Musa Kazım Onar	I. ve II. Dönem Konya	Konya
90	Cevdet Barlas	I. ve II. Dönem Kütahya	Kütahya
91	Ragıp Soysal	I. ve II. Dönem Kütahya	Kütahya
92	Recep Peker	II. Dönem Kütahya	Kütahya
93	Ali Rıza Erten	II. Dönem Mardin	Mardin
94	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	II. Dönem Mardin	Mardin

95	Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya)	II. Dönem Menteşe	Muğla
96	Ahmet Hamdi Yalman	I. Dönem Canik (Samsun)	Ordu
97	Mehmet Atıf Tüzün	I. Dönem Kayseri	Rize
98	Halil Hulki Ayrım (Aydın)	I. Dönem Siirt	Siirt
99	Yusuf Kemal Tengirşenk	II. Dönem Mardin	Sinop
100	Abdürrahman Rahmi Katoğlu	II. Dönem Sivas	Sivas
101	Rasim Başara	I. Dönem Sivas	Sivas
102	Hasan Saka	I. ve II. Dönem Trabzon	Trabzon
103	Abdullah Okyay	II. Dönem Trabzon	Trabzon
104	Süleyman Sırrı Gedik	II. Dönem Trabzon	Trabzon

Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisine ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinden onu bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerlerde doğan milletvekilleridir. Bunlar; Öğretmen ve Okul Müdürü olan Cebel-i Bereket (Osmaniye) Milletvekili Naci Eldeniz Manastır (Kuzey Makedonya) doğumlu, Fransızca Öğretmeni olan Elaziz (Elazığ) Milletvekili Mehmet Naci Yücekök Naslıç (Kuzey Makedonya) doğumlu, Askeri İdadi Hikmet Öğretmeni olan Erzurum Milletvekili Ahmet Fikri Tezer Şumnu (Bulgaristan) doğumlu, Erkek ve Yüksek Öğretmen Okulu Öğretmeni Olan Erzurum Milletvekili Nafi Atıf Kansu Mekke (Suudi Arabistan) doğumlu, Rüştîye ve İdadi Matematik ve Fransızca Öğretmeni olan Kars Milletvekili Faik Permek Manastır (Kuzey Makedonya) doğumlu, Askeri İdadi Kitabet Öğretmeni olan Kocaeli Milletvekili İsmail Hakkı Kılıçoğlu Niş (Sırbistan) doğumlu, Sultanî Fransızca ve Hikmet Öğretmeni olan Konya Milletvekili Kemal Zaim Sunel Selanik doğumlu, Ziraat Mektebi Tarım Öğretmeni olan Manisa Milletvekili Mehmet Yaşar Özey Zıştova (Bulgaristan) doğumlu, Zabit Okulu Öğretmeni olan Rize Milletvekili Ahmet Fuat Bulca Selanik (Yunanistan) doğumlu ve Fen Terbiye ve İlmihâl Öğretmeni olan Sivas Milletvekili İbrahim Alaettin Gövsa Kudüs (Filistin) doğumludur.

Bu dönemde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin doğum yerlerine bakıldığında İstanbul on beş milletvekili ile birinci sıradadır. İstanbul'un dışında Bursa, Çankırı, Manastır, Selanik, Trabzon ve Ünye (Ordu) doğumlu ikişer milletvekili bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin III. döneminde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yirmi üçü doğdukları yerlerden farklı seçim bölgelerinden milletvekili olarak seçilmişlerdir. Farklı seçim bölgelerinden vekil seçilen yirmi üç milletvekilin on dördü İstanbul doğumludur. İstanbul'u ikiser milletvekili ile Adana, Manastır ve Selanik takip etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin III. döneminin başladığı yıl olan 1927 yılı itibari ile Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yaş ortalaması kırk dördtür. Meclise ilk defa katılan en yaşlı öğretmen kökenli milletvekilleri 1861 doğumlu (66 yaş) Türkçe, Fransızca ve Tarih Öğretmeni olan Erzurum Milletvekili Necip Asım Yazıksız ile Rüştüye ve İdadi Matematik ve Fransızca Öğretmeni olan Kars Milletvekili Faik Permek'tir. Meclise ilk defa katılan en genç milletvekili ise 1895 doğumlu olan (32 yaş) Edebiyat ve Türkçe Öğretmeni olan Diyarbakır Milletvekili İshak Işıtman'dır.

3.4. TBMM IV. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dördüncü Dönemi, 1931 seçimleri sonrası 4 Mayıs 1931'de meclisin tekrar açılması ile 1935 seçimleri sonrasında 1 Mart 1935'te tekrar açılması arasındaki dönemi kapsar. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 4 Mayıs 1931'de saat 14.10'da İstanbul milletvekili Abdülhak Hamit Bey'in konuşmasıyla çalışmalarına (Güneş, 2017, s. 387).

Bu dönemde seçimlerde 63 seçim bölgesinden 317 milletvekili Meclis'e girmiştir (TÜİK, 2012, s. 7). Bu 317 milletvekilinin otuz dördü Meclis'e ilk defa girmekle birlikte toplam 112'si öğretmen kökenli (Öğretmen, muallim, dersiâm, müderris, akademisyen vb.) milletvekilidir.

Tablo 6: IV. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri

	Milletvekili ve Mesleği	Doğ. - Öl.	Doğum Yeri	1931-1935
1	Rasim Ferit Talay	1889 - 1968	Trablusgarp	Bursa
	Sağlık Memurları Okulu Öğretmeni			
2	Mehmet Rüştü Egel	1892 - 1976	Selanik	Bursa
	Öğretmen			
3	Ahmet Cevat Emre	1876 - 1961	Girit Resmo	Çanakkale
	Fransızca, Türkçe Öğretmeni			

4	Ziya Gevher Etili	1892 - 1968	İstanbul	Çanakkale
	Sultanî Fransızca Öğretmeni			
5	Memduh Şevket Esendal	1884 - 1952	İstanbul	Elazığ
	Tarih Öğretmeni			
6	Mehmet Nafiz Dumlu	1880 - 1961	Erzurum	Erzurum
	Türkçe, Fransızca ve Tarih Öğretmeni			
7	Yusuf Ziya Özer	1870 - 1947	Yozgat	Eskişehir
	Ceza Muhakemeleri Hukuku ve Hukuk Tarihi Müderrisi			
8	Mehmet Nuri Conker	1881 - 1937	Selanik	Gaziantep
	Numune Taburu Öğretmeni			
9	Ahmet Kemalettin Turan	1896 - 1960	Isparta	Isparta
	Güzel Yazı, Fransızca Öğretmeni			
10	Alaettin Cemil Topçubaşı	1889 - 1961	İstanbul	İstanbul
	Medrese Fransızca Öğretmeni			
11	Halil Ethem Eldem	1861 - 1938	İstanbul	İstanbul
	Tıbbiye ve Jeoloji Öğretmeni			
12	Vasıf Dokuman	1886 - 1953	Aydın	İstanbul
	Jimnastik ve Fransızca Öğretmeni			
13	Mithat Dağdemir	1884 - 1959	Girit	İstanbul
	Orman İktisadiyatı ve Muamelatı Öğretmeni			
14	Muhittin Akyüz	1870 - 1940	İstanbul	Kars
	Harbiye Coğrafya Öğretmeni			
15	Ömer Lütfi Küntay	1888 - 1951	Artvin	Kars
	Öğretmen			
16	Osman Coşkun	1892 - 1958	Kayseri	Kayseri
	Medrese Coğrafya ve Matematik Öğretmeni			
17	Serdar Tanrısever	1901 - 1977	Kırşehir	Kırşehir
	Darül'l Eytam ve İlkokul Öğretmeni			
18	Ali Dikmen	1975 - 1959	Batum	Kocaeli
	Azınlık Okulları ve İlkokul Öğretmeni			
19	Ali Muzaffer Göker	1890 - 1959	İstanbul	Konya

	Tarih Öğretmeni			
20	Ali Haydar Aksoy	1876 - 1933	Konya	Konya
	Ziraat Ameliyat Mektebi Öğretmeni			
21	Yusuf Hikmet Bayur	1892 - 1980	İstanbul	Manisa
	Sultanî Öğretmeni			
22	Turgut Türkoğlu	1891 - 1960	Girit Resmo	Manisa
	Fransızca Öğretmeni			
23	Süleyman Fikri Mutlu	1893 - 1977	Mersin	Mersin
	Yedek subay Talimgah Öğretmeni			
24	Ahmet Uluçay	1878 - 1967	Ürgüp	Niğde
	Kimya Öğretmeni			
25	Ahmet İhsan Tokgöz	1868 - 1942	Erzurum	Ordu
	Coğrafya Öğretmeni			
26	Ali Canip Yöntem	1887 - 1967	İstanbul	Ordu
	Sultanî Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni			
27	Sadri Maksudi Arsal	1880 - 1957	Kozan	Şebinkarahisar
	Profesör			
28	Nazım Poroy	1884 - 1957	Selanik	Tokat
	Galatasaray Lisesi Öğretmeni			
29	Ali Seydi Armaner	1870 - 1933	Erzincan	Trabzon
	Mercan İdadisi, Resimiye ve Tarih Öğretmeni			
30	Hüseyin Fatin Güvendiren	1873 - 1955	Lefkoşa	Trabzon
	Coğrafya ve Usulu Defter Öğretmeni			
31	Ali Behçet Günay	1877 - 1949	İstanbul	Urfa
	Harp Tarihi Öğretmeni			
32	Ahmet Cevdet Taflıoğlu	1895 - 1969	Yozgat	Yozgat
	Öğretmen			
33	Ahmet Sungur	1884 - 1948	Yozgat	Yozgat
	İmam Hatip Tabiye Öğretmeni			

Tablo 7: I., II. veya III. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri

34	Yahya Kemal Beyatlı	II. Dönem Urfa	Yozgat
35	Ali Münif Yeğenağa	III. Dönem Mersin	Mersin
36	Ruşen Eşref Ünaydın	III. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
37	Ali Haydar Çerçel	III. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
38	İzzet Ulvi Aykurt	III. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
39	Mehmet Yaşar Özey	III. Dönem Manisa	Aksaray
40	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya, II ve III. Dönem Aksaray	Aksaray
41	İsmail Hakkı Mumcu	III. Dönem Amasya	Amasya
42	Asım Us	III. Dönem Artvin	Artvin
43	Reşit Galip	II ve III. Dönem Aydın	Aydın
44	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	III. Dönem Balıkesir	Balıkesir
45	Mustafa Şeref Özkan	II ve III. Dönem Burdur	Burdur
46	Esat Sagay	III. Dönem Bursa	Bursa
47	Refik Güran	III. Dönem Bursa	Bursa
48	Mustafa Fehmi Gerçeker	II ve III. Dönem Bursa	Bursa
49	Naci Eldeniz	III. Dönem Cebel-i Bereket (Osmaniye)	Cebel-i Bereket ³⁰
50	Yusuf Ziya İsfendiyaroğlu	III. Dönem Çankırı	Çankırı
51	Ahmet Talat Onay	III. Dönem Çankırı	Çankırı
52	Mustafa Abdukhalik Renda	II. Dönem Kangırı (Çankırı), III. Dönem Çankırı	Çankırı
53	Mehmet Rifat Ünür	II. Dönem Kangırı (Çankırı), III. Dönem Çankırı	Çankırı
54	Emin Aslan Tokat	III. Dönem Denizli	Denizli
55	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri, II ve III. Dönem Denizli	Denizli
56	Zeki Mesut Alsan	III. Dönem Edirne	Diyarbakır
57	Fazıl Ahmet Aykaç	III. Dönem Elaziz (Elazığ)	Elazığ
58	Saffet Arıkan	II. Dönem Kocaeli, III. Dönem Erzincan	Erzincan

³⁰ Halen Suriye sınırları içinde HALEP iline bağlı Mutasarrıflık iken bu şekilde Türkiye sınırları içinde kalarak 1924 Anayasasına göre il olmuş, 20 Mayıs 1933 tarih ve 2197 sayılı Kanunla, Merkezi olan OSMANİYE adı ile Seyhan iline (ADANA) ilçe olarak bağlanmıştır (Çoker, 1994, s. 21).

59	Ahmet Fikri Tüzer	III. Dönem Erzurum	Erzurum
60	Nafi Atuf Kansu	III. Dönem Erzurum	Erzurum
61	Necip Asım Yazıksız	III. Dönem Erzurum	Erzurum
62	Hafız Mehmet Şahin	I. Dönem Ayntap (Antep), II ve III. Dönem Gaziantep	Gaziantep
63	Hakkı Tarık Us	II. Dönem Gaziantep, III. Dönem Giresun	Giresun
64	Hafız İbrahim Demiralay	I, II ve III. Dönem Isparta	Isparta
65	Hüseyin Hüsnü Özdamar	I, II ve III. Dönem Isparta	Isparta
66	Refik Saydam	I. Dönem Bayazıt, II ve III. Dönem İstanbul	İstanbul
67	Yusuf Akçora	II ve III. Dönem İstanbul	İstanbul
68	Ali Rana Tarhan	III. Dönem Samsun	İstanbul
69	Hüseyin Vasıf Çınar	II. Dönem Manisa, III. Dönem İzmir	İzmir
70	Mustafa Rahmi Köken	II ve III. Dönem İzmir	İzmir
71	Şükrü Saracoğlu	II ve III. Dönem İzmir	İzmir
72	Faik Permek	III. Dönem Kars	Kars
73	Tahsin Çoşkan	III. Dönem Yozgat	Kastamonu
74	Hasan Fehmi Tümerkan	II ve III. Dönem Kastamonu	Kastamonu
75	Veled Çelebi İzbudak	II ve III. Dönem Kastamonu	Kastamonu
76	Ahmet Hilmi Kalaç	I, II ve III. Dönem Kayseri,	Kayseri
77	Nahit Kerven	III. Dönem Kırklareli	Kırklareli
78	Şevket Ödül	II ve III. Dönem Kırklareli	Kırklareli
79	Ahmet Hazım Börekçi	III. Dönem Kırşehir	Kırşehir
80	Salah Yargı	III. Dönem Kocaeli	Kocaeli
81	Ahmet Hamdi Dikmen	III. Dönem Konya	Konya
82	Kemal Zaim Sunel	III. Dönem Konya	Konya
83	Mustafa Ulusan	II ve III. Dönem Konya	Konya
84	Mehmet Naim Onat	II ve III. Dönem Konya	Konya
85	Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	I, II ve III. Dönem Konya	Konya
86	Reşat Muhlis Erkmen	III. Dönem Bursa	Kütahya
87	Recep Peker	II ve III. Dönem Kütahya	Kütahya
88	Mehmet Nuri Ural	III. Dönem Mardin	Maraş

89	Hasan Ferit Güven	III. Dönem Urfa	Mardin
90	Ali Rıza Erten	II ve III. Dönem Mardin	Mardin
91	Mustafa Fevzi Sarhan	III. Dönem Manisa	Manisa
92	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	II ve III. Dönem Mardin	Manisa
93	Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya)	II. Dönem Menteşe, III. Dönem Muğla	Muğla
94	İsmail Hakkı Kılıçoğlu	III. Dönem Kocaeli	Muş
95	Mehmet Naki Yücekök	III. Dönem Elaziz (Elazığ)	Muş
96	Ahmet Şevket Akyazı	III. Dönem Ordu	Ordu
97	Ahmet Hamdi Yalman	I. Dönem Canik (Samsun), III Dönem Ordu	Ordu
98	Ahmet Fuat Bulca	III. Dönem Rize	Rize
99	Mehmet Atıf Tüzün	I. Dönem Kayseri, III. Dönem Rize	Rize
100	Ethem Tuncay	III. Dönem Samsun	Samsun
101	Halil Hulki Ayrım (Aydın)	I ve III. Dönem Siirt	Siirt
102	İbrahim Alaettin Gövsa	III. Dönem Sinop	Sivas
103	Yusuf Kemal Tengirşenk	II. Dönem Mardin, III. Dönem Sinop	Sinop
104	Şemsettin Günaltay	III. Dönem Sivas	Sivas
105	Necmettin Sadık Sadak	III. Dönem Sivas	Sivas
106	Abdürrahman Rahmi Katoğlu	II ve III. Dönem Sivas	Sivas
107	Rasim Başara	I ve III. Dönem Sivas	Sivas
108	Salih Süreyya Genççağa	III. Dönem Tokat	Tokat
109	Hasan Saka	I, II ve III. Dönem Trabzon	Trabzon
110	Süleyman Sırrı Gedik	II ve III. Dönem Trabzon	Trabzon
111	Mehmet Refet Ülgen	II. ve III. Dönem Urfa	Urfa
112	Celal Sahir Erozan	III. Dönem Zonguldak	Zonguldak

Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisine ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinden onu bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerlerde doğan milletvekilleridir. Bunlar; Sağlık Memurları Okulu Öğretmeni olan Bursa Milletvekili Rasim Ferit Talay Trablusgarp (Libya) doğumlu, Öğretmen olan Bursa Milletvekili Ahmet Cevat Emre Girit / Resmo (Yunanistan) doğumlu, Numune Taburu Öğretmeni olan Mehmet Nuri Conker Selanik (Yunanistan) doğumlu, Orman İktisadiyatı ve Muamelatı Öğretmeni olan İstanbul

Milletvekili Mithat Dağdemir Girit (Yunanistan) doğumlu, Azınlık Okulları ve İlkokul Öğretmeni Olan Kocaeli Milletvekili Ali Dikmen Batum (Gürcistan) doğumlu, Fransızca Öğretmeni olan Turgut Türkoğlu Girit /Resmo (Yunanistan) doğumlu, Galatasaray Lisesi Öğretmeni olan Tokat Milletvekili Nazım Poroy Selanik (Yunanistan) doğumlu, Coğrafya ve Usulu Defter Öğretmeni olan Trabzon Milletvekili Hüseyin Fatin Güvendiren Lefkoşa (Kıbrıs) doğumlu ve Edebiyat Medresesi Müderrisi ve Darülsafaka Öğretmeni olan Yozgat Milletvekili Yahya Kemal Beyatlı Üsküp (Kuzey Makedonya) doğumludur.

Bu dönemde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin doğum yerlerine bakıldığında İstanbul dokuz milletvekili ile birinci sıradadır. Girit, Selanik ve Yozgat doğumlu üçer milletvekili ve Erzurum doğumlu iki milletvekili yer almaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin IV. döneminde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yirmi üçü doğdukları yerlerden farklı seçim bölgelerinden milletvekili olarak seçilmişlerdir. Farklı seçim bölgelerinden vekil seçilen yirmi beş milletvekilin yedisi İstanbul doğumludur. İstanbul'u üçer milletvekili ile Selanik ve Girit takip etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin IV. döneminin başladığı yıl olan 1931 yılı itibari ile Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yaş ortalaması kırk yedidir. Meclise ilk defa katılan en yaşlı öğretmen kökenli milletvekili (70 yaş) Tıbbiye ve Jeoloji Öğretmeni olan İstanbul Milletvekili 1861 doğumlu Halil Ethem Eldem'dir. Meclise ilk defa katılan en genç milletvekili ise 1901 doğumlu olan (30 yaş) Darül'l Eytam ve İlkokul Öğretmeni olan Kırşehir Milletvekili Serdar Tanrısever'dir.

3.5. TBMM V. Dönemde Görev Yapan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Beşinci Dönemi, 8 Şubat 1935'te yapılan seçimler sonrası 1 Mart 1935'te meclisin tekrar açılması ile 1939 seçimleri sonrasında 3 Nisan 1939'da tekrar açılması arasındaki dönemi kapsar. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1 Mart 1935 günü saat 14.00'te Erzurum milletvekili Necip Asım Yazıksız'ın konuşmasıyla çalışmalarına başlamıştır (Güneş, 2017, s. 449).

Bu dönemde seçimlerde 61 seçim bölgesinden 399 milletvekili Meclis'e girmiştir (TÜİK, 2012, s. 7). Bu 399 milletvekilinin kırk altısı Meclis'e ilk defa girmekle birlikte toplam 139'u öğretmen kökenli (Öğretmen, muallim, dersiâm, müderris, akademisyen vb.) milletvekilidir.

Tablo 8: V. Dönemde Meclise İlk Defa Giren Öğretmen Milletvekilleri

	Milletvekili ve Mesleği	Doğ. Öl.	Doğum Yeri	1935-1939
1	Mebrure Gönenç	1900 - 1981	İstanbul	Afyonkarahisar
	İngilizce ve Fen Bilgisi Öğretmeni			
2	Türkan Örs Baştuğ	1900 - 1975	İstanbul	Antalya
	Lise Öğretmeni			
3	Celal Mengilibörü	1976 - 1938	Girit Resmo	Antalya
	Harp Okulu Öğretmeni			
4	Ahmet Hulusi Alataş	1882 - 1964	Beyşehir	Aydın
	Tababet Öğretmeni			
5	Ahmet Nuri Göktepe	1889 - 1967	Antalya	Aydın
	Eşya ve Ziraat Öğretmeni			
6	Cemal Esener	1876 - 1958	İstanbul	Balıkesir
	Askeri Okul Öğretmeni			
7	Sabiha Gökçül Erbay	1900 - 1998	Bergama	Balıkesir
	Türkçe Öğretmeni, Kız Muallim Mektebi Öğretmeni			
8	Hasan Vasıf Somyürek	1889 - 1944	İstanbul	Balıkesir
	Dâhiliye Müderris Muavini			
9	Hüsametdin Kural	1879 - 1944	İbradı	Bayazıt (Ağrı)
	Bakteriyoloji ve Ateşli Hastalıklar Öğretmeni			
10	Besim Ömer Akalın	1862 - 1940	İstanbul	Bilecik
	Doğum ve Ebeler Öğretmeni			
11	Mithat Denli	1872 - 1936	İstanbul	Bolu
	Talim Öğretmeni, Askeriye Öğretmeni			
12	İbrahim Necmi Dilmen	1887 - 1945	Selanik	Burdur
	Felsefe ve Edebiyat Öğretmeni			
13	Fazıl Nazmi Örkün	1875 - 1949	Girit Resmo	Çankırı
	Yunanca ve Yunan Tarihi			

	Öğretmeni			
14	Hatice Özgener	1865 - 1940	Selanik	Çankırı
	Rüştiye ve İdadi Tarih Öğretmeni			
15	Hüseyin Cahit Yalçın	1875 - 1957	İstanbul	Çankırı
	Kitabet ve Fransızca Öğretmeni			
16	Şefik Türsan	1881 - 1959	İstanbul	Denizli
	Tabur Talim Öğretmeni			
17	Tevfik Bilge	1865 - 1940	Manastır	Diyarbakır
	İdadi ve Lise Tarih Öğretmeni			
18	Huriye Öñiz Baha	1885 - 1950	İstanbul	Diyarbakır
	Azınlık Okulları ve Fenni Terbiye Öğretmeni			
19	Fethi Altay	1890 - 1968	Elazığ	Elazığ
	Eşya ve Ziraat Dersleri ve Türkçe Öğretmeni			
20	Osman Hikmet Işık	1898 - 1950	Sivas	Erzincan
	Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni			
21	Pertev Demirhan	1871 - 1965	İstanbul	Erzurum
	Harbiye Mektebi Öğretmeni			
22	Fuat Sirmen	1899 - 1981	İstanbul	Erzurum
	Ceza Hukuku Öğretmeni			
23	Ömer Asım Aksoy	1899 - 1993	Gaziantep	Gaziantep
	Ulumi Ticariye ve Türkçe Öğretmeni			
24	Bekir Kaleli	1900 - 1961	Akçadağ	Gaziantep
	Talimhah Öğretmeni			
25	Ferit Celal Güven	1894 - 1975	Adana	İçel (Mersin)
	Yedek subay Talimhah Öğretmeni			
26	Fakihe Öymen	1900 - 1983	İşkodra	İstanbul
	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni			
27	Neşet Ömer İrdelp	1883 - 1948	İstanbul	İstanbul
	Müderis Muavini			
28	Hasan Âli Yücel	1897 - 1961	İstanbul	İzmir
	Edebiyat, Türkçe, Tarih ve			

	Coğrafya Öğretmeni			
29	Reşat Mimaroglu	1878 - 1953	İstanbul	İzmir
	Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni			
30	Şerif İlten	1878 - 1953	Kosova	Kastamonu
	Harbiye Mektebi Topografya Öğretmeni			
31	Nuri Tamaç	1892 - 1969	Kastamonu	Kastamonu
	Kimya Öğretmeni			
32	Osman Nuri Birgi	1892 - 1936	İstanbul	Kocaeli
	Tıp Fakültesi Öğretmeni			
33	Bahire Bediş Morova Aydılek	1897 - 1965	Bosna	Konya
	Resim Öğretmeni			
34	Şekip Ahmet Ediz	1875 - 1957	İstanbul	Kütahya
	Öğretmen Yardımcısı			
35	Mihri Pektaş	1894 - 1979	Bursa	Malatya
	Türkçe Öğretmeni, Dil Muallimi			
36	Osman Nuri Koptagel	1876 - 1942	Erzincan	Malatya
	Askeri Coğrafya Öğretmen Yardımcısı			
37	Kazım Nami Duru	1877 - 1967	İstanbul	Manisa
	Rüştiye Kitabet ve Edebiyat Öğretmeni			
38	Samoel Abravaya Marmaralı	1880 - 1953	İzmir	Niğde
	Tıp Fakültesi Müderris Muavini			
39	Selim Sırrı Tarcan	1874 - 1957	Beyşehir	Ordu
	Beden Eğitimi Öğretmeni			
40	Mehmet Fahri Engin	1888 - 1970	İstanbul	Samsun
	Matematik Öğretmeni			
41	Meliha Ulaş	1901 - 1942	Sinop	Samsun
	Coğrafya ve Edebiyat Öğretmeni			
42	Fatma Esma Nayman	1889 - 1967	İstanbul	Seyhan ³¹ (Adana)
	Fransızca Öğretmeni			

³¹ Seyhan İlının adı, 25.1.1956 tarih ve 6644 sayılı Kanunla Adana olarak değiştirilmiştir.. (2.2.1956 tarih ve 9223 sayılı Resmi Gazete) (TBMM Genel Sekreterliği, 2010, s. 22)

43	Galip Üstün	1873 - 1939	İstanbul	Sinop
	Cerrahiye-i Sagir Öğretmeni			
44	Sabiha Görkey	1888 - 1963	İstanbul	Sivas
	Muallim Mektebi Riyaziye Öğretmeni			
45	Hüseyin Rahmi Apak	1887 - 1963	Babaeski	Tekirdağ
	Fransızca Öğretmeni			
46	Mehmet Sırrı Day	1892 - 1952	Çeşme	Trabzon
	Hukuk, İktisat ve Türkçe Öğretmeni			
47	Seniha Hızal	1897 - 1985	Adapazarı	Trabzon
	Muallim Mektebi Öğretmeni			

Tablo 9: I, II, III veya IV. Dönemde de Mecliste Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri

47	Ali Haydar Çerçel	III ve IV. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
48	İzzet Ulvi Aykurt	III ve IV. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
49	İsmail Hakkı Mumcu	III ve IV. Dönem Amasya	Amasya
50	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	III ve IV. Dönem Balıkesir	Balıkesir
51	Mithat Dağdemir	IV. Dönem İstanbul	Bolu
52	Mustafa Şeref Özkan	II, III ve IV. Dönem Burdur	Burdur
53	Mustafa Fehmi Gerçeker	II, III ve IV. Dönem Bursa	Bursa
54	Esat Sagay	III ve IV. Dönem Bursa	Bursa
55	Refik Güran	III ve IV. Dönem Bursa	Bursa
56	Hüseyin Fatin Güvendiren	IV. Dönem Trabzon	Bursa
57	Ahmet Cevat Emre	IV. Dönem Çanakkale	Çanakkale
58	Ziya Gevher Etili	IV. Dönem Çanakkale	Çanakkale
59	Mustafa Abdukhalik Renda	II. Dönem Kangırı (Çankırı), III ve IV. Dönem Çankırı	Çankırı
60	Mehmet Rifat Ünür	II. Dönem Kangırı (Çankırı), III ve IV. Dönem Çankırı	Çankırı
61	Yusuf Ziya İsfendiyaroğlu	III ve IV. Dönem Çankırı	Çankırı

62	Mehmet Atıf Tüzün	I. Dönem Kayseri, III ve IV. Dönem Rize	Çoruh ³² (Artvin)
63	Asım Us	III ve IV. Dönem Artvin	Çoruh (Artvin)
64	İlyas Sami Muş	III. Dönem Bitlis	Çoruh (Artvin)
65	Ahmet Fuat Bulca	III ve IV. Dönem Rize	Çoruh (Artvin)
66	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri, II, III ve IV. Dönem Denizli	Denizli
67	Emin Aslan Tokat	III ve IV. Dönem Denizli	Denizli
68	Zeki Mesut Alsan	III. Dönem Edirne, IV. Dönem Diyarbakır	Diyarbakır
69	Fazıl Ahmet Aykaç	III. Dönem Elaziz (Elazığ), IV. Dönem Elazığ	Elazığ
70	Saffet Arıkan	II. Dönem Kocaeli, III ve IV. Dönem Erzincan	Erzincan
71	Ahmet Fikri Tüzer	III ve IV. Dönem Erzurum	Erzurum
72	Nafi Atuf Kansu	III ve IV. Dönem Erzurum	Erzurum
73	Necip Asım Yazıksız	III ve IV. Dönem Erzurum	Erzurum
74	Mehmet Nafiz Dumlu	IV. Dönem Erzurum	Erzurum
75	Yusuf Ziya Özer	IV. Dönem Eskişehir	Eskişehir
76	Hafız Mehmet Şahin	I. Dönem Ayıntab (Antep), II, III ve IV. Dönem Gaziantep	Gaziantep
77	Mehmet Nuri Conker	IV. Dönem Gaziantep	Gaziantep
78	Hakkı Tarık Us	II. Dönem Gaziantep, III ve IV. Dönem Giresun	Giresun
79	Ahmet Talat Onay	III ve IV. Dönem Çankırı	Giresun
80	Sadri Maksudi Arsal	IV. Dönem Şebinkarahisar	Giresun
81	Hafız İbrahim Demiralay	I, II, III ve IV. Dönem Isparta	Isparta
82	Hüseyin Hüsnü Özdamar	I, II, III ve IV. Dönem Isparta	Isparta
83	Ahmet Kemalettin Turan	IV. Dönem Isparta	Isparta
84	Süleyman Fikri Mutlu	IV. Dönem Mersin	İçel (Mersin)
85	Refik Saydam	I. Dönem Bayazıt, II, III ve IV. Dönem İstanbul	İstanbul
86	Şükrü Naili Gökberk	II. Dönem Kırklareli	İstanbul

³² 27.05.1933 tarih ve 2411 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2197 sayılı Kanunla Artvin ve Rize illeri birleştirilmek suretiyle, merkezi Rize olmak üzere Çoruh adıyla il olmuştur (TBMM Genel Sekreterliği, 2010, s. XX).

87	Ali Rana Tarhan	III. Dönem Samsun, IV. Dönem İstanbul	İstanbul
88	Halil Ethem Eldem	IV. Dönem İstanbul	İstanbul
89	Mustafa Rahmi Köken	II, III ve IV. Dönem İzmir	İzmir
90	Şükrü Saracoğlu	II, III ve IV. Dönem İzmir	İzmir
91	Yusuf Akçora	II, III ve IV. Dönem İstanbul	Kars
92	Muhittin Akyüz	IV. Dönem Kars	Kars
93	Ömer Lütfi Küntay	IV. Dönem Kars	Kars
94	Veled Çelebi İzbudak	II, III ve IV. Dönem Kastamonu	Kastamonu
95	Tahsin Çoşkan	III. Dönem Yozgat, IV. Dönem Kastamonu	Kastamonu
96	Ahmet Hilmi Kalaç	I, II, III ve IV. Dönem Kayseri	Kayseri
97	Şevket Ödül	II, III ve IV. Dönem Kırklareli	Kırklareli
98	Nahit Kerven	III ve IV. Dönem Kırklareli	Kırklareli
99	Ahmet Hazım Börekçi	III ve IV. Dönem Kırşehir	Kırşehir
100	Salah Yargı	III ve IV. Dönem Kocaeli	Kocaeli
101	Ali Dikmen	IV. Dönem Kocaeli	Kocaeli
102	Mustafa Ulusan	II, III ve IV. Dönem Konya	Konya
103	Mehmet Naim Onat	II, III ve IV. Dönem Konya	Konya
104	Ahmet Hamdi Dikmen	III ve IV. Dönem Konya	Konya
105	Ali Muzaffer Göker	IV. Dönem Konya	Konya
106	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya, II, III ve IV. Dönem Aksaray	Kütahya
107	Recep Peker	II, III ve IV. Dönem Kütahya	Kütahya
108	Reşat Muhlis Erkmen	III. Dönem Bursa, IV. Dönem Kütahya	Kütahya
109	Mehmet Yaşar Özey	III. Dönem Manisa, IV. Dönem Aksaray	Manisa
110	Turgut Türkoğlu	IV. Dönem Manisa	Manisa
111	Yusuf Hikmet Bayur	IV. Dönem Manisa	Manisa
112	Mehmet Nuri Ural	III. Dönem Mardin, IV. Dönem Maraş	Maraş
113	Ali Rıza Erten	II, III ve IV. Dönem Mardin	Mardin

114	Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya)	II. Dönem Menteşe, III ve IV. Dönem Muğla	Muğla
115	Mehmet Naki Yücekök	III. Dönem Elaziz (Elazığ), IV. Dönem Muş	Muş
116	İsmail Hakkı Kılıçoğlu	III. Dönem Kocaeli, IV. Dönem Muş	Muş
117	Rasim Ferit Talay	IV. Dönem Bursa	Niğde
118	Ahmet Uluçay	IV. Dönem Niğde	Niğde
119	Muhittin Baha Pars	I. Dönem Bursa	Ordu
120	Ahmet Hamdi Yalman	I. Dönem Canik (Samsun), III ve IV. Dönem Ordu	Ordu
121	Ahmet İhsan Tokgöz	IV. Dönem Ordu	Ordu
122	Ali Canip Yöntem	IV. Dönem Ordu	Ordu
123	Ethem Tuncay	III ve IV. Dönem Samsun	Samsun
124	Halil Hulki Ayrım (Aydın)	I, III ve IV. Dönem Siirt	Siirt
125	Yusuf Kemal Tengirşenk	II. Dönem Mardin, III ve IV. Dönem Sinop	Sinop
126	Rasim Başara	I, III ve IV. Dönem Sivas	Sivas
127	Necmettin Sadık Sadak	III ve IV. Dönem Sivas	Sivas
128	Şemsettin Günaltay	III ve IV. Dönem Sivas	Sivas
129	Yahya Kemal Beyatlı	II. Dönem Urfa IV. Dönem Yozgat	Tekirdağ
130	Faik Permek	III ve IV. Dönem Kars	Tokat
131	Salih Süreyya Genççağa	III ve IV. Dönem Tokat	Tokat
132	Nazım Poroy	IV. Dönem Tokat	Tokat
133	Hasan Saka	I, II, III ve IV. Dönem Trabzon	Trabzon
134	Süleyman Sırrı Gedik	II, III ve IV. Dönem Trabzon	Trabzon
135	Fuat Gökbudak	II ve III. Dönem Konya	Urfa
136	Mehmet Refet Ülgen	III ve IV. Dönem Urfa	Urfa
137	Ali Behçet Günay	II, II ve IV. Dönem Urfa	Urfa
138	Süleyman Necati Güneri	I. Dönem Erzurum	Zonguldak
139	Celal Sahir Erozan	III ve IV. Dönem Zonguldak	Zonguldak
140	Ali Münif Yeğenağa	III. Dönem Mersin ve IV. Dönem Adana	Seyhan

Türkiye Cumhuriyeti tarihi içerisinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması, Cumhuriyetin ilânı, harf inkılabı gibi başta gelen önemli gelişmelerden bir tanesi de kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesidir. 3 Nisan 1930 tarihinde İlk önce Türk kadınlarına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanıyan yasa kabul edildi yılında çıkarılan çeşitli yasalar ile Belediye seçimlerine katılma hakkı verilmiştir. (Koçak, 2000, s. 153).

Bu Kanun ve belediye seçimlerinin ardından düzenlenen yasalar ile sırasıyla 26 Ekim 1933'te muhtar ve köy ihtiyar heyetleri seçimlerinde seçme ve seçilme ardından da 5 Aralık 1934'te milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakları tanınmıştır. Kanunun kabulüyle 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerinde on sekiz kadın milletvekili Meclis'e girebilmiştir (Sönmez C. S., İnkılâp Hareketleri, 2013). Meclise ilk defa giren on sekiz kadın milletvekilinin 12'si öğretmenlik yapmış veya kökenlidir.

V. dönemde Meclis'e ilk defa katılan kadın milletvekilleri; İngilizce ve Fen Bilgisi Öğretmeni olan Afyonkarahisar Milletvekili Mebrure Gönenç, Lise Öğretmeni olan Antalya Milletvekili olan Türkan Örs Baştuğ, Türkçe ve Kız Muallim Mektebi Öğretmeni olan Balıkesir Milletvekili Sabiha Gökçül Erbay, Rüştüye ve İdadi Tarih Öğretmeni olan Çankırı Milletvekili Hatice Özgener, Azınlık Okulları ve Fenni Terbiye Öğretmeni Diyarbakır Milletvekili Huriye Öniz Baha, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan İstanbul Milletvekili Fekihe Öymen, Resim Öğretmeni olan Konya Milletvekili Bahire Bediş Morova Aydılek, Türkçe Öğretmeni ve Dil Muallimi olan Malatya Milletvekili Mihri Pektaş, Coğrafya ve Edebiyat Öğretmeni olan Samsun Milletvekili Meliha Ulaş, Fransızca Öğretmeni olan Seyhan (Adana) Milletvekili Fatma Esmâ Nayman, Muallim Mektebi Riyaziye Öğretmeni olan Sivas Milletvekili Sabiha Görkey ve Muallim Mektebi Öğretmeni olan Trabzon Milletvekili Seniha Hızal'dır.

Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisine katılan öğretmen kökenli milletvekillerinden sekizi bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerlerde doğan milletvekilleridir. Bunlar; Harp Okulu Öğretmeni olan Antalya Milletvekili Celal Mengilibörü ve Yunanca ve Yunan Tarihi Öğretmeni olan Çankırı Milletvekili Fazıl Nazmi Özkün Girit / Resmo (Yunanistan) doğumlu, Felsefe ve Edebiyat Öğretmeni olan Burdur Milletvekili İbrahim Necmi Örkün ve

Rüştiye ve İdadi Tarhi Öğretmeni olan Çankırı Milletvekili Hatice Özgener Selanik (Yunanistan) doğumlu, İdadi ve Lise Tarih Öğretmeni olan Diyarbakır Milletvekili Tevfik Bilge Manastır (Kuzey Makedonya) doğumlu, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan İstanbul Milletvekili Fakihe Öymen İşkodra (Arnavutluk) doğumlu, Harbiye Mektebi Topoğrafya Öğretmeni olan Kastamonu Milletvekili Şerif İliden Kosova doğumlu ve Resim Öğretmeni olan Konya Milletvekili Bahire Bediş Morova Aydılek Bosna (Bosna Hersek) doğumludur.

Bu dönemde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin doğum yerlerine bakıldığında İstanbul yirmi bir milletvekili ile birinci sıradadır. İstanbul'dan sonra Beyşehir (Konya), Girit / Resmo (Yunanistan) ve Selanik (Yunanistan) doğumlu ikişer milletvekili yer almıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin V. döneminde Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin kırk ikisi doğdukları yerlerden farklı seçim bölgelerinden milletvekili olarak seçilmişlerdir. Farklı seçim bölgelerinden vekil seçilen kırk iki milletvekilin yirmisi İstanbul doğumludur. İstanbul'u ikişer milletvekili ile Beyşehir (Konya), Girit / Resmo (Yunanistan) ve Selanik (Yunanistan) takip etmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin V. döneminin başladığı yıl olan 1935 yılı itibari ile Meclis'e ilk defa katılan öğretmen kökenli milletvekillerinin yaş ortalaması ellidir. Bu dönemde Meclis'e ilk defa katılan en yaşlı öğretmen kökenli milletvekilleri (70 yaş), 1865 doğumlu, Rüştiye ve İdadi Tarih Öğretmeni olan Çankırı Milletvekili Hatice Özgener ve İdadi ve Lise Tarih Öğretmeni olan Diyarbakır Milletvekili Tevfik Bilge'dir. Meclise ilk defa katılan en genç milletvekili ise 1901 doğumlu olan (34 yaş) Coğrafya ve Edebiyat Öğretmeni olan Samsun Milletvekili Melihe Ulaş'tır.

3.6. III. Bölümün Değerlendirmesi

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 23 Nisan 1920'de açılmasından Atatürk'ün hayata gözlerini kapadığı 10 Kasım 1938 yılına kadar Türkiye'de 5 dönem milletvekili seçimleri olmuştur. Son dönem Atatürk'ün ölümünün ardından 3 Nisan 1939'da meclisin tekrar açılmasına kadar geçen süredir.

TBMM’de I. Dönem meclisin ilk açıldığı tarih olan 23 Nisan 1920 ile 1923 seçimleri sonrası 11 Ağustos 1923’te meclisin yeniden açılması arasındaki dönemdir. Bu dönemde toplam milletvekili sayıları farklı şekillerde verilmekle birlikte araştırmamıza konu olan milletvekili sayısı 93’dür. Bu dönemde Meclis’e katılan toplam milletvekili sayısı İhsan Güneş’in 378 (Güneş, 2017) sayısı milletvekili temel alındığında öğretmen milletvekillerinin oranı yaklaşık olarak % 25’dir. Yani o dönemde TBMM’de görev yapan her dört milletvekilinden biri öğretmen kökenli (öğretmen ya da öğretmenlik yapmış) milletvekilidir.

Bu dönemin özelliklerinden biri Atatürk’ün 17 Mart 1920 tarihli valilere ve komutanlara gönderdiği genelge sonrasında ve meclisin 23 Nisan’da açılmasının ardından da Meclis’e katılımların peyderpey devam etmesidir. Katılımların sonlandırılması 5 Eylül 1920 tarihli Nisab-ı Müzakere Kânunu³³ ile olmuştur.

Nisab-ı Müzakere Kânunu önerisi Müderris olan Bayazıt Milletvekili Hacı Mehmet Öney ve arkadaşları tarafından verilmiştir. Bu Kanunun oluşması da Meclis’e verilmiş süreciyle bir öğretmen kökenli milletvekili eliyle olmuştur. Kanun görüşmeleri sırasında Müderris olan Kırşehir Milletvekili Ahmet Müfit (Kurutluoğlu): *“Bu madde müzakere edilirken burada içtima eden samiin de zannederler ki; Meclisi Milli azaları kemdi tahsisatları için böyle konuşup duruyorlar. Mesele tahsisat meseli değildir. Dert vatanın derdidir. Dert milletin derdidir, dert şu içerisine düştüğümüz girdabı felâketin derdidir. Cümlelerin maksudu bir amma rivayet muhtelif denildiği gibi, Hükûmette bunu arzu ediyor, Millet Meclisi de bunu arzu ediyor.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1981 d, s. 541) diyerek görüşlerini belirtmiştir.

TBMM’de II. Dönem 1923 seçimleri sonrası 11 Ağustos 1923’te meclisin tekrar açılması ile 1927 seçimleri 1 Kasım 1927’de tekrar açılması arasındaki dönemdir. Bu dönemde Meclis’e katılan toplam milletvekili sayısı 287’dir. Bu milletvekillerinin 73’ü öğretmen kökenli milletvekilidir. Öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerinin yine yaklaşık % 25’ini teşkil etmektedir.

³³ Nisabı Müzakere Kânunu 18 Numaralı kanun olarak Resmi Gazete’de 21 Şubat 1921’de 3 numara ile yayımlanmıştır (Kanunlar Dergisi, 1921).

Öğretmen milletvekillerinin 54'ü Meclis'e ilk defa katılmışlardır. 19'u ise I. Dönemde de TBMM'de bulunmuşlardır. II. Dönemde Meclis'e katılan milletvekilleri arasında Reşit Galip, Ziya Gökalp, Yusuf Akçora, Şükrü Saracoğlu, Ahmet Ağaoğlu, Yahya Kemal Beyatlı gibi önemli şahsiyetler de yer almaktadır.

TBMM'de III. Dönem 1927 seçimleri sonrası 1 Kasım 1927'de meclisin tekrar açılması ile 1931 seçimleri sonrasında 4 Mayıs 1931'de tekrar açılması arasındaki dönemdir. Bu dönemde Meclis'e katılan toplam milletvekili sayısı 316'dır. Bu milletvekillerinin 104'ü öğretmen kökenli milletvekilidir. Öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık % 33'ne tekabül etmektedir. Bu oran her üç milletvekilinden birinin öğretmen kökenli milletvekili olduğunu göstermektedir.

Bu oran göz önünde bulundurulduğunda çıkarılan kanun ve kararlarda öğretmen milletvekillerinin doğrudan ya da dolaylı etkileri yadsınamaz ölçüdedir. Bu dönemde öğretmen milletvekillerinin 55'i Meclis'e ilk defa katılmışlardır. 49'u ise I ve II. dönem gibi önceki dönemlerde de TBMM'de görev salmış milletvekilleridir. III. Dönemde Meclis'e ilk defa katılan milletvekilleri arasında İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Ruşen Eşref Ünaydın, Nevzat Tandoğan, Şemsettin Günaltay gibi önemli şahsiyetler de yer almaktadır.

TBMM IV. Dönem 1931 seçimleri sonrası 4 Mayıs 1931'de meclisin tekrar açılması ile 1935 seçimleri sonrasında 1 Mart 1935'te tekrar açılması arasındaki dönemdir. Bu dönemde Meclis'e katılan toplam milletvekili sayısı 313'tür. Bu milletvekillerinin 112'si öğretmen kökenli milletvekilidir. Öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık % 35'tir. Bu denemde de her üç milletvekilinden biri öğretmen kökenli milletvekilidir.

Bu dönemde öğretmen milletvekillerinin oranı araştırmamıza konu olan dönemler içerisinde en yüksek seviyedir. Bu dönemde öğretmen milletvekillerinin 33'ü Meclis'e ilk defa katılmışlardır. 79'u ise I, II veya III. dönem gibi önceki dönemlerde de TBMM'de görev salmış milletvekilleridir. IV. Dönemde Meclis'e ilk defa katılan milletvekilleri arasında Memduh Şevket Esendal, Yusuf Ziya Özer, Yusuf Hikmet Bayur burada bahsedilebilecek şahsiyetlerdendir.

TBMM V. Dönem hem Türk demokrasi tarihi hem de milletvekilliği açısından önemli bir dönemdir. Bu önem kadın milletvekillerinin ilk defa bu dönemde Meclis'e girebilmelerinden kaynaklanmaktadır. TBMM V. Dönemi 8 Şubat 1935'te yapılan seçimler sonrası 1 Mart 1935'te meclisin tekrar açılması ile 1939 seçimleri sonrasında 3 Nisan 1939'da tekrar açılması arasındaki dönemdir. Bu dönemde Meclis'e katılan toplam milletvekili sayısı 399'dur. Bu milletvekillerinin 140'u öğretmen kökenli milletvekilidir. Öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık % 35'ne tekabül etmektedir. Bu dönemde de öğretmen milletvekillerinin Meclis'e katılımları yüksektir.

V. dönemde öğretmen milletvekillerinin 47'si Meclis'e ilk defa katılmışlardır. 93'u ise I, II, III veya IV. dönem gibi önceki dönemlerde de TBMM'de görev salmış milletvekilleridir. V. Dönemde kadın milletvekilleri ilk defa bu dönemde Meclis'e TBMM üyeliğini almışlardır. 1935 seçimlerinde Meclis'e 18 kadın milletvekili katılmıştır. Bunların 12'si öğretmen kökenlidir. Kadın milletvekillerinin katılım oranları % 4,5 gibi düşük bir rakam olsa da ilk defa olması sebebiyle önemlidir.

Atatürk'ün hayatta olduğu dönemlerde TBMM'de toplam 1697 milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu üyelerin 522'si öğretmen veya öğretmenlik yapmış milletvekilleridir. Genel orana bakıldığında Meclis'e katılım oranı % 30'dur. Bu oran yüksek bir orandır ve bu oranda öğretmen kökenli milletvekilleri bu süreç içerisinde çıkarılan kanun ve kararlarda etkili olmuşlardır. 1920 ile 1939 arası dönemlerde araştırmamıza konu olan öğretmen kökenli (öğretmen veya öğretmenlik yapmış) 282 farklı milletvekili TBMM üyeliği yaptığı tespit edilmiştir.

4. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE (1920 – 1939) HÜKÜMETLERDE ve MECLİS KOMİSYONLARINDA ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ

4.1. Hükûmetlerde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1920 – 1939 tarihleri arasında kalan 5 dönemde 1'i Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti, 4'ü İcra Vekilleri Heyeti ve 11'i Türkiye Hükûmetleri olmak üzere 16 hükûmet kurulmuştur. Bu hükûmetler Tablo 10'de verilmiştir.

Tablo 10: 1920 – 1939 Yılları Arasında Kurulan Hükûmetler

Dönem	Hükûmet	Görev Süresi	Hükûmet Başkanı (Başvekil)
1. Dönem 1920 - 1923	Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti	25.04.1920 – 03.05.1920	Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)
	I. İcra Vekilleri Heyeti	03.05.1920 – 24.01.1921	Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)
	II. İcra Vekilleri Heyeti	24.01.1921 – 09.07.1922	Fevzi Paşa (Çakmak)
	III. İcra Vekilleri Heyeti	12.07.1922 – 04.08.1923	Hüseyin Rauf Bey (Orbay)
	IV. İcra Vekilleri Heyeti	14.08.1923 – 27.10.1923	Ali Fethi Bey (Okyar)
2. Dönem 1923 - 1927	1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	30.10.1923 – 06.03.1924	İsmet Paşa (İnönü)
	2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	06.03.1924 – 22.11.1924	İsmet Paşa (İnönü)
	3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	22.11.1924 – 03.03.1925	Ali Fethi Bey (Okyar)
	4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	03.03.1925 – 01.11.1927	İsmet Paşa (İnönü)
3. Dönem 1927 - 1931	5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	01.11.1927 – 27.09.1930	İsmet Paşa (İnönü)
	6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	27.09.1930 – 04.05.1931	İsmet Paşa (İnönü)

4. Dönem 1931 - 1934	7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	04.05.1931 – 01.03.1935	İsmet Paşa (İnönü)
5. Dönem 1934 - 1939	8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	01.03.1935 – 01.11.1937	İsmet İnönü
	9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	01.11.1937 – 11.11.1938	Celal Bayar
	10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	11.11.1938 – 25.01.1939	Celal Bayar
	11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti	25.01.1939 – 03.04.1939	Refik Saydam

Türkiye Büyük Millet Meclisinde 1920 – 1923 tarihleri arasında kalan 1. dönemde; Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti 25.04.1920 – 03.05.1920 tarihleri arasında Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) başkanlığında, I. İcra Vekilleri Heyeti 03.05.1920 – 24.01.1921 tarihleri arasında Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) başkanlığında, II. İcra Vekilleri Heyeti 24.01.1921 – 09.07.1922 tarihleri arasında Fevzi Paşa (Çakmak) başkanlığında, III. İcra Vekilleri Heyeti 12.07.1922 – 04.08.1923 tarihleri arasında Hüseyin Rauf Bey (Orbay) başkanlığında, IV. İcra Vekilleri Heyeti 14.08.1923 – 27.10.1923 tarihleri arasında Ali Fethi Bey (Okyar) başkanlığında kurulmuş ve görev yapmışlardır. 1923 – 1927 tarihleri arasında kalan 2. dönemde; 1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 30.10.1923 – 06.03.1924 tarihleri arasında İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında, 2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 06.03.1924 – 22.11.1924 tarihleri arasında İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında, 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 22.11.1924 – 03.03.1925 tarihleri arasında Ali Fethi Bey (Okyar) başkanlığında, 4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 03.03.1925 – 01.11.1927 tarihleri arasında İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında kurulmuş ve görev yapmışlardır. 1927 – 1931 tarihleri arasında kalan 3. dönemde; 5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 01.11.1927-27.09.1930 tarihleri arasında İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında ve 6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 27.09.1930 –04.05.1931 tarihleri arasında yine İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında kurulmuş ve görev yapmışlardır. 1931 – 1935 tarihleri arasında kalan 4. dönemde 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 04.05.1931 – 01.03.1935 tarihleri arasında İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında kurulmuş ve görev yapmıştır.

Bu dönemde yalnız bir hükûmet (7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti) kurulmuştur. 1935 – 1939 tarihleri arasında kalan 5. dönemde; 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 01.03.1935 – 01.11.1937 tarihleri arasında İsmet İnönü başkanlığında, 9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 01.11.1937 – 11.11.1938 tarihleri arasında Celal Bayar başkanlığında, 10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 11.11.1938 – 25.01.1939 tarihleri arasında Celal Bayar başkanlığında ve 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 25.01.1939 – 03.04.1939 tarihleri arasında Refik Saydam başkanlığında kurulmuş ve görev yapmışlardır.

4.1.1. TBMM I. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen

Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinde yasama ve yürütmenin meclis eliyle yürütüldüğü kuvvetler birliği sistemi uygulanmıştır. Kuvvetler birliği, devlet organlarından birinin, ya da bir kişinin, bütün yetkilere sahip olması demektir. Kuvvetler birliği yasamanın lehine olabileceği gibi yürütmenin de lehine olabilir (Teziç, 1986). 1920’de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu durum yasamanın lehinedir. Zira yasama kendi içerisinde bir icra vekilleri heyeti oluşturarak yürütme faaliyetlerini yerine getirmiştir. Buradaki vekil kavramı Nazır ya da Bakan kavramından ziyade yürütmeyi gerçekleştirenlerin bunu Meclis’e vekâleten yapmalarından gelmektedir.

Meclis vekilleri aracılığı ile kanunları çıkarıp yasama faaliyetini icra ederken kendi içerisinde seçtiği icra vekilleri heyeti ile de yürütmeyi ifa etmektedir. Yasama ve yürütme kuvvetlerinin, bir mecliste birleştiği yönetim biçimine “Konvansiyonel rejim”, ya da “meclis hükûmeti rejimi” denir (Teziç, 1986).

4.1.1.1. Muvakkat İcra Encümeni’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Muvakkat İcra Encümeni Heyeti Mustafa Kemal Paşa Hükûmeti (Neziroğlu & Yılmaz, 2013) olarak da adlandırılmaktadır. 25 Nisan 1920 – 03 Mayıs 1920 tarihleri arasında görev yapmıştır. Muvakkat İcra Encümeni Heyeti Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Muvakkat İcra Encümeni (25 Nisan 1920-3 Mayıs 1920)

Görev	Vekil	Mesleği
İcra Vekilleri Heyeti Reisi	Mustafa Kemal Paşa, TBMM Reisi	
1	İcra Vekilleri Heyeti	Celalettin Arif Bey, Erzurum
2		Müderres, Anayasa Hukuku Öğretmeni
3		Fransızca Öğretmeni (Sonradan)
		Öğretmen

Muvakkat İcra vekilleri heyeti Mustafa Kemal'in başkanlığında yedi kişiden oluşmuştur. Bu yedi kişinin üçü öğretmen kökenlidir. Yedi üyeden üçünün öğretmen kökenli olması öğretmen kökenli milletvekillerinin Türk siyasi hayatına etkileri noktasında önemlidir. Muvakkat İcra Encümeni Heyetinde Müderres, Anayasa Hukuku Öğretmeni olan Erzurum vekili Celaleddin Arif Bey, Fransızca Öğretmeni (sonradan) olan Aydın vekili Cami (Baykut) Bey, ve Öğretmen olan Antalya vekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey görevlendirilmişlerdir. (Çoker, 1994).

Muvakkat İcra Encümeni Heyetinin görevde olduğu süre içerisinde Ağnam Vergisi Kanûnu³⁴ (24 Nisan 1920), Hıyânet-i Vataniyye Kanûnu (29 Nisan 1920) ve Büyük Millet Meclisi İcrâ Vekillerinin Suret-i İntihabına Dâir Kanûn (2 Mayıs 1920) olmak üzere üç kanun yasalaşmıştır (Güven, 2016).

Ağnam Vergisi Kanûnu görüşmelerinde Erzurum milletvekili Celaleddin Arif Bey, Meclis-i Meb'ûsân'ın ağnam vergisinin sekiz misli iblağını talep etmiş ancak bunun gerçekleştirmediğini, bunun yanında farklı bölgelerde iki misli, dört misli, sekiz misli gibi farklı oranlarda tarh edildiğini söylemiş, esasi itibari ile de sekiz misli olan ağnam resminin geçen senelerde olduğu gibi dört misline tenzilini talep etmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1959 c, s. 39).

Aynı görüşmede Hamdullah Suphi Bey, teşkilat-ı milliye'nin ve mücahadesinin padişaha, hilafete ve hukukuna karşı tutumunun bir beyanname ile

³⁴ TBMM'nin kabul ettiği 1 numaralı kanundur. "Ağnam Resmi Kanunu" adıyla 24 Nisan 1920'de kabul edilmiştir. Yalnızca "Ağnam resminin sabıkı misillû dört misli olarak istifasına karar verildi." Maddesinden oluşur ve küçük baş hayvanlardan alınan vergiyi düzenlemektedir.

memlekete ilanında fayda tasavvur ettiğini ve bir beyanname neşredilmesini istemiştir. Bu konu ile ilgili bu görüşmede cevap verilmemiş görüş beyan edilmemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1959 c).

Bu karar, TBMM’nce kabul edilmiş ve edilecek kanunlara numara konulması hakkındaki 14 Aralık 1920 ve (82) sayılı karardan sonra (1) No.yu almış ve 7 Şubat 1921’deki Ceridei Resmiye (Resmi Gazete)’nin (1) No.lu sayısında yayınlanmıştır (Çoker, 1994, s. 119).

Hıyânet-i Vataniyye Kanûnu 3, 4, 5, 6 ve 7. birleşimlerde görüşülmüş ve 29 Nisan 1920’de (2) No.lı kanun olarak kabul edilmiş ve Resmi Gazete’nin 7 Şubat 1921 tarihli 1. sayısında yayımlanmıştır. Meclisi İcrâ Vekillerinin Suret-i İntihabına Dâir Kanûn 2, 8 ve 9. Birleşimlerde görüşülmüş ve 2 Mayıs 1920’de 3 No.lu kanun olarak kabul edilmiş ve Resmi Gazete’nin 7 Şubat 1921 tarihli 1. sayısında yayımlanmıştır.

4.1.1.2. I. İcra Vekilleri Heyeti’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

I. İcra Vekilleri Heyeti 3 Mayıs 1920 – 24 Ocak 1921 tarihleri arasında görev yapmıştır. Heyetin reisliğini Mustafa Kemal Paşa yapmıştır. I. İcra Vekilleri Heyetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 12’te verilmiştir.

Tablo 12: I. İcra Vekilleri Heyeti’nde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Umuru Şer’iye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili	Mustafa Fehmi Efendi
2 Dâhiliye Umuru (İçişleri) Vekili	Cami Bey 3 Mayıs 1920 - 13 Temmuz 1920
3 Adliye Vekili	Celalettin Arif Bey
4 Nafia (Bayındırlık) Vekili	İsmail Fazıl Paşa 26 Mayıs 1920 - 27 Aralık 1920
5 Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Adnan Bey

6	İktisat (Ekonomi) Vekili	Yusuf Kemal Bey
7	Maarif (Eğitim) Vekili	Hamdullah Suphi Bey 14 Aralık 1920 - 24 Ocak 1921

I. İcra Vekilleri Heyetinde Müderris, Medrese Öğretmeni olan Bursa milletvekili Mustafa Fehmi Efendi Umuru Şer'iye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Sonradan Fransızca Öğretmeni olan Aydın milletvekili Cami Bey 3 Mayıs 1920 - 13 Temmuz 1920 tarihleri arasında Dâhiliye Umuru (İçişleri) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Kendisinden sonra sırasıyla Hakkı Behiç Bey (Denizli), Nazım Bey (Tokat) ve Refet Bey (İzmir) aynı görev için görevlendirilmişlerdir. Müderris ve Anayasa Hukuku Öğretmeni olan Erzurum Milletvekili Celalettin Arif Bey Adliye Vekili olarak görevlendirilmiştir. Tâbiye-i Cesime Muallimi olan Yozgat milletvekili İsmail Fazıl Paşa 26 Mayıs 1920 - 27 Aralık 1920 tarihleri arasında Nafia (Bayındırlık) Vekili olarak görevlendirilmiş, kendisinden sonra aynı görev için Amasya milletvekili Ömer Lütfü Bey görevlendirilmiştir. İç Hastalıkları Müderrisi, Akademisyen olan İstanbul milletvekili Dr. Adnan Bey Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Ceza Hukuku Öğretmeni olan Kastamonu milletvekili Yusuf Kemal Bey Umur-ı İktisadiye (Ekonomi) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Aynı dönemde son olarak Öğretmen olan Antalya Milletvekili Hamdullah Suphi Bey 1920 - 24 Ocak 1921 tarihleri arasında Maarif (Eğitim) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Kendisinden önce bu görevi Sinop Milletvekili olan Rıza Nur Bey yerine getirmiştir. (Neziroğlu & Yılmaz, 2013, s. 38)

I. İcra Vekilleri Heyeti'nin görevde olduğu süre içerisinde 16 Mart 1336 (1920) tarihinden itibaren İstanbul Hükûmetince Akdedilen Bilcümle Mukavelât, Uhûdât ve Sâirenin Ke'en-lem-yekûn Addi Hakkında Kanûn (7 Haziran 1920), Nisâb—Müzâkere ve Sâireye Dâir Kanûn (5 Eylül 1920), İstiklâl Mahkemelerinin Birinci Maddesine Müzeyyel Kanûn (26 Eylül 1920), Mekâtib-i Askeriyye Talebesiyle İhtiyat Zâbit Namzetlerine Verilecek Zamâim-i Fevkalâde Hakkında Kanûn (6 Ekim 1920), Seferberlik ve Cebhe Zammı Maaş Kanûnu (25 Ekim 1920), Düğünlerde Men'-i İsrâfât Kanûnu (25 Kasım 1920), İstiklâl Madalyası

Kanûnu (29 Kasım 1920), Urfa Mutasarrıf-ı Sâbıkı Nusret Bey Ailesine Maaş Tahsisine Dâir Kanûn (25 Aralık 1920) ve Teşkilât-ı Esâsiyye Kanûnu (20 Ocak 1921) (Güven, 2016) yasalaşmıştır.

4.1.1.3. II. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

II. İcra Vekilleri Heyeti 24 Ocak 1921 – 9 Temmuz 1922 tarihleri arasında görev yapmıştır. Heyetin reisliğini Fevzi Paşa (Çakmak) yapmıştır. II. İcra Vekilleri Heyetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13: II. İcra Vekilleri Heyetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Umuru Şer'îye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili	Mustafa Fehmi Efendi 24 Ocak 1921 - 16 Mayıs 1921 19 Mayıs 1921 - 27 Nisan 1922
2 Adliye Vekili	Celalettin Arif Bey 24 Ocak 1921 - 30 Mart 1921
3	Yusuf Kemal Bey 30 Mart 1921 - 19 Mayıs 1921
4 Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Adnan Bey 24 Ocak 1921 – 2 Mart 1921
5	Refik Bey 10 Mart 1921 - 16 Mayıs 1921 19 Mayıs 1921 - 14 Aralık 1921
6 Hariciye (Dışişleri) Vekili	Yusuf Kemal Bey 16 Mayıs 1921 - 16 Mayıs 1921 19 Mayıs 1921 - 9 Temmuz 1922
7 İktisat (Ekonomi) Vekili	Yusuf Kemal Bey 24 Ocak 1921 - 30 Mart 1921

8		Hasan Hüsnü Bey (Saka) 11 Mayıs 1922 - 9 Temmuz 1922
9	Maarif (Eğitim) Vekili	Hamdullah Suphi Bey 4 Ocak 1921 - 16 Mayıs 1921 19 Mayıs 1921 - 12 Kasım 1921

II. İcra Vekilleri Heyetinde Müderris, Medrese Öğretmeni Bursa milletvekili Mustafa Fehmi Efendi 24 Ocak 1921 – 16 Mayıs 1921 ve 19 Mayıs 1921 – 27 Nisan 1922 tarihleri arasında Umuru Şer'iye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Kendisinden sonra bu görevi Eskişehir milletvekili Abdullah Azmi Bey yerine getirmiştir. Müderris, Anayasa Hukuku Öğretmeni olan Erzurum milletvekili Celalettin Arif Bey 24 Ocak 1921 – 30 Mart 1921 tarihleri arasında ve Ceza Hukuku Öğretmeni olan Kastamonu milletvekili Yusuf Kemal Bey 30 Mart 1921 – 19 Mayıs 1921 tarihleri arasında Adliye Vekili olarak görevlendirilmişlerdir. Kendilerinden sonra bu görevi Saruhan milletvekili Refik Şevket Bey yerine getirmiştir. İç Hastalıkları Müderrisi olan İstanbul milletvekili Dr. Adnan Bey 24 Ocak 1921 – 2 Mart 1921 tarihleri arasında Sıhhiye ve Muavenet-i İhtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Tıbbiye Müderrisi olan Bayazıt milletvekili Dr. Refik Bey 10 Mart 1921 – 16 Mayıs 1921 ve 19 Mayıs 1921 – 14 Aralık 1921 tarihleri arasında Sıhhiye ve Muavenet-i İhtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Daha sonra bu görevi Sinop milletvekili Rıza Nur Bey yerine getirmiştir. Ceza Hukuku Öğretmeni olan Kastamonu milletvekili Yusuf Kemal Bey 16 Mayıs 1921 - 16 Mayıs 1921 ve 19 Mayıs 1921 - 9 Temmuz 1922 tarihleri arasında Hariciye (Dışişleri) Vekili olarak görevlendirilmiş ve kendisinden önce bu görevi Amasya milletvekili Bekir Sami Bey yerine getirmiştir. Yine Yusuf Kemal Bey 24 Ocak 1921 - 30 Mart 1921 tarihleri arasında İktisat (Ekonomi) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Yusuf Kemal Bey'den sonra bu görevi sırasıyla Saruhan milletvekili Mahmut Celal Bey (2 kez), İzmit milletvekili Sırrı Bey ve İktisat Öğretmeni olan Trabzon milletvekili Hasan Hüsnü Bey 11 Mayıs 1922 - 9 Temmuz 1922 tarihleri arasında yerine getirmişlerdir. Öğretmen olan Antalya milletvekili Hamdullah Suphi Bey 24 Ocak 1921 – 16 Mayıs 1921 ve 19 Mayıs

1921 – 12 Kasım 1921 tarihleri arasında Maarif (Eğitim) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Daha sonra bu görevi Karesi milletvekili olan Mehmet Vehbi Bey yerine getirmiştir. (Neziroğlu & Yılmaz, 2013)

4.1.1.4. III. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

III. İcra Vekilleri Heyeti 12 Temmuz 1922 – 4 Ağustos 1923 tarihleri arasında görev yapmıştır. Heyetin reisliğini Hüseyin Rauf Bey yapmıştır. IV. İcra Vekilleri Heyetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: III. İcra Vekilleri Heyetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Umuru Şer'îye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili	Mehmet Vehbi Efendi 26 Ekim 1922 - 4 Ağustos 1923
2 Dâhiliye Umuru (İçişleri) Vekili	İsmail Safa Bey 12 Temmuz 1922 - 5 Kasım 1922
3 Hariciye (Dışişleri) Vekili	Yusuf Kemal Bey 12 Temmuz 1922 - 26 Ekim 1922
5 Maarif (Eğitim) Vekili	İsmail Safa Bey 5 Kasım 1922 - 4 Ağustos 1923
6 İktisat Vekili	Mahmut Esat Bey 12 Kasım 1922 – 04 Ağustos 1923

III. İcra Vekilleri Heyetinde Müderris, Öğretmen Konya milletvekili Mehmet Vehbi Efendi 26 Ekim 1922 - 4 Ağustos 1923 tarihleri arasında Umuru Şer'îye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Bu görevi kendisinden önce Eskişehir milletvekili Abdullah Azmi Efendi ve kendisinden sonra Konya milletvekili Musa Kâzım Efendi yerine getirmişlerdir. Tarih ve Coğrafya Öğretmeni Mersin milletvekili İsmail Safa Bey 12 Temmuz 1922 - 5 Kasım 1922 tarihleri arasında Dâhiliye Umuru (İçişleri) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Aynı dönemde kendisinden önce bu görevi Karesi milletvekili

Mehmet Vehbi Bey yerine getirmiştir. Ceza Hukuku Öğretmeni Kastamonu milletvekili Yusuf Kemal Bey 12 Temmuz 1922 - 26 Ekim 1922 tarihleri arasında Hariciye (Dışişleri) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Yusuf Kemal Bey'den sonra bu görevi İsmet Paşa yürütmüştür. Tarih ve Coğrafya Öğretmeni Mersin milletvekili İsmail Safa Bey 5 Kasım 1922 - 4 Ağustos 1923 tarihleri arasında Maarif (Eğitim) Vekili olarak görevlendirilmiş ve kendisinden önce bu görevi Karesi milletvekili Mehmet Vehbi Bey yerine getirmiştir. Profesör olan İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bey (Bozkurt) 12 Kasım 1922 – 04 Ağustos 1923 tarihleri arasında İktisat Vekili olarak görevlendirilmiştir. (Neziroğlu & Yılmaz, 2013)

4.1.1.5. IV. İcra Vekilleri Heyeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

IV. İcra Vekilleri Heyeti 14 Ağustos 1923 – 27 Ekim 1923 tarihleri arasında görev yapmıştır. Heyetin reisliğini Ali Fethi Bey (Okyar) yapmıştır. IV. İcra Vekilleri Heyetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: IV. İcra Vekilleri Heyetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Maârif (Eğitim) Vekili	İsmail Safa Bey 14 Ağustos 1923 – 27 Ekim 1923
2 İktisat (Ekonomi) Vekili	Mahmut Esat Bey 14 Ağustos 1923 24 Eylül 1923 Hasan Bey 24 Eylül 1923 - 27 Ekim 1923
3 Mübâdele, İmar ve İskân Vekili	Mustafa Necati Bey 14 Ağustos 1923 – 27 Ekim 1923

V. İcra Vekilleri Heyetinde Tarih ve Coğrafya Öğretmeni Mersin milletvekili olan İsmail Safa Bey Maarif (Eğitim) Vekili olarak görevlendirilmiştir. İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bey 14 Ağustos 1923 24 Eylül 1923 tarihleri arasında İktisat Vekili olarak görevlendirilmiştir. Mahmut Esat Bey'den sonra İktisat Öğretmeni Trabzon milletvekili olan Hasan Bey (Saka) 24 Eylül 1923

- 27 Ekim 1923 tarihleri arasında İktisat (Ekonomi) Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden önce bu görevi İzmir milletvekili Mahmut Esat Bey yerine getirmiştir. Tarih ve Coğrafya Öğretmeni Saruhan Milletvekili Mustafa Necati Bey Mübâdele, İmar ve İskân Vekili olarak görev yapmıştır. (Neziroğlu & Yılmaz, 2013)

4.1.2. TBMM II. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Yapılan görüşmeler sonunda 1 Nisan 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesi kararlaştırılır ve seçimler 28 Haziran 1923'te yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi 11 Ağustos 1923'te saat 13.36'da en yaşlı üye olan İstanbul milletvekili Abdurrahman Şeref Bey'in konuşmasıyla açılır (Güneş, Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Milletvekili Genel Seçimleri, 2017, s. 216).

Yapılan seçim sonucu Meclis'e giren milletvekillerin 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiş ve aynı gün yapılan cumhurbaşkanlığı seçim sonucunda Mustafa Kemal Atatürk seçime katılan milletvekilllerinin tamamının oyunu alarak ilk cumhurbaşkanı olarak göreve başlamıştır. 24 Nisan 1920 ile 29 Ekim 1923 tarihleri arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olarak görev yapan Atatürk bu tarihten ölümüne kadar Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Cumhurbaşkanı olarak görev yapmıştır.

3 Mayıs 1920 ile 14 Ekim 1923 tarihleri arasında Meclis'e vekâleten yürütme görevini icra vekilleri heyeti yürütmüştür. Bu hükûmetler siyasi tarihimizde Meclis Hükûmetleri olarak anılmakta olup esas çekirdeği İcra Encümenidir (Ezherli, 1998). 29 Ekim 1923'ten sonran Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetleri kurulmuş olup başkanlıklarını “başvekil” namıyla başbakanlar yapmışlardır.

4.1.2.1. 1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 30 Ekim 1923 – 6 Mart 1924 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini İsmet Paşa (İnönü) yapmıştır.

1. İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: 1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Maliye Vekili	Mustafa Abdülhalik Renda 2 Ocak 1924 - 6 Mart 1924
2 Maarif (Eğitim) Vekili	İsmail Safa Özler 30 Ekim 1923 – 6 Mart 1924
3 Nafia (Bayındırlık) Vekili	Süleyman Sırrı Aral 19 Ocak 1924 - 6 Mart 1924
4 İktisat Vekili	Hasan Saka 30 Ekim 1923 – 6 Mart 1924

1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Sağlık ve Fransızca Öğretmeni olan Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda 2 Ocak 1924 - 6 Mart 1924 tarihleri arasında Maliye Vekili olarak görev yapmıştır ve kendisinden önce bu görevi Gümüşhane milletvekili Hasan Fehmi Ataç yerine getirmiştir. Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan Adana milletvekili İsmail Safa Özler Maarif (Eğitim) Vekili olarak görevlendirilmiştir. İdadi Öğretmeni, Muallim olan İstanbul milletvekili Süleyman Sırrı Aral 19 Ocak 1924 - 6 Mart 1924 tarihleri arasında Nafia (Bayındırlık) Vekili olarak görevlendirilmiş ve kendisinden önce bu görevi Trabzon milletvekili Ahmet Muhtar Cilli yerine getirmiştir. İktisat Öğretmeni olan Trabzon milletvekili Hasan Saka İktisat Vekili olarak görev yapmışlardır.

4.1.2.2. 2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 06 Mart 1924 – 22 Kasım 1924 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini İsmet Paşa (İnönü) yapmıştır. 2. İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: 1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Adliye Vekili	Mustafa Necati Uğural 06 Mart 1924 – 22 Kasım 1924
2 Dâhiliye (İçişleri) Vekili	Ahmet Ferit Tek 06 Mart 1924 – 22 Kasım 1924
3 Maliye Vekili	Mustafa Abdülhalik Renda 6 Mart 1924 - 21 Mayıs 1924
4 Nafia (Bayındırlık) Vekili	Süleyman Sırrı Aral 06 Mart 1924 – 22 Kasım 1924
5 Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Refik Saydam 06 Mart 1924 – 22 Kasım 1924
6 Ticaret Vekili	Hasan Saka 06 Mart 1924 – 22 Kasım 1924

2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Tarih ve Coğrafya Öğretmeni İzmir milletvekili Mustafa Necati Uğural Adliye Vekili olarak görevlendirilmiştir. Siyasi Tarih Öğretmeni olan Kütahya milletvekili Ahmet Ferit Tek Dâhiliye (İçişleri) Vekili olarak görevlendirilmiştir. Sağlık ve Fransızca Öğretmeni olan Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda 6 Mart 1924 - 21 Mayıs 1924 tarihleri arasında Maliye Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden sonra Kütahya milletvekili Mehmet Recep Peker bu görevi yerine getirmiştir. İdadi Öğretmeni, Muallim olan İstanbul milletvekili Süleyman Sırrı Aral Nafia (Bayındırlık) Vekili olarak görev yapmıştır. Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik Saydam Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili ve bu dönemde son olarak İktisat Öğretmeni olan Trabzon milletvekili Hasan Saka Ticaret Vekili olarak görev yapmışlardır.

4.1.2.3. 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 22 Kasım 1924 – 3 Mart 1925 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini Fethi (Okyar) Bey yapmıştır.

Fethi Okyar Hükûmeti olarak bilinmektedir. 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Adliye Vekili	Mahmut Esat Bey (Bozkurt 22 Kasım 1924 – 3 Mart 1925
2 Maliye Vekili	Mustafa Abdülhalik Renda 22 Kasım 1924 – 3 Mart 1925
3 Maarif (Eğitim) Vekili	Şükrü Saracoğlu 22 Kasım 1924 – 3 Mart 1925

Profesör olan İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bey bu dönemde Adliye Vekili olarak görevlendirilmiştir. 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Sağlık ve Fransızca Öğretmeni olan Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda Maliye Vekili olarak görevlendirilmiştir. Yine bu dönemde, Sultanî Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu Maarif (Eğitim) Vekili olarak görevlendirilmiştir.

4.1.2.4. 4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti’nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 03 Mart 1925 – 1 Kasım 1927 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini İsmet (İnönü) Paşa yapmıştır. Üçüncü İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: 4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Adliye Vekili	Mahmut Esat Bey 03 Mart 1925 – 1 Kasım 1927
2 Maliye Vekili	Hasan Saka 3 Mart 1925 - 13 Temmuz 1926
3	Mustafa Abdülhalik Renda 13 Temmuz 1926 - 1 Kasım 1927
4 Maarif (Eğitim) Vekili	Hamdullah Suphi Tanrıöver 3 Mart 1925 - 21 Aralık 1925
5	Mustafa Necati Uğural 21 Aralık 1925 - 1 Kasım 1927
6 Nafia (Bayındırlık) Vekili	Süleyman Sırrı Aral 3 Mart 1925 - 16 Aralık 1925
7 Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Refik Saydam 03 Mart 1925 – 1 Kasım 1927

4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Profesör olan İzmir Milletvekili Mahmut Esat Bey Adliye Vekili olarak görevlendirilmiştir. İktisat Öğretmeni olan Hasan Saka 3 Mart 1925 - 13 Temmuz 1926 tarihleri arasında Maliye Vekili olarak görevlendirilmiştir. Kendisinden sonra bu görevi Sağlık ve Fransızca Öğretmeni olan Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda yerine getirmiştir. Öğretmen olan İstanbul milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver 3 Mart 1925 - 21 Aralık 1925 tarihleri arasında Maarif (Eğitim) Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden sonra bu görevi Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mustafa Necati Uğural 21 Aralık 1925 - 1 Kasım 1927 tarihleri arasında yerine getirmiştir. İdadi Öğretmeni, Muallim olan İstanbul milletvekili Süleyman Sırrı Aral 3 Mart 1925 - 16 Aralık 1925 tarihleri arasında Nafia (Bayındırlık) Vekili olarak görevlendirilmiştir ve kendisinden sonra bu görevi İstanbul milletvekili Behiç Erkin yerine getirmiştir. Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik

Saydam Sıhhiye ve Muavenet-i İċtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görev yapmıştır.

4.1.3. TBMM III. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

4.1.3.1. 5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 1 Kasım 1927 – 27 Eylül 1930 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini İsmet (İnönü) Paşa yapmıştır. Dördüncü İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20: 5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Adliye Vekili	Mahmut Esat Bey 1 Kasım 1927 – 27 Eylül 1930
2 Müdafaa-i Millîye ve Bahriye (Millî Savunma ve Denizcilik) Vekili	Mustafa Abdülhalik Renda 1 Kasım 1927 – 27 Eylül 1930
3 Maliye Vekili	Şükrü Saracoğlu 1 Kasım 1927 – 27 Eylül 1930
4 Maarif (Eğitim) Vekili	Mustafa Necati Uğural 1 Kasım 1927 - 1 Ocak 1929
5	Hüseyin Vasıf Çınar 2 Mart 1929 - 13 Nisan 1929
6 Sıhhiye ve Muavenet-i İċtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Refik Saydam 1 Kasım 1927 – 27 Eylül 1930

5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Sağlık ve Fransızca Öğretmeni olan Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda Müdafaa-i Millîye ve Bahriye (Millî Savunma ve Denizcilik) Vekili olarak görev yapmıştır. Sultanî Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu Maliye Vekili olarak

görev yapmıştır. Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mustafa Necati Uğural 1 Kasım 1927 - 1 Ocak 1929 tarihleri arasında Maarif (Eğitim) Vekili olarak görev yapmıştır. Kendisinden sonra sırasıyla Öğretmen olan İzmir milletvekili Hüseyin Vasıf Çınar 2 Mart 1929 - 13 Nisan 1929 tarihleri arasında ve Gümüşhane milletvekili Cemal Hüsnü Taray Maarif (Eğitim) Vekili olarak görevlendirilmişlerdir. Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik Saydam Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görev yapmıştır.

4.1.3.2. 6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 27 Eylül 1930 – 5 Mayıs 1931 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini İsmet (İnönü) Paşa yapmıştır. Beşinci İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 21'te verilmiştir.

Tablo 21: 6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Adliye Vekili	Yusuf Kemal Tengirşenk
2 Müdafaa-i Millîye (Millî Savunma) Vekili	Mustafa Abdülhalik Renda 27 Eylül 1930 - 25 Aralık 1930
3 Maliye Vekili	Şükrü Saracoğlu 27 Eylül 1930 - 25 Aralık 1930
4 İktisat (Ekonomi) Vekili	Mustafa Şeref Özkan
5 Maarif (Eğitim) Vekili	Esat Sagay
6 Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Refik Saydam

6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Ceza Hukuku Öğretmeni olan Sinop milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk Adliye Vekili olarak görevlendirilmiştir. Sağlık ve Fransızca Öğretmeni olan Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda 27 Eylül 1930 - 25 Aralık 1930 tarihleri arasında

Müdafaa-i Millîye (Millî Savunma) Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden sonra bu görevi Diyarbakır milletvekili olan Aziz Zekai Apaydın yerine getirmiştir. Sultanî Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu 27 Eylül 1930 - 25 Aralık 1930 tarihleri arasında Maliye Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden sonra bu görevi Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda yerine getirmiştir. İdare Hukuku Müderrisi Mustafa Burdur milletvekili Mustafa Şeref Özkan İktisat (Ekonomi) Vekili, Tıbbiye Dil, Almanca Müderrisi olan Bursa milletvekili Esat Sagay Maarif (Eğitim) Vekili ve Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik Saydam Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görev yapmışlardır.

4.1.4. TBMM IV. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

4.1.4.1. 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 5 Mayıs 191 – 1 Mart 1935 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini İsmet (İnönü) Paşa yapmıştır. Altıncı İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22: 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Adliye Vekili	Yusuf Kemal Tengirşenk 4 Mayıs 1931 - 23 Mayıs 1933
2	Şükrü Saracoğlu 23 Mayıs 1933 - 1 Mart 1935
3 Maliye Vekili	Mustafa Abdülhalik Renda 4 Mayıs 1931 - 3 Şubat 1934
4 İktisat (Ekonomi) Vekili	Mustafa Şeref Özkan 4 Mayıs 1931 - 8 Eylül 1932
5 Maarif (Eğitim) Vekili	Esat Sagay

		4 Mayıs 1931 - 19 Eylül 1932
6		Reşit Galip 10 Kasım 1932 - 13 Ağustos 1933
7		Refik Saydam 13 Ağustos 1933 - 26 Ekim 1933
8		Yusuf Hikmet Bayur 27 Ekim 1933 - 9 Temmuz 1934
9	Sıhhiye ve Muavenet-i İċtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Refik Saydam

7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Ceza Hukuku Öğretmeni Sinop milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk 4 Mayıs 1931 - 23 Mayıs 1933 tarihleri arasında ve Sultanî Öğretmeni İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu 23 Mayıs 1933 - 1 Mart 1935 tarihleri arasında Adliye Vekili olarak görev yapmışlardır. Sağlık ve Fransızca Öğretmeni olan Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik Renda 4 Mayıs 1931 - 3 Şubat 1934 tarihleri arasında Maliye Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden sonra bu görevi Elazığ milletvekili Fuat Ağralı yerine getirmiştir. İdare Hukuku Müderrisi olan Burdur milletvekili Mustafa Şeref Özkan 4 Mayıs 1931 - 8 Eylül 1932 tarihleri arasında İktisat (Ekonomi) Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden sonra bu görevi İzmir milletvekili Mahmut Celal Bayar yerine getirmiştir. Tıbbiye Dil, Almanca Müderrisi olan Bursa milletvekili Esat Sagay 4 Mayıs 1931 - 19 Eylül 1932 tarihleri arasında, Müderris, Muallim olan Aydın milletvekili Reşit Galip 10 Kasım 1932 - 13 Ağustos 1933 tarihleri arasında, Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili olan Refik Saydam 13 Ağustos 1933 - 26 Ekim 1933 tarihleri arasında ve Sultanî Öğretmeni olan Manisa milletvekili Yusuf Hikmet Bayur 27 Ekim 1933 - 9 Temmuz 1934 tarihleri arasında Maarif (Eğitim) Vekili olarak görev yapmışlardır. Kendilerinden sonra bu görevi Aydın milletvekili olan Zeynel Abidin Özmen yerine getirmiştir. Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik Saydam Sıhhiye ve Muavenet-i İċtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görev yapmıştır.

**4.1.5. TBMM V. Dönem Hükûmetlerinde Görev Alan Öğretmen
Milletvekilleri**

**4.1.5.1. 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen
Milletvekilleri**

8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 1 Mart 1935 – 1 Kasım 1937 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini İsmet İnönü yapmıştır. Yedinci İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23: 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Adliye Vekili	Şükrü Saracoğlu
2 Dâhiliye (İçişleri) Vekili	Şükrü Kaya
3 Maarif (Eğitim) Vekili	Saffet Arıkan 16 Haziran 1935 - 1 Kasım 1937
4 Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Refik Saydam
5 Ziraat (Tarım) Vekili	Reşat Muhlis Erkmen 1 Mart 1935 - 11 Haziran 1937
6 Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Ali Rana Tarhan

8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Sultanî Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu Adliye Vekili olarak görev yapmıştır. Sultanî Öğretmeni olan Muğla milletvekili Mehmet Şükrü Kaya (Bey) Dâhiliye (İçişleri) Vekili olarak görev yapmıştır. Kurmay Okulu Öğretmeni olan Erzincan milletvekili Saffet Arıkan 16 Haziran 1935 - 1 Kasım 1937 tarihleri arasında Maarif (Eğitim) Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden önce bu görevi Aydın milletvekili Zeynel Abidin Özmen yerine getirmiştir. Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik Saydam Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görev yapmıştır. Ziraat Öğretmeni, Müderris olan

Kütahya milletvekili Reşat Muhlis Erkmen 1 Mart 1935 - 11 Haziran 1937 Ziraat (Tarım) Vekili olarak görev yapmış ve kendisinden sonra bu görevi Tekirdağ milletvekili Şakir Kesebir yerine getirmiştir. Türkçe Öğretmeni olan İstanbul milletvekili Ali Rana Tarhan Gümrük ve İnhisarlar Vekili olarak görev yapmıştır.

4.1.5.2. 9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 1 Kasım 1937 – 11 Kasım 1938 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini Celal Bayar yapmıştır. Birinci Bayar Hükûmeti olarak bilinmektedir. 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: 9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Bakan
1 Adliye Vekili	Şükrü Saracoğlu
2 Dâhiliye (İçişleri) Vekili	Şükrü Kaya
3 Maarif (Eğitim) Vekili	Saffet Arıkan
4 Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili	Ahmet Hulusi Alataş
5 Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Ali Rana Tarhan

9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Sultanî Öğretmeni İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu Adliye Vekili olarak görev yapmıştır. Sultanî Öğretmeni olan Muğla milletvekili Mehmet Şükrü Kaya (Bey) Dâhiliye (İçişleri) Vekili olarak görev yapmıştır. Kurmay Okulu Öğretmeni olan Erzincan milletvekili Saffet Arıkan Maarif (Eğitim) Vekili olarak görev yapmıştır. Tababet Öğretmeni olan Aydın milletvekili Ahmet Hulusi Alataş Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım) Vekili olarak görev yapmıştır. Türkçe Öğretmeni olan İstanbul milletvekili Ali Rana Tarhan Gümrük ve İnhisarlar Vekili olarak görev yapmıştır.

4.1.5.3. 10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 11 Kasım 1938 – 25 Ocak 1939 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini Celal Bayar yapmıştır. İkinci Bayar Hükûmeti olarak bilinmektedir. 10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25: 10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Dâhiliye (İçişleri) Vekili	Refik Saydam
2 Hariciye (Dışişleri) Vekili	Şükrü Saracoğlu
3 Maarif (Eğitim) Vekili	Saffet Arıkan 11 Kasım 1938 - 28 Aralık 1938
4 Maarif (Eğitim) Vekili	Hasan Âli Yücel 28 Aralık 1938 - 25 Ocak 1939
5 Gümrük ve İnhisarlar Vekili	Ali Rana Tarhan

10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik Saydam Dâhiliye (İçişleri) Vekili olarak görev yapmıştır. Sultanî Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu Hariciye (Dışişleri) Vekili olarak görev yapmıştır. Kurmay Okulu Öğretmeni olan Erzincan milletvekili Saffet Arıkan 11 Kasım 1938 - 28 Aralık 1938 tarihleri arasında ve Edebiyat, Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan İzmir milletvekili Hasan Âli Yücel Maarif (Eğitim) Vekili olarak görev yapmışlardır. Türkçe Öğretmeni olan İstanbul milletvekili Ali Rana Tarhan Gümrük ve İnhisarlar Vekili olarak görev yapmıştır.

4.1.5.4. 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nde Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 25 Ocak 1939 – 3 Nisan 1939 tarihleri arasında görev yapmıştır. Hükûmetin başvekilliğini Refik Saydam yapmıştır. Birinci Saydam Hükûmeti olarak bilinmektedir. 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekilleri ve görevleri Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Görevleri

Görev	Vekil
1 Başvekil	Refik Saydam
2 Hariciye (Dışişleri) Vekili	Mehmet Şükrü Saracoğlu
3 Maarif (Eğitim) Vekili	Hasan Âli Yücel
4 Gümrük ve İhisarlar Vekili	Ali Rana Tarhan
5 Ziraat (Tarım) Vekili	Reşat Muhlis Erkmen

11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinde Tıbbiye Müderrisi olan İstanbul milletvekili Refik Saydam Başvekil olarak görev yapmıştır. Sultanî Öğretmeni olan İzmir milletvekili Mehmet Şükrü Saracoğlu Hariciye (Dışişleri) Vekili olarak görev yapmıştır. Edebiyat, Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğretmeni İzmir milletvekili Hasan Âli Yücel Maarif (Eğitim) Vekili olarak görev yapmıştır. Türkçe Öğretmeni olan İstanbul milletvekili Ali Rana Tarhan Gümrük ve İhisarlar Vekili olarak görev yapmıştır. Ziraat Öğretmeni, Müderris olan Kütahya milletvekili Reşat Muhlis Erkmen Ziraat (Tarım) Vekili olarak görev yapmıştır.

4.2. Meclis Komisyonlarda Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin asli görevi, faaliyette bulunduğu yasama yılları süresince kanunlar yapmaktır. Yasama, yürütme ve yargıdan oluşan erkler ayrılığı ilkesinin üç temel ayağından biri olan yasama işlevini kanunlar çıkararak yerine getirir. Yasa ya da kanun devletin kurumları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünüdür.

Kanun kavramı Yeni Sisteme Göre Yasama El Kitabı'nda (TBMM, 2018) şekli ve maddi anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanmıştır. Şekli anlamda kanun, TBMM'nin usulüne uygun olarak kabul ettiği yasama işlemidir. Maddi anlamda kanun, “genel, nesnel ve kişilik dışı hukuk kuralları bütünü” biçiminde tanımlanmaktadır. Kanunlar kendi içerisinde kod kanun – çerçeve kanun, geçici kanun – sürekli kanun gibi çeşitli açılardan da sınıflandırılmaktadır.

Kod kanun belli bir konuda ilk kez çıkarılan kanunu, çerçeve kanun daha önce çıkarılmış olan bir kanunda yapılan değişiklikleri ifade eder. Misal olarak Türk Ceza Kanunu bir kod kanundur. Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddelerinde değişiklik yapmayı öngören kanun ise bir çerçeve kanundur. Geçici kanun belirli bir süre uygulandıktan sonra yürürlükte kalmakla birlikte etkisi sona eren kanundur. Sürekli kanun ise hükümleri süreklilik arz eden kanundur.

Türkiye Büyük Millet Meclisine milletvekilleri ve cumhurbaşkanı kanun önerisinde bulunabilir ve bu önerilere “kanun teklifi” denilmektedir. Kanun teklifleri bir veya daha fazla milletvekilin imzasıyla verilebilmekle beraber cumhurbaşkanı da bütçe kanun teklifi ve kesin hesap kanun teklifi verebilmektedir. Meclis başkanlığına gönderilen kanun teklifleri başkanlıkça hangi komisyonlarda görüşüleceği, komisyonun hangisi olacağı belirlenir ve ilgili komisyona havalesi yapılır. Kanun teklifleri öncelikle görüşülmek ve son şeklini vermek üzere komisyonlara gönderilmektedir.

Komisyonlar; uzmanlıkları dikkate alınarak seçilen belirli sayıda milletvekilinden oluşan ve Genel Kurulda görüşülecek metinleri olgunlaştıran kurullardır (TBMM, 2018). Komisyonlarda gerekli inceleme ve görüşmeler yapıldıktan sonra kanun teklifleri, Genel Kurulda görüşmeye hazır hâle getirilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde komisyonlar yasama ve denetim yönünden, kurulma şekilleri bakımından ve süreleri bakımında sınıflandırılmaktadır. Kanunların yapım sürecinde yer alan komisyonlar yasama komisyonları, yürütmeyi doğrudan veya dolaylı yönden denetleyen komisyonlarda yürütme komisyonlarıdır. Kurulma şekillerine göre anayasa, içtüzük veya kanunla kurulan komisyonlar olarak sınıflandırılabilir. Süreleri bakımından ise daimi komisyonlar ve geçici komisyonlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bilgi edinme ve

denetim amacıyla belirli bir süre için kurulan Meclis Araştırması Komisyonu ile Meclis Soruşturması Komisyonu geçici komisyonlardır.

Burada bizim konumuzu doğrudan ilgilendire komisyonlar daimi komisyonlardır. Daimi komisyonlara “ihtisas (uzmanlık) komisyonları” da denilmektedir. Daimi komisyonların bir kısmı sadece kanun yapımı ile ilgilendirler. Bazılarının bu görevin yanı sıra birtakım özel yetki ve görevleri vardır. Bazı komisyonlar ise kanun teklifleri görüşmemekte, kuruluş kanunlarında kendilerine yüklenen görevleri yerine getirmektedirler (TBMM, 2018).

Anayasa değişikliği ile kabul edilen mevcut Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sisteminde Türkiye Büyük Millet Meclisinde 19 Daimi Komisyon oluşturulmaktadır. Bunlar;

- 1) Anayasa Komisyonu
- 2) Adalet Komisyonu
- 3) Millî Savunma Komisyonu
- 4) İçişleri Komisyonu
- 5) Dışişleri Komisyonu
- 6) Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu
- 7) Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu
- 8) Çevre Komisyonu
- 9) Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu
- 10) Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu
- 11) Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
- 12) Dilekçe Komisyonu
- 13) Plan ve Bütçe Komisyonu
- 14) Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu
- 15) İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu
- 16) Avrupa Birliği Uyum Komisyonu
- 17) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
- 18) Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu
- 19) Dijital Mecralar Komisyonu’dur.

4.2.1. TBMM I. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Komisyonları 23 Nisan 1920’de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinden itibaren oluşumlarına bakarsak öncelikle kurucu meclis olarak da adlandırılan ilk Meclis’e göz atmamız gerekmektedir. İlk Meclis’te yasama ve yürütme erklerinin her ikisi de meclisin elinde bulunmaktaydı. Meclis bir yandan yasaları çıkarıp yasama görevini icra ederken diğer yandan meclis içerisindeki milletvekillерinden oluşturulan icra vekilleri heyeti ile de yürütme görevini yerine getirmekteydi. Meclisin hem yasamayı hem de yürütmeyi yerine getirdiği bu sisteme “meclis hükûmeti sistemi” de denilmektedir.

Meclisin işlerini düzenlemek ve bir İcra Heyeti oluşturmak ve Meclisin bu heyetle ilişkilerini bir kanuna bağlamak amacıyla on beş kişilik bir Layiha Encümeni kurulmuştur. Her teklif önce bu encümene gönderilmekte, burada incelenmekte ve göz önünde bulundurulup bulundurulmayacağına orada karar verilmekte, böylece diğer encümenlerin iş yükleri bu şekilde hafifletilmekteydi (Kaya H. Y., 2019, s. 401).

Bu dönemde kurulan icra vekilleri heyeti;

- 1) Umuru Şer’iye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar)
- 2) Dâhiliye Umuru (İçişleri)
- 3) Adliye
- 4) Nafia (Bayındırlık)
- 5) Hariciye (Dışişleri)
- 6) Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye (Sağlık ve Sosyal Yardım)
- 7) İktisat (Ekonomi)
- 8) Müdafaa-i Millîye (Millî Savunma)
- 9) Erkân-ı Harbiye-i Umumiye (Genelkurmay)
- 10) Maliye
- 11) Maarif (Eğitim)’den oluşmaktaydı.

3 Mayıs 1920 birleşiminde İcra Vekilleri Heyeti seçimi yapılmış, Şer’iye ve Evkaf Vekilliğine Mustafa Fehmi Efendi (Bursa), Dâhiliye Vekilliğine Cami Bey (Aydın), Adliye Vekilliğine Celâlettin Arif Bey (Erzurum), Nafia Vekilliğine

İsmet Fazıl Paşa (Yozgat), Hariciye Vekilliğine Bekir Sami Bey (Amasya), Sıhhiye ve İçtimai Muavenet Vekilliğine Dr. Adnan Bey (İstanbul), İktisat Vekilliğine Yusuf Kemal Bey (Kastamonu), Müdafaayı Milliye Vekilliğine Fevzi Paşa (Kozan) ve 4 Mayıs'ta yenilenen seçimlerde: Hakkı Behiç Bey (Denizli) Maliye Vekili, Dr. Rıza Nur Bey (Sinop) Maarif Vekili olmuşlardır (Çoker, 1994, s. 111-112).

Bu seçimlerden önce ise 26 Nisan 1920'de verilen önergeler, meclis içerisinde yapılan tartışmalar ve seçimler sonucunda; 1) Umuru Şer'iyeye ve Evkaf, 2) Dâhiliye, Emniyeti Umumiye, Posta - Telgraf, 3) Hariciye, 4) Maliye, Gümrük, 5) Ticaret, Ziraat, Orman ve Maadin, 6) Adliye ve Mezahip, 7) Maarif, 8) Müdafaayı Milliye, 9) Nafia, 10) Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye encümenlerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Geçici İcra Kurulunun teşkili sırasında kurulması kabul ve üyelerinin seçimi yapılmış olan "Layiha Encümeni" ile encümen sayısı (11) olmuş, 9 Mayıs'ta İrşat ve 11 Mayıs'ta Kanunu Esasi encümenlerinin kurulması ile (13) e ulaşmıştır (Çoker, 1994, s. 108). Bu komisyonların yanında da geçici komisyonlar kurulmuştur. Geçici komisyonlarla beraber kurulan komisyonlar ve bu komisyonda görev alan öğretmen kökenli milletvekilleri şunlardır;

İlk dönem BMM'de komisyonların üye sayıları belirsiz olup milletvekilleri ilgi alanlarına göre komisyonlara serbestçe katılabilmekte ve oy kullanabilmektedirler (Seyit, 2011). Bu sebepten ötürü her bir komisyonun farklı farklı üye sayıları olabilmekte ve çalışma yılları içerisinde de değişebilmektedir.

Bu kısımda yer alan komisyonların genel üye sayıları Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu ile birlikte Fahri Çoker tarafından hazırlanan "Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM II. Dönem 1919 – 1923 III. Cilt I. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri" kitabındaki özgeçmişler dikkate alınarak hesaplanmıştır.

4.2.1.1. Adalet (Adliye) Komisyonu

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 20. Maddesinde yer alan ihtisas (daimi) komisyonlardan biridir. Adalet Komisyonu, TBMM Başkanlığı tarafından kendisine havale edilen adalet işleri ile medeni hukuk, ceza hukuku,

borçlar kanunu gibi temel kanunlar, yargılama hukuku, mahkemelerin kuruluş ve işleyişleri, kaçakçılıkla mücadele, af, terörizmle mücadele, hâkimler, savcılar ve avukatlar ve benzeri ile ilgili konulardaki kanun tekliflerini görüşmektir (TBMM Komisyonlar, 2021).

Adalet Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk dokuz milletvekili tespit edilmiştir.

Adalet Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Halil İbrahim Özkaya (Antalya), Hacı Mehmet Önay (Bayazıt - Doğubeyazıt-), Ahmet Nafiz Özalp (Canik -Samsun-), Emin Gevelioğlu (Canik – Samsun-), Abdulhamit Çintan (Diyarbakir), Rasim Tekin (Elaziz -Elazığ-), Ali Sabri Güney (İçel, Silifke), İsmail Şükrü Çelikalay (Karahisar-ı Sahib - Afyonkarahisar-), Ahmet Müfit Kurutluoğlu (Konya), Musa Kazım Onar (Konya), Mehmet Necati Memişoğlu (Lazistan –Rize-), Mustafa Taki Doğruyol (Sivas) ve Yusuf Ziya Başara (Sivas)'dır (Çoker, 1994).

4.2.1.2. Anayasa (Kanun-i Esasi) Komisyonu

Türkiye Büyük Milet Meclisi İçtüzüğü'nün 20. Maddesinde yer alan ihtisas (daimi) komisyonlardan biridir. TBMM başkanlığınca kendisine havale edilen Anayasa ve TBMM İçtüzüğü'nün değiştirilmesi hakkında kanun teklifleri, siyasi partiler ve seçim mevzuatı, TBMM üyelerinin statüsü ve hakları, bakanlıkların kuruluş ve çalışma usulleri ile diğer anayasal kuruluşlar ve benzeri konularda kanun tekliflerini görüşmektedir (TBMM Komisyonlar, 2021).

Anayasa Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam elli dört milletvekili tespit edilmiştir. Bu elli dört milletvekilinin on dokuzu öğretmenlik yapmış milletvekillerindendir ve bu sayı bu komisyonda görev alanların yaklaşık 35'ine tekabül ettiğinde yüksek bir rakamdır. Buradan Anayasa'nın oluşmasında ve düzenlenmesinde öğretmenlik yapmış milletvekillerinin katkısı yadsınamaz.

Anayasa Komisyonunda, araştırmamıza konu olan yirmi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Rıza (Özdarende) Efendi (Amasya), Halil İbrahim Özkaya (Antalya), Cami Baykut (Aydın), Muhittin Baha Pars (Bursa), Ahmet Nafiz Özalp (Canik – Samsun-), Emin Gevelioğlu (Canik –Samsun-), Hüseyin Ferit Törümküney (Çorum), Celaleddin Arif Bey (Erzurum), Süleyman Necati Güneri (Erzurum), Ali Sabri Güney (İçel, Silifke), Ali Enver Tekand (İzmir), Hamdi Namık Gör (İzmit - Kocaeli-), Tefvik Efendi (Kangırı), Mehmet Vehbi Bolak (Karesi), Ahmet Müfit Kurutluoğlu (Konya), Cevdet Barlas (Kütahya), Ragıp Soysal (Kütahya), Mustafa Necati Uğural (Saruhan), Mustafa Taki Doğruyol (Sivas) ve Rasim Başara (Sivas)'dır (Çoker, 1994).

4.2.1.3. Bayındırlık (Nafia) Komisyonu

Bayındırlık Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk üç milletvekili tespit edilmiştir.

Bayındırlık Komisyonunda, araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Atıf Bayazıt (Bayazıt -Doğubeyazıt-), Abdurrahman Dursun Yalvaç (Çorum), Mazhar Müfit Kansu (Hakkâri), Hamdi Namık Gör (İzmit -Kocaeli-), Halil İbrahim Nakipoğlu -Kazım Hüsnü Bey- (Konya) ve Mustafa Necati Uğural (Saruhan)'dır (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.4. Bütçe Komisyonu

Bütçe komisyonu günümüzde Plan ve Bütçe Komisyonu olarak adlandırılmakta ve görev yapmaktadır. 1920 – 1927 yıllarını kapsayan dönemlerde Plan ve Bütçe Komisyonun kimi görevleri “İktisat” ve “Maliye” encümenleri tarafından yerine getirilmekte idi (Çeliker, 2006). İlk meclis açıldıktan sonra 26 Nisan 1920 ve 7 sayılı kararla Heyeti Meb'ûsânın Nizamname-i Dâhilisi (Meclis-i Meb'ûsân İçtüzüğü) kullanılmaya karar verilmiştir. Bu iç tüzük 1927 yılında yeni bir iç tüzük kabul edilinceye kadar

kullanılmaya devam edilmiş ve bu yeni iç tüzükte Bütçe encümeninin oluşturulması yer almıştır.

Bütçe Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam altmış üç milletvekili tespit edilmiştir.

Bütçe Komisyonunda, araştırmamıza konu olan on dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Halil İbrahim Özkaya (Antalya), Veli Saltıkgil (Burdur), Hüseyin Ferit Törömküney (Çorum), Halil Işık (Ertuğrul -Bilecik-), Mazhar Müfit Kansu (Hakkâri), Ali Sabri Güney (İçel, Silifke), Mehmet Vehbi Bolak (Karesi), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Ahmet Müfit Kurutluoğlu (Konya), Halil İbrahim Nakıpoğlu -Kazım Hüsnü Bey- (Konya), Musa Kazım Onar (Konya), Ahmet Besim Atalay (Kütahya), Ziya Hurşit (Lazistan -Rize-), İsmail Safa Özler (Mersin), Mustafa Necati Uğural (Saruhan), Salih Atalay (Siirt), Rasim Başara (Sivas), Yusuf Ziya Başara (Sivas) ve Hasan Saka (Trabzon)'dır (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.5. Dış İşleri Komisyonu

Dış İşleri Komisyonu, TBMM Başkanlığınca kendisine havale edilen uluslararası antlaşmaların onaylanmasının uygun bulunmasına ilişkin kanun tasarıları ile Türkiye Cumhuriyetinin dış ilişkilerinin teşkilatlandırılması, idaresi ve dış ilişkilerle ilgili kanun tasarısı ve tekliflerini görüşmektedir. Ayrıca Komisyon parlamenter diplomasi çerçevesinde, başkan düzeyinde veya heyet şeklinde yurt dışı parlamentolara veya uluslararası örgütlere ziyaretler gerçekleştirmekte, yurt dışından gelen parlamenter heyetlerini veya hükûmet temsilcilerini kabul etmektedir (TBMM Komisyonlar, 2021).

Dış İşleri Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam altmış bir milletvekili tespit edilmiştir.

Dış İşleri Komisyonunda, araştırmamıza konu olan on altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Halil İbrahim Özkaya (Antalya), Cami Baykut (Aydın), Veli

Saltıkgil (Burdur), Muhittin Baha Pars (Bursa), Hüseyin Ferit Törömküney (Çorum), Celaledin Arif Bey (Erzurum), Mazhar Müfit Kansu (Hakkâri), Ahmet Besim Atalay (Kütahya), Cevdet Barlas (Kütahya), Ziya Hurşit (Lazistan -Rize-), İsmail Safa Özler (Mersin), Mustafa Lütfi Azer (Siverek) ve Celal Pilatin (Trabzon)'dir (Çoker, 1994).

4.2.1.6. Dilekçe Komisyonu

Dilekçe Komisyonu aracılığıyla yapılan çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisine doğrudan ulaşan talep ve şikâyet konularının önce Meclisin kendi üyelerinden müteşekkil bir komisyonu marifetiyle incelenmesi, alınan kararların muhatap idareler tarafından uygulanmasının gözetilmesi ve gerekli görülen başvuruların Genel Kurulda görüşülerek bir karara bağlaması faaliyetini içerir (Aktaş, 2006). Kişilerin dilek ve şikâyetlerini kamu otoritelerine ve parlamentoya iletmelerine imkân sağlayan dilekçe hakkı, ilk olarak 1876 tarihli Kanun-i Esasi ile pozitif hukukumuzda girmiştir. Dilekçe hakkı 1924, 1961 ve 1982 Anayasalarında da varlığını korumuştur.

Dilekçe Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk iki milletvekili tespit edilmiştir (TBMM Komisyonlar, 2021).

Dilekçe Komisyonunda, araştırmamıza konu olan dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Halil İbrahim Özkaya (Antalya), Ahmet Hamdi Yalman (Canik -Samsun-), Mustafa Akif Tüfenk (Diyarbakir), Halil Işık (Ertuğrul -Bilecik-), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Mehmet Atıf Tüzün (Kırşehir), Seyfi Aydın (Kütahya), Mustafa Taki Doğruyol (Sivas) ve Celal Pilatin (Trabzon)'dir (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.7. İçişleri Komisyonu.

İçişleri komisyonu TBMM içtüzüğü uyarınca faaliyet gösteren bir ihtisas (daimi) komisyondur. İçişleri Komisyonu, TBMM Başkanlığınca kendisine havale edilen iç güvenlik (emniyet, jandarma, sahil güvenlik), mahalli idareler, pasaport, trafik, nüfus, vatandaşlık ve benzeri konulardaki kanun tasarı ve tekliflerini görüşmektedir (TBMM Komisyonlar, 2021).

İçişleri komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam elli üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İçişleri Komisyonunda, araştırmamıza konu olan on iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile Mehmet Atıf Bayazıt (Bayazıt -Doğubeyazıt-), Fikri Faik Güngören (Genç), Mazhar Müfit Kansu (Hakkâri), Hamdi Namık Gör (İzmit -Kocaeli-), Hasan Basri Çantay (Karesi), Mehmet Vehbi Bolak (Karesi), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Mehmet Atıf Tüzün (Kırşehir), Ragıp Soysal (Kütahya), İsmail Safa Özler (Mersin), Osman Kadri Bingöl (Muş) ve Osman Kadri Bingöl (Sivas)'dır (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.8. İçtüzük Komisyonu

İçtüzük bir meclisin, kurumun ya da kuruluşun nasıl işleyeceğini düzenleyen tüzüktür. 23 Nisan 1920'de açılan meclisin öncelikle ele aldığı konulardan biri, yeni Meclis'te uygulanacak içtüzük konusu olmuştur. Meclis'in henüz dördüncü birleşiminde Çorum Milletvekili Sıddık Bey'in Meclis-i Meb'ûsân Nizamname-i Dâhilîsi'nin Büyük Millet Meclisinde de değiştirilerek uygulanmasına yönelik önergesi kabul edilmiştir (Seyit, 2011, s. 86).

İçtüzük Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde otuz milletvekili tespit edilmiştir.

İçtüzük Komisyonunda, araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Emin Erkut (Aydın), Ahmet Hamdi Yalman (Canik -Samsun-), Rasim Tekin (Elaziz -Elazığ-), Mehmet Salih Yeşiloğlu (Erzurum), Ahmet Nebil Yurteri (Karahisar-ı Sahib -Afyonkarahisar-), Ahmet Müfit Kurutluoğlu (Konya) ve Ragıp Sosyal (Kütahya)'dır (Çoker, 1994).

4.2.1.9. İktisat Komisyonu

Ticaret, sanayi, ziraat, orman, veteriner ve maadin (madenler) ile ilgili işleri yürütmek üzere Türkiye'de ilk kez bir İktisat Vekâleti oluşturulmuştur.

Ayrıca vekâlet içerisinde ziraat, orman ve baytar (veteriner) genel müdürlükleri de yer almıştır. Mecliste yapılan seçim sonucunda İktisat Vekâleti'ne Kastamonu milletvekili Yusuf Kemal Bey (Tengirşenk) seçilmiştir (Doğru, 2007, s. 272). Vekâletin ticaret, sanayi, ziraat gibi birçok ekonomik alanı içermektedir.

İktisat Vekâleti kurulduktan sonra da İktisat Komisyonu kurulmuştur. İktisat Komisyonu iktisadi konuların hazırlanmasında ve düzenlenmesinde rol almaktadır. İktisat komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam elli beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İktisat Komisyonunda, araştırmamıza konu olan on milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Halil İbrahim Özkaya (Antalya), Mehmet Atıf Bayazıt (Bayazıt -Doğubeyazıt-), Mehmet Salih Yeşiloğlu (Erzurum), Süleyman Necati Güneri (Erzurum), Hafız Abdullah Tezemir (İzmit -Kocaeli-), Tevfik Efendi (Kangırı), Ahmet Nebil Yurteri (Karahisar-ı Sahib -Afyonkarahisar-), Ragıp Soysal (Kütahya), Mehmet Necati Memişoğlu (Lazistan –Rize-) ve Yasin Haşimoğlu (Oltu)'dur (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.10. İrşad Komisyonu

27 Nisan 1920 tarihli oturumda, İrşat Encümeni kurulmasına dair bir önergeyi Meclis'e verildi. Bu önergeye göre İrşad Encümeni görevini üç şekilde yapacaktı.

Birincisi; düşmanın yapmış olduğu propaganda sonucu elimizden çıkmış yerlerde, meclisin vereceği karara göre ya buraların eşraf, âyan ve uleması Ankara'ya getirilerek İrşad Heyeti tarafından bilgilendirilir ve ruhları aydınlatılır veya uygun olan yerlere İrşad Heyetleri gönderilir.

İkincisi; asker, polis ve jandarma gibi memleketin ve milletin güvenliğinden sorumlu olan kesimin, gerek meclisin almış olduğu kararlar ve faaliyetlerden, gerekse ülke içinde ve dışında meydana gelen gelişmelerden haberdar edilmesi ve aydınlatılmasıdır.

Üçüncüsü; düşman işgali altında bulunmayan bölgelere, yine ya heyetlerin, girmesi veya bölgelerin ileri gelenlerinin Ankara'ya getirilerek

aydınlatılması ya da, buralarda birer şube teşkili suretiyle bu işin yapılmasıdır (Aslan B. , 2004).

İrşad Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam elli sekiz milletvekili tespit edilmiştir. İrşad Komisyonunda, araştırmamıza konu olan yirmi üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu sayı bu komisyonda görev alan milletvekillerinin yaklaşık üçte birine tekabül etmektedir. Öğretmen kökenli milletvekillerinin, bir nevi eğitim ve halkı bilgilendirme faaliyetleri olduğu göz önüne alınırsa, bu komisyonda fazlaca yer aldıkları söylenebilir.

Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hacı Mustafa Beynamlı (Ankara), Mehmet Emin Erkut (Aydın), Mehmet Esat İleri (Aydın), Abdullah Lami Ersoy (Ayıntab -Antep-), Abdullah Sabri Aytaç (Bolu), Mehmet Hulusi Akyol (Bozok -Yozgat-), Mehmet Akif Ersoy (Burdur), Muhittin Baha Pars (Bursa), Abdullah Servet Akdağ (Bursa), Abdurrahman Dursun Yalvaç (Çorum), Halil Işık (Ertuğrul -Bilecik-), Fikri Faik Güngören (Genç), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta), Hacı Süleyman Bilgen -Aydınlı- (İzmir), Tevfik Efendi (Kangırı), İsmail Şükrü Çelikalay (Karahisar-ı Sahib -Afyonkarahisar-), Mehmet Alim Çınar (Kayseri), Ahmet Remzi Akgöztürk (Kayseri), Mehmet Necati Memişoğlu (Lazistan -Rize-), Yasin Haşimoğlu (Oltu), Mustafa Necati Uğural (Saruhan), Salih Atalay (Siirt) ve Mustafa Taki Doğruyol (Sivas)'dur (Çoker, 1994).

4.2.1.11. Kitaplık Komisyonu

23 Nisan 1920 tarihinde açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinin de hemen ilk döneminde yaptığı hizmetlerden biri de Meclis Kütüphanesini resmen kurmak olmuştur. Konuyla ilgili beş kişilik bir komisyon oluşturulmuştur. Kitaplık Komisyonunda, araştırmamıza konu olan iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hasan Basri Çantay (Karesi) ve Ahmet Besim Atalay (Kütahya)'dır (Çoker, 1994). Bu komisyonun görevinin yeni Meclis'te oluşturulacak olan kitaplığın zenginleştirilmesi olarak düşünülmektedir.

4.2.1.12. Malî Kanunlar (Kavanin-i Maliye) Komisyonu

Malî Kanunlar (Kavanin-i Maliye) Komisyonu maliye ile ilgili kanunların oluşturulması ya da kanun tekliflerinin düzenlenmesi için oluşturulmuş bir komisyondur. Malî Kanunlar (Kavanin-i Maliye) Encümenlerinin görev alanları itibari ile bugünkü Plan ve Bütçe Komisyonunun nüvesini teşkil ettikleri söylenebilir (Çeliker, 2006, s. 9). Plan ve Bütçe Komisyonu Anayasa'yla kurulan ve temel işlevi bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerini görüşmek olan komisyondur. Komisyon; kalkınma planıyla ilgili teklifleri, kamu harcama veya gelirlerinde artış veya azalış gerektiren teklifleri yahut sadece belirli maddeleri bu niteliği taşıyan teklifler ile TBMM Başkanlığının kendisine havale ettiği diğer teklifleri görüşür (Parlamento Terimleri Sözlüğü, 2021).

Malî Kanunlar (Kavanin-i Maliye) Komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Malî Kanunlar Komisyonunda, araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Süleyman Necati Güneri (Erzurum), Fikri Faik Güngören (Genç), Hamdi Namık Gör (İzmit -Kocaeli-), Hafız Abdullah Tezemir (İzmit -Kocaeli-) ve Mustafa Necati Uğural (Saruhan)'dır (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.13. Maliye Komisyonu

Maliye Komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam altı milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Maliye Komisyonunda, araştırmamıza konu olan milletvekillerinden yalnızca Çorum Milletvekili Hüseyin Ferit Törümküney görev yapmıştır.

4.2.1.14. Maarif (Millî Eğitim) Komisyonu

Millî Eğitim Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk beş milletvekili tespit edilmiştir. Bu komisyonda görev yapan kırk beş milletvekilinin yirmi dokuzunun öğretmen kökenli olması bu milletvekillerinin

eğitim hususundaki çalışmalarda yer almak istemeleri sebebiyledir. Bu sayı toplam komisyon üyelerinin yarısından fazlasıdır ki öğretmen milletvekillerinin millî eğitim konusunda çıkarılacak kanunlar noktasında önemini de göstermektedir. Bu ilk dönemde Meclis’e katılan seksen yedi öğretmen kökenli milletvekili arasından en fazla katılım yirmi dokuz ile millî eğitim komisyonu olmuştur. Bu durum milletvekillerinin millî eğitime aşına olmaları ile de açıklanabilir.

Millî Eğitim Komisyonu günümüzde “Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu” olarak adlandırılmakta ve faaliyet göstermektedir. Bu komisyon, TBMM Başkanlığınca kendisine havale edilen eğitim, tarih, kültür, sanat, gençlik ve spor, üniversite kurulması, diyanet işleri ve benzeri konulardaki kanun tekliflerini görüşmektedir (TBMM Komisyonlar, 2021).

Millî Eğitim Komisyonunda, araştırmamıza konu olan yirmi dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Esat İleri (Aydın), Abdullah Lami Ersoy (Ayıntab -Antep-), Mehmet Akif Ersoy (Burdur), Muhittin Baha Pars (Bursa), Abdullah Servet Akdağ (Bursa), Ahmet Hamdi Yalman (Canik -Samsun-), Abdurrahman Dursun Yalvaç (Çorum), Abdulhamit Çintan (Diyarbakir), Süleyman Necati Güneri (Erzurum), Veysel Rıza Zarbun (Gümüşhane), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Selahaddin Bey (İstanbul), Ali Enver Tekand (İzmir), Hacı Süleyman Bilgen (Aydınlı) (İzmir), Mehmet Vasfi Seçer (Karahisar-ı Şarki -Şebinkarahisar-), Abdulgafur Işıtin (Karesi), Hasan Basri Çantay (Karesi), Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey) (Konya), Musa Kazım Onar (Konya), Ahmet Besim Atalay (Kütahya), Cevdet Barlas (Kütahya), Ragıp Soysal (Kütahya), Mehmet Necati Memişoğlu (Lazistan -Rize-), Yasin Haşimoğlu (Oltu), Halil Hulki Ayrım (Aydın) (Siirt), Mustafa Taki Doğruyol (Sivas), Osman Kadri Bingöl (Sivas), Mustafa Lütfi Azer (Siverek) ve Celal Pilatin (Trabzon)’dir (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.15. Millî Savunma Komisyonu

Millî Savunma Komisyonu, TBMM Başkanlığınca kendisine havale edilen millî güvenlik, savunma, Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevli veya emekli personeline ilişkin bu personelin beslenmesi, eğitimi, özlük hakları, harcırah

düzenlemeleri ile mesleğe alınma, çıkarılma veya meslekte yükselmeleri ve benzeri konulardaki kanun tekliflerini görüşmektedir (TBMM Komisyonlar, 2021).

Millî Savunma Komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam elli bir milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Millî Savunma Komisyonunda, araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Salih Yeşiloğlu (Erzurum), Mazhar Müfit Kansu (Hakkâri), Cemal Mersinli (Isparta), Mehmet Vehbi Bolak (Karesi), Mehmet Necati Memişoğlu (Lazistan –Rize-) ve Mustafa Necati Uğural (Saruhan)’dır (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.16. Orman ve Madenler Komisyonu

Orman ve Madenler Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920’den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923’e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dört milletvekili tespit edilmiştir. Orman ve Madenler Komisyonunda, araştırmamıza konu olan iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Halil Işık (Etuğrul - Bilecik-) ve Veysel Rıza Zarbun (Gümüşhane)’dur (Çoker, 1994).

4.2.1.17. Program Komisyonu

Program Komisyonu Meclis’te sonradan Anayasayı hazırlamak üzere kurulan özel komisyondur. Bu komisyonda bu dönem içerisinde toplam yedi milletvekili görev almıştır. Program Encümeni, İcra Vekillerinin izleyeceği program olarak TBMM Genel Kuruluna arz edilmiş, programın incelenmesi için şubelerden üçer kişi olmak üzere seçilen özel komisyon, sonradan Teşkilâtı Esasiye Kanunu tasarısını düzenleyecek komisyon olarak görevini sürdürmüştür (Çoker, 1994, s. 110). Program Komisyonunda, araştırmamıza konu olan milletvekillerinden yalnızca Kütahya Milletvekili Ragıp Soysal görev yapmıştır.

4.2.1.18. PTT Komisyonu

PTT Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz beş milletvekili tespit edilmiştir.

PTT Komisyonunda, araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hahutzade Ahmet Nuri Efendi (Batum), Mehmet Atıf Bayazıt (Bayazıt - Doğubeyazıt-), Mehmet Hulusi Akyol (Bozok -Yozgat-), Mehmet Salih Yeşiloğlu (Erzurum), Fikri Faik Güngören (Genç), Hamdi Namık Gör (İzmit -Kocaeli-), Osman Kadri Bingöl (Muş) ve Osman Kadri Bingöl (Sivas)'dür (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.19. Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu

TBMM'de 4 Mayıs 1920 tarihinde yapılan seçim ile I. İcra Vekilleri Heyeti kuruldu. Buna göre İcra Vekilleri Heyeti Reisliğine, TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa, Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekilliğine ise 127 oy ile Dr. Adnan Bey (Adivar) seçildiler. Hükûmet programında sağlık ve yardım çalışmalarında mali yapının uygun olduğu ölçülerde faaliyet gösterileceği bildirildi (Tekir, 2019, s. 1303).

Bu komisyonun günümüzdeki karşılığı Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonudur. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu; TBMM Başkanlığınca kendisine havale edilen çalışma ve iş hayatı, sosyal güvenlik, sağlık ve sosyal yardım konuları ile ailenin bütünlüğünün korunması, aile planlaması ve benzeri konulardaki kanun tasarı ve tekliflerini görüşmektedir (TBMM Komisyonlar, 2021).

Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda, araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Abdurrahman Dursun Yalvaç (Çorum), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Seyfi Aydın (Kütahya), Osman

Kadri Bingöl (Muş) ve Osman Kadri Bingöl (Sivas)'dür (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.20. Sayıştay Komisyonu

Sayıştay (Divan-ı Muhasebat) Komisyonunun temeli Tanzimat devrine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde malî denetim alanında Tanzimat sonrası oluşturulan meclis ve komisyonların ihtiyaca cevap verememesi, Divan-ı Muhasebatın kuruluşunu hızlandırdı. Bu amaçla 29 Mayıs 1862 tarihinde Divan-ı Âlî-i Muhasebe adıyla bir meclis kuruldu. Bu da Divan-ı Muhasebatın (Sayıştay) temelini oluşturdu (Kış, 2012). Kuruluştan Büyük Millet Meclisinin açılmasına kadar geçen süreçten sonra, il olarak Ankara'da TBMM'nin açılmasından bir süre sonra, gider belgelerini ödenek açısından kontrol etmek üzere, Maliye Bakanlığına bağlı bir "kalem" kurulmuş fakat bu birim çok kısa süre görev yapmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın ve yeni devletin giderleri arttıkça, mali işlemlerin daha iyi denetlenmesine gerek duyulmuştur (Akgündüz, 2012). 28 Şubat 1922 tarih ve 198 sayılı "1338 Senesi Avans Kanunu'nun 5 inci maddesiyle oluşturulmuş ve Sayıştay kuruluncaya kadar bütçe denetiminin Murakabe Komisyonu tarafından yürütülmesi öngörülmüştür. Komisyon, bütçe denetimi görevini dönem sonuna kadar sürdürmüştür (Çoker, 1994, s. 109).

Sayıştay Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on iki milletvekili tespit edilmiştir. Sayıştay Komisyonunda, araştırmamıza konu olan milletvekillerinden yalnızca Çorum Milletvekili Hüseyin Ferit Törömküney görev yapmıştır.

4.2.1.21. Şer'îye ve Evkaf Komisyonu

Şer'îye ve Evkaf Vekâleti 23 Nisan 1920'de meclisin açılmasında sonra, 2 Mayıs 1920'de çıkarılan bir kanunla oluşturulan on bir kişilik İcra Vekilleri Heyeti'nin birinci sırasında şeyhülislâmlıkla Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti'nin görevlerini üstlenen Şer'îyye ve Evkaf Vekâleti yer almaktaydı. Bu düzenlemeyle birlikte dinî müesseselerle fetva kurumu ve vakıflar gibi önemli iki faaliyet alanı aynı kurumun çatısı altında birleştirilmiş oluyordu (Akyıldız, 2010). Yine bu vekâletin ilk başkanlığını Müderris olan Bursa Milletvekili Mustafa Fehmi

(Gerçekler) yapmıştır. Şer'îye ve Evkaf Komisyonu kurulan bu vekâlet ile ilgili durumların düzenlenmesi görevini yerine getirmektedir.

2 Mayıs 1920 tarihinde vekâletin kuruluşundan 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasına kadar geçen süre içerisinde aynı işlerle görevli üç ayrı kurum mevcuttu: İstanbul'da şeyhülislâmlık ve Evkâf-ı Hümayun Nezâreti, Ankara'da her ikisinin görevini uhdesinde birleştiren Şer'îyye ve Evkaf Nezâreti (Akyıldız, 2010). Şer'îye ve Evkaf Komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Şer'îye ve Evkaf Komisyonunda, araştırmamıza konu olan yirmi sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu sayı bize bu komisyonda görev alan milletvekillerinin yarıdan fazlasının öğretmen kökenli olduğunu göstermektedir.

Komisyonunda görev almış öğretmen kökenli milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Rıza (Özdarende) Efendi (Amasya), Hacı Mustafa Beynamlı (Ankara), Taşpınarlı Hacı Atıf (Ankara), Mehmet Emin Erkut (Aydın), Mehmet Esat İleri (Aydın), Abdullah Lami Ersoy (Ayıntab -Antep-), Hafız Mehmet Şahin (Ayıntab -Antep-), Hahutzade Ahmet Nuri Efendi (Batum), Abdullah Sabri Aytaç (Bolu), Mehmet Hulusi Akyol (Bozok -Yozgat-), Hasan Tokcan (Denizli), Abdulhamit Çintan (Diyarbakir), Mustafa Akif Tüfenk (Diyarbakir), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta), Hacı Süleyman Bilgen -Aydınlı- (İzmir), Tevfik Efendi (Kangırı), Hafız Abdullah Tezemir (İzmit -Kocaeli-), Abdulgafur Işıttın (Karesi), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Mehmet Alim Çınar (Kayseri), Ahmet Remzi Akgöztürk (Kayseri), Ahmet Müfit Kurutluoğlu (Kırşehir), Mehmet Vehbi Çelik (Konya), Ömer Vehbi Büyükyalvaç (Konya), Seyfi Aydın (Kütahya), Halil Hulki Ayrım -Aydın- (Siirt), Salih Atalay (Siirt) ve Mustafa Taki Doğruyol (Sivas)'dur (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.22. Tapu ve Kadastro (Defter-i Hâkânî) Komisyonu

Osmanlı devlet teşkilatının mühim bir parçası olan Defter-i Hâkânî Nezareti günümüzdeki adıyla Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Osmanlı'dan günümüze kadar her türlü tapu, arazi ve emlak işlerinin görüldüğü bir kurumdur

(Masal, 2017). Tapu ve Kadastro (Defter-i Hâkânî) Komisyonu tapu, arazi ve emlak işlerinin Meclis'te görülecek durumlarının görüşüldüğü komisyondur.

Tapu ve Kadastro (Defter-i Hâkânî) Komisyonunda meclisin açıldığı 23 Nisan 1920'den ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz yedi milletvekili tespit edilmiştir. Tapu ve Kadastro (Defter-i Hâkânî) Komisyonunda, araştırmamıza konu olan sekizi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Emin Erkut (Aydın), Abdullah Servet Akdağ (Bursa), Ali Sabri Güney (İçel, Silifke), Hacı Süleyman Bilgen -Aydınlı- (İzmir), Hafız Abdullah Tezemir (İzmit -Kocaeli-), Tevfik Efendi (Kangırı), İsmail Şükrü Çelikalay (Karahisar-ı Sahib -Afyonkarahisar-) ve Ziya Hurşit (Lazistan -Rize-)’tir (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.23. Tasarı Komisyonu

Parlamente hükûmet sisteminde ilgili bakanlıklar tarafından genel gerekçe ve madde gerekçesi içerecek şekilde hazırlanan ve Bakanlar Kurulunun tüm üyelerinin imzalarıyla birlikte TBMM Başkanlığına sunulan kanun önerisidir (Parlamento Terimleri Sözlüğü, 2021).

Tasarı Komisyonunda meclisin açıldığı ilk dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk iki milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Tasarı Komisyonunda, araştırmamıza konu olan on milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hahutzade Ahmet Nuri Efendi (Batum), Abdullah Servet Akdağ (Bursa), Ahmet Hamdi Yalman (Canik -Samsun-), Rasim Tekin (Elaziz -Elazığ-), Mehmet Vasfi Seçer (Karahisar-ı Şarki -Şebinkarahisar-), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Ahmet Müfit Kurutluoğlu (Konya), Ahmet Besim Atalay (Kütahya), Osman Kadri Bingöl (Muş) ve Osman Kadri Bingöl (Sivas)’dır (Çoker, Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923, 1994).

4.2.1.24. Tutanakları İnceleme Komisyonu

Tutanakları İnceleme Komisyonunda, araştırmamıza konu olan milletvekillerinden yalnızca Kütahya Milletvekili Cevdet Barlas görev yapmıştır.

Bu komisyona Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı yayınlardan olan Türk Parlamento Tarihi I. Dönem ciltlerinde Cevdet Barlas'tan başka kimseye rastlanmamıştır.

4.2.2. TBMM II. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin İkinci Dönemi, 1923 seçimleri sonrası 11 Ağustos 1923'te meclisin tekrar açılması ile 1927 seçimleri 1 Kasım 1927'de tekrar açılması arasındaki dönemi kapsar.

Bu dönem içerisinde meydana gelen en önemli gelişme şüphesiz 29 Ekim 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisinde cumhuriyetin ilan edilmesidir. Bu tarihten itibaren Türkiye artık cumhuriyet ile yönetilmeye devam edecek olan bir devlettir. 1920'de meclisin açılmasından itibaren geçen süre içerisinde meclis dolayısıyla Türkiye devleti daha da kurumsallaşmış ve çıkarılan yeni kanunlarla da bu durum desteklenmiştir.

Getirilen bu kanunlara ek olarak da tüzükler, yönetmelikler, genelgeler ve yönergeler getirilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Türkiye Büyük Millet Meclisinin nasıl çalışacağını belirleyecek olan Nizamname-i Dâhili'dir. 23 Nisan 1920'te Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, birkaç gün sonra, Meclis-i Meb'ûsân'ın Nizamname-i Dâhilisinin “değiştirilmek suretiyle uygulanmasına devam edilmesini” kararlaştırmıştır (Yüksel, 2005). Heyet-i Meb'ûsân içtüzüğü 1927 yılına kadar uygulanmış, 2 Mayıs 1927 tarihinde TBMM yeni bir Dâhili Nizamname kabul etmiş ve Heyet-i Meb'ûsan Nizamname-i Dâhilisini yürürlükten kaldırmıştır (Çeliker, 2006, s. 11). Dâhili Nizamname'nin etkileri ne kadar sonraki dönemlerde uygulanacak olsa da tarih itibari ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin ikinci döneminde kabul edildiği bilmelidir.

Komisyonunda çalışan öğretmen kökenli milletvekilleri kısımlarından bundan sonraki bölümlerinde daha önceden hakkında bilgi verilen komisyonlara değinilmemiş sadece o komisyonunda görev yapan milletvekillerinin sayıları ile o komisyonunda görev yapan konumuz milletvekillerinin isimleri ve seçim bölgeleri verilmiştir.

Bu kısımda yer alan komisyonların genel üye sayıları Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu ile birlikte Kazım Öztürk tarafından hazırlanan “Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923 – 1927 III. Cilt” kitabındaki özgeçmişler dikkate alınarak hesaplanmıştır.

4.2.2.1. Adliye Komisyonu

Adliye Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923’ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927’ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde otuz iki milletvekili tespit edilmiştir.

Adliye Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Saki Derin (Antalya), Ahmet Mahir Efendi (Kastamonu), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Ali Rıza Benli (Kırşehir), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop), Şükrü Kaya Bey -Mehmet Şükrü Kaya- (Menteşe), Mustafa Necati Uğural (İzmir) ve Musa Kazım Onar (Konya)’dır.

4.2.2.2. Dâhiliye Komisyonu

Dâhiliye Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk bir milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Dâhiliye Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İzzet Ulvi Bey (Afyonkarahisar), Samih Yalnızgil (Biga), İsmail Canbulat (İstanbul), Mustafa Abdukhalik Renda (Kangırı -Çankırı-), İbrahim Hakkı Tolon (Kocaeli), Şükrü Kaya Bey -Mehmet Şükrü Kaya- (Menteşe), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri) ve Cevdet Barlas (Kütahya)’dır.

4.2.2.3. Dilekçe (İstida) Komisyonu

Dilekçe (İstida) Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923’ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927’ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde kırk dört milletvekili tespit edilmiştir.

Dilekçe (İstida) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim

bölgelerine göre sırası ile; Ali Rıza Efendi -Özdarende- (Amasya), Halil Işık (Bilecik -Ertuğrul-), Mustafa Solmaz (Elaziz -Elazığ-), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta)'dır.

4.2.2.4. Divanı Muhasebat Komisyonu

Divanı Muhasebat Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Divanı Muhasebat Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İhsan Hamit Tiğrel (Ergani), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Mazhar Müfit Kansu (Denizli) ve Süleyman Sırrı Gedik (Trabzon)'tir.

4.2.2.5. Diyanet İşleri ve Evkaf Komisyonu

Diyanet İşleri ve Evkaf Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde otuz sekiz milletvekili tespit edilmiştir.

Diyanet İşleri ve Evkaf Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Kamil Miras (Afyonkarahisar), Ahmet Besim Atalay (Aksaray), Ali Rıza Efendi -Özdarende- (Amasya), Mustafa Fehmi Gerçekler (Bursa), Mehmet Cazım Duru (Erzurum), Ziyaeddin Gözübüyük (Erzurum), Hafız Mehmet Şahin (Gaziantep), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Veled Çelebi İzbudak (Kastamonu), Mustafa Ulusan (Konya), Mehmet Naim Onat (Konya) ve Süleyman Sırrı Gedik (Trabzon)'tir.

4.2.2.6. Hariciye (Dışişleri) Komisyonu

Hariciye (Dışişleri) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Hariciye (Dışışleri) Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Ruşen Ünaydın (Afyonkarahisar), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), Abdurrahman Şeref Uluğ (Diyarbakir), Hakkı Tarık Us (Giresun), Yusuf Akçora (İstanbul), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), Şükrü Saracoğlu (İzmir), Ahmet Ağaoğlu (Kars), Ahmet Şükrü Bey (Kocaeli), Saffet Arıkan (Kocaeli), Ahmet Ferit Tek (Kütahya), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Mardin), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop), Şükrü Kaya Bey -Mehmet Şükrü Kaya- (Menteşe) ve Yahya Kemal Beyatlı (Urfa)'dır.

4.2.2.7. İktisat Komisyonu

İktisat Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde yirmi altı milletvekili tespit edilmiştir.

İktisat Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İstanbul Milletvekili Yusuf Akçora, İzmir Milletvekili Mustafa Rahmi Köken ve Konya Milletvekili Fuat Gökbudak'tır.

4.2.2.8. İmar ve İskân Komisyonu

İmar ve İskân Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İmar ve İskân Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Saki Derin (Antalya), Samih Yalnızgil (Biga), Hakkı Tarık Us (Giresun), Mustafa Necati Uğural (İzmir), Hüseyin Vasıf Çınar (Saruhan - Manisa-) ve Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sivas)'dur.

4.2.2.9. İrşad Komisyonu

İrşad Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde otuz sekiz milletvekili tespit edilmiştir.

İrşad Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan on yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Kamil Miras (Afyonkarahisar), Üzzet Ulvi Bey (Afyonkarahisar), Mehmet Ruşen Ünaydın (Afyonkarahisar), Ali Rıza Efendi -Özdarende- (Amasya), Ahmet Besim Atalay (Aksaray), Samih Yalnızgil (Biga), Ziya Gökalp (Diyarbakir), Kazım Bey -Oral- (Ergani), Hafız Mehmet Şahin (Gaziantep), Mehmet Rifat Ünür (Kangırı -Çankırı-), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Veled Çelebi İzbudak (Kastamonu), Fuat Gökbudak (Konya), Mehmet Naim Onat (Konya), Hüseyin Vasıf Çınar (Saruhan -Manisa-), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Mardin) ve Yahya Kemal Beyatlı (Urfa)'dır.

4.2.2.10. Kanunu Esasi (Anayasa) Komisyonu

Bilindiği üzere ilk anayasamız Kanun-i Esasi adı ile 1876 yılında kabul edilmiştir. Kanun-i Esasi'den sonra Millî Mücadelenin devam ettiği günlerde Türkiye Büyük Millet Meclisinin işleyişini belirlemek üzere kabul edilen 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu, dönemin ihtiyacını karşılamak üzere kısa bir anayasa olarak düzenlenmiştir. (Sönmez C. S., 2013, s. 303). Daha sonrası için bu kanun saltanatın kaldırılması, cumhuriyetin ilanları gibi sebeplerden yetersiz olduğu düşünülmüş ve yapılan tartışmalar sonucunda yeni anayasa yapımına karar verilmiştir.

Bu tartışmalar sonucunda Meclis Anayasa komisyonu tarafından hazırlanan tasarı 20 Nisan 1924 tarihinde Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (Sönmez C. S., 2013, s. 303). Bu sebepten ötürü özellikle Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları açısından ikinci dönem Kanunu Esasi yani Anayasa Komisyonun önemi biraz daha fazladır.

Kanunu Esasi (Anayasa) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırık üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Kanunu Esasi (Anayasa) Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan on milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Hakkı Tarık Us

(Giresun), İsmail Canbulat (İstanbul), Mustafa Necati Uğural (İzmir), Ahmet Ağaoğlu (Kars), Ali Rıza Benli (Kırşehir), Ragıp Soysal (Kütahya), Mehmet Naim Onat (Konya), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) ve Şükrü Kaya Bey - Mehmet Şükrü Kaya- (Menteşe)'dir.

Bu komisyonda çeşitli yıl ve sürelerde görev yapan kırk üç milletvekilinin onunun öğretmen kökenli olması öğretmenlik mesleği ve Türkiye Cumhuriyeti tarihine katkıları açısından önemlidir.

4.2.2.11. Kavanin-i Maliye (Mali Kanunlar) Komisyonu

Kavanin-i Maliye (Mali Kanunlar) Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde elli iki milletvekili tespit edilmiştir.

Kavanin-i Maliye (Mali Kanunlar) Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan on iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İzzet Ulvi Bey (Afyonkarahisar), Ahmet Saki Derin (Antalya), Halil Işık (Bilecik -Ertuğrul-), Hüseyin Ferit Törömküney (Çorum), Mustafa Solmaz (Elaziz -Elazığ-), Süleyman Sırrı Aral (İstanbul), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Şevket Ödül (Kırklareli), Cevdet Barlas (Kütahya) Ragıp Soysal (Kütahya), Abdullah Okyay (Trabzon) ve Süleyman Sırrı Gedik (Trabzon)'tir.

4.2.2.12. Kütüphane Komisyonu

Kütüphane komisyonunda II. dönem süresince çeşitli çalışma yılları ve sürelerinde dokuz milletvekili tespit edilmiştir. Kütüphane Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ziya Gökalp (Diyarbakir), Abdurrahman Şeref (İstanbul), Ahmet Ağaoğlu (Kars), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) ve Yahya Kemal Beyatlı (Urfa)'dır.

4.2.2.13. Lâyiha (Tasarı) Komisyonu

Lâyiha (Tasarı) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Lâyiha (Tasarı) Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Saki Derin (Antalya), Abdurrahman Şeref Uluğ (Diyarbakir), Kazım Bey -Oral- (Ergani), Mustafa Solmaz (Elaziz -Elazığ-), Veled Çelebi İzbudak (Kastamonu), Mustafa Ulsan (Konya), Cevdet Barlas (Kütahya) ve Mehmet Refet Ülgen (Urfa)'dır.

4.2.2.14. Maarif (Millî Eğitim) Komisyonu

Maarif (Millî Eğitim) Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz iki milletvekili tespit edilmiştir. Maarif Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan yirmi iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Maarif komisyonunda görev alan milletvekillerinin yarısından fazlasının araştırmamıza konu olan milletvekillerinden olması meslekleri icabıyla pek tabiidir.

Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Safa Özler (Adana), Kamil Miras (Afyonkarahisar), İzzet Ulvi Bey (Afyonkarahisar), Mehmet Ruşen Ünaydın (Afyonkarahisar), Samih Yalnızgil (Biga), Ziya Gökalp (Diyarbakir), Kâzım Bey (Oral) (Ergani), Mehmet Cazım Duru (Erzurum), Hakkı Tarık Us (Giresun), Abdurrahman Şeref (İstanbul), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul) Yusuf Akçora (İstanbul), Mehmet Rifat Ünür (Kangırı -Çankırı-), Veled Çelebi İzbudak (Kastamonu), Ahmet Şükrü Bey (Kocaeli), Mehmet Naim Onat (Konya), Hüseyin Vasıf Çınar (Saruhan -Manisa-), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Mardin), Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sivas), Abdullah Okyay (Trabzon), Mehmet Refet Ülgen (Urfa) ve Yahya Kemal Beyatlı (Urfa)'dır.

4.2.2.15. Memurin Muhakematı Komisyonu

Memurin Kanunu 18 Mart 1926 tarihinde kabul edilen Memurin kanunu 31 Mart 1926 tarihli Resmi Gazete'de (Gazete, 1926) yayınlanmıştır. Memurin Kanununa da birçok kanun gibi çeşitli yıllarda düzenlemeler getirilmiştir.

Resim 2: 31 Mart 1920 Tarihli Resmi Gazete'nin Memurin Kanunun İlk 4 Maddesi

دائرة دائمة لخدمة تثبيت اولونور . بوشرطلى قبول ايله خدمت درعهده ايدنلر ك بركونا طلب وشكايه حقلى اولاماز . مأمور ومستخدم اوله ييلمك شرطلى ماده ٤ — مأمور اوله ييلمك ايجون تشاغيده كي شرطلى حائز اولقى لازمدر : ا - تورك اولقى ب - حقوق سياسيه سته صاحب اولقى ج - حسن اخلاق صحابندن اولقى وعمل جيتت وناموس جرم وعمل الاطلاق آغير حبس ويا اودرجه ده جزاي مستلزم بر فعل ايله محكوم بولونمى. د - لا اقل اورته مکتبلردن مأذون اولقى (بوشرطى حائز اولانلردن، متعدد طالب بولوندىنى ويا طالبلر آرمسندى اورته مکتب مأذونلرى بولونمايدىنى حالده مسابقه ايله آينير .) مسلك مکتبلرندى تحصيلنى اكمال ايدىنلر اورته تحصيلى اكمال ايتىمىش اولسولر دخى مسلكلى داخلندى مأمور اولورلر .	مأموریه قانونى نومرو : ٧٨٨ مأمور ومستخدملر ك تعريفى ماده ١ — كنديسنه دولت خدمتى نوديع اولونان وسجل مخصوصندى مقيد اولارق عمومى ويا خود خصوصى بودجه لردن معاش آلان كيمسه يه مأمور ده نير . [دولت ايشلرندى اجرته قوللاينلان ومأمورين سجلندى مقيد بولونايان ومأمورين حقوق وصلاحياتندن مستفيد اولمايان كيمسه يه مستخدم ده نير .] قانونك دائرة شمولى ماده ٢ — اشبو قانونك احكامى مسكردن ماعدا بالمعوم دولت مأمورلرته شاملدر . آنجق زاندارمه خصوصيته كوره اشبو قانونك عمومى خطلى داخلندى آبرجه بر قانونه تاييدر . ماده ٣ — مستخدملرله معايله اولونور . معايله بولونمايدىنى تقديرده بونلر ك طرز وشرايط استخداملى
--	--

Resimde 31 Mart 1926'da yayınlanan Resmi Gazete'de Memurin Kanunu ile ilgili kısmın başlangıcı ve ilk 4 maddenin bir kısmı yer almaktadır. 1. Maddede “*Kendisine Devlet hizmeti tevdi olunan ve sicilli mahsusunda mukayyet olarak umumî veyahut hususî bütçelerden maaş alan kimseye memur denir*” denilmektedir.

Memurin Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Memurin Muhakematı Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan yirmi bir milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Rıza Efendi -Özdarende- (Amasya), Ahmet Saki Derin (Antalya), Samih Yalnızgil (Biga), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), Mehmet Cazım Duru (Erzurum), Mustafa Necati Uğural (İzmir), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Ömer Tarım (Kars), Ahmet Mahir Efendi (Kastamonu), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Şevket Ödül (Kırklareli), Ali Rıza Benli (Kırşehir), Ahmet Şükrü Bey (Kocaeli), İbrahim Hakkı Tolon (Kocaeli), Saffet Arıkan (Kocaeli), Musa Kazım Onar (Konya), Mustafa Ulusan (Konya), Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sinop) ve Abdullah Okyay (Trabzon)'dır.

4.2.2.16. Muavenet-i İctimaiye (Sosyal Yardımlaşma) Komisyonu

Muavenet-i İctimaiye (Sosyal Yardımlaşma) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Muavenet-i İctimaiye (Sosyal Yardımlaşma) Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Reşit Galip (Aydın), Refik Saydam (İstanbul), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu) ve Abdullah Okyay (Trabzon)'dır.

4.2.2.17. Muvazene-i Maliye Komisyonu

Muvazene-i Maliye Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi iki milletvekili tespit edilmiştir. Muvazene-i Maliye Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan on bir milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu komisyonda görev yapan milletvekillerinin yarısından fazlası yine öğretmen kökenli milletvekilidir.

Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hüseyin Ferit Törömküney (Çorum), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), Abdurrahman Şeref Uluğ (Diyarbakir), İhsan Hamit Tiğrel (Ergani), Şükrü Saracoğlu (İzmir), Mustafa Abdukhaliq Renda (Kangırı -Çankırı-), Fuat Gökbudak (Konya), Halil İbrahim Nakipoğlu -Kazım Hüsnü Bey- (Konya), Ahmet Ferit Tek (Kütahya), Recep Peker (Kütahya) ve Abdurrahman Rahmi Katoğlu (Sivas)'dur.

4.2.2.18. Mübadele Komisyonu

Türk-Yunan 'nüfus mübadelesi', Lozan Konferansı'nda Türkiye ve Yunanistan arasındaki öncelikli sorunlardan birisi olmuş ve 30 Ocak 1923 yılında, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan 'Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol'ün imzalanmasıyla çözüme kavuşturulmuştur (Bozdağı, 2014, s. 10). Mübadele için Türkiye ve Yunanistan arasında çıkabilecek sorunlar için karma bir komisyon oluşturulmuştur. Bunun yanında Türkiye Büyük Millet Meclisi içerisinde bir komisyon kurulmuştur.

Mübadele Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Mübadele Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Saki Derin (Antalya), Hakkı Tarık Us (Giresun), Mustafa Necati Uğural (İzmir), Hüseyin Vasıf Çınar (Saruhan -Manisa-) ve Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sivas)'dur.

4.2.2.19. Müdafa-i Milliye Komisyonu

Müdafa-i Milliye Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz milletvekili tespit edilmiştir.

Müdafa-i Milliye Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İbrahim Hakkı Tolon (Kocaeli), Mustafa Kerem (Kocaeli), Recep Peker (Kütahya) ve Ahmet Fuat Bulca (Rize)'dir.

4.2.2.20. Nafia (Bayındırlık) Komisyonu

Nafia (Bayındırlık) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz altı milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Nafia (Bayındırlık) Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mithat Aydın (Aydın), Süleyman Sırrı Aral (İstanbul), Ömer Tarım (Kars), Mehmet Rifat Ünür (Kangırı -Çankırı-), İbrahim Hakkı Tolon (Kocaeli), Mustafa Kerem (Kocaeli), Mustafa Ulusan (Konya) ve Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri)'tir.

4.2.2.21. Nizamname-i Dâhili (İç Tüzük) Komisyonu

Nizamname-i Dâhili (İç Tüzük) Komisyonu meclis iç tüzüğünü düzenlemekle beraber 2 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilen Nizamname-i Dâhili açısından da önemli olduğu düşünülmektedir. Zira meclisin açılmasıyla çeşitli

değişikliklerle kullanılan Meclis-i Meb'ûsân Nizamname-i Dâhilisinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği bu Dâhili nizamname ayrı bir önem taşımaktadır.

Nizamname-i Dâhili (İç Tüzük) Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam elli dört milletvekili tespit edilmiştir.

Nizamname-i Dâhili (İç Tüzük) Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan on dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Safa Özler (Adana), Ahmet Saki Derin (Antalya), Reşit Galip (Aydın), Abdurrahman Şeref Uluğ (Diyarbakir), Ziya Gökalp (Diyarbakir), Kazım Bey -Oral- (Ergani), Hafız Mehmet Şahin (Gaziantep), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta), Yusuf Akçora (İstanbul), Ahmet Ağaoğlu (Kars), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Ahmet Şükrü Bey (Kocaeli) ve Ragıp Soysal (Kütahya)'dır.

4.2.2.22. Posta ve Telgraf Komisyonu

Posta ve Telgraf Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam elli milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Posta ve Telgraf Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hakkı Tarık Us (Giresun), Halil Işık (Bilecik -Ertuğrul-), Mustafa Solmaz (Elaziz -Elazığ-), Mehmet Rifat Ünür (Kangırı -Çankırı-) ve Abdullah Okyay (Trabzon)'dır.

4.2.2.23. Sıhhiye Komisyonu

Sıhhiye Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz beş milletvekili tespit edilmiştir.

Sıhhiye Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Reşit Galip (Aydın), Refik Saydam (İstanbul), Mustafa Rahmi

Köken (İzmir), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Şevket Ödül (Kırklareli), Cevdet Barlas (Kütahya) ve Abdullah Okyay (Trabzon)'dır.

4.2.2.24. Tapu Komisyonu

Tapu Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Tapu Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Kamil Miras (Afyonkarahisar), Ali Rıza Efendi -Özdarende- (Amasya), Mithat Aydın (Aydın) ve Süleyman Sırrı Gedik (Trabzon)'tir.

4.2.2.25. Tetkiki Hesabat Komisyonu

Tetkiki Hesabat Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on beş milletvekili tespit edilmiştir.

Tetkiki Hesabat Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Samih Yalnızgil (Biga), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), İhsan Hamit Tiğrel (Ergani) ve Halil İbrahim Nakipoğlu -Kazım Hüsnü Bey- (Konya)'dur.

4.2.2.26. Ticaret Komisyonu

Ticaret Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Ticaret Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Besim Atalay (Aksaray), Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Yusuf Akçora (İstanbul), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Şükrü Saracoğlu (İzmir), Mehmet Rifat Ünür (Kangırı -Çankırı-), Ömer Tarım (Kars), İbrahim Nakipoğlu -Kazım Hüsnü Bey- (Konya) ve Cevdet Barlas (Kütahya)'dır.

4.2.2.27. Tütün ve Sigara Kâğıdı İnhisarı (Tekel) Layihası Tetkik Komisyonu

Tütün ve Sigara Kâğıdı İnhisarı (Tekel) Layihası Tetkik Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on beş milletvekili tespit edilmiştir.

Tütün ve Sigara Kâğıdı İnhisarı (Tekel) Layihası Tetkik Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Safa Özler (Adana), Ali Rıza Efendi -Özdarende- (Amasya), ve Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop)'tir.

4.2.2.28. Umur-u Divaniye Komisyonu

Umur ya da umûr Arapça kökenli bir kelime olup emir, iş kelimesinin çoğuludur ve işler manasına gelmektedir. Umur-u divaniye kalıbı da divan ile ilgili işler anlamındandır. Yani umur-u divaniye günümüz bakanlar kuruluna karşılık gelmektedir. Umur-u divaniye komisyonu da bakanlar kurulu ile ilgili durumların meclis komisyon faaliyetlerinin yürütülmesi için oluşturulmuş bir komisyondur.

Umur-u Divaniye Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam dört milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Umur-u Divaniye komisyonunda bu dönemde, araştırmamıza konu olan milletvekillerinden yalnızca Bursa Milletvekili Fehmi Gerçekler görev yapmıştır.

4.2.2.29. Umuru Tasarrufiye Komisyonu

Bir önceki maddedeki açıklamada olduğu gibi Umuru Tasarrufiye tasarruf ile ilgili işler anlamındadır. Kurulan bu komisyon Meclis'te görüşülen ya da görüşülecek olan tasarruf ile ilgili durumların komisyon faaliyetlerin yürütülmesi için oluşturulmuş bir komisyondur.

Umuru Tasarrufiye Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz dört milletvekili tespit edilmiştir.

Umuru Tasarrufiye Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan on iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Kamil Miras (Afyonkarahisar), Ahmet Besim Atalay (Aksaray), Halil Işık (Bilecik -Ertuğrul-), Mehmet Cazım Duru (Erzurum), Hafız Mehmet Şahin (Gaziantep), Abdurrahman Şeref (İstanbul), Ömer Tarım (Kars), Ahmet Mahir Efendi (Kastamonu), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Ali Rıza Benli (Kırşehir), Mustafa Uluhan (Konya) ve Süleyman Sırrı Gedik (Trabzon)'tir.

4.2.2.30. Yanık Yerler Komisyonu

Meclis'in 22 Nisan 1925 tarihli oturumunda harp nedeniyle veya hükûmetin cadde, hapisane ve okul yaptırma gerekçesiyle evleri veya taşınmaz diğer malları hasara uğrayarak zarar gören kimselerin, terk edilmiş mallardan istifadesini sağlamak üzere, bu terk edilmiş malların satılarak, parasının bir bankaya bırakılması ve banka vasıtasıyla memlekette imar faaliyetlerinin başlaması için, Saruhan Milletvekili Mustafa Fevzi (Sarhan) Efendi ve on iki arkadaşının düzenlediği kanun teklifi gündeme gelmiştir (Yüçetürk, 2015).

Yanık yerlerin imarı için bir banka kurulmasına dair olan bu kanun teklifi münasebetiyle kurulmuş olan komisyondur. Yanık Yerler Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği ikinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Yanık Yerler Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Solmaz (Elaziz -Elazığ-) ve Mehmet Cazım Duru (Erzurum)'dur.

4.2.2.31. Ziraat Komisyonu

Ziraat Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 11 Ağustos 1923'ten üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'ye kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz altı milletvekili tespit edilmiştir.

Ziraat Komisyonunda bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Besim Atalay (Aksaray), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Mustafa Ulusan (Konya), Ali Rıza Erten (Mardin) ve Ragıp Soysal (Kütahya)'dır.

4.2.3. TBMM III. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Üçüncü Dönemi, 1927 seçimleri sonrası 1 Kasım 1927'de meclisin tekrar açılması ile 1931 seçimleri sonrasında 4 Mayıs 1931'de tekrar açılması arasındaki dönemi kapsar.

Bu kısımda yer alan komisyonların genel üye sayıları Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu ile birlikte Kazım Öztürk tarafından hazırlanan “Türk Parlamento Tarihi TBMM III. Dönem 1927 – 1931 III. Cilt Üyelerin Özgeçmişleri” kitabındaki özgeçmişler dikkate alınarak hesaplanmıştır.

4.2.3.1. Adalet Komisyonu

Adalet Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dört milletvekili tespit edilmiştir.

Adalet Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Fevzi Sarhan (Manisa) ve Musa Kazım Onar (Konya)'dır.

4.2.3.2. Adliye Komisyonu

Adliye Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on bir milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Adliye Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Salah Yargı (Kocaeli) ve Ahmet Saki Derin (Antalya)'dır.

4.2.3.3. Anayasa Komisyonu

Anayasa Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi bir milletvekili tespit edilmiştir.

Anayasa Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Asım Us (Artvin), İlyas Sami Muş (Bitlis), Hakkı Tarık Us (Giresun), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), Yusuf Akçora (İstanbul), Ahmet Ağaoğlu (Kars) ve Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu)'dır.

4.2.3.4. Bahriye Komisyonu

Bahriye Vekâleti (Denizcilik Bakanlığı) 30 Aralık 1934 tarihinde kurulmuştur (TC Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, 1998).Sağlık ve Fransızca Öğretmenliği de yapmış olan Çankırı Milletvekili Mustafa Abdulhalik Renda Bahriye 1 Kasım 1937'den vekâlet kapatılana kadar Bahriye Vekâletinin vekilliğini yapmıştır (Sanal, 1997, s. 115). Bahriye Vekili Deniz Kuvvetleri'nin politika ve bütçe işlemlerini, müsteşar ve şubeler arasındaki iş birliği yapmak ve karargâhında disiplini tesis etmekten sorumlu tutulmuştur. Vekâletin eğitim, harekât ve strateji yönünden hiçbir mesuliyeti olmamış, yalnızca idari işlerle ilgilenmesi esas alınmıştır (Oran, 2012, s. 201).

“Yavuz - Havuz” davası olarak tarihe geçen hadise de Bahriye Vekili Ali İhsan Eryavuz onarım ihalesinde yolsuzluk yaptığı iddiası ile Yüce Divan'a sevk edilmiştir. Böylece Genç Cumhuriyetin kısa tarihinde Yüce Divan'da yargılanan ilk Vekil, Bahriye Vekili Ali İhsan Eryavuz olmuştur (Oran, 2012, s. 213).

“Yavuz – Havuz” olayı da sebep gösterilerek bu vekâlet sonlandırılmıştır. Bahriye Vekilliği, 1927 seçimlerinden sonra İsmet İnönü tarafından kurulan 5. Hükûmet döneminde tamamen kaldırılmıştır (Oran, 2012, s. 214).

Bahriye komisyonu Bahriye Vekâleti ile ilgili durumların Meclis'te görüşülmesi için oluşturulmuş bir komisyondur. Bahriye Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Bahriye komisyonunda bu dönemde, araştırmamıza konu olan milletvekillerinden yalnızca Elaziz (Elazığ) Milletvekili Mehmet Naki Yücekök görev yapmıştır.

4.2.3.5. Bütçe Komisyonu

Bütçe Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz iki milletvekili tespit edilmiştir.

Bütçe Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mithat Aydın (Aydın), Reşat Muhlis Erkmen (Bursa), Nafi Atuf Kansu (Erzurum), Nahit Kerven (Kırklareli), Mehmet Niyazi Erenli (Kütahya), Yusuf Behçet Gücer (Maraş), Rasim Başara (Sivas) ve Ali Şefik Başman (Trabzon)'dır.

4.2.3.6. Damga Kanunu'nun Değiştirilmesi Konusunda Karma Komisyon

Damga Resmi Kanunu 28 Mayıs 1928'de kabul edilmiş ve Resmi Gazete'nin 28 Mayıs 1928 tarih ve 901 nolu sayısında 1324 numara ile yayınlanmıştır (TC Resmi Gazete, 1928). Damga Kanunu'nun Değiştirilmesi Konusunda Karma Komisyon bu kanunlar ilgili değişiklik ve düzenlemeler için oluşturulmuş bir komisyondur.

Damga Kanunu'nun Değiştirilmesi Konusunda Karma Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on bir milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Damga Kanunu'nun Değiştirilmesi Konusunda Karma Komisyonunda bu dönemde, araştırmamıza konu olan milletvekillerinden yalnızca Kırklareli Milletvekili Nahit Kerven görev yapmıştır.

4.2.3.7. Dilekçe Komisyonu

Dilekçe Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz iki milletvekili tespit edilmiştir.

Dilekçe Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Rifat Ünür (Çankırı), Mustafa Solmaz (Elaziz -Elazığ-), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), İbrahim Hakkı Tolon (Kocaeli), Ahmet Hazım Börekçi (Kırşehir) ve Ahmet Şevket Akyazı (Ordu)'dır.

4.2.3.8. Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonu

Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Mehmet Rifat Ünür (Çankırı), Halil İbrahim Nakipoğlu -Kazım Hüsnü Bey- (Konya) ve Cevdet Barlas (Kütahya)'tır.

4.2.3.9. Dış İşleri Komisyonu

Dış İşleri Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi bir milletvekili tespit edilmiştir.

Dış İşleri Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Süleyman Şevket Demirman (Antalya), Zeki Mesut Alsan (Edirne),

Fazıl Ahmet Aykaç (Elaziz -Elazığ-), Saffet Arıkan (Erzincan), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Mardin) ve Necmettin Sadık Sadak (Sivas)'tır.

4.2.3.10. Hayvan Sağlığı Zabıtası Geçici Komisyonu

Hayvan Sağlığı Zabıtası Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Hayvan Sağlığı Zabıtası Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Saki Derin (Antalya), Reşat Muhlis Erkmen (Bursa), Ali Rıza Erten (Mardin), Mehmet Nuri Ural (Mardin) ve Mehmet Atıf Tüzün (Rize)'dür.

4.2.3.11. İç İşleri Komisyonu

İç İşleri Komisyonunda ikinci dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz milletvekili tespit edilmiştir.

İç İşleri Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Hakkı Mumcu (Amasya), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya), Nevzat Tandoğan (Konya), Ali Münif Yeğenağa (Mersin), Ali Rana Tarhan (Samsun) ve Mehmet Atıf Tüzün (Rize)'dür.

4.2.3.12. İktisat Komisyonu

İktisat Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İktisat Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on bir milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Emin Aslan Tokat (Denizli), Yusuf Akçora (İstanbul), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Cevdet Barlas (Kütahya), Mehmet Yaşar Özey (Manisa), Ali Rıza Erten (Mardin), Mehmet Nuri Ural

(Mardin), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop), Tahsin oşkan (Yozgat) ve Hüsni Kortel (Zonguldak)'tır.

4.2.3.13. Kütüphane Komisyonu

Kütüphane Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam dokuz milletvekili tespit edilmiştir.

Kütüphane Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri

seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Besim Atalay (Aksaray), Samih Yalnızgil (Çanakkale), Veled Çelebi İzbudak (Kastamonu), Mehmet Fazıl Tümtürk (Malatya) ve Abdullah Okyay (Trabzon)'dur.

4.2.3.14. Maarif (Millî Eğitim) Komisyonu

Maarif (Millî Eğitim) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Bu komisyondaki milletvekillerinin tamamı öğretmen kökenlidir.

Maarif (Millî Eğitim) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Haydar Çerçel (Afyonkarahisar), İzzet Ulvi Aykurt (Afyonkarahisar), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Samih Yalnızgil (Çanakkale), Ahmet Talat Onay (Çankırı), Fazıl Ahmet Aykaç (Elaziz -Elazığ-), Nafi Atuf Kansu (Erzurum), Ahmet Nurettin Berkol (İstanbul), İsmail Hakkı Kılıçoğlu (Kocaeli), Mehmet Naim Onat (Konya), Ahmet Hamdi Yalman (Ordu), Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sivas), Necmettin Sadık Sadak (Sivas), İbrahim Alaettin Gövsa (Sivas), Şemsettin Günaltay (Sivas), Abdullah Okyay (Trabzon), Hasan Ferit Güven (Urfa), Mehmet Refet Ülgen (Urfa) ve Celal Sahir Erozan (Zonguldak)'dır.

4.2.3.15. Maliye Komisyonu

Maliye Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi dokuz milletvekili tespit edilmiştir.

Maliye Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Hakkı Mumcu (Amasya), Mustafa Solmaz (Elaziz -Elazığ-), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Şevket Ödül (Kırklareli), Fuat Gökbudak (Konya), Ali Rana Tarhan (Samsun) ve Ali Şefik Başman (Trabzon)'dır.

4.2.3.16. Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu

Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on yedi milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Yusuf Ziya İsfendiyaroğlu (Çankırı), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), Ahmet Hazım Börekçi (Kırşehir), Mustafa Ulusan (Konya) ve Ragıp Soysal (Kütahya)'dır.

4.2.3.17. Millî Savunma Komisyonu

Millî Savunma Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi dokuz milletvekili tespit edilmiştir.

Millî Savunma Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Esat Sagay (Bursa), Naci Eldeniz (Cebel-i Bereket -Osmaniye-), Mehmet Naki Yücekök (Elaziz -Elazığ-), İsmail Besim Ardağut (Eskişehir), Faik Permek (Kars), Halil İbrahim Nakipoğlu -Kazım Hüsnü Bey- (Konya), Recep Peker (Kütahya) ve Ahmet Şevket Akyazı (Ordu)'dır.

4.2.3.18. Muvakkat (Geçici) Memurin Komisyonu

Muvakkat (Geçici) Memurin Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on iki milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Muvakkat (Geçici) Memurin Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Nafi Atuf Kansu (Erzurum), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Ali Rıza Erten (Mardin), Ahmet Hamdi Yalman (Ordu), Ali Rana Tarhan (Samsun) ve Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sivas)'dur.

4.2.3.19. Muvakkat (Geçici) Harf Komisyonu

Bilindiği üzere 1 Kasım 1928 tarihinden Latin harfleri yeni Türk alfabesi olarak kabul edilmiştir. Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında Kanun olarak adlandırılan 1353 numaralı kanundur. 3 Kasım 1928 günü 1030 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Dönmez, 2011, s. 55). Kanun bu tarihte kabul edilmekle birlikte, ilk adım Ağustos 1927'de TBMM'de Başkan Yardımcısı Hasan Bey'in Latin harflerinin alınmasının uygun olacağını basın açıklamasıyla atılır. Bu adımın ardından konu yine basında tartışılmaya başlanır (Avcı, 2013, s. 48). Geçici harf komisyonu 1 Kasım 1928'de kabul edilen kanunun teklifinin görüşülmesi için oluşturulmuş geçici komisyondur.

Muvakkat (Geçici) Harf Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on altı milletvekili tespit edilmiştir.

Muvakkat (Geçici) Harf Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Naci Eldeniz (Cebel-i Bereket -Osmaniye-), Ahmet Fikri Tüzer (Erzurum), Saffet Arıkan (Erzincan), Hakkı Tarık Us (Giresun), Mustafa Fevzi Sarhan (Manisa), Ali Rana Tarhan (Samsun) ve Ethem Tuncay (Samsun)'dır.

4.2.3.20. Nafia (Bayındırlık) Komisyonu

Nafia (Bayındırlık) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Nafia (Bayındırlık) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İlyas Sami Muş (Bitlis) ve Ethem Tuncay (Samsun)'dır.

4.2.3.21. Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonu

Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonu seçimlere katılıp milletvekili olan adayların seçim mazbatalarını incelemek için kurulmuş komisyondur. Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi altı milletvekili tespit edilmiştir.

Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on bir milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Besim Atalay (Aksaray), Reşit Galip (Aydın), İlyas Sami Muş (Bitlis), Necip Asım Yazıksız (Erzurum), Hakkı Tarık Us (Giresun), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Mehmet Naim Onat (Konya), Musa Kazım Onar (Konya), Halil Hulki Ayrım -Aydın- (Siirt) ve Necmettin Sadık Sadak (Sivas)'tır.

4.2.3.22. Sıhhiye (Sağlık) Komisyonu

Sıhhiye (Sağlık) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Sıhhiye (Sağlık) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Reşit Galip (Aydın), Refik Güran (Bursa), Ahmet Fikri Tüzer (Erzurum), İsmail Besim Ardağut (Eskişehir) ve Hüseyin Hüsnü Sarı (Tokat)'dır

4.2.3.23. Tarım Komisyonu

Tarım Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam altı milletvekili tespit edilmiştir.

Tarım Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Rıza Erten (Mardin) ve Mehmet Yaşar Özey (Manisa)'dır.

4.2.3.24. Ticaret Komisyonu

Ticaret Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Ticaret Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) ve Hüsni Kortel (Zonguldak)'tır.

4.2.3.25. Ziraat Komisyonu

Ziraat Komisyonunda üçüncü dönemin başladığı 1 Kasım 1927'den dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam sekiz milletvekili tespit edilmiştir.

Ziraat Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Emin Aslan Tokat (Denizli), Mehmet Nuri Ural (Mardin), Salih Süreyya Genççağa (Tokat) ve Tahsin Çoşkan (Yozgat)'dır.

4.2.3.26. Yavuz Zırlısı Hakkında Soruşturma Komisyonu

1927'nin sonlarına doğru Bahriye Vekili Topçu İhsan (Eryavuz) Bey'in adının karıştığı Havuz – Yavuz yolsuzluğu ortaya çıktı (Demirel, 2013, s. 106). Malatya Milletvekili o dönem Başvekil olan İsmet İnönü'nün önerisi ile bir soruşturma komisyonu oluşturuldu. Kurulan meclis soruşturma komisyonu iddiaları haklı bularak Bahriye Vekili İhsan Bey'in yanı sıra şirket ortağı Dr. Fikret Bey'in dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ve Yüce Divan'da

yargılanmasına karar verdi (Demirel, 2013, s. 106 - 107). Bu yargılama, cumhuriyet tarihinin ilk yüce divan yargılaması (Öztürk, Türk Parlamento Tarihi TBMM - III. Dönem 1927 - 1931, 1990, s. 249) olmuştur.

Burada bahse konu olan Yavuz Zırhlısı Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşına da girmesine neden olan SMS Goeben'dir. Güvenç (2011, s. 1) "Osmanlıların Dretnot Düşleri adlı kitabının giriş bölümünde Yavuz Zırhlısı için "Neredeyse Bütün Kötülüklerin Anası" başlığıyla yer vermektedir. Bu duruma geminin Osmanlı'nın 1. Dünya Savaşına girmesine sebep olması gösterilmektedir. Benzer bir durumda Yavuz – Havuz davasının ortaya çıkmasıyla da görülmüştür. Bu olayla da Amiral Afif Büyüktuğrul'dan aktardığına göre yine başımızı belaya sokmuş bir geni olarak nitelemektedir.

Yavuz Zırhlısı Hakkında Soruşturma Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği üçüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz dört milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır. Yavuz Zırhlısı Hakkında Soruşturma Komisyonu otuz dört üye ile bu dönem içerisinde en fazla üyeye sahip komisyon olmuştur.

Yavuz Zırhlısı Hakkında Soruşturma Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Saki Derin (Antalya), Asım Us (Artvin), İlyas Sami Muş (Bitlis), Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul), Yusuf Akçora (İstanbul), Mustafa Fevzi Sarhan (Manisa), Ahmet Ağaoğlu (Kars) ve Musa Kazım Onar (Konya)'dır.

4.2.4. TBMM IV. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Bu kısımda yer alan komisyonların genel üye sayıları Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu ile birlikte Fahri Çoker tarafından hazırlanan "Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem 1931 – 1935 II. Cilt IV. Dönem Milletvekillerinin Özgeçmişleri" kitabındaki özgeçmişler dikkate alınarak hesaplanmıştır.

4.2.4.1. Adalet Komisyonu

Adalet Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi beş milletvekili tespit edilmiştir.

Adalet Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Yusuf Ziya Özer (Eskişehir), Nazım Poroy (Tokat), Salah Yargı (Kocaeli) ve Mustafa Fevzi Sarhan (Manisa)'dır.

4.2.4.2. Anayasa Komisyonu

Anayasa Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi iki milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Anayasa Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Asım Us (Artvin), Memduh Şevket Esendal (Elazığ), Hakkı Tarık Us (Giresun), Muhittin Akyüz (Kars), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) ve Celal Sahir Erozan (Zonguldak)'dır.

4.2.4.3. Bayındırlık Komisyonu

Bayındırlık Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi bir milletvekili tespit edilmiştir.

Bayındırlık Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta) ve Ethem Tuncay (Samsun)'dır.

4.2.4.4. Belediye Kanunu İnceleme Komisyonu

Belediye Kanunu İnceleme Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Belediye Kanunu İnceleme Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Talat Onay (Çankırı), Emin Aslan Tokat (Denizli), Alaettin Cemil Topçubaşı (İstanbul), Serdar Tanrısever (Kırşehir), Ahmet Uluçay (Niğde), Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu) ve Ali Behçet Günay (Urfa)'dır.

4.2.4.5. Bütçe Komisyonu

Bütçe Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz dört milletvekili tespit edilmiştir.

Bütçe Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Mehmet Nuri Conker (Gaziantep), Ali Rana Tarhan (İstanbul), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Nahit Kerven (Kırklareli), Şevket Ödül (Kırklareli), Ali Muzaffer Göker (Konya), Kemal Zaim Sunel (Konya), Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey) (Konya), Reşat Muhlis Erkmen (Kütahya), Turgut Türkoğlu (Manisa), Rasim Başara (Sivas) ve Salih Süreyya Gençaga (Tokat)'dır.

4.2.4.6. Dış İşleri Komisyonu

Dış İşleri Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on yedi milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Dış İşleri Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Zeki Mesut Alsan (Diyarbakır), Fazıl Ahmet Aykaç (Elazığ), Saffet Arıkan (Erzincan), Şükrü Saracoğlu (İzmir), Yakup Kadri Karaosmanoğlu (Manisa), Necmettin Sadık Sadak (Sivas) ve Yahya Kemal Beyatlı (Yozgat)'dır.

4.2.4.7. Dilekçe Komisyonu

Dilekçe Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz milletvekili tespit edilmiştir.

Dilekçe Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Nafiz Dumlu (Erzurum), Mustafa Fehmi Gerçek (Bursa), Hafız Mehmet Şahin (Gaziantep), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Hasan Fehmi Tümerkan (Kastamonu), Mehmet Atıf Tüzün (Rize), Halil Hulki Ayrım -Aydın- (Siirt), Süleyman Sırrı Gedik (Trabzon) ve Ahmet Cevdet Taflıoğlu (Yozgat)'dur.

4.2.4.8. Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonu

Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi sekiz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Mehmet Rifat Ünür (Çankırı), Osman Coşkun (Kayseri), Ahmet Hazım Börekçi (Kırşehir), Ali Rıza Erten (Mardin) ve Ahmet Sungur (Yozgat)'dur.

4.2.4.9. Gümrük – Tekel Komisyonu

Gümrük – Tekel Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi bir milletvekili tespit edilmiştir.

Gümrük – Tekel Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Rüştü Egel (Bursa), Serdar Tanrıseven (Kırşehir), Ali Dikmen (Kocaeli), Mehmet Naki Yücekök (Muş) ve Ahmet Şevket Akyazı (Ordu)'dır.

4.2.4.10. İç İşleri Komisyonu

İç İşleri Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İç İşleri Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Münif Yeğenağa (Adana), İzzet Ulvi Aykurt (Afyonkarahisar), İsmail Hakkı Mumcu (Amasya), Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu), Mehmet Atıf Tüzün (Rize) ve Hüseyin Fatin Güvendiren (Trabzon)'dir.

4.2.4.11. İktisat Komisyonu

İktisat Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi yedi milletvekili tespit edilmiştir.

İktisat Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Yaşar Özey (Aksaray), Rasim Ferit Talay (Bursa), Mehmet Rüştü Egel (Bursa), Emin Aslan Tokat (Denizli), Alaettin Cemil Topçubaşı (İstanbul), Vasıf Dokuman (İstanbul), Yusuf Akçora (İstanbul), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Tahsin Çoşkan (Kastamonu), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya), Mehmet Nuri Ural (Maraş) ve Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop)'tir.

4.2.4.12. İş Kanunu'nu İnceleme Geçici Komisyonu

İş Kanunu İnceleme Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on sekiz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İş Kanunu'nu İnceleme Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hasan Ferit Güven (Mersin), Ahmet Uluçay (Niğde) ve Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu)'dür.

4.2.4.13. İskân Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu

İskân Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi milletvekili tespit edilmiştir.

İskân Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Rüştü Eysel (Bursa), Naci Eldeniz (Cebel-i Bereket), Ahmet Kemalettin Turan (Isparta), Vasıf Dokuman (İstanbul), Ömer Lütfi Kuntay (Kars), Mehmet Nuri Ural (Maraş), Hüseyin Fatin Güvendiren (Trabzon) ve Ali Behçet Günay (Urfa)'dır.

4.2.4.14. Kitaplık Komisyonu

Kitaplık Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yedi milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Kitaplık Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Besim Atalay (Aksaray), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir) ve Halil Ethem Eldem (İstanbul)'dır.

4.2.4.15. Maliye Komisyonu

Maliye Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi dokuz milletvekili tespit edilmiştir.

Maliye Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Ahmet Cevat Emre (Çanakkale), Ahmet Kemalettin Turan (Isparta), Ali Dikmen (Kocaeli), Şemsettin Günaltay (Sivas) ve Ali Behçet Günay (Urfa)'dır.

4.2.4.16. Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu

Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on bir milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Yusuf Ziya İsfendiyaroğlu (Çankırı), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), Ali Haydar Aksoy (Konya) ve Mustafa Ulsan (Konya)'dır.

4.2.4.17. Memurin Kanun Tasarısı İnceleme Geçici Komisyonu

Memurin Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on iki milletvekili tespit edilmiştir.

Memurin Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mithat Dağdemir (İstanbul), Süleyman Fikri Mutlu (Mersin) ve İsmail Hakkı Kılıçoğlu (Muş)'dur.

4.2.4.18. Millî Eğitim Komisyonu

Millî Eğitim Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Millî Eğitim Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Haydar Çerçel (Afyonkarahisar), İzzet Ulvi Aykurt (Afyonkarahisar), Ahmet Cevat Emre (Çanakkale), Ahmet Talat Onay (Çankırı), Nafi Atuf Kansu (Erzurum), Ahmet Kemalettin Turan (Isparta), Mehmet Naim Onat (Konya), Hasan Ferit Güven (Mersin), İsmail Hakkı Kılıçoğlu (Muş), Ahmet Hamdi Yalman (Ordu), İbrahim Alaettin Gövsa (Sinop), Şemsettin Günaltay (Sivas), Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sivas), Sadri Maksudi Arsal

(Şebinkarahisar), Mehmet Refet Ülgen (Urfa) ve Ahmet Cevdet Taflıoğlu (Yozgat)'dur.

4.2.4.19. Millî Savunma Komisyonu

Millî Savunma Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz bir milletvekili tespit edilmiştir.

Millî Savunma Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Naci Eldeniz (Cebelibereket), Muhittin Akyüz (Kars), Faik Permek (Kars), Recep Peker (Kütahya), Mehmet Naki Yücekök (Muş) ve Ahmet Fuat Bulca (Rize)'dir.

4.2.4.20. Muamele Vergisi Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu

Muamele Vergisi Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dört milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Muamele Vergisi Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Rüştü Egel (Bursa), Yusuf Ziya Özer (Eskişehir), Ahmet Kemalettin Turan (Isparta), Vasıf Dokuman (İstanbul) ve Ali Behçet Günay (Urfa)'dır.

4.2.4.21. Orman Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu

Orman Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on beş milletvekili tespit edilmiştir.

Orman Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İzzet Ulvi Aykurt

(Afyonkarahisar), Yusuf Ziya Özer (Eskişehir), Salah Yargı (Kocaeli) ve Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu)'dür.

4.2.4.22. Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu

Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi iki milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Reşit Galip (Aydın), Rasim Ferit Talay (Bursa), Refik Güran (Bursa), Mehmet Rüştü Egel (Bursa), Ahmet Fikri Tüzer (Erzurum), Necip Asım Yazıksız (Erzurum) ve Ahmet Uluçay (Niğde)'dir.

4.2.4.23. Tarım Komisyonu

Tarım Komisyonunda dördüncü dönemin başladığı 4 Mayıs 1931'den beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'e kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi iki milletvekili tespit edilmiştir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mehmet Yaşar Özey (Aksaray), Emin Aslan Tokat (Denizli), Mehmet Nafiz Dumlu (Erzurum), Mithat Dağdemir (İstanbul), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Ömer Lütfi Küntay (Kars), Ali Dikmen (Kocaeli), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya) ve Mehmet Nuri Ural (Maraş)'dır.

4.2.4.24. Vilayetler İdaresi (İl Özel İdaresi) Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu

Vilayetler İdaresi (İl Özel İdaresi) Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği dördüncü dönem boyunca farklı çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Vilayetler İdaresi (İl Özel İdaresi) Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile;

Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Süleyman Fikri Mutlu (Mersin), Ahmet Hamdi Yalman (Ordu), Abdürrahman Rahmi Katoğlu (Sivas) ve Mehmet Refet Ülgen (Urfa)'dir.

4.2.5. TBMM V. Dönem Meclis Komisyonlarında Görev Alan Öğretmen Milletvekilleri

Bu kısımda yer alan komisyonların genel üye sayıları Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu ile birlikte İhsan Güneş tarafından hazırlanan “Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem 1931 – 1935 II. Cilt Özgeçmişler” kitabındaki özgeçmişler dikkate alınarak hesaplanmıştır.

4.2.5.1. Adliye Komisyonu

Adliye Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi dokuz milletvekili tespit edilmiştir.

Adliye Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Fuat Sirmen (Erzurum), Ömer Asım Aksoy (Gaziantep), Salah Yargı (Kocaeli), Muhittin Baha Pars (Ordu) ve Fuat Gökbudak (Urfa)'tır.

4.2.5.2. Arzuhâl (Dilekçe) Komisyonu

Arzuhâl (Dilekçe) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam otuz beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Arzuhâl (Dilekçe) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İsmail Hakkı Mumcu (Amasya), Mustafa Fehmi Gerçek (Bursa), Şefik Türsan (Denizli), Hafız Mehmet Şahin (Gaziantep), Hafız İbrahim Demiralay (Isparta), Ömer Lütfi Küntay (Kars), Osman Nuri Koptagel (Malatya), Meliha Ulaş (Samsun), Halil Hulki Ayırım –Aydın- (Siirt) ve Süleyman Sırrı Gedik (Trabzon)'dir.

4.2.5.3. Bütçe Komisyonu

Bütçe Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk dört milletvekili tespit edilmiştir.

Bütçe Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Ziya Gevher Etili (Çanakkale), Fakihe Öymen (İstanbul), Tahsin Çoşkan (Kastamonu), Şevket Ödül (Kırklareli), Nahit Kerven (Kırklareli), Mehmet Naim Onat (Konya), Turgut Türkoğlu (Manisa), Ali Rıza Erten (Mardin), Ahmet Hamdi Yalman (Ordu), Rasim Başara (Sivas), Şemsettin Günaltay (Sivas) ve Salih Süreyya Genççağa (Tokat)'dır.

4.2.5.4. İç İşleri (Dâhiliye) Komisyonu

İç İşleri (Dâhiliye) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam otuz dokuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İç İşleri (Dâhiliye) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İzzet Ulvi Aykurt (Afyonkarahisar), Hüseyin Fatin Güvendiren (Bursa), Mehmet Atıf Tüzün (Çoruh -Artvin-), Ethem Tuncay (Samsun), Sabiha Görkey (Sivas) ve Ali Behçet Günay (Urfa)'dır.

4.2.5.5. Dış İşleri (Hariciye) Komisyonu

Dış İşleri (Hariciye) Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi beş milletvekili tespit edilmiştir.

Dış İşleri (Hariciye) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Asım Us (Çoruh -Artvin-), Zeki Mesut Alsan (Diyarbakir), Fazıl Ahmet Aykaç (Elazığ), Saffet Arıkan (Erzincan), Neşet Ömer İrdelp (İstanbul), Muhittin Akyüz (Kars), Şerif İlden (Kastamonu), Ali Muzaffer Göker (Konya), Yusuf Hikmet Bayur (Manisa), Necmettin Sadık Sadak (Sivas),

Yahya Kemal Beyatlı (Tekirdağ), Nazım Poroy (Tokat), Hasan Saka (Trabzon) ve Celal Sahir Erozan (Zonguldak)'dır.

4.2.5.6. Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonu

Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam yirmi üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İbrahim Necmi Dilmen (Burdur), Ahmet Cevat Emre (Çanakkale), Mehmet Rifat Ünür (Çankırı), Mehmet Nafiz Dumlu (Erzurum), Hasan Âli Yücel (İzmir), Nuri Tamaç (Kastamonu), Ahmet Hazım Börekçi (Kırşehir) ve Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu)'dür.

4.2.5.7. Gümrük – İnhisarlar (Tekel) Komisyonu

Gümrük – İnhisarlar (Tekel) Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi iki milletvekili tespit edilmiştir.

Gümrük – İnhisarlar (Tekel) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Nuri Göktepe (Aydın), Sabiha Gökçül Erbay (Balıkesir), Bahire Bediş Morova Aydılek (Konya), Ali Dikmen (Kocaeli) ve Mehmet Naki Yücekök (Muş)'tür.

4.2.5.8. İktisat Komisyonu

İktisat Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam otuz altı milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İktisat Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Hulusi Alataş (Aydın), Bekir Kaleli (Gaziantep), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya), Ahmet Besim Atalay (Kütahya), Rasim Ferit Talay

(Niğde), Fatma Esma Nayman (Seyhan -Adana-), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) ve Mehmet Refet Ülgen (Urfa)'dir.

4.2.5.9. İntihap (Seçim) Mazbatalarını Tetkik Komisyonu

İntihap (Seçim) Mazbatalarını Tetkik Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi dört milletvekili tespit edilmiştir.

İntihap (Seçim) Mazbatalarını Tetkik Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İzzet Ulvi Aykurt (Afyonkarahisar), Necip Asım Yazıksız (Erzurum), Ahmet Nuri Göktepe (Aydın), Sabiha Görkey (Sivas), Necmettin Sadık Sadak (Sivas) ve Faik Permek (Tokat)'tir.

4.2.5.10. Kitaplık (Kütüphane) Komisyonu

Kitaplık (Kütüphane) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Kitaplık (Kütüphane) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Besim Ömer Akalın (Bilecik), Halil Ethem Eldem (İstanbul), Mihri Pektaş (Malatya) ve Galip Üstün (Sinop)'dür.

4.2.5.11. Millî Eğitim (Maarif) Komisyonu

Millî Eğitim (Maarif) Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi üç milletvekili tespit edilmiştir.

Millî Eğitim (Maarif) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ali Haydar Çerçel (Afyonkarahisar), İzzet Ulvi Aykurt (Afyonkarahisar), Türkan Örs Baştuğ (Antalya), İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Tevfik Bilge (Diyarbakır), Osman Hikmet Işık (Erzincan), Nafi Atuf Kansu (Erzurum), Hakkı Tarık Us (Giresun), Ahmet Talat Onay (Giresun), Sadri

Maksudi Aarsal (Giresun), Hasan Âli Yücel (İzmir), Kazım Nami Duru (Manisa), Ahmet Hamdi Yalman (Ordu), Ali Canip Yöntem (Ordu), Selim Sırrı Tarcan (Ordu), Seniha Hızal (Trabzon) ve Mehmet Refet Ülgen (Urfa)'dır.

4.2.5.12. Maliye Komisyonu

Maliye Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam otuz bir milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Maliye Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan sekiz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mithat Denli (Bolu), İlyas Sami Muş (Çoruh -Artvin-), Huriye Öñiz Baha (Diyarbakır), Ahmet Kemalettin Turan -Kemal Turan Ünal- (Isparta), Ömer Lütfi Küñtay (Kars), Ali Dikmen (Kocaeli), Fatma Esmâ Nayman (Seyhan -Adana-), Süleyman Necati Güñeri (Zonguldak)'dir.

4.2.5.13. Meclis Hesaplarının Tetkik Komisyonu

Meclis Hesaplarını Tetkik Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on iki milletvekili tespit edilmiştir.

Meclis Hesaplarını Tetkik Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Esat Sagay (Bursa), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), Mustafa Ulsan (Konya) ve İsmail Hakkı Kılıçoğlu (Muş)'dur.

4.2.5.14. Millî Müdafaa (Savunma) Komisyonu

Millî Müdafaa (Savunma) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam otuz üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Millî Müdafaa (Savunma) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Celal Mengilibörü (Antalya), Cemal Esener (Balıkesir), Asım Us (Çoruh -Artvin-), Bekir Kaleli (Gaziantep), Şükrü Naili

Gökberk (İstanbul), Muhittin Akyüz (Kars), Osman Nuri Koptagel (Malatya), Kazım Nami Duru (Manisa) ve Hüseyin Rahmi Apak (Tekirdağ)'tır.

4.2.5.15. Nafia (Bayındırlık) Komisyonu

Nafia (Bayındırlık) Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi dört milletvekili tespit edilmiştir.

Nafia (Bayındırlık) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar), Necip Asım Yazıksız (Erzurum), Hüseyin Hüsnü Özdamar (Isparta), Süleyman Fikri Mutlu (İçel -Mersin-), Veled Çelebi İzbudak (Kastamonu), Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri) ve Ethem Tuncay (Samsun)'dır.

4.2.5.16. Sıhhat ve İctimaî Muavenet (Sağlık ve Sosyal Yardım) Komisyonu

Sıhhat ve İctimaî Muavenet (Sağlık ve Sosyal Yardım) Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam yirmi bir milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Sıhhat ve İctimaî Muavenet (Sağlık ve Sosyal Yardım) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan dokuz milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hasan Vasıf Somyürek (Balıkesir), Hüsamettin Kural (Bayazıt -Ağrı-), Refik Güran (Bursa), Fazıl Nazmi Örkün (Çankırı), Ahmet Fikri Tüzer (Erzurum), Osman Nuri Birgi (Kocaeli), Şekip Ahmet Ediz (Kütahya), Ahmet Uluçay (Niğde) ve Samoel Abravaya Marmaralı (Niğde)'dir.

4.2.5.17. Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) Komisyonu

Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam yirmi sekiz milletvekili tespit edilmiştir.

Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Fuat Bulca (Çoruh - Artvin-), Yusuf Ziya Özer (Eskişehir), Refik Saydam (İstanbul), Recep Peker (Kütahya), Reşat Muhlis Erkmen (Kütahya), Ahmet İhsan Tokgöz (Ordu) ve Şemsettin Günaltay (Sivas)'dır.

Teşkilatı Esasiye komisyonu 3 Şubat 1937 tarih, 2 Karar nolu Teşkilatı Esasiye Mazbataları ile Türkiye Büyük Millet Meclisine İsmet İnönü ve 153 arkadaşının, Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun 2, 44, 47, 48, 49, 50, 61, 74 ve 75. maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifini vermişlerdir. Yapılan görüşmeler sonucunda bu teklifin 2. maddesiyle Atatürk'ün Laiklik ilkesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer almıştı.

4.2.5.18. Ziraat Komisyonu

Ziraat Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam otuz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Ziraat Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Ahmet Nuri Göktepe (Aydın), Mithat Dağdemir (Bolu), Emin Aslan Tokat(d) (Denizli), Osman Hikmet Işık (Erzincan), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Mehmet Yaşar Özey (Manisa) ve Mehmet Nuri Ural (Maraş)'dır.

4.2.5.19. Belediye Kanunu ve Belediye Kanununa Ek Kanun Lâyihası Müzakeresi Geçici Komisyonu³⁵

Belediye Kanunu ve Belediye Kanununa Ek Kanun Lâyihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz milletvekili tespit edilmiştir.

Belediye Kanunu ve Belediye Kanununa Ek Kanun Lâyihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on bir

³⁵ Bu bölümde Belediye Kanunu Geçici Komisyonu ile Belediye Kanununa Ek Kanun Layihasını Müzakere Geçici Komisyonu birlikte verilmiştir.

milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Türkan Örs Baştuğ (Antalya), Hasan Vasıf Somyürek (Balıkesir), Hüseyin Fatin Güvendiren (Bursa), Fuat Sirmen (Erzurum), Bekir Kaleli (Gaziantep), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya), Süleyman Fikri Mutlu (İçel - Mersin-), Kazım Nami Duru (Manisa), Mehmet Nuri Ural (Maraş), Rasim Ferit Talay (Niğde) ve Seniha Hızal (Trabzon)'dır.

4.2.5.20. İş Kanunu Layihası ve İş Kanunu'na Ek Kanun Layihasını Müzakeresi Geçici Komisyonu³⁶

İş Kanunu Lâyihası ve İş Kanunu'na Ek Kanun Lâyihasını Müzakeresi Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam kırk üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İş Kanunu Lâyihası ve İş Kanunu'na Ek Kanun Lâyihasını Müzakeresi Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on altı milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Türkan Örs Baştuğ (Antalya), Hasan Vasıf Somyürek (Balıkesir), Mustafa Şeref Özkan (Burdur), Refik Güran (Bursa), Asım Us (Çoruh -Artvin-), Huriye Öniz Baha (Diyarbakır), Sadri Maksudi Arsal (Giresun), Osman Hikmet Işık (Erzincan), Fuat Sirmen (Erzurum), Ömer Lütfi Küntay (Kars), Ali Dikmen (Kocaeli), Ali Rıza Erten (Mardin), Rasim Ferit Talay (Niğde), Ahmet Uluçay (Niğde), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) ve Nazım Poroy (Tokat)'dur.

4.2.5.21. Orman Kanunu Geçici Komisyonu

Orman Kanunu Geçici Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam kırk yedi milletvekili tespit edilmiştir.

Orman Kanunu Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu olan on beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Celal Mengilibörü (Antalya), Cemal Esener (Balıkesir), Mithat Dağdemir (Bolu), Mehmet Atıf Tüzün (Çoruh -Artvin-),

³⁶ Bu bölümde İş Kanunu Layihası Geçici Komisyonu ile İş Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonu birlikte verilmiştir.

Huriye Öniz Baha (Diyarbakır), Fuat Sirmen (Erzurum), Ömer Lütfi Küntay (Kars), Tahsin Çoşkan (Kastamonu), Şevket Ödül (Kırklareli), Nahit Kerven (Kırklareli), Ahmet Hamdi Dikmen (Konya), Turgut Türkoğlu (Manisa), Ali Rıza Erten (Mardin), Ethem Tuncay (Samsun) ve Rasim Başara (Sivas)'dır.

4.2.5.22. Kayseri – Eskişehir Tayyare Fabrikalarına Mütedavil Sermaye Verilmesi Geçici Komisyonu

Kayseri – Eskişehir Tayyare Fabrikalarına Mütedavil Sermaye Verilmesi Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam on üç milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Kayseri – Eskişehir Tayyare Fabrikalarına Mütedavil Sermaye Verilmesi Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Cemal Esener (Balıkesir), Huriye Öniz Baha (Diyarbakır), Kazım Nami Duru (Manisa) ve Ali Rıza Erten (Mardin)'dir.

4.2.5.23. Vilayetler Hususi İdareleri Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonu

Vilayetler Hususi İdareleri Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam otuz yedi milletvekili tespit edilmiştir.

Vilayetler Hususi İdareleri Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu yedi milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hasan Vasıf Somyürek (Balıkesir), Osman Hikmet Işık (Erzincan), Bekir Kaleli (Gaziantep), Ahmet Talat Onay (Giresun), Hasan Âli Yücel (İzmir), Süleyman Fikri Mutlu (İçel -Mersin-) ve Şevket Ödül (Kırklareli)'dür.

4.2.5.24. İzmir Vilayeti Turistik Yollarının İnşası Hakkındaki Kanunu Müzakere Geçici Komisyonu

İzmir Vilayeti Turistik Yollarının İnşası Hakkındaki Kanunu Müzakere Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam on dört milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İzmir Vilayeti Turistik Yollarının İnşası Hakkındaki Kanunu Müzakere Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu dört milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Huriye Öniz Baha (Diyarbakır), Bekir Kaleli (Gaziantep), Şevket Ödül (Kırklareli) ve Turgut Türkoğlu (Manisa)'dur.

4.2.5.25. Spor Teşkilatı Kanunu Komisyonu

Spor Teşkilatı Kanunu Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on dört milletvekili tespit edilmiştir.

Spor Teşkilatı Kanunu Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Osman Hikmet Işık (Erzincan), Hüseyin Rahmi Apak (Tekirdağ) ve Seniha Hızal (Trabzon)'dır.

4.2.5.26. Memurin Kanunu Komisyonu

Memurin Kanunu Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam elli sekiz milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Memurin Kanunu Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu on beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İzzet Ulvi Aykurt (Afyonkarahisar), Mithat Dağdemir (Bolu), Mehmet Atıf Tüzün (Çoruh -Artvin-), Emin Aslan Tokat(d) (Denizli), Osman Hikmet Işık (Erzincan), Bekir Kaleli (Gaziantep), Ahmet Talat Onay (Giresun), Süleyman Fikri Mutlu (İçel -Mersin-), Neşet Ömer İrdelp (İstanbul), Şerif İliden (Kastamonu), Yusuf Hikmet Bayur (Manisa), Ahmet Uluçay (Niğde),

Ali Canip Yöntem (Ordu), Mehmet Refet Ülgen (Urfa) ve Ali Behçet Günay (Urfa)'dır.

4.2.5.27. İktisadi Teşekküllerin Teşkilatı ile Murakabeleri Hakkındaki Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonu

Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilâtı ile İdare ve Murakabeleri Hakkında Kanun 17 Haziran 1938 tarihinde kanul edilmiş ve 4 Temmuz 1938'de Resmi Gazete'de (TC Resmi Gazete, 1938) yayınlanmıştır. Bu Kanun layihasını müzakere etmek için kurulan geçici komisyondur.

İktisadi Teşekküllerin Teşkilatı ile Murakabeleri Hakkındaki Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on bir milletvekili tespit edilmiştir.

İktisadi Teşekküllerin Teşkilatı ile Murakabeleri Hakkındaki Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu beş milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Fuat Sirmen (Erzurum), Mustafa Rahmi Köken (İzmir), Salah Yargı (Kocaeli), Kazım Nami Duru (Manisa) ve Fuat Gökbudak (Urfa)'dır.

4.2.5.28. İskân Kanunu ve İskân Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonu

İskân Kanunu 14 Haziran 1934'te kabul edilmiş ve Resmi Gazete'de (TC Resmi Gazete, 1934) 21 Haziran 1934'te yayınlanmıştır. Dördüncü dönemde kabul edilen bu kanunu ve bu kanuna ek kanun layihasını müzakere etmek için kurulan geçici komisyondur.

İskân Kanunu ve İskân Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam otuz beş milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

İskân Kanunu ve İskân Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakeresi Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu on üç milletvekilinin

görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Hüsamettin Kural (Bayazıt -Ağrı-), Hüseyin Fatin Güvendiren (Bursa), Mehmet Atıf Tüzün (Çoruh -Artvin-), Asım Us (Çoruh -Artvin-), İlyas Sami Muş (Çoruh -Artvin-), Emin Aslan Tokat(d) (Denizli), Bekir Kaleli (Gaziantep), Muhittin Akyüz (Kars), Şerif İliden (Kastamonu), Kazım Nami Duru (Manisa), Mehmet Nuri Ural (Maraş), Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop) ve Nazım Poroy³⁷ (Tokat)'dur.

4.2.5.29. Kara Avcılığı Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonu

5 Mayıs 197'de kabul edilen ve 13 Mayıs 1937 ve 3606 sayılı Resmi Gazete'de (TC Resmi Gazete, 1937) yayınlayan Kara Avcılığı Kanunu'na ek kanun layihasını müzakere etmek için oluşturulan geçici komisyondur.

Kara Avcılığı Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on iki milletvekili tespit edilmiştir.

Kara Avcılığı Kanununa Ek Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu üç milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Mithat Dağdemir (Bolu), Sabiha Görkey (Sivas) ve Fuat Gökbudak (Urfa)'tır.

4.2.5.30. Belediyede Çalışan Baytarların Muamelelerine Dair Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonu

Resmi Gazete'de yayınlanan "Umumi muvazeneden maaş veya ücret alan baytarların mahalli idare ve belediye baytarlık işlerini de görebileceklerine dair kanun" 1. maddesinde "Umumî muvazeneden maaş veya ücret alan baytarlar, Ziraat Vekâletinin muvafakati şartı ile, mahallî idare ve belediyelerin baytarı işlerini de görebilirler. Bu hizmetlerinden dolayı kendilerine mahallî idare ve belediyelerce ayrıca bir ücret verilir" (TC Resmi Gazete, Türkiye Cumhuriyet Resmi Gazete, 1936) denilmektedir. Belediyelerde Çalışan Baytarların

³⁷ Nazım Poroy bu komisyonların yanında Pasaport Kanunu müzakere etmek için kurulan geçici komisyonda da görev almıştır.

Muamelelerine Dair Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonu bu kanunun görüşülmesi için kurulmuş komisyondur.

Belediyelerde Çalışan Baytarların Muamelelerine Dair Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonunda meclisin çalışmalarına devam ettiği beşinci dönem boyunca farklı çalışma yıllarında, sürelerde ve farklı görevlerde toplam on altı milletvekili komisyon üyesi olarak görev yapmıştır.

Belediyelerde Çalışan Baytarların Muamelelerine Dair Kanun Layihası Müzakere Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; Süleyman Fikri Mutlu (İçel -Mersin-) ve Seniha Hızal³⁸ (Trabzon)'dır.

4.2.5.31. Halk Bankası ve Halk Sandıklarının Sermayelerinin Müzakeresi Geçici Komisyonu

Halk Bankası ve Halk Sandıkları küçük üreticinin kredi taleplerini karşılarken, onu yüksek faizli tefeciden esirgemek için kurulmaktadır. Halk Bankası 1933'te yasalaşır. Fakat gerçekten kurulması 1938'in ortalarına kadar ertelenir (Kuruç, 1993, s. 70). Halk Bankası ve Halk Sandıklarının Sermayelerinin Müzakeresi Geçici Komisyonu bu süreç içerisinde oluşturulmuş bir komisyondur.

Halk Bankası ve Halk Sandıklarının Sermayelerinin Müzakeresi Geçici Komisyonunda beşinci dönemin başladığı 1 Mart 1935'ten altıncı dönemin başladığı 3 Nisan 1939'a kadar çeşitli çalışma yıllarında ve sürelerde toplam on bir milletvekili tespit edilmiştir.

Halk Bankası ve Halk Sandıklarının Sermayelerinin Müzakeresi Geçici Komisyonunda, bu dönemde araştırmamıza konu iki milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekilleri seçim bölgelerine göre sırası ile; İlyas Sami Muş (Çoruh -Artvin-) ve Ali Behçet Günay (Urfa)'dır.

³⁸ Seniha Hızal bu komisyonların yanında Afyonkarahisar-Karakuyu Demiryolu hususi kanun layihası geçici komisyonunda da çalışmıştır.

Tablo 27: TBMM İlk Beş Döneminde Öğretmen Kökenli Milletvekillerinin Görev Aldıkları Komisyonlar ve Bu Komisyonlardaki Bulunma Oranları

		I. Dönem 1920 - 1923			II. Dönem 1923 - 1927			III. Dönem 1927 - 1931			IV. Dönem 1931 - 1935			V. Dönem 1935 - 1939			Toplam 1920- 1939		
		Toplam Üye	Öğretmen Üye	Oran	Toplam Üye	Öğretmen Üye	Oran	Toplam Üye	Öğretmen Üye	Oran	Toplam Üye	Öğretmen Üye	Oran	Toplam Üye	Öğretmen Üye	Oran	Toplam Üye	Öğretmen Üye	Oran
1	Adalet Komisyonu	49	13	27				14	2	14	25	4	16				88	19	22
2	Adliye Komisyonu				32	8	25	11	2	18				29	5	17	72	15	21
3	Anayasa (Teşkilatı Esasi) Komisyonu	54	20	37	43	10	23	21	7	33	22	6	27	28	7	25	168	50	30
4	Bahriye Komisyonu							10	1	10							10	1	10
5	Belediyelerde Çalışan Baytarların Muamelelerine Dair Komisyon													16	2	13	16	2	13
6	Belediye Kanunu İnceleme Komisyonu										20	7	35	30	11	37	50	18	36
7	Bütçe Komisyonu	63	19	30				32	8	25	34	13	38	44	13	30	173	53	31
8	Damga Kanunu'nun Değiştirilmesi							11	1	9							11	1	9

	Konusunda Karma Komisyon																		
9	Dilekçe (İstida) Komisyonu	42	9	21	44	5	11	32	8	25	30	9	30	35	10	29	183	41	22
10	Divanı Muhasebat (Sayıştay) Komisyonu	12	1	8	20	4	20	23	4	17	28	6	21	23	8	35	106	23	22
11	Dış İşleri Komisyonu	61	16	26	43	5	12	21	6	29	17	7	41	25	13	52	167	47	28
12	Gümrük – Tekel Komisyonu										21	5	24	22	5	23	43	10	23
13	Halk Bankası ve Halk Sandıklarının Sermayelerinin Komisyonu													11	2	18	11	2	18
14	Hayvan Sağlığı Zabıtası Geçici Komisyonu							9	5	56							9	5	56
15	İç İşleri Komisyonu	53	12	23	41	8	20	30	6	20	33	6	18	36	7	19	193	39	20
16	İç Tüzük Komisyonu (Nizamname-i Dâhili)	30	7	23	54	14	26										84	21	25
17	İktisadi Teşekküllerin Teşkilatı ile Murakabeleri Geçici Komisyonu													11	5	45	11	5	45
18	İktisat Komisyonu	55	9	16	26	3	12	29	11	38	27	12	44	36	8	22	173	43	25
19	İmar ve İskân Komiyonu				39	6	15										39	6	15

20	İrşad Komisyonu	58	23	40	38	17	45										96	39	42
21	İskân Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu										20	8	40	35	13	37	55	21	38
22	İş Kanunu'nu İnceleme Geçici Komisyonu										18	3	17	43	16	37	61	19	31
23	İzmir Vilayeti Turistik Yollarının İnşası Kanunu Komisyonu													14	4	29	14	4	29
24	Kara Avcılığı Kanununa Ek Kanun Layihası Komisyonu													12	3	25	12	3	25
25	Kayseri – Eskişehir Tayyare Fabrikalarına Mütedavil Sermaye Verilmesi Komisyonu													13	4	31	13	4	31
26	Kütüphane (Kitaplık) Komisyonu	5	2	40	9	5	56	9	5	56	7	3	43	5	4	80	35	19	54
27	Maarif (Millî Eğitim) Komisyonu	45	29	64	32	22	69	19	19	100	19	16	84	23	17	74	138	103	75
28	Maaliye Komisyonu	6	1	17				29	7	24	29	6	21	31	8	26	95	22	23
29	Mali Kanunlar (Kavanin-i Maliye) Komisyonu	45	5	11	52	12	23										97	17	18
30	Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonu (Tetkik-i Hesabat)				15	4	27	17	5	29	11	4	36	12	4	33	55	17	31

31	Millî Savunma Komisyonu (Müdafa-i Milliye)	51	6	12	30	4	13	29	8	28	31	6	19	33	9	27	174	33	19
32	Muvakkat (Geçici) Memurin - Muhakematı- Komisyonu				43	21	49	12	7	58	12	3	25	58	15	26	125	46	37
33	Muvakkat (Geçici) Harf Komisyonu							16	9	56							16	9	56
34	Muamele Vergisi Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu										14	5	36				14	5	36
35	Muvazene-i Maliye Komisyonu				22	11	50										22	11	50
36	Mübadele Komisyonu				39	5	13										39	5	13
37	Nafia (Bayındırlık) Komisyonu (İmar ve İskân)	43	6	14	36	8	22	23	2	9	21	3	14	24	7	29	147	26	18
38	Orman ve Madenler Komisyonu	14	2	14													14	2	14
39	Orman Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu										15	4	27	47	15	32	62	19	31
40	Program Komisyonu	7	1	14													7	1	14
41	PTT Komisyonu (Posta ve Telgraf)	35	8	23	50	5	10										85	13	15
42	Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonu (Muavenat-ı İçtimaiye)	23	5	22	35	5	14				21	7	33	21	9	43	100	26	26

43	Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonu							26	11	42				24	6	25	50	17	34
44	Sıhhiye (Sağlık) Komisyonu				35	7	20	19	5	26							54	12	22
45	Şer'iyeye (Diyanet İşleri) ve Evkaf Komisyonu	43	28	65	38	14	37										81	42	52
46	Spor Teşkilatı Kanunu Komisyonu													14	3	21	14	3	21
47	Tapu ve Kadastro (Defter-i Hâkânî) Komisyonu	37	8	22	19	4	21										56	12	20
48	Tarım Komisyonu							6	2	33	22	9	41				28	11	39
49	Tasarı (Layihâ) Komisyonu	42	10	24	43	7	16										85	17	20
50	Ticaret Komisyonu				33	9	27	15	3	20							48	12	25
51	Tutanakları İnceleme Komisyonu	1	1	100													1	1	100
52	Tütün ve Sigara Kâğıdı İnhisarı (Tekel) Layihası Tetkik Komisyonu				15	3	20										15	3	20
53	Umuru Divaniye Komisyonu				4	1	25										4	1	25
54	Umuru Tasarrufiye Komisyonu				34	12	35										34	12	35

55	Yanık Yerler Komisyonu				9	2	22										9	2	22
56	Yavuz Zırlıslı Hakkında Soruşturma Komisyonu							34	8	24							34	8	24
57	Vilayetler İdaresi Kanun Tasarısını İnceleme Geçici Komisyonu										15	5	33	37	7	19	52	12	23
58	Ziraat Komisyonu				36	5	14	8	4	50				30	7	23	74	16	22
	Toplam	874	237	27	1009	246	24	505	156	31	512	157	31	822	247	30	3722	1043	28

4.3. IV. Bölümün Değerlendirmesi

1920 – 1939 yılları arasındaki TBMM’nin 5 döneminde 1 Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti, 4 İcra Vekilleri Heyeti ve 11 Hükûmet olmak üzere toplam 16 kez yürütme için hükûmet teşkil edilmiştir. Bunlardan Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti ile İcra Vekilleri Heyetleri 1920 – 1923 yılları arasını kapsayan I. dönemde kurulmuştur. Bilindiği üzere TBMM I. Dönem aynı zamanda meclis hükûmet rejiminin uygulandığı dönemdir.

Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti Mustafa Kemal Paşa başkanlığından 25 Nisan 1920 – 03 Mayıs 1920 tarihleri arasında görev yapmıştır. Bu süre içerisinde 2 Mayıs 1920 tarih ve 3 numaralı Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun çıkarılarak meclis hükûmet sistemi içerisinde bulunan icra vekillerinin seçilmesine yönelik kanun çıkarılmıştır.

Bu Kanun ardından TBMM içerisinde meclis hükûmet sistemi dâhilinde yürütme görevi için 4 icra vekilleri heyeti kurulmuştur. I. İcra Vekilleri Heyeti 3 Mayıs 1920 – 24 Ocak 1921 tarihleri arasında Mustafa Kemal Paşa’nın başkanlığında, II. İcra Vekilleri Heyeti 24 Ocak 1921 – 9 Temmuz 1922 tarihleri arasında Fevzi Paşa (Çakmak) başkanlığında, III. İcra Vekilleri Heyeti 12 Temmuz 1922 – 4 Ağustos 1923 tarihleri arasında Hüseyin Rauf Bey (Orbay) başkanlığında ve IV. İcra Vekilleri Heyeti 14 Ağustos 1923 – 27 Ekim 1923 tarihleri arasında Ali Fethi Bey (Okyar) başkanlığında görev yapmıştır.

TBMM I. Dönem meclis hükûmet sisteminin uygulandığı dönem olarak diğer dönemlerden farklı olması bakımından önemlidir. Bu dönemde meclis yasamayla birlikte yürütmeyi de elinde bulundurmuş ve bu faaliyetleri meclis içerisinde yaptığı seçimlerle oluşturduğu icra vekilleri heyetleri ile gerçekleştirmiştir.

Bu dönemde icra vekilleri heyetlerinin seçilmeleri sırasında Meclis’te tartışmalar ve fikir ayrılıkları oluşmuştur. Bu tartışmalar ve fikir ayrılıkları meclis içerisinde muhalefetin de ortaya çıkmasını sağlayan sebeplerdendir. Meclis I. Dönemin içerisinde Birinci ve İkinci grup olmak üzere iki farklı fraksiyona ayrılmıştır. I. Grup 1920 yılında Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Grubu

olarak kurulmuş, başkanlığı Mustafa Kemal Paşa yapmıştır. Muhalif kanatta yer alan II. Grup 1923 seçimleri sonucunda meclis dışında kalmıştır.

1923 seçimleri sonrası toplanan II. Dönem TBMM’de 4 farklı hükûmet kurulmuştur. 1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti olarak da adlandırılan bunlardan birincisi 30 Ekim 1923 – 6 Mart 1924 tarihleri arasında İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında görev yapmıştır. Aynı zamanda 1. İnönü Hükûmeti olarak da adlandırılmaktadır. 2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 06 Mart 1924 – 22 Kasım 1924 tarihleri arasında yine İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında görev yapmış ve yapmıştır. 2. İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 22 Kasım 1924 – 3 Mart 1925 tarihleri arasında Fethi Bey (Okyar) başkanlığında görev yapmıştır. Bu dönemde son olarak 4. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 03 Mart 1925 – 1 Kasım 1927 tarihleri arasında İspet Paşa (İnönü) başkanlığında 1927 seçimlerine kadar görev yapmıştır. 3. İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir.

1927 seçimleri sonrası toplanan III. Dönem TBMM’de 2 farklı hükûmet kurulmuştur. Bunlardan birincisi 5. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti olarak da adlandırılan 1 Kasım 1927 – 27 Eylül 1930 tarihleri arasında İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında görev yapan hükûmettir. İkincisi ise yine İsmet (İnönü) Paşa başkanlığında 27 Eylül 1930 – 5 Mayıs 1931 tarihleri arasında görev yapan 6. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetidir.

1931 seçimleri sonrası toplana IV. Dönem TBMM’de yalnızca bir hükûmet görev yapmış ve bu hükûmet V. Dönemin başlangıcına kadar çalışmalarına devam etmiştir. 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti olarak adlandırılan bu hükûmetin de başkanlığını İsmet Paşa (İnönü) yerine getirmiştir. 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti 5 Mayıs 1931 – 1 Mart 1935 tarihleri arasında görev yapmıştır.

1935 seçimleri sonrası toplanan V. Dönem TBMM’de 4 farklı hükûmet kurulmuştur. 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti olarak adlandırılan birincisi 1 Mart 1935 – 1 Kasım 1937 tarihleri arasında İsmet İnönü başkanlığında görev yapmıştır. Yedinci İnönü Hükûmeti olarak bilinmektedir. 9. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti olarak adlandırılan hükûmetin başkanlığı Celal Bayar yapmıştır. Birinci

Bayar Hükûmeti de denilen hükûmet 1 Kasım 1937 – 11 Kasım 1938 tarihleri arasında görev yapmıştır.

Bu tarihten sonra kurulan hükûmetler Atatürk'ün ölümü olan 10 Kasım 1938'den tarihinden sonra kurulan hükûmetlerdir. Bu dönemin üçüncü hükûmeti olan 10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti yine Celal Bayar başkanlığında görev yapmıştır. 11 Kasım 1938 – 25 Ocak 1939 tarihleri arasında görev yapan hükûmet ikinci Bayar Hükûmeti olarak da adlandırılmıştır. Çalışmamıza konu olan son hükûmet ise 1939 seçimlerine kadar 25 Ocak 1939 – 3 Nisan 1939 tarihleri arasında Refik Saydam başkanlığında görev yapmış ve birinci Saydam Hükûmeti olarak da adlandırılmıştır.

TBMM'nin açıldığı ilk yıl olan 1920'den Atatürk'ün ölümünden sonra seçimlerin yapıldığı ilk yıl olan 1939'a kadar TBMM içerisinde yürütme faaliyetlerini icra için biri Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti, dördü İcra Vekilleri Heyeti ve on biri Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti olmak üzere toplam 16 hükûmet kurulmuştur. Bu hükûmetlerden en kısa ömürlü olanı Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti (8 gün) geçici olması hasebiyle sayılmazsa en kısa ömürlü olanı 68 gün ile Birinci Saydam Hükûmeti olarak da adlandırılan 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'dir. Bu dönemdeki en uzun ömürlü hükûmet ise IV. Dönemin tamamı boyunca görev yapan altıncı İnönü Hükûmeti olarak da adlandırılan 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'dir. Bu hükûmetin görev süresi 1397 gün yani 46 ay 17 gün sürmüştür.

Meclis komisyonları kanun tekliflerinin oluşturulmasında ya da olgunlaştırılmasında önemli yere olan yasama unsurlarındandır. Komisyonlara gelen kanun teklifleri komisyonlarca incelenerek son şekillerini alırlar ve meclis genel kuruluna gönderilirler. Burada yapılan görüşmeler ve oylamalar sonucunda bu teklifler kabul edilip yasalaşır veya reddedilirler.

23 Nisan 1920 ile 3 Nisan 1939 yılları arasında geçen 19 yıllık süreç ve 5 çalışma döneminde çeşitli süre ve görevlerde öğretmen kökenli milletvekillerinin görev aldığı 58 komisyon tespit edilmiştir. Bu sayı bu zaman zarfı içerisinde sadece öğretmen kökenli milletvekillerinin görev aldığı komisyonların sayısıdır ki bu komisyonlardan başka komisyonlarda kurulmuştur.

Başvurulan kaynakta (Türk Parlamento Tarihi 1 – 5 Dönemler) bu 19 yıllık süreçte belirlenen komisyonlar içerisinde toplamda 3722 komisyon üyesi tespit edilmiş ve bunların 1043'ünün (% 28) öğretmen kökenli milletvekili olduğu görülmüştür.

Dönemlere bakıldığında ise I. dönemde 847 milletvekilinin 237'si (% 27), II. dönemde 1009 milletvekilinin 246'sı (% 24), III. dönemde 505 milletvekilinin 156'sı (% 31), IV. dönemde 512 milletvekilinin 157'si (% 31) ve V. dönemde 822 milletvekilinin 247'si (% 30) öğretmen kökenli milletvekillerinden oluşmuştur.

Sadece 1 komisyon üyesi tespit edilen 1. dönemdeki Tutanakları İnceleme Komisyonu ayrı tutulursa öğretmen milletvekilleri en fazla Maarif (Millî Eğitim) Komisyonunda görev almışlardır. Bu komisyonda görev alan 138 milletvekilinin 103'ü öğretmen kökenlidir ki bu da % 75'e tekabül etmektedir.

Bunun yanında bu süreç içerisinde öğretmen milletvekilleri en az Damga Kanunu'nun Değiştirilmesi Konusunda Karma Komisyonunda görev almışlardır. Bu komisyonda görev alan 11 milletvekilinin sadece 1'i öğretmen kökenlidir ki bu da % 9'a denk gelmektedir.

Tüm bu rakamlar ve oranlara bakıldığında araştırmamıza konu olan öğretmen kökenli milletvekillerinin yasa yapma, kanun çıkarma noktasında meclis çalışmalarının omurgasını oluşturan komisyonlarda etkin bir şekilde görev aldıkları görülmektedir. Bu sayılarda dikkat edilmesi ve bilmemiz gereken husus bir milletvekilinin dönemler içerisinde çoğu kez birden fazla komisyonlarda görev aldıklarıdır.

Bu durum bu milletvekillerinin araştırmamız sürecini oluşturan 1920 ile 1939 yılları arasında özellikle Türk siyasi hayatına katkılarını göstermektedir. Çıkarılan kanunlardaki etkileri dolayısıyla da siyasi hayatın yanında eğitim, ekonomik, hukuk, sosyal, kültürel, hayat gibi birçok alanda da etkilerinden bahsedilebilir.

5. SİYASİ, EĞİTİM, KÜLTÜR, SOSYAL VE HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLARDA ÖĞRETMEN MİLLETVEKİLLERİ

Osmanlı Devleti ikinci defa meşrutiyete geçtiği 1908 yılından Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı 1920 yılına kadar çok büyük savaşlardan geçmiştir. Bunlar 1911 – 1912 yılları arasında Trablusgarp Savaşı, 1912 – 1913 yılları arasında I. Balkan Savaşı, 1913 yılında II. Balkan Savaşı ve 1914 – 1918 yılları arasında I. Dünya Savaşıdır. Osmanlı Devleti bu savaşlarda yalnızca askerlerini değil yetişmiş insan gücünü de kaybetmiştir. Özellikle I. Dünya Savaşı içerisinde yer alan Çanakkale Savaşları'nda bu sayı çok çok artmıştır.

Kurtuluş Savaşı da bu kayıplar üzerine eklemeler yapmıştır. Meclis'in açılmasıyla ve cumhuriyetin ilanıyla hem yeni açılan meclis hem de genç cumhuriyet çok fazla yetişmiş eleman ihtiyacı duymuştur. Ne yazık ki son on yılda büyük savaşlar verilmesi ve bu savaşlarda yetişmiş insanların da kaybedilmesi büyük bir ihtiyaç meydana getirmiştir.

Bu sebeplerden meclis açıldıktan ve cumhuriyet ilan edildikten sonra meclis dâhilinde olan milletvekilleri başka kurumlarda farklı görevlerde de görevlendirilmişlerdir. Bu durum yaşanan zamanın çok tabii bir sonucudur. Bunların yanında gerek meclis içerisinde gerekse meclis dışında Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesine birçok katkıda bulunmuşlardır.

5.1. Siyasi Alanda Yapılan İnkılâplarda Öğretmen Milletvekilleri

5.1.1. Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)

Sultan, Müslüman özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvandır. Saltanat ise TDK'ye (1998) göre bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması; birinin bir işte bir yerde bulunan kimseler üzerindeki egemenliği olarak tanımlanmaktadır. Osmanlı Devleti'nde hükümlanlık Osmanlı Hanedanı tarafından sürdürülmekte olduğundan egemenliğin Osmanlı Saltanı altında olduğu söylenebilir. 1876'da Kanun-i Esasi'nin kabulü ve 1908'de meşrutiyetin tekrar yürürlüğe girmesinden itibaren Osmanlı Devleti, Osmanlı Saltanatı altında hükûmetlerce yönetilmekteydi.

Büyük Taarruz'un zaferle sonuçlanması üzerine Ankara Hükûmeti ile İtilaf Devletleri arasında 3 Ekim 1922'de Bursa'nın Mudanya ilçesinde başlayan mütareke görüşmeleri 11 Ekim 1922'de imzalanmıştır.

Mudanya'da yapılan ateşkes görüşmeleri sırasında, Türkiye ile İtilaf Devletleri ve Yunanistan arasında kalıcı barışın sağlamak üzere, İsviçre'nin Lozan kentinde bir konferans düzenlenmesi de kararlaştırıldı. Konferansta sadece Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar görüşülmeyecek, ayrıca İtilaf Devletleri ile Türkiye arasında Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdirecek hükümler de karara bağlanacaktı (Demirel, 2017, s. 142).

İtilaf Devletleri 27 Ekim 1922'de hem İstanbul hem de Ankara hükûmetlerini 13 Kasım 1922'de toplanacak olan barış konferansına davet etmişlerdir. 29 Ekim'de Ankara Hükûmeti konferansa daveti kabul ettiğini bildirmiştir. Aynı gün İstanbul'dan Tefvîk Paşa'dan alınan bir telgraf ise saltanatın kaldırılması sürecini fiilen başlatmıştır (Yalçın (ve diğerleri), Türkiye Cumhuriyeti Tarihi - I, 2019).

Millî Mücadele Dönemi'nde İstanbul hükûmetinin elinden geldiğince mücadeleye engel olmaya çalıştığı hatırlatılırken kazanılan zaferden kendisine pay çıkarmaya çalışmasına da ciddi tepkiler gösterilmiş, Meclisin milletin tek temsilcisi olduğuna ve düşman elinde esir olan bir yönetimin hukuken hiçbir vasıf taşımadığına dikkat çekilmiştir (Acun (ed.), 2010). Bu tartışmalar üzerine Dr. Rıza Nur ve 80 arkadaşı 30 Ekim 1922'de "Osmanlı İmparatorluğunun yıkıldığı ve yeni Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin O'nun mirasçısı olduğu ve Hilafet Makamının tutsaklıktan kurtulacağına dair" önerge vermişlerdir.

Önerge veren 81 milletvekilinin 10 öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleridir. Bunlar; öğretmen olan Hamdullah Suphi Tanrıöver (Antalya), Müderris Hafız Mehmet Şahin (Ayıntab -Antep-), Askeri Ortaokulu Öğretmeni Mehmet Atıf Bayazıt (Bayazıt -Doğubeyazıt-), Edebiyat Öğretmeni Fikri Faik Güngören (Genç), İdadi Öğretmeni Mazhar Müfit Kansu (Hakkâri), Dersîâm Ali Sabri Güney (İçel -Silifke-), İç Hastalıkları Müderrisi Abdülhak Adnan Adıvar (İstanbul), Darül Muallimim Muallimi Mehmet Atıf Tüzün (Kayseri), Türkçe Öğretmeni Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)

(Konya) ve Tarih ve Lisan Öğretmeni Türkçe Öğretmeni Mustafa Lütü Azer (Siverek)'dir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1960, s. 293).

1 Kasım 1922 tarihinde 30 Ekim 1922 tarihli önerenin 6. maddesinin değiştirilmesi üzerine önerge verilmiş ve alınan kararla 1 Kasım 1922 tarihinde “Saltanat” kaldırılmıştır.

30 Ekim 1920 tarihinde verilen önerenin maddeleri şu şekildedir:

1. Osmanlı İmparatorluğu otokrasi sistemiyle beraber münkariz olmuştur.
2. Türkiye Devleti namıyla genç, dinç, Millî Halk Hükûmeti esasları üzerine müesses Büyük Millet Meclisi Hükûmeti teşekkül etmiştir.
3. Yeni Türkiye Hükûmeti münkariz Osmanlı İmparatorluğu yerine kaim olup onun hududu millî dâhilinde yegâne vârisidir.
4. Teşkilâtı Esasiye Kanuniyle hukuku hükûmrânî milletın nefsine verildiğinden, İstanbul'daki Padişahlık mâdum ve tarihe müntekıldır.
5. İstanbul'da meşru bir hükûmet mevcut olmayıp İstanbul ve civarı da Büyük Millet Meclisine aittir. Binaenaleyh oraların umuru idaresi de Büyük Millet Meclisi memurlarına tevdi edilmelidir.
6. Türkiye Hükûmeti hakkı meşru olan Makamı Hilâfeti esir bulunduğú ecnebiler elinden kurtaracaktır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1960, s. 293)

1 Kasım 1922’de verilen 6. maddenin değışmesine yönelik önerge:

1. Teşkilâtı Esasiye Kanuniyle Türkiye halkı, hukuku hâkimiyet ve hükûmrânisi mümessili hakikisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti mâneviyesinde gayri kabili terk ve ferağ olmak üzere temsil ve bilfiil istimale ve iradei millîyeye istinad etmiyen hiçbir kuvvet ve heyeti tanımamaya karar verdiği cihetle Misakı Millî hudutları dâhilinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinden başka şekli Hükûmet tanımaz. 16 Mart 1336 tarihinden itibaren hâkimiyeti şahsiyeye müstenidolan İstanbul’daki şekli Hükûmeti tarihe müntakil addetmiştir.

2. Hilâfet, Türkiye Devletine ve Hanedanı Âli Osman’a aid olup halifelğe Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından - Bilâhara evlâdiyet usûliyle

intikal etmek üzere - bu hanedanın ilmen ve ahlâkan erşed ve aslah olanı nisabı müzakerenin slüsanı ekseriyeti ârasiyle intihab olunur. Makamı Hilâfetin istinatgâhı ancak “Türkiye Devleti” dir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1960, s. 304 - 305).

Resim 3: 2 Kasım 1922 Tarihli Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi (AÜ Akademik Arşiv Sistemi, t.y.)

(Hâkimiyet-i Milliye gazetesi 2 Kasım 1922 tarihinde Saltanatın kaldırılması haberini “Dün meclisimiz ittifaq-ı tam ile kararını verdi” diyerek vermektedir.)

5.1.2. Lozan Barış Konferansı ve Antlaşması (20 Kasım 1922 – 24 Temmuz 1924)

Lozan Konferansı Ankara Hükûmeti ile İtilaf Devletleri arasında İsviçre'nin Lozan kentinde 22 Kasım 1922 ile 24 Temmuz 1923'te yapılan konferanstır. Bu konferansın sonucunda 24 Temmuz 1923'te Türkiye ile İtilaf Devletleri arasında Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır. Konferansa anlaşmazlıklar sonucu 4 Şubat 1923'te ara verilmiş ve yapılan görüşmeler sonucunda 23 Nisan 1923'te tekrar başlayarak 24 Temmuz 1923'te nihayete ermiştir.

Savaş durumunun bitmesinin akabinde İtilaf Devletleri Türkleri görüşmelere başlamaya davet etti. Türk tarafı görüşmelerin İzmir'de yapılmasını istiyordu (bu durumda heyete Mustafa Kemal başkanlık edecekti) ama İtilaf Devletleri Türk topraklarında görüşme yapılmasını kabul etmedi ve sonunda Lozan seçildi (Zürcher, 2015, s. 238 - 239).

3 Kasım 1922 birleşiminde, barış konferansına gönderilecek temsilciler hakkında İcra Vekilleri Heyeti Başkanlığından gelen yazı okunmuştur. Bu yazıda, Temsilciler Kurulu Başkanlığına Hariciye Vekili Ferik (Korgeneral) İsmet Paşa (Edirne), Temsilciliklere de Sıhhiye ve İçtimai Muavenet Vekili Dr. Rıza Nur Bey (Sinop), İktisat Eski Vekili Hasan Bey (Trabzon)'in seçildikleri, Zekâî Bey (Adana), Celâl Bey (Saruhan), Zülfü Bey (Diyarbakır) ve Veli Beylerin (Burdur) de Danışma Kurulu olarak bulunmaları kararlaştırıldığı bildirilmekte ve gerekli işlemin yapılması istenilmektedir (Çoker, 1994, s. 19)

Temsilciliklere seçilen Dr. Rıza Nur Bey ve Hasan Bey (Saka) öğretmenlik yapmış ya da öğretmen kökenli milletvekilleridir. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur müderris muavinliği yapmış ve Trabzon Milletvekili Hasan Bey iktisat öğretmenidir. Bunların yanında danışman olarak seçilen Burdur Milletvekili Veli Bey (Saltıkgil) Darülfünûn hukuk tarihi öğretmenliği yapmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'te Lozan Konferansı ile ilgili Nutuk'ta (2015) *"Bir müddet Ankara'da Lozan Konferansı müzakerelerini takip ettim. Müzakereler hararetli, münakaşai cereyan ediyordu. Türk haklarını tasdik eder olumlu neticeler görülmüyordu. Ben bunu pek tabii buluyordum. Çünkü, Lozan barış masasında söz konusu edilen meseleler, üç dört senelik yeni devreye ait ve onunla sınırlı kalmıyordu. Asırlık hesaplar görülmüyordu. Bu kadar eski, bu kadar karışık, bu kadar kirli hesapların içinden çıkmak, elbette o kadar basit ve kolay olmayacaktı"* demektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi I. Dönem faaliyetlerini 16 Nisan 1923'te son toplantısını yaparak seçime gitmiştir. Bilindiği üzere, Lozan Konferansının ikinci tur görüşmeleri 23 Nisan 1923 tarihinde başlamıştır. 1923 seçimleri sonrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi II. Dönem için 11 Ağustos 1923'te tekrar açılmıştır. Antlaşma 23 Ağustos 1923 tarihinde TBMM II. Dönemi tarafından onanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması olarak adlandırılan belge tek bir "metin" değildir. 143 maddelik ana belgeyle, ekli çeşitli konular için hazırlanıp imzalanan

15 belge¹ daha vardır. Ana belge Türkiye ile İngiltere, Fransa, Japonya, Yunanistan, Romanya, Rusya, Yugoslavya arasında imzalanan "Barış Antlaşması"dır. Buna daha sonra Belçika ve Portekiz de katılmıştır (Kili, 1982, s. 112).

Lozan Barış Konferansları ve akabinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından önemli noktalardandır. Kemal Hilmi Karpaz (2019, s. 137) da Lozan Barış Antlaşması'nı Mîsâk-ı Millî ile beraber Türk Devletinin temel kuruluş vesikaları olarak görmektedir.

Lozan Barış Konferansının Meclis'te kabulü sırasında idadi öğretmeni Olan Mazhar Müfit (Denizli) ve üç arkadaşı "Lozan Konferansında vazifelerini dirayet ve kiyasetle ifa eden Heyeti Murahhasamıza ve müşavir ve mütehassıslara Meclis namına beyanı teşekkür olunmasını teklif" (TBMM Zabıt Ceridesi, 1961, s. 284) etmişler ve bu teklifleri Genel Kurulca kabul edilmiştir.

5.1.3. Ankara'nın Başkent Olması (13 Ekim 1923)

4 – 11 Eylül 1919 tarihleri arasında yapılan Sivas Kongresi'nden sonra 27 Aralık 1919'da Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya gelmesiyle Ankara Milli Mücadele faaliyetlerinin yürütüleceği bir merkez olmuştur. 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi yine Ankara'da İttihat ve Terakki Cemiyeti kulüp binası olarak tasarlanmış yapıda açılmıştır. Bu yapı bugün "Kurtuluş Savaşı Müzesi" olarak kullanılmaktadır.

Ankara'yı önemli kılan hususlardan bir tanesi Millî Mücadele'nin tüm safhalarının Ankara'dan kontrol edilmesidir. Bunun yanında Lozan Barış Konferansı ve Antlaşması'nın da Ankara'dan yönetilmesi kayda değer hususlardandır.

İkinci Meclis'in ilk günlerinde bir başka tartışma konusu, yeni devletin başkentinin neresi olacağı konusu olmuştur. İtilaf kuvvetlerinin 2 Ekim 1923'te İstanbul'u terk etmeleri, 6 Ekim'de de Türk ordusunun kente girmesi, yeni başkent in neresi olacağı tartışmalarını beraberinde getirmiştir (Aysal, 2018a, s. 161).

¹ Diğer belgelerin listesi ekler kısmında verilmiştir.

İstanbul'un boşaltılmasının ardından hükûmetin yeniden İstanbul'a taşınması tartışmaları başlamıştır. Yüzyılların alışkanlığı, İstanbul'un denizle irtibatı, tarihî ve kültürel geçmişi, İstanbul'a dönüşü savunanların en büyük tartışma noktasıydı. Ankara'nın İstanbul karşısında oldukça dezavantajlı bir durumu vardır. Neredeyse hiçbir imar faaliyeti olmayan Ankara, birkaç tarihî bina, kale içindeki konakları ve bağ evleri olan, içme suyu, yolu, yeterli konutu ve resmî binası olmayan, kışları çok soğuk, yazları çok sıcak bir iklime sahip bir şehirdi (Yıldırım S. , 2010 a, s. 201)

İstanbul'un başkent olmasının avantajlarının ve dezavantajlarının yanında Ankara'nın da avantajları ve dezavantajları vardır. Ankara'nın avantajlarından biri o zamanın şartlarına göre deniz yolları uzak oluşu sebebiyle daha korunaklı bir pozisyonda olması olarak söylenebilir.

Önemli avantaşlardan biri de Osmanlı Döneminde 1883 – 1886 yılları arasında Ankara'yı Marmara, Akdeniz ve Karadeniz'e bağlayan araba yollarının inşa edilmiş olmasıdır. Başken olarak seçilmesinin bir diğer önemli sebebi ise İstanbul'un Osmanlı payitahtı ve hilafet merkezi olmasına karşın Ankara'nın taşra Anadolu'sunu temsil edecek bir merkez olmasıdır. İstanbul lehindeki görüşlere rağmen Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'nın başkent oluşu ile ilgili kararını çok önceden vermiş olduğu anlaşılmaktadır (Yıldırım S. , 2010 a, s. 201 - 202).

Metin Aydoğan Atatürk ve Türk Devrimi (2017, s. 71) adlı eserinde Atatürk için, Ankara'nın, çağın gereklerine uygun olarak kurulup gelişmesi için çok uğraştı. Başkent kararından kent planlarının hazırlanmasına, inşaatların yapımından kaynak yaratmaya, kültürel yapılanmadan yeşil alan oluşumlarına dek hemen her işle her aşamada ilgilendi. Giriştiği işin, getirmeye çalıştığı yeni düzen için ne anlama geldiğinin bilincindeydi demektedir.

Ankara Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulduğu yerdir ve Millî Mücadele'nin de merkezidir. Ankara, 13 Ekim 1923'te Malatya Mebusu İsmet Paşa ve rüfekaşı Ankara'nın Merkez-i Hükûmet ittihaz edilmesine dair kanun teklifi ile başkent olmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1961 a, s. 665). Bu Kanun teklifini Malatya Milletvekili İsmet Paşa (İnönü) ile birlikte hazırlayan 15 milletvekilinden 4'ü öğretmenlik yapmış ya da öğretmen kökenli milletvekilidir.

Bunlar; dersiâm ve müderris olan Ahmet Mahir Efendi (Kastamonu), müderris olan Mehmet Kamil Miras (Afyonkarahisar), Türkçe öğretmeni olan Kazım Hüsnü Bey (Konya) ve idadi tarih öğretmeni olan Hüseyin Ferit Bey (Çorum)'dir.

Meclis görüşmeleri sırasında öğretmenlik ve okul müdürlüğü yapmış olan Aksaray Milletvekili Ahmet Besim Atalay: *“Arkadaşlar! Ankara. Millî dâvamızda hâleler dokuyan nurlu, parlak bir muhittir. Bu zafer yıldızı Ankara'nın nursuz ye parlak gönüllerinde doğmuştur. (Handeler) Bu milliyet ağacı Ankara'nın pâk ve temiz ağacından doğmuştur, Buradan doğan yıldız, şulelerini buradan saçacaktır. Evet, burada şu'lelerini, huzmelerini etrafa salacaktır. Burada doğan ağaç burada büyüyecek ve meyvasını verecektir. Daha köklerini salmadan buradan kaldırıp başka yere dikmek muvafık hazim ve ihtiyat değildir.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1961 a, s. 669 - 670) diyerek Ankara'nın başkent oluşunun gerekliliğini belirtmiştir.

Ankara'nın o günün şartlarında deniz yollarından uzak olması Ankara'yı güvenli kılan etmenlerden biridir. Ayrıca bu uzaklık ticaret ve diğer durumlar için karayolları bağlantıları sebepleriyle de olumsuzluk teşkil etmediği düşünülmüştür. Merkezi konumu, Kurtuluş Savaşı'nın kumanda merkezi oluşu da başkent olarak seçilmesindeki sebeplerdendir.

Ankara'nın başken olarak kabul edilmesiyle ilgili Atatürk ise Nutuk'ta (2015) *“Efendiler, Lozan Antlaşması'nın tamamlayıcılarından olan tahliye protokolü tatbik olunduktan sonra, tamamen yabancı işgalinden kurtulan Türkiye'nin fiilen bütünlüğü tahakkuk eylemişti. Artık yeni Türkiye devletinin idare merkezini kanunen tespit eylemek icap ediyordu. Bütün düşünceler, yeni Türkiye'nin idare merkezini Anadolu'da ve Ankara şehrinde seçmek lüzumunu emrediyordu.”* diyerek Ankara'nın başkent olarak kabul edilmesinin önemini ve gerekliliğini vurgulamıştır.

5.1.4. Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)

1920'de meclisin açılmasından sonra gerçekleşen olaylar içerisinde en önemlisi, Atatürk'ün de benim en büyük eserimdir dediği “Cumhuriyet”in ilanı

olmuştur. Cumhuriyet 29 Ekim 1923'te Ankara'da Büyük Millet Meclisince kabul edilip ilan edilmiştir.

Cumhuriyetin ilanına giden en önemli kilometre taşlarından birincisi 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkması, ikincisi ise 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisinin açılmasıdır. Bu genel noktaların dışında Saltanatın Kaldırılması ile Lozan Barış Konferansı ve Antlaşması da bu süreç içerisinde önemli noktalardandır.

Millî Mücadele ya da Kurtuluş Savaşı milletin esaret altına girmemesi ve kendi iradesiyle hayatını idame ettirebilmesi için yapılmıştır. Millî irade yaklaşık 4 yıl süren bu mücadele önemli rol oynamış ve nihayetinde söz sahibi olmayı hakketmiştir. Millî irade inancının toplumda gereğince ve yeterince yerleşmesi, zamanın iyi kullanılmasını, olayların uzak görüşle duyarlı biçimde değerlendirilmesini gerektirdi. Mustafa Kemal de bunu yaptı (Öztürk, 1993, s. 195).

Eylül 1923'te Anadolu Ajansı, Esas Teşkilat Kanunu'nda bir değişiklik yapılacağını ve bu hususta bir komisyonun bir tasarı hazırlamakta olduğunu ilan etti. 24 Eylül'de de Türk basını Mustafa Kemal'in Avusturyalı gazeteciye yaptığı şu beyanatı yayınladılar (Karal E. Z., 1981, s. 126 - 127). *“Egemenlik kayıtsız koşulsuz milletindir. Yürütme gücü ve yasama yetkisi milletin gerçek temsilcisi olan mecliste toplanmıştır. Bu iki kelimeyi bir kelime ile özetlemek gerekir: Cumhuriyet. Yeni Türkiye'nin yenileşmesi daha bitmemiştir. Harpten sonra Türk Anayasası'nın gelişmesi son şeklini almamıştır. Değişiklik yapmak ve daha mükemmel bir hâle getirmek zorunludur. Tamamlanmasına çalışılan bu iş henüz bitmemiştir. Kısa süre içinde Türkiye'nin bugün fiilen almış bulunduğu şekil yasal olarak saptanacak ve yakın gelecekte hükûmet teklifini meclise sunacaktır.”*

Ramazan Tosun “Cumhuriyetin İlanında Kamuoyu” (2002) adlı makalesinde cumhuriyetin ilanından önce basında cumhuriyet ile ilgili haber ve yazıları verdikten sonra “genellikle basında cumhuriyet rejiminin Türk milleti için en uygun idare şekli olacağı ayrıca Türkiye Cumhuriyet rejimini tercih etmekle aynı zamanda doğu toplumlarına da örnek teşkil edeceği hususları üzerinde

durulmuştur. Şüphesiz, basın bu değerlendirmelerinde haklı çıkmıştır” demektedir.

29 Ekim 1923'te Kanun'î Esasi Encümeninin Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bâzı mevaddının tadiline dair kanun teklifi ve bu teklifin kabulü ile bu tarihte cumhuriyet ilan edilmiştir. Kanunu Esasiye Encümeni, *“Milletimizi refahiyet ve saadete îsal ve istiklâli tammeye mazhar eden Mücahedei Hüdapesendanede hâkimiyeti millîye esası sureti katiyede kabul edilmiş ve daima buna riayet edilegelmişti. Bu usulün Türk Milleti necibesine ne azîm muvaffakiyet temin ettiği aşîkârdır. Hâkimiyetin bilâkaydüşart millete aidiyeti ve idare usulünün mukadderatı milleti bizzat ve bilfîl idare etmek esasına müstenit bulunması zaten (Cumhuriyet) demek olduğundan saltanatı terdiyeyi katiyen dâfi olan bu kelimenin istimali ve Türkiye Devletinin şekli Hükûmeti Cumhuri olması hakkında Teşkilâtı Esasiye Kanununun maddei mahsusasının bir fıkra ile tavzih edilmesi hukukan ve maslahaten münasip görülmüştür.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1961 b, s. 89) diyerek tekliflerini sunmuşlardır.

Komisyon başkanı İzmir Milletvekili Yunus Nadi'nin ardından İdadi Öğretmeni olan Saruhan (Manisa) Milletvekili Vasıf Bey (Hüseyin Vasıf Çınar) söz alarak şunları söylemiştir: *“Encümen Reisi Muhteremî Yunus Nadi Bey arkadaşımızın pek güzel izah buyurdukları veçhile zaten mevcut ve müesses olan şekil, Cumhuriyetten başka bir şey değildir. Millet kendi mukadderatına vâziulyed olmuştur demek, hiç şüphesiz Cumhuriyetle idare olunur demektir. Bunu, bu kadar açık bir hakikat için itiraftan çekinmek hiç şüphesiz zımni bir tereddüd gösterir ve bu zımni tereddüt, daha evvel seciyelerini anlattığım düşman kütlesinin hırslarını tahrik eder. Buna set çekmek ve bunu anlatmak lâzımdır ki, Türk Milleti bundan sonra başında tâcidar kabul etmez, Türk Milleti bundan sonra başında hiçbir şahsın hâkimiyetini kabul etmez. Türk Milleti bundan sonra hiçbir ferdin esiri olamaz. Bundan böyle doğrudan doğruya kendisi hâkim. kendisi efendidir. Mukadderatına kendisi vâziulyedir.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1961 b, s. 93 - 94)

Vasıf Bey bunları söylerken Türk milletinin bundan sonra kesinlikle başında bir hükümdar, başta bir şahsın hâkimiyetini kabul etmeyeceğini, bundan

sonra hiç bir kimsenin esiri olmayacağını, artık sadece kendisinin hâkim ve kendisinin efendi olacağını ve kaderini kendi eline almış olduğunu belirtmiştir.

Yapılan görüşmelerden sonra verilen kanun teklifi kabul edilerek 29 Ekim 1923'te Türkiye Devletinin şekli Hükûmeti, cumhuriyettir denilmiştir. 364 numaralı Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bazı mevaddının tavzihan tadiline dair kanun¹'un kabul edilmesinin ardından Ertuğrul (Bilecik) Milletvekili Dr. Fikret *“Kabul olunan mevaddı kanuniyeye tevfikân Reisicumhurun hemen şimdi intihabını teklif ederim.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1961 b, s. 99) (TBMM Zabıt Ceridesi, 1961 b) diyerek cumhurbaşkanının hemen seçilmesini teklif etmiş ve yapılan seçim sonucunda Atatürk Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk Cumhurbaşkanı olmuştur.

5.1.5. Hilafetin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Türk Dil Kurumu (1998) halifeyi, Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve şeriatın koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse, hükümdar; halifeliği ise halife olma durumu, halifenin görevi, hilafet olarak tanımlamaktadır.

Halife, hem dinî, hem de dünyevî görevi olan kimselerdir. Dört Halife Döneminden sonra (632 – 661) halifeliğin sırasıyla Emeviler (656 – 750) ve Abbasilere (751 – 1258) geçtiği bilinir. Tarihte birden fazla devlet tarafından kullanıldığı dönemlere de rastlanan halifeliğin, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethi (1517) ile Osmanlılara geçtiği kabul edilir. (Arıg, 2010, s. 205)

Osmanlı padişahları tarafından, devletin güçlü olduğu dönemlerde kullanılmaya gerek görülmeyen Halifeliğin nüfuzu, ihtiyaç duyulduğu zaman da bazı devlet adamları tarafından beklenen, devleti kurtarma görevini yerine getirmeye yetmemiştir (Turan vd., 2008, s. 187).

Doğu Ergil (1990, s. 260 - 261) “Atatürkçü Düşünce'nin Temeli: Laiklik” adlı makalesinde halifeliğin kaldırılmasının tarihsel nedenlerini özetle şu şekilde sıralamıştır:

¹ Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bazı mevaddının tavzihan tadiline dair kanun ekler kısmında verilmiştir.

1. Arapların 1. Dünya Savaşı'ndaki davranışlarından dolayı Halife'nin Türklerin dışındaki Müslümanlar üzerinde herhangi bir yaptırım gücü olmadığına anlaşılmaması,
2. Cumhuriyetin ilanı ile Devlet Başkanlığı, halkın özgür iradesiyle belirleyeceği laik ve popüler bir ulusal önderlik kurumu niteliğinin kazanması ve bu makamın onu dolduran kişinin bireysel özelliklerine ve yeteneklerine bakılmaksızın, sırf ilahî ve ailevi haklara dayanarak yani geleneğe uyarak kullanılması imkânının ortadan kalkması,
3. Bir Kurtuluş Savaşı vererek ulusal bağımsızlığını kazanmış olan Cumhuriyet Hükûmeti, Halife'nin bağımsız hareketlerinin dış politikada iki başlı bir yönetime yol açacağı kuşkusuna kapılmış olmasıdır.

Saltanatın kaldırılmasının ardından yukarıdaki gerekçeler de dikkate alınarak hilafetin kaldırılmasına karar verilmiştir. Halife Abdülmecid Efendi'nin meclis tarafından sınırlandırılan yetki ve sınırlarının dışına çıkması da hilafetin kaldırılmasının sebeplerindendir.

Saltanatın kaldırılması, dinsel ve politik otoritenin birbirinden ayrılmasına yol açmışsa da yarı teokratik bir özerklik kazanan Devlet'in dinsel niteliğini ortadan kaldıramamıştır. Laiklik alanında bu önemli adım, Hilafetin kaldırılmasıyla atılmıştır (Sencer, 1971, s. 124). Sencer'in de dediği gibi saltanatın kaldırılmasının ardından Hilafetin de kaldırılması Atatürk'ün laiklik ilkesinin somut olarak uygulanması açısından önemli bir yer teşkil etmektedir.

3 Mart 1924 tarihinde Urfa Milletvekili Şeyh Saffet beyin 53 arkadaşı ile verdiği “Hilâfetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Haricine Çıkarılmasına Dair Teklifi Kanunisi”nin görüşülmesinin ardından 431 numaralı kanun¹ olarak kabul edilmiştir.

Teklifte imzası bulunan 54 milletvekilinin 15'i öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekilleridir. Bunlar; Tarih Öğretmeni İzzet Ulvi Bey (Afyonkarahisar), Türkçe öğretmeni, Muallim Mehmet Ruşen Ünaydın

¹ “Hilafetin ilgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun” ekler kısmında verilmiştir.

(Afyonkarahisar), Mülkiye Muallimi Ahmet Saki Derin (Antalya), İdadi Edebiyat Öğretmeni Samih Yalnızgil (Biga), Sultanî Öğretmeni Hakkı Tarık Us (Giresun), Sultanî Öğretmeni Şükrü Saracoğlu (İzmir), Edebiyat Öğretmeni, Müderris Ahmet Ağaoğlu (Kars), Kurmay Okulu Öğretmeni Saffet Arıkan (Kocaeli), Harp Tarihi Öğretmeni Recep Peker (Kütahya), İdadi Öğretmeni Hüseyin Vasıf Çınar (Saruhan -Manisa-), Sultanî Öğretmen Şükrü Kaya Bey -Mehmet Şükrü Kaya- (Menteşe), İdadi Öğretmeni Mazhar Müfit Kansu (Denizli), İdadi Türkçe Öğretmeni Kâzım Bey -Oral-(Ergani) Tarih ve Coğrafya Öğretmeni Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri) ve Öğretmen Halil Hulki Ayrım -Aydın- (Siirt)'dir.

Meclisteki görüşmeler sırasında tarih öğretmeni olan Afyonkarahisar Milletvekili İzzet Ulvi Bey görüşlerini dile getirirken *“Eğer biz, Cumhuriyeti ilân ettikten sonra böyle bir unvan mahiyetinde olan hilâfeti bırakacak olursak bir gün mutlaka saltanata gidecektir. Çünkü tarihte Hükûmetsiz halife yoktur. (Elmütevekkülalallah) Mısır kölemenlerinin eli altında iken nihayet hilâfeti başkasına vermekten başka çare kalmadığını anladı. Eğer iktidarı olsaydı saltanat kuracaktı. Onun için şu kanun pek mükemmeldir. Hattâ bunun zamanı bile geçmiştir. Hilâfetin ilgası, hanedanın bilaistisna hudut haricine çıkarılması ileride kan dökülmemesi için milletin selâmeti namına en âdilâne, şefikane bir muameledir. (Kadınları sesleri) Hepsini de, hepsini de!”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 a, s. 33) diyerek hilafet olduğu müddetçe saltanatın da geleceğini ve hanedan üyelerinin kadınlar dahil ülkeden gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yine İdadi Öğretmeni Saruhan (Manisa) Milletvekili Hüseyin Vasıf Çınar *“Arkadaşlar Meclisi Âli, şimdi vereceği büyük ve tarihî kararlar dün ilân ettiği Cumhuriyeti, dün meydana getirdiği eseri itmam, edecektir, tersin edecektir. Ebediyen ziyanat olarak her türlü tehlikelerden her türlü muzır tesirlerden siyanet edecektir. Meclisi Âli bu kararını verdiği zaman varsın arkadaşlardan beş on şahıs, beş on kişi buna muhalefet edeceğim diye tepinsin ve çırpınsın. Bütün bu tepinmenin ve çırpınmanın sonu hicrandır, hüsrandır ve anlıyacaklardır ki yaptıkları hareket ayıptır ve günahıdır. (Alkışlar)”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 a, s. 40) sözleriyle teklife destek vermiş ve muhalif olanları eleştirmiştir.

3 Mart 1924 tarih ve 431 sayılı “Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun” hilafet makamını kaldırmıştır. Kanuna göre Hanedanın erkek kadın tüm üyeleri vatandaşlık haklarını kaybetmiş ve kanun kabulünden itibaren 10 gün içinde sınır dışı edilmelerine karar verilmiştir.

4 Mart gecesi İstanbul Valisi Dolmabahçe Sarayı’na giderek Halife Abdülmecit Efendiyi yatağından kaldırılıp Büyük Millet Meclisinin kararını tebliğ etti. Halife heyecan içinde Ankara ile muhabere edip iki gün izin istedi. Bu istek reddedildi. Dört yüzyıl boyunca İmparatorluk yönetiminde etkin olmuş bu tarihî kurum, zamana yenik düşmüş ve tarihe intikal etmiştir (Öztürk, 1993, s. 352)

Son olarak Kazım Karabekir’in Atatürk’ün kendisini sultan ve halife yapmak istediğine yönelik iddiasına karşın Robinson (1963, s. 79 - 80) Atatürk’ün bu konudaki ret cevabına atıf yaptıktan sonra Karabekir’in iddiasını savunulmaz buluyorum çünkü Kemal’in böyle bir hırsı sadece karakteri dışı kalmazdı; hilafetin kaldırılmasından önceki ve sonraki davranışlarıyla tamamen çelişecek ve Kemal’in yaptığı birçok şeyi anlamsız hâle getirecektir, demektedir.

Hilafetin kaldırılmasında gerek öncesinde olsun gerekse meclis görüşmelerinde ve kanunlaştırılmasında olsun öğretmen milletvekillerinin etkisi yadsınamaz. Bahse konu öğretmen milletvekilleri kanun teklifine destek çıkarak ve Meclis’te bu hususta görüşlerini belirterek etkilerini ortaya koymuşlardır.

Bu büyük inkılâpta 15 öğretmen kökenli milletvekilinin olması diğer birçok kanunda da olduğu gibi Hilafetin kaldırılmasında da etkilidir. Öğretmen kökenli milletvekillerinin de katkılarıyla Halifelik ilga edilmiştir.

5.1.6. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924 – 5 Haziran 1925)

Demokrasiler, insanların kendilerini yöneten sistemlere doğrudan ya da dolaylı olarak dâhil olmalarını gerektiren bir sistemdir. Demokrasinin Antik Çağ’da ortaya çıkmasından sonraki dönemlerde doğrudan işletilmesi toplumların nüfusları hasebiyle de zor olmaktadır. Bu sebepten insanların seçimle yönetime

dâhil ettikleri kişiler vasıtasıyla yönetim içerisinde bulundukları “temsili demokrasi” daha uygulanabilir görünmektedir.

İnsanların olduğu yerde farklı düşünce yapılarının, farklı görüşlerin ve yaklaşımların olması çok tabiidir. Bu durum yönetimlerde de farklı grupların oluşmasına imkân vermekte bunların birlikte farklı siyasi görüşler ortaya çıkabilmektedir. Türk demokrasi tarihinde de cumhuriyetin ilanından önce olsun, sonra olsun farklı görüşlerde siyasi partiler kurulmuştur. Bunlara Osmanlı Ahrar Fırkası (1908), Osmanlı Demokrat Fırkası (Fırka-i İbad) (1908), İttihat-ı Muhammedi Fırkası (Fırka-i Muhammediye) (1909), Millî Meşrutiyet Fırkası (1912), Osmanlı Hürriyetperver Avam Fırkası (1918), (Yücel, 2006) örnekler olarak gösterilebilir.

Burada siyasi partinin de tanımını yapmak gerekmektedir. Siyasi parti ülke yönetimini belirli amaçlar doğrultusunda, kendi siyasi görüşleri çerçevesinde yönetmek için örgütlenmiş yasal örgütlerdir. Sarıbay (2001, s. 5) Siyasi partiler için; bireysel veya kolektif olarak kendilerini belli bir siyasi etiketle (demokratik, sosyalist vb.) özdeşleştiren kişilerin bir araya gelmesidir demektedir. Aynı zamanda Sarıbay, bu kişilerden bazılarının hükûmetin içinde veya dışında partinin amaçlarını gerçekleştirmek eyleminde bulunur ve bu kişilerin örgütlenme hakları ve parti amaçları için çalışmaları yasal ve meşrudur diye de belirtmektedir.

Çalışmamızın başlangıç tarihi olan 1920’den itibaren de yeni hükûmetin ikame edildiği Ankara’da çeşitli partiler kurulmuştur. Yeşil Ordu (1920), Mustafa Kemal’in direktifiyle kurulan Türkiye Komünist Fırkası (1920), Halkı İştiraküyun Fırkası (1920), Birinci Grup (Birinci Müdafaa-i Hukuk Grubu) (1921) ki daha sonra Halk Fırkası ve sonradan Cumhuriyet Halk Fırkası olacaktır ve İkinci Grup (İkinci Müdafaa-i Hukuk Grubu) (1922) bunlardandır (Yücel, 2006).

1924 Anayasa’sının çok partili sisteme fırsat vermesi, 17 Kasım 1924’te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF) isimli partinin kurulmasını sağladı. Genel başkanlığını Kâzım Karabekir Paşa’nın yaptığı partide, Dr. Adnan Adıvar ile Rauf (Orbay) başkan yardımcısı, Ali Fuat Bey (Cebesoy) de genel sekreter olarak görev aldı. Kısa süre içinde saflarına 28 milletvekili katan TCF, liberal-demokrat çizgideydi (Yücel, 2006, s. 26 - 27). TCF’nin başkan yardımcılarında biri olan İstanbul Milletvekili Dr. Adnan Adıvar iç hastalıkları müderrisidir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının oluşmasına yol açan siyasi olay, 20 Ekim 1924 günü, Menteşe (Muğla) mebusu Esat Efendinin Mübadele, İmar ve İskân Vekili Refet Beye yönelttiği bir soru önergesidir (Tunçay, 1996, s. 100). Mehmet Esat Efendi Orta ve Lise düzeyinde öğretmendir. Arkadaşlarıyla verdiği önergesinde: “*Mübadeleye tabi kardeşlere muvakkaten verilecek emvali gayrimenkuleye dair Başvekâletten mevrut kanun lâyihası Mübadele, İmar ve İskân ve Umuru Tasarrufive encümenlerine havale edilmişti. Muhacirinin halleri pek elimdir, vakti zirat de hülûl etmiş ve geçecektir. Anavatana kavuşan bu muhacirine bir an evvel bir nisbet dâhilinde arazi itası muhacirinin ve hem de Hazinei milletin ihyasıdır. Bu üç encümenin hemen içtimaiyle mezkûr lâyiha i kanun iyenin Heyeti Umumiyyeye sevkini rica eyleriz.*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 b, s. 136) demiştir.

Bunun yanında Sencer (1971, s. 129 - 130) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulmasına gerekçe olarak, Cumhuriyetin ilanı ve Hilafet’in kaldırılmasının yarattığı yaygın hoşnutsuzluğa ulusal ekonomiyi koruma yolunda alınan kısıtlayıcı kararlar ve uygulamalara çıkarları ters düşen işbirlikçi burjuvazi, dinsel inançları da kapsamına alan “liberalizm” teziyle bu genel hoşnutsuzluğu örgütlemeye çalışmış ve bu örgütlenme önderlerini “muhafazakâr” eğilimli bürokratlarda bulmuş, demektedir.

Süre içerisinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’na 28 milletvekili katılmıştır. Bu 28 milletvekilinin 6’sı öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleridir. Bunlar; Rüştîye ve İdadi Öğretmeni olan Halıl Işık (Ertuğrul), Riyaziye Öğretmeni olan İhsan Hamit Bey (Tiğrel) (Ergani), İç Hastalıkları Müderrisi olan Dr. Abdülhak Adnan Adivar (İstanbul), İdadi Öğretmeni Ahmet Şükrü Bey (Kocaeli), Dersiâm ve Müderris olan Kamil Miras (Afyonkarahisar ve Tarih Öğretmeni olan İsmail Canbulat (İstanbul)’tır.

1924 ve 25’teki olayları neticesinde Bakanlar Kurulu kararı ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası 5 Haziran 1925 tarihinde kapatıldı. İstiklal Mahkemeleri ve hükûmet, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının dinî siyasete alet ettiğini, gericiliği körüklediğini ileri sürdü. Partinin şubelerindeki binalara girilerek araştırma yapıldı. Parti üyelerinin bazıları, hükûmetin manevi şahsiyetine

iftira ve halkın zihinlerini karıştırdıkları iddiası ile mahkemeye sevk edildiler (Tökün, 1965, s. 71).

TCF’de de görülmektedir ki Türk siyasi tarihinde muhalefetin de oluşmasında öğretmen milletvekillerinin katkı ve ağırlıkları vardır. TCF’ye katılan 28 milletvekilinin 6’sının, yaklaşık % 20’sinin öğretmen kökenli olması da ne kadar etkili olduklarının göstergelerindendir.

5.1.7. Serbest Cumhuriyet Fırkası, (12 Ağustos 1930 – 18 Kasım 1930)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının 5 Haziran 1925’te kapatılmasından sonra Türkiye’de 1930 yılı içerisinde burada bahsedebileceğimiz dört siyasi parti kurulmak istenmiştir. Bunlar Serbest Cumhuriyet Fırkası, Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi, Ahali Cumhuriyet Fırkası ve Laik Cumhuriyet İşçi ve Çiftçi Fırkasıdır.

Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Partisi, 29 Ağustos 1930’da Edirne’de Mimar Mühendis Kazım Bey’in başkanlığında kuruluş için başvuru partiye, “komünist” gerekçesiyle izin verilmedi. Ahali Cumhuriyet Fırkası, 29 Eylül 1930 tarihinde Adana’da Abdülkadir Kemali’nin başkanlığında kurulan fırka Bakanlar Kurulu kararıyla feshedilerek siyasi hayattan silindi. Laik Cumhuriyet İşçi ve Çiftçi Fırkası, 1931’de İstanbul’da Arif Oruç’un başkanlığında kuruluş için başvuru partiye izin verilmedi (Yücel, 2006, s. 29).

Özelikle 1928’den sonra 1930’lu yıllar bütün dünyada büyük bir ekonomik buhran yaşanmaktaydı. Bu durum dolayısıyla Türkiye’yi de derinden etkilemekteydi. Avrupa ve Amerika’daki bu büyük ekonomik bunalımların etkisi Türkiye’de de doğrudan hissedilmekteydi. Bu durum toplum nezdinde de hükûmete karşı dolayısıyla Cumhuriyet Halk Fırkası’na karşı olumsuz yaklaşımlar oluşturmaktaydı.

Sencer (Sencer, 1971, s. 142) ekonomik durumla ilgili; gerçekten, 1930'lara kadarki dönemde, endüstrileşmenin ekonomi politikası, alkol, tütün, şeker, tuz ve deniz nakliyatı alanında devlet tekellerinin kurulması, başta ticaret burjuvazisi olmak üzere küçük burjuvazinin durumunu zorlaştırmış, devlet

kontrolündeki ekonominin durgunluğu, dünya krizi ve 1928 – 1929'daki düşük ürün, bu durumu daha da kötüleştirmiştir der. Ardından, Cumhuriyet Halk Partisinin baskı rejimi ve üyelerinden bazılarının durumlarından yararlanarak sağladıkları kişisel çıkarlarsa beliren hoşnutsuzluğu daha da arttırmıştır, diyerek de eklemektedir.

Feroz Ahmad (2008, s. 184) “The Search for Ideaolgy in Kemalist Turkey, 1919 – 1939” adlı makalesinde; rejim, ülkedeki siyasi gerilimi azaltmak ve bir uzlaşma sağlamak için iki partili sistemi denemeye karar verdi ve Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması, milliyetçi iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne ılımlı liberal muhalefet sağlaması ve Türkiye'nin Batı'daki, özellikle de finans çevrelerindeki konumunu iyileştirmesi bekleniyordu, demektedir.

Serbest (Liberal) Fırka Ağustos (1930) başlarında kurulmuştur. O sıralarda Paris'ten dönen Fethi Bey Gazi'ye ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik durum ile ilgili olarak ayrıntılı bir rapor sunmuştur. Gazi Mustafa Kemal raporu Fethi Bey'le tartışmış ve ileri sürülen düşüncelerin bir parti programı içerisinde savunulmasını Fethi Bey'e söylemiştir (Çavdar, 1995, s. 297).

12 Ağustos 1930'da Ali Fethi (Okyar) başkanlığında kurulan partinin kurulan partinin genel kâtipliğini Numune Taburu Öğretmeni olan Kütahya Milletvekili Nuri Conker üstlenmiştir. Bunun yanında 12 kişilik “Merkez Ocak” üyelerinden üçü öğretmen kökenlidir. Bunlar; Fransızca Öğretmeni Naki Yücekök (Elaziz), Edebiyat Öğretmeni ve Müderris Ahmet Ağaoğlu (Kars) ve Askeri Rüştüye Öğretmeni İbrahim Tolon (Kocaeli)'dur.

Ahmet Ağaoğlu Meclis'te bir konuşmasında kendini ve fırkasını şu şekilde savunmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1930 a, s. 22): *“Efendiler; Muhterem Maliye Vekili bir az evvel bendelerine Türkçe öğrenmemi tavsiye buyurdular, teşekkür ederim. Şimdi benim bir sualime cevap verirken beni ve mensup olduğum fırkayı Mullerle, Kistlerle karıştırarak sözlerinde muammalı, ima ile onların fikirlerini... (Şiddetti gürültüler). Durunuz efendiler durunuz! Dinleyiniz, burası fikir mücadelesi yeridir. Gürültü yeri değildir. Buraya biz fikir mücadelesi için geldik yoksa gürültü ve gavğa için gelmedik. (Soldan alkışlar). Dinleyiniz, kimseye memleket ve millete merbutiyet ve sadakat inhisarım*

veremeyiz. Lütfen dinleyiniz. Muhterem Vekil Beyefendi ikinci izahlarında beni, muhalefet fırkasını Mülleri, Risti karıştırarak memzuç bir surette bir takım şeyler söylemek istediler. Çok muhterem tanıdığım, zekâsına, irfanına - kendileri de bilirler - çok meftun olduğum bir zatın ne seviyyei irfaniyesine, nede seviyei ahlâkiyesine bu gibi tavurlar lââyık ve şayan olmadığını kendisine arzederim. (Soldan bravo sesleri). Bu gibi kimin nesi varsa çıkar, açık olarak söyler ve cevabını alır. Yoksa Müllerler, Kistler, Ağaoğlu Ahmet, Fethi Bey, bunlar karıştırılmaz efendiler. Buna müsaade etmiyeceğiz, buna hakkınız yoktur.”

Zekeriya Sertel, Hatırladıklarım (2001, s. 170) adlı hatıratında, “Fethi Okyar, Atatürk'ün eski arkadaşıydı. Beraber askerlik etmişlerdi. Birinci Dünya Savaşı'ndan biraz önce Fethi Okyar Sofya' da elçi iken Atatürk onun yanında ataşemiliter olarak bulunmuştu. Millî Kurtuluş Savaşı'nda da beraber çalışmışlardı. Hatta onu hükûmetin başına da getirdiği olmuştu. Fethi Okyar, namuslu ve dürüst bir adamdı. Fakat, ancak Atatürk'ün gölgesinde iş yapabilirdi. Kuvvetli bir kişiliği yoktu. Tek başına öyle bir partinin başkanlığını yapacak niteliklerden yoksundu” demektedir.

Parti, yasalardan önce Gazi'nin kişisel güvencesine sahipti. Serbest Fırkanın kuruluşu öncesinde Fethi Okyar'a yazdığı mektuptaki ifadesiyle, partinin kurucu üyelerini arkadaş, dost ve akrabalarından seçerek bu niyetini somut biçimde ortaya koydu (Öztürk, 1990, s. 347).

Yeni parti büyük heyecanla karşılandı. Parti şubeleri üyelik için tam anlamıyla başvuru istilasına uğradı. Fethi Bey eylül başlarında İzmir'i ziyaret ettiğinde coşkulu kalabalıklar tarafından karşılandı. Polisle çatışmalar oldu; polis kalabalığa ateş açınca birçok kişi yaralandı ve bir erkek çocuk öldü. Bu olay, partinin kısa tarihinde bir dönüm noktası oldu (Zürcher, 2015, s. 265). Gelişen olaylar karşısında Fethi Bey, Serbest Cumhuriyet Fırkasını kapatmakta kararı alarak 16 Kasım 1930'da partiyi feshetti.

Serbest Cumhuriyet Fırkasının Programında eğitim ile ilgili hiçbir maddeye rastlanmamıştır. Bunun yanında 11 maddeden oluşan seçim beyannamesinin 2, 3, 4, 5, 6, 7. maddeleri doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomi

ile ilgilidir. Büyük ekonomik bunalım içerisinde kurulan parti için bu durum çok tabii karşılanabilir.

5.1.8. Laikliğin Anayasa'ya Girmesi (1937)

Laiklik kavramına girmeden önce “Lâik” kelimesinden ve bunun sözlüklerdeki mânasından başlamak gerekir. (Laic) “laique latince (laicus) aslından alınmış Fransızca bir kelimedir. Ve lügat mânasıyla, ruhanî olmayan kimse, dinî olmayan şey, fikir, müessese, sistem, prensip demektir (Başgil, 2003, s. 151). Tanıma göre laik dinle ilgili, dinî bir havasi olmayan, maddi olan durumları karşılamaktadır.

Avrupa’da ortaya çıkışı ve onu ortaya çıkaran tarihî sebeplere bakacak olursak şu tespiti yapabiliriz: Katolik dünyasının din adamları ikiye ayrılır; manastırlara kapanan din adamları ile halk ile temas eden din adamları. “Laik” diye işte bu ikisi dışında kalan kimselere denilmekteydi (Armağan, 2003, s. 283).

Kelimenin bu ilk ve asli manası genişletilerek, dinî olmayan ve ruhanî bir mahiyet taşımayan fikir, müessese, prensip, hukuk ahlaka da “lâik” denilmiştir. Şu hâlde laik hukuk deyince bundan, dinî olmayan, esaslarını dinden almayan hukuk; lâik devlet deyince de dinî akide ve esaslara dayanmayan devlet anlamak lazım gelir (Başgil, 2003, s. 151 - 152).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bugün Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın “Cumhuriyetin Nitelikleri” kısmında 2. maddesinde da tanımlandığı gibi “demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti”dir. İlke olarak laiklik, 1924 Anayasası’na 5 Şubat 1937 tarihinde yapılan değişiklikle; 2. maddeye devletin nitelikleri olarak “Türkiye Cumhuriyeti Cumhuriyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve İnkılâpçıdır” biçiminde girmiştir.

Bu tarihe gelinceye kadar yapılan birçok yenilik, devletin “laik bir hukuk devleti” olması için atılmış adımlardır. Bunlara saltanatın kaldırılması, halifeliğin kaldırılması, Tevhidi Tedrisat Kanunu’nun kabul edilmesi, Şer’iye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması, Medeni Kanunun kabul edilmesi, medreselerin ve şeriat mahkemelerinin kapatılması, şeyhülislamlık makamının kaldırılması örnekler olarak gösterilebilir.

Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve 153 arkadaşı “Teşkilâtı Esasiye Kanunu’nun 2, 44, 47, 48, 49, 50, 61, 74 ve 75. maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Teşkilâtı Esasiye encümeni mazbatasında “*Cumhuriyet olduğu yazılı olup bununla yalnız Devletin şekli beyan edilmiş oluyor. Hâlbuki Devletin şekille beraber siyaset ve idare tarzında takib edeceği ana vasıfların da esas hüküm olarak gösterilmiş olması lüzumludur.*” denilerek Teşkilatı Esasiye’nin (Anayasa’nın) 2. maddesinin “*Türkiye Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Lâik ve inkılâpçı olup resmî dili Türkçedir; makarri Ankara şehridir.*” (TBMM Komisyon Raporu, t.y.) Şeklinde değiştirilmesini istemişlerdir. Bu değişiklik ile “Lâik” kavramı ilk kez doğrudan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na girmiştir.

Kanun teklifinin 5 Şubat 1937 tarihinde Meclis’te görüşülmesi sırasında Sultanî Öğretmeni olan Muğla Milletvekili Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya (TBMM Zabıt Ceridesi, 1937 a, s. 61), “*Bizim istediğimiz hürriyet, lâiklikten maksadımız dinin memleket işlerinde müessir ve âmil olmamasını temin etmektir. Bizde lâikciliğin çerçevesi ve hududu budur. Arkadaşlar biz şerayii salifenin geçmiş hükümlerinden çok zarar gören bir milletiz. Onun fena göreneklerinden yine en çok zararı biz Türkler görmüşüzdür. Çünkü Türklerin hasleti ve karakteri, inandığı şeye sadıkane raptı kalb etmek ve onun uğrunda kanını dökmeyi ve hayatını feda etmeyi emreder. Ferd ve aile hayatında beğendiğimiz ve inandığımız ahlâk esaslarına bağlılığımız da bundan gelir.*” demiştir. Şükrü Kaya amaçlarının dinin devlet üzerinde etkisinin olmaması, asıl işi yapan olmamasını sağlamak olduklarını belirtmiştir. Laikçiliğin sınırlarını bu şekilde belirten Şükrü Kaya geçmişte kalmış olan şeriatın hükümlerinden çok zarar gören bir millet olduğumuzu da vurgulamıştır. Bunu da Türklerin inandıkları şeye çok sadık ve bağlı olmalarına bağlamıştır.

Görüşmelerde Harp Tarihi Öğretmeni olan Kütahya Milletvekili Recep Peker ise “*Arkadaşlar, lâik telâkkisinin de yalnız nazarı hayatta değil, bilhassa tatbikî sahada da Türkiyede olan derinlik ve samimilik ile tatbik edildiği yer dünyada yok denedilir. Laisizmi ilim ve politika mevzuu olarak ilk telâffuz eden insan kütleleri bunların bu günkü Devlet şekilleri içinde bile bizde olduğu kadar incelik ve ciddiyetle takib edildiği yer yoktur. Bu mefhumların bizim tatbik şeklimizdeki esas manaları da gene Parti programımızda açıkça yazılıdır.*”

(TBMM Zabıt Ceridesi, 1937 a, s. 67) sözleriyle Laikliğin sadece teoride değil uygulamada da o günün dünyasında en iyi uygulayan ülkenin Türkiye olduğunu belirtmiştir.

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nda yapılacak olan değişiklik için Türkiye Büyük Millet Meclisine verilen Teşkilatı Esasiye Encümeni mazbatasını 10 üyenin imzasıyla verilmiştir. Bu üyelerin 4'ü öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekilleri'dir. Bunlar: İdadi Öğretmeni ve Müderris olan Şemsettin Günaltay (Sivas), Harp Tarihi Öğretmeni olan Recep Peker (Kütahya), İdadi Öğretmeni olan Ali Münif Yeğenağa (Seyhan) ve Ceza Muhakemeleri Hukuku ve Hukuk Tarihi Müderrisi olan Ziya Özer (Eskişehir)'dir.

Yapılan oylamada 499 milletvekilinin 333'ü lehte oyuyla kanun kabul edilmiştir. Meclisteki 63 milletvekili oylamaya katılmamış ve 3 boş oy kullanılmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1937 a, s. 81).

5.2. Eğitim, Kültür ve Sosyal Alanda Yapılan İnkılâplarda Öğretmen Milletvekilleri

5.2.1. Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu'nun Kabulü (1924)

Osmanlı Devletinde 1779'lardan itibaren Batı örneğine göre askerî okullar ve Tanzimat (1839) yıllarından itibaren de yine Batılı sivil öğretimden ilham alınarak Rüştîye, İdadi, Sultanî gibi ortaöğretim ve İptidai gibi ilköğretim kurumları açılmaya başlanmış, Darülfünûn kurulmuştur. Maarif Nezaretine bağlı bu yeni mekteplerin yanında Meşihata, Şer'îye ve Evkaf Nezaretine bağlı medreseler ve sıbyan mektepleri de varlıklarını, etkilerini sürdürmüşlerdir (Akyüz, 2015, s. 329).

Tüm bu kurumların yanında yabancılar ve azınlıklar da istedikleri gibi okullar açmaya başlamışlar ve bu okulların bir kısmında misyonerlik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu durumda cumhuriyete gelinceye kadar eğitim kurumlarını Batılı tarzda okullar, Geleneksel Okullar ve Yabancı Okulları diye üç kısma ayırabiliriz. Farklı tarzda eğitim kurumlarının bulunması onları kontrol etme bakımından sorun yaratabilir ve zorluk teşkil edebilir.

Yabancıların ve azınlıkların açtığı okullar devletin denetiminde olmadığı için her toplum gençlerine kendi milliyetçi amaçlarını öğretmiş ve bu tarz eğitim yetiştirdiği ayrılıkçılarla devletin dağılmasına da etki yapmıştır. Eğitimdeki dağınıklık ve denetimsizlikten faydalanan azınlıklar ve yabancılar Osmanlı Devleti'nin dağılması yönünde faaliyet gösteren nesiller yetiştirmişlerdir (Yılmaz S. , 2014, s. 239).

Turan ve diğerleri (2008, s. 214) devlete bağlı okullardan iki farklı insan tipi yetiştirirken, azınlıkların, yabancı devletlerin ve misyonerlerin giderek artan okulları da durumu giderek daha karışık hâle getiriyordu. Bu karışıklık sonucu zamanla ortaya çıkan mektepli – medreseli, aydınlar arasında bölünmelere sebep olurken aynı zamanda toplumun ilerlemesine de büyük engel teşkil ediyordu, demektedirler.

Bu ve benzeri sorunların ortadan kaldırılması ancak üçe ayırdığımız farklı eğitim kurumlarının tek çatı altında toplanması ve bu çatının belirleyeceği müfredata göre eğitim ve öğretimlerini devam ettirmesiyle mümkün olabilecekti. Mustafa Kemal'in 1 Mart 1924 günü meclisin açılış konuşmasında değindiği noktalardan biri de budur. Mustafa Kemal Atatürk (2015, s. 634) milletin kamuoyunda tespit olunan eğitim ve öğretimin birleştirilmesi umdesinin bir an kaybetmeksizin tatbiki lüzumunu gözlemliyoruz." demiştir.

Bütün öğrenim kurumlarının bir çatı altında toplanması için İdadi Öğretmeni olan Saruhan (Manisa) Milletvekili Vasıf Bey'in (Çınar) 57 arkadaşı: *“Bir devletin irfan ve maarifi umumiye siyasetinde milletin fikir ve hissî itibariyle vahdetini temin etmek için tevhidi tedrisat en doğru, en ilmî ve asrı ve her yerde fevayit ve muhassenatı görülmüş bir umdedir. 1255 (1876) Gülhane Hattı Hümayunundan sonra açılan Tanzimatı Hayriye Devrinde saltanat munderisei Osmaniye tevhidi tedrisata başlamak istemiş ise de buna muvaffak olamamış ve bilâkis bu hususta bir ikilik bile vücuda gelmiştir. Bu ikilik vahdeti terbiye ve tedris noktai nazarından birçok mızır neticeler tevlidetti. Bir millet efradı ancak bir terbiye görebilir. İki türlü terbiye bir memlekette iki türlü insan yetiştirir. Bu ise vahdeti his ve fikir ve tesanüt gayelerini külliye muhildir.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 d, s. 24) diyerek Tevhidi Tedrisat Kanun teklifini vermişlerdir.

Tevhidi Tedrisat hakkına kanun teklifi vere 58 milletvekilinin 18'i öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekilleridir. Bu milletvekilleri: Tarih Öğretmeni İzzet Ulvi Bey (Afyonkarahisar), Türkçe Öğretmeni, Muallim Mehmet Ruşen Ünaydın (Afyonkarahisar), Mülkiye Muallimi Ahmet Saki Derin (Antalya), İdadi Edebiyat Öğretmeni Samih Yalnızgil (Biga), Gelibolu İdadisi Öğretmeni Mazhar Müfit Kansu (Denizli), İdadi Türkçe Öğretmeni Kâzım Bey (Oral) (Ergani), Sultanî Öğretmeni Şükrü Saracoğlu (İzmir), Edebiyat Öğretmeni, Müderris Ahmet Ağaoğlu (Kars), Tarih ve Coğrafya Öğretmeni Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri), Kurmay Okulu Öğretmeni Saffet Arıkan (Kocaeli), Sultanî Fransızca Öğretmeni Cevdet Barlas (Kütahya), Tarih Öğretmeni Ragıp Soysal (Kütahya), Harp Tarihi Öğretmeni Recep Peker (Kütahya), İdadi Öğretmeni Vasıf Bey (Çınar) (Saruhan), Edebiyat Medresesi Müderrisi, Darülfârika Öğretmeni Yahya Kemal Beyatlı (Urfa), Sultanî Öğretmeni Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya) (Menteşe), Halil hülki Ayrım (Aydın) (Siirt) ve Astsubay Okulu Öğretmeni Ahmet Fuad Bulca (Rize)'dir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 d, s. 25).

Kanun teklifinin görüşmeleri esnasında maddeler ile ilgili herhangi bir söz alan milletvekili olmamıştır. Tevhidi Tedrisat Kanun teklifi 3 Mart 1924 tarihinde 430 numaralı kanın¹ olarak kabul edilmiştir. Bu Kanunun hazırlanmasının ve Meclis'e sunulmasının bir öğretmen milletvekili tarafından yapılması önemlidir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 7 Kasım 1924 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 174. maddesinde belirtilen, İnkılâp Kanunlarının korunması kapsamında olup Anayasa'nın kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasa'ya aykırı olduğu şeklinde anlaşılması ve yorumlanması söz konusu olamaz (Turan vd., 2008, s. 217).

5.2.2. Şapka Kanunu ve Kılık Kıyafet Devrimi (25 Kasım 1925)

Kıyafetler milletlerin, toplumların karakteristik özelliklerinin dışa vurulmuş hâlleridir. Yaşanılan coğrafyalar ve maruz kalından iklimler kıyafetlerin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu sebepten aynı milletin farklı

¹ "Tevhidi Tedrisat Kanunu" ekler kısmında verilmiştir.

coğrafyalarında farklı giyim tarzları görülebilmektedir. Bunların yanında kıyafetler önemli kültürel özelliklerdendir. Türklerin at kullanmadaki kolaylığından ötürü asırlar öncesinden pantolon giymesi örnek olarak verilebilir. İnsanların içinde bulundukları sosyal ve dinsel yapı da kıyafetleri şekillendirebilmektedir.

Türkler dinî tercihlerine göre bazen giyimlerini de değiştirmişlerdir. Örneğin Uygurlar Dönemi'nde Budizm'in kabul edilmesine bağlı olarak deri giysileri terk ederek daha çok dokuma işi giysiler giymişlerdir. Türklerin İslamiyet'i kabulü ve Orta Asya'dan Anadolu'ya göçleri sırasında geçtikleri yerlerdeki kültür ve inanışların da etkisiyle giyim kuşamlarında farklılık görülmeye başlanmıştır (Yılmaz S. , 2014, s. 263).

Osmanlı Devleti'inde özellikle orduda Nizam-ı Cedid'le başlayan yenilenme ve yenileşme hareketler II. Mahmut Devri'nde de devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda, kılık ve kıyafet birliğinin sağlanması için II. Mahmut Devri'ne gelinceye kadar bir teşebbüs yapılmamıştı. II. Mahmut, mabetler dışında tebaası arasında bir fark gözetmeyeceğini ilan ettiği için bu kıyafet farkları devam edemezdi. Bununla beraber padişah yalnız memurlarla askerler için kıyafet birliği sağlamaya çalıştı ve setre pantolonu kabul etti. Sonra halkın bir kısmı da bu kıyafeti benimsedi (Karal E. Z., 1981, s. 145).

Osmanlı Devleti Dönemi'nde yaklaşık son bir asırdır çeşitli alanlarda yapılan bir takım yenilik/ıslahat çabaları, modernleşme yolunda atılan ilk adımlar olarak sayılırsa da cumhuriyet idaresinde yapılan köklü değişiklikler daha farklı ve daha geniş olarak birbiriyle bağlantılı bütüncül bir yapı içerisinde ümmet yerine millet, tebaa yerine vatandaşlığa geçmek ve kurumsal yapının dışında halka doğru yönelmesi bakımından temelde ayrılmaktadır (Yılmaz M. S., 2005, s. 223).

Mustafa Kemal Paşa 1925 ağustosunda düzenlediği Kastamonu gezisinde şapka giymiş ve halka örnek olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın 30 Ağustos 1925'te, Kastamonu gezisinde halka şapka giymeyi öğütleyişinden, bunu zorunlu kılan Şapka İksâsı¹ hakkında 671 sayılı kanunun çıkartılmasına kadar (25 Kasım) üç aya yakın bir süre geçmiştir. Bu süre boyunca, büyükşehirlerdeki memurlardan

¹ İksâ: Giymek, giyinmek, giyecek vermek, kisve giydirmek.

başlayarak okuryazar grupları arasında şapka yayılmıştır (Tunçay, 1996, s. 149 - 150).

Adliye encümeni reisi adına Konya Milletvekili ve arkadaşları: *“Medeniyetin bütün icabat zaruriyetini idrak ve kabul etmiş olan Türk milletinin medenî milletlerin müşterek kisvelerinin vasfı barizi olan şapkayı iktisa hususunda gösterdiği tehalük ve tezahürü tespit ve bunun ifade eden bir kuvvei müeyyidenin kanunlarımız arasında bulunması encümenimizce zarurî ad ve telekti olunmuştur.”* denilerek “Şapka İktisası Kanunu” meclis başkanlığına verilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1977 a, s. 221).

Bu mazbatanın altında imzası bulunan 6 milletvekilinden 4’ü öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekilidir. Bu milletvekilleri Mülkiye Muallimi olan Antalya Milletvekili Ahmet Saki Derin, Ceza Hukuku Öğretmeni olan Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk, Sultanî Öğretmeni olan Manisa Milletvekili Mehmet Şükrü Bey (Kaya) ve Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan İzmir Milletvekili Mustafa Necati Uğural’dır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1977 a, s. 221).

Kanunun Meclis’te görüşülmesi sırasında Edebiyat Öğretmeni ve Müderris olan Kars Milletvekili Ağaoğlu Ahmet Bey (Ahmet Ağaoğlu) Bursa Milletvekili Nurettin Paşa’nın Şapka İktisası Kanunu’nun Teşkilatı Esasiye aykırı oluşuna yönelik takririne karşın *“Teşkilâtı Esasiye Kanununun ruhu, ledünniyatım teyiden kabul etmek demektir. Çünkü teşkilâtı esasiye mefhumu ve teşkilâtı esasiyenin ifade etmek istediği mana ve mefhumlar o yerlerden gelmiştir ki; uzun kollu elbise giyen ve elli arşın bez saran yerlerden gelmemiştir. Binaenaleyh teşkilâtı esasiye kanununu kabul eden her hangi bir muhit o teşkilâtı esasiyeyi doğurmuş olan muhitin ruhunu da almalıdır. ruhunu almadıkça teşkilâtı] esasiye kanununu almış olanlar boş kalırlar. Teşkilâtı esasiye kanununu alanlar ve bu kanunu ilân edenler, eski zihniyeti şapkanın, kalpağın, mendilin, fotinin bu kanunla alakadar olduğunu zannediyeceklerse teşkilâtı esasiye kanunu o muhitte teikevvün etmemiştir”* sözleriyle karşılık vermiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1977 a, s. 224 - 225).

Sultanî Öğretmeni olan Menteşe Milletvekili Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya) konunun bir kılık kıyafet meselesi olduğunu ve üç safhada incelenebileceğini belirtmiştir. Şükrü Kaya Bey bu üç safhayı dinî, millî kıyafet ve kanuna aykırı olarak sıralamıştır. Özetle: *“Şafhanın biri dinî şafhadır. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi din ile dünyayı ayırmıştır. İkinci cihet; millî kıyafettir. Efendiler, millî kıyafet ancak tarihlerde ve müzelerde görülür. Bugün bütün medenî milletlerin kıyafeti yeknesaktır. Üçüncü mesele; teklifin kanuna mugayeretidir. Türk Kavan'ini tahdid edecek yegâne kayıt; Türk'ün istiklâline, Türk'ün hayatına, Türk'ün haysiyetine ve Türk'ün terekkiyatına mani olacak kuyuddur.”* sözleriyle açıklamıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1977 a, s. 227).

Kanun teklifinin maddelerinin görüşülmesinden sonra “Şapka İktisası Hakkında Kanun”¹ 25 Kasım 1925 tarihinde 671 kanun numarası ile Meclis'teki oylama sonucunda kabul edilmiştir.

5.2.3. Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun (22 Mart 1926)

Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan büyük yeniliklerden bir de Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve onun getirdikleridir. Bilindiği üzere bu kanun ile eğitim kurumları tek çatı altında toplanmak istemiştir. Bunun yanında eğitim kurumlarının istedikleri gibi eğitim – öğretim faaliyetlerinde bulunmasının önüne geçilmiştir. Amaç, eğitim sisteminin bir düzene konulmasıdır. Bunun için de eksikliği görülen durumlar için yeni kanunlar çıkarılmış ve çıkarılmaya da devam edilmiştir.

Maarif Teşkilatı Hakkında Kanunu bu amaç doğrultusunda çıkarılan kanunlardan biridir. Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun ile bugünkü eğitim sisteminin temel hatları oluşturulmuştur. Okul açma yetkisi tamamen Millî Eğitim Bakanlığına verilerek her isteyeninin istediği gibi okul açmasının önüne geçilmiştir.

Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun'un önemli bir noktası da eğitim ve öğretimin her Türk ferdi için ücretsiz olduğunun belirtilmesidir. Devlet bu hususta üzerine düşen vazifeleri yapmakla yükümlü olduğunu da kabul etmiştir. Bunların

¹ “Şapka İktisası Hakkında Kanun” ekler kısmında verilmiştir.

yanında eğitim öğretimin kız ya da erkek ayrı eğitim kurumlarında değil karma bir şekilde yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Maarif Teşkilatına Dair Kanunun T.B.M.M. tarafından kabulünden önce Atatürk 1 Kasım 1925 Pazar günü Meclis açılış konuşmasında; “*Hayatın her safai mesaisinde olduğu gibi bahusus tedris hayatında inzibat esas muva'akiyettir. (Pek doğru sesleri). Müdürler ve Talim heyetleri inzibatı temine ve talebe inzibata riayete mecburdurlar. (Bravo sesleri, alkışlar). Efendiler; Maarife hayatın icabatı ameliyesini ve muhitin şeraiti hususiyetini temin eden bir sistem üzerindeyiz. Semeratı mücerrep ve meşhut olan bu sistemin tevsian tahakkuk ettirilmesi esasında dikkat ve ciddiyetle yürümek lâzımdır*” (Yılmaz (ed.), 2011, s. 24) demiştir. Atatürk bunları söylerken eğitimde başarının elde edilebilmesi için gerekli olan hususlardan birinin de düzen olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte eğitimde hayatın gereği olan pratik çalışmalar ve eğitimin kurallarını belirleyecek bir sistem üzerine olduklarını söylemiş ve getirilecek olan bu sistemin uygulanmasının öneminden bahsetmiştir.

Maarif Teşkilatına Dair Kanun Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan İzmir Milletvekili Mustafa Necati Uğural’ın Millî Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde hükûmetçe 17 Mart 1926 tarihinde Meclis’e sunulmuştur. Mustafa Necati Bey teklifi: “*Efendim, Maarif teşkilâtına ait olan bu kanun dâhiliye, Maarif ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinden geçmiştir. Teşkilâta, ait mevaddı ihtiva etmekledir.*” (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y., s. 213) sözleriyle teklifi hükûmetin teklifini vermiştir.

Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun¹ Meclis’te yapılan görüşmelere ve düzenlenen maddelerden sonra ikinci defa oya sunularak 22 Mart 1926 tarihinde kullanılan 124 oyun tamamı ile kabul edilmiştir. Resmi Gazete’de 338 numara ile 3 Nisan 1926 tarihinde yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanun’un özellikle 6. maddesi ilköğretim çağındaki çocukların meslek okullarına gönderilmesine izin vermemesi ve ilköğretim çağını geçirmiş ve hiç eğitim görmemiş çocukları alan okulların bu çocuklara ilköğretimi de vermesini mecbur kılması bakımından önemlidir. Yine 12. maddede “Maarif

¹ 22 Mart 1926 tarihli “Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun” tam metni ekler kısmında verilmiştir.

hizmetinde asıl olan muallimlikdir.” Millî Eğitim Bakanlığında tüm kademelerde esasın öğretmenlik olduğu belirtilmiştir.

5.2.4. Latin Harflerinin Kabulü (3 Kasım 1928)

Tanzimat döneminde, yazının ıslahı, hatta Latin harflerinin alınması ve dilde sadeleşme meseleleri ilk kez tartışılmaya başlanmıştır. II. Meşrutiyet Dönemi’nde, gittikçe güçlenen Türkçülük akımının etkisiyle dilde hızlı bir sadeleşme gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında yazının ıslahı ya da değiştirilmesi yeniden gündeme gelmiştir (Akyüz, 2015, s. 344).

Arap yazısında sesli harflerin az oluşu ve bir harfin başta, ortada ve sonda yazılışına göre şekil değiştirmesi öğrenme zorluğu gösteriyordu. Bu bakımdan genel olarak okuma yazma bilenlerin sayısı, nüfusa nazaran çok azdı (İnan, 1977, s. 182). Hem zorluğu hem de okuma yazma bilenlerin sayısının az olduğu da düşünülerek harf devrimi yapılmak istenmiştir.

Latin harflerinin kabulü on yıllardır Batı medeniyetine uyum sağlamak isteyen Türk toplumu için atılan en önemli adımlardan biri olarak görülebilir. Zira bu yaklaşım sadece sözle olmayan aynı zamanda biçimsel değişikliği de beraberinde getiren bir yaklaşımdır. O günün koşullarında modernleşmesini tamamlamış olduğu düşünülen Batı ve onun kullandığı Latin harflerinin kabulü önemli bir dönemeçtir.

M. Kemal Atatürk bu mesele üzerinde, öğrenim devresinde olduğu gibi, sonraları askerî hayatında da meşgul olmuştur. Yabancı dil öğreniminde ise Arap harfleri ile Latin yazısını karşılaştırmıştır. İlk defa Erzurum kongresinin bittiği akşam (8 Ağustos 1919) Mazhar Müfit Kansu’ya sıra ile hatıra defterine yazdırdığı kısımda “5. olarak Latin harfleri kabul edilecek” diyor (İnan, 1977, s. 182).

Aysal (Aysal, 2018, s. 189) Türk modernleşmesi açısından belki de en büyük kırılmayı Harf devriminin teşkil ettiğini söyledikten sonra, Harf devriminin ilk adımı 20 Mayıs 1928’de milletlerarası rakamların kabul edilmesiyle atılmış ve Mustafa Kemal Paşa’nın talimatıyla Türk alfabesinin hazırlanması için bir komisyon kurulmuştur ve üç ay gibi kısa bir sürede hazırlanan yeni Türk alfabesi,

9 – 10 Ağustos akşamı Sarayburnu’nda Mustafa Kemal Paşa tarafından halka duyurulmuştur, demektedir.

Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki hakkında kanun teklifinin de görüşüldüğü 1 Kasım 1928 Perşembe günü meclis açılış konuşmasında Atatürk; *“Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. (Alkışlar) Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk Alfabesidir. (Alkışlar) Basit bir tecrübe Latin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. (Alkışlar)”* diyerek Latin alfabesi’nin Türk diline uygun düştüğünü belirtmiştir (Yılmaz (ed.), 2011, s. 33 - 34).

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Başvekâletten Mevrut (1/266) Numaralı Kanun Lâyihası’nın 1 nolu komisyon raporunda yer alan gerekçesinde *“Okuma ve yazmanın kolaylıkla halk kütlesine yayılmasını ve lisanın istiklâlini temin eyleyecek olan harf inkılâbının vücuda getireceği mesut neticeye muhakkak nazariyle bakan Hükûmet merbut Kanun Lâyihasını teklif eylemektedir.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y.) denilerek kanun teklifi Meclis’e sunulmuştur.

Sina Akşin (1997, s. 68 - 70) Harf Devrimi olanaklı kılan dört etkenden bahsetmektedir. Bunlar; Osmanlı Devleti’nin okur-yazarlığı çok küçük bir azınlığın işi olmaktan çıkarmak için pek az şey yapmış olması, her şeye rağmen Osmanlı kitaplıklarını dolduran hatırı sayılır birikimin büyük ölçüde bir ortaçağ birikimi olması, Arap harflerinin Türkçe’ye uygun olmaması ve ulusçuluk yani Türkçe’nin kendine özgü bir alfabesi istenmiş olması olmasıdır.

Feroz Ahmad (2010, s. 107 - 108), Latin alfabesi, Arap alfabesinin yerine konuldu ve bu Osmanlı geçmişiyle büyük bir ayrılığa yol açtı, eski yazı bilenler bir gecede okuma yazma bilmez hâle geldi ve işlerinden olmamak için en kısa sürede Latin alfabesini öğrenmeleri zorunlu oldu, kentlerde okuryazarlık oranı arttı ve yeni yazıyla yeni bir nesil, yeni ideolojiyle büyüdü, demektedir.

Bu Kanunun kabul edildiği tarihte Maarif Vekili (Millî Eğitim Bakanı) Tarih ve Coğrafya öğretmeni olan İzmir Milletvekili Mustafa Necati (Uğural)'dır. Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun¹ 3 Kasım 1928 tarihinde 1353 numara ile kabul edilmiş ve aynı tarihte Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Latin alfabesinin kabul edilmesi öğretmenlik bakımında birçok açıdan önemlidir. Bunlardan biri öncelikli olarak öğretmenlerin yeni harfleri öğrenecek olmasıdır. Çünkü yeni harflerin devamlılığın en önemli noktası onları öğretecek olan öğretmenler ve bu öğretmenlerin gayretleridir.

5.2.5. Millet Mekteplerinin Açılması (1 Ocak 1929)

Millet mektepleri, 1 Kasım 1928'de hâlen kullanılmakta olan Arap alfabesinin yerine Latin alfabesinin yeni Türk alfabesi olarak kabul edilmesinden sonra açılmıştır. Yaklaşık 4 ay süreyle eğitim veren halkın okuryazarlık oranını artırmak için kurulmuş mekteplerdir.

Harf inkılabından sonra yeni harfleri öğrenmek için büyük bir istek meydana gelmiştir. Toplumun büyük bölümü bir an evvel okuryazar olmak için çabalamaya başlamıştır. Türk milletinde uyanan bu okuma yazma isteği karşısında, daha önce faaliyette bulunan teşkilâtlar yetersiz kalmış ve hükûmet tarafından Millet Mektepleri Talimatnamesi çıkarılmıştır (Avcı, 2013, s. 53).

Millet Mektepleri, yeni Türk harflerinin tüm ülkede öğrenilerek okuryazarlığın arttırılması seferberliğinin önemli bir aşamasıdır. Öte yandan Kurtuluş Savaşı Dönemi'nden itibaren eğitim konusu içinde üzerinde durulan “Halk Eğitimi” çalışmalarının bir parçasıdır. Üstelik daha sistemli hâle getirilmiş ve ülke geneline yaygınlaştırılmaya çalışılan bir bölümdür (Bozkurt & Bozkurt, 2009, s. 123).

Millet mekteplerinin ana faaliyet alanı topluma yeni harflerle okuma yazma öğretmektir. Bunun yanında millet mektepleri insanların ihtiyacı olan temel bilgileri vermeyi de amaçlıyordu. Bunu talimatnamenin “Mahiyet ve Gaye” başlığı altındaki 1. maddede açıkça görmekteyiz. İlgili madde “Türkiye halkını

¹ 3 Kasım 1928 “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun”un tam metni ekler kısmında verilmiştir.

okuyup yazmağa muktedir bir hâle getirmek ve ona hayat ve maişetinin istilzam ettiği ana bilgileri kazandırmak maksadıyla millet mektepleri teşkilâtı vücuda getirilmiştir” (TC Resmi Gazete, 1929) demektir. 1 Ocak 1929’da açılarak faaliyete başlayan Millet Mektepleri ile halkın okuma yazma öğrenmesi sağlanmak istenmekle birlikte ayrıca insanlara lazım olabilecek temel bilgilerin de bu okullar vasıtasıyla verilmesi hedeflenmekteydi (Akpınar & Kanalga, 2014, s. 32).

1928 yılında yapılan yönetmeliğe göre, (A) ve (B) derslikleri olmak üzere iki derslik açılması ve (A) dersliklerinde hiç okuma-yazma bilmeyenlerin; (B) dersliklerinde ise Arap harfleri ile okur-yazar olanlara yeni Türk harflerinin öğretilmesi amaçlanmıştır (Albayrak, 1994, s. 473).

İzmir Milletvekili Mustafa Necati (Uğural) “1928 Senei Maliyesi Maarif Vekâleti Bütçesine Tahsisatı Fevkalâde İtasına ve Muhtelif Devair Bütçelerine Mevzu Tahsisattan Bazılarının İmhasına Dair Kanun” un görüşmeleri sırasında bilumum masarif diye saydığı masraflar içerine 4. madde olarak “*Halk dersanelerine ve millet mekteplerine ait her nev'i masrafı yapmak, bu dersaneler ve mektepler için yeni harflerle mevkut, gayrı mevkut mecmua ve kitap vesaire basmak.*” (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y., s. 23) olarak söylemiştir. Mustafa Necati yeni harflerin öğrenilmesine önem vermiş ve bu yönde çalışmalarda bulunmuştur. Yeni harflerin öğretilmesi noktasında önemli olarak gördüğü “Millet Mektepleri”nin ihtiyaç duyduğu kitap, dergi gibi malzemelerin basılmasını istemiştir.

Millet Mektepleri yeni bir alfabe kabul eden genç Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim ihtiyacını gidermesi bakımından önemlidir. Öğretmen olan İzmir Milletvekili Mustafa Necati Bey’in (Uğural) Millet Mekteplerine olan katkısı manevi olarak da büyüktür.

5.2.6. Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesi (1930)

Kadın sadece bir cinsiyet değil ailenin, milletin, insanlığın diğer yarısını oluşturan, hayatın tüm eksikliklerini annelikleri ile tamamlayan yüce varlıklardır. Türk tarihinde kadın başlangıçtan günümüze önemli bir yere sahip olmuştur.

Hakan'ın yanında kurulda yer alırken Osmanlı Medeniyeti'nde kurdukları vakıflar ve vakıfları aracılığıyla yaptıklarıyla da milletlerine hizmetler etmişlerdir.

İstiklâl Savaşı'nda Türk kadının büyük fedakârlıklar göstermesi, dünya kadınlığına bir örnek oldu. Eline silahını alarak mücahitlerle beraber ön saflarda çarpıştığı gibi geri hizmetlerde de büyük fedakârlıklar gösterdi. Günlerce, omuzunda mermi taşıdığı gibi, kağnılarla da cepheye sandık sandık cephe taşıdı. Millî Mücadele'de, Türk kadınının gösterdiği feragat ve fedakârlık unutulmaz anılar yaşattı (Şapolyo, 1973, s. 117 - 118).

Medeni Kanun'dan sonra kadınlar birçok hakka sahip olmuşlardır. Türk kadını demokratik hakkı olan seçme ve seçilme hakkını ilk olarak 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen kanunla belediye seçimlerine katılma hakkını almışlardır. Belediye Kanunu'nu¹ intihap etmek şartları başlığı altında 23. Maddesi belediye intihaplarında rey sahibi olmak için “1. Türk olmak” (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y., s. 7) şartı ile kadın erkek her Türk vatandaşının belediye seçimine katılma hakkını vermiştir.

Türk kadını Belediye Kanunu'nda yaklaşık 3,5 yıl sonra 26 Ekim 1933'te 442 numaralı Köy Kanunu'nun 20. ve 30. maddelerinde yapılan değişiklik ile muhtar olma hakkını elde etmişlerdir. Köy Kanununa değişiklik getiren 2329 sayılı kanunun 1. maddesi “442 sayılı köy kanununun 20 ncı maddesi aşağıdaki gibi değiştirilmiştir: Her köyde bir köy derneği, bir köy muhtarı, bir de ihtiyar meclisi bulunur. Köyde 24 üncü maddeye göre köy muhtarını ve ihtiyar meclisi azalarını seçmeğe hakin olan kadın ve erkek köylülerin toplanmasına köy derneği derler. Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi azaları doğrudan doğruya köy derneği

¹ 1580 Numaralı Belediye Kanunu'nun İntihap etmek şartları MADDE 23 — Belediye intihaplarında rey sahibi olmak için:

1. Türk olmak,
2. İntihap başlamadan evvel lâakal altı aydan beri beldede ikamet etmekte olduğunu vesaik ile ispat etmek,
3. 18 yaşını bitirmiş olmak,
4. Ağır hapis cezasına mahkûm olmamak,
5. Hidematı ammeden memnu bulunmamak,
6. Hırsızlık dolandırıcılık, emniyeti sui istimal, iflâs gibi muhilli haysiyet gibi suçlarla mahkûm bulunmamak lâzımdır.
7. Silâh altında bulunan askerler, jandarmalar, zabıtlar ve polisler, askerî memurlar belediye intihabına karışmazlar (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y., s. 7), şeklindedir.

tarafından ve köylü kadın ve erkekler arasından seçilir. Köy muhtarı ihtiyar meclisinin başıdır” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1933 a, s. 50) şeklindedir.

Köy kanununun 20 ve 30 uncu maddelerinin değiştirilmesi hakkında I/784 numaralı kanun lâyihası ve Dâhiliye encümeni mazbatasının esbabı mucibesinde (gerekçesinde) *“Türk tarihinin her sahasında ve her safhasında erkeğile yan yana her fedakârlığı yapan, millet ve vatan işlerinde büyük feragatle her mahrumiyete, her cefaya ve her acıya katlanan, mileftki vatanın felâket ve saadetlerine aynı hisle iştirak eden büyük kalpli ve yüksek faziletli Türk kadını müşterek eseri olan bu cumhuriyette kendi evinin işlerinde olduğu gibi belediye ilerinde de temiz ve ciddî mevkiini almıştır” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1933 a) denilerek Türk kadınına verilen değer ve güven gösterilmiştir.*

Aynı gerekçede *“Bundan başka ve daha mühim bir sebep te cumhuriyet ve inkılâbın Türk kadınına verdiği yüksek mevkii, köyde de filen köy idaresine de intihap etmek ve intihap olunmak hakkını vermek suretile inkılâbın yürüyüşünü ilerletmektir. Halbu ki 442 sayılı köy kanunu, köylü kadınlarımızın muhtar ve ihtiyar meclisi azalıklarına seçilmesine ve bunları seçmede rey sahibi olmasına müsait olmadığından mezkûr kanunun 20 inci ve 30 uncu maddelerinin değiştirilmesi düşünülmüş ve işbu kanun lâyihası bu esasa göre hazırlanmıştır” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1933 a) denilerek Türk İnkılabı’nın Türk kadınına verdiği mevkii ile ve kadınların köyde seçilmelerine fırsat verilmekle inkılaba katkı sağlandığı belirtilmiştir. İlgili dâhiliye encümeni mazbatasında imzası buluna azalardan Adana Milletvekili Ali Müfit (Yeğenağa) idadi öğretmenliği yapmıştır.*

Kadınların belediye seçimlerine katılmalarını sağlayan kanun ve muhtar seçimlerine katılabilmelerine izin veren kanunların ardından sıra tabii olarak kadınların milletvekili seçilmeleri hususuna gelmiştir. Bunun için yapılması gereken hem Teşkilatı Esasiye Kanunu (Anayasa) hem de İntihabı Meb’ûsân Kanunu’nda (Milletvekili Seçim Kanunu) değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Kadınlar seçme ve seçilme haklarının verilmesi ile ilgili çalışmamıza konu olan dönemde son olarak çıkarılan kanun 5 Aralık 1934’te kabul edilen “İntihabı Meb’ûsân Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Kanuna Bir Madde İlâvesine Dair Kanun” ve “Teşkilâtı Esasiye Kanunu’nun 10 Ncu Ve

11 Nci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” ile Türk kadınına milletvekili seçilmesinin yolu açılmıştır. Bahsedilen ilk kanunun ikinci maddesi “İntihabı Meb’ûsân Kanunu’nun 5, 11, 16, 23, 58 nci maddelerindeki 18 yaşını bitirenler kaydı 22 yaşını bitirenler şeklinde değiştirilmiş ve bu maddelerdeki (Zükûr)¹ kaydı kaldırılarak gerine kadın, erkek konulmuştur” şeklindedir.

Başbakan, General İsmet İnönü (Malatya) ve (191) arkadaşı, bu amaçla Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun 10 ve 11 inci maddelerinin değiştirilmesi ve İntihabı Meb’ûsân Kanunu’nun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve kanuna bir madde eklenmesine dair önerileri başbakanlığa sunulmuştur. 5 Aralık 1934 birleşimi gündemine alınan bu Kanun önerilerinin öncelik ve ivedilikle görüşülmesi kararlaştırılmıştır (Çoker, 1996, s. 195).

Meclise sunulan Teşkilatı Esasiye Kanunu’nun 10 ve 11. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinin birinci maddesinde “Teşkilâtı Esasiye Kanunu’nun onuncu ve on birinci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir” denilmektedir ve devamında 10 ve 11. maddeler şu şekilde verilmiştir:

“MADDE 10 — Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçmek hakkını haizdir.

MADDE 11 — Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1935, s. 85) Yapılan bu değişiklik ile Anayasa’da doğrudan kadınların seçme ve seçilme haklarını verilmiş olmaktadır.

Maddelerin görüşülmesi sırasında Profesör olan Şebinkarahisar Milletvekili Sadri Maksudi Bey (Arsal) Türk kadını öven ve kadın haklarının tarihî hakkında kısa bilgi verdikten sonra “Kadınlara siyasal hakların verilmesi, Türkiye’nin demokratlık yolunda inkişafının tabîî bir neticesidir. Ben bunun çok hayırlı bir teşebbüs olduğuna kaniim. Türk zekâsına, Türk kadının zekâsının da katılması, eklenmesi çok hayırlı neticeler verecektir. Onun için Hükûmeti tebrik etmekle, sizin de rey vereceğinize emin olduğum için, sizleri tebrik etmekle iktifa ediyorum (Alkışlar)” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1935, s. 83 - 84) demektedir.

¹ Zükûr kelimesi Arapça kökenli bir kelimedir ve erkek anlamındaki “zeker” kelimesinin çoğulu olup erkekler manasına gelmektedir.

“Teşkilâtı Esasiye Kanunu’nun 10 Ncu Ve 11 Nci Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” 2599 numara ile ve “İntihabı Meb’ûsân Kanunu’nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Kanuna Bir Madde İlâvesine Dair Kanun” 2598 numara ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin 5 Aralık 1935 tarihli 12. birleşimlerinde kabul edilmiştir.

Kanunların kabulüyle 8 Şubat 1935 yılında yapılan milletvekili seçimlerinde 18 kadın milletvekili Meclis’e girebilmiştir. Seçimlerin ardından kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi üzerine, kanunun kabulünden kısa bir süre sonra, 18 – 26 Nisan 1935 tarihinde XII. Uluslararası Kadın Hakları Kongresi İstanbul’da toplanmıştır (Sönmez C. S., 2013, s. 308). Meclise ilk defa giren 18 kadın milletvekilinin 12’sinin öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekili olması da önemlidir. Kadınların ilk defa seçime katıldıkları 1935 yılında kadın milletvekillerinin oranı % 4,8 iken bugün bu rakam % 17,4’tür. Rakamlara bakıldığında bu konuda 1935’ten günümüze pek de önemli bir yol alınamadığı görülmektedir.

Kadın hakları gerek dünyada ve gerekse Türkiye’de uzun mücadelelerin sonucunda elde edilmiştir. Bu mücadelelerde Türk kadınları, Mustafa Kemal Atatürk gibi bir lidere sahip oldukları için, dünya kadınları arasında oldukça şanslı bir durumdadır (Avcı, 2000, s. 147). Türk kadını Fransa, İtalya, Yunanistan, İsviçre, Slovenya gibi birçok Batı ülkesinden önce seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur.

5.2.7. Türk Tarih Kurumunun Kurulması (15 Nisan 1931)

Milliyet prensibinin dayandığı tarih, fertleri geçmişin hatıraları ile birbirine bağlar. İnsan önce ailesi içinde dünkü cetlerini anar. Onların anılarını yaşatmak için gayret gösterir. Ana babadan aldığı eğitimle geleneklerine bağlanır. Birçok durumlarda da cet ırsiyetinin ve eğitimin etkisinde kalarak bugünü yaşar (İnan, 1977, s. 190). Tüm bu açılardan tarihî ve özellikle kendi tarihini öğrenmek önemlidir. Geçmişini bilmek geleceğe emin adımlarla yürümenin birinci kuralıdır.

Târîh-i Osmânî Encümeni II. Meşrutiyet Dönemi’nde yeni siyasal anlayışa uygun biçimde halka millî şuur aşılması, vatan sevgisi kazandırılması

maksadıyla oluşturulmuştur. Bu amaçla önce “mükemmel” bir Osmanlı tarihinin kaleme alınması için Târîh-i Osmânî Heyeti kurulmuş, ardından Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa’nın teklifi ve Sultan Mehmed Reşad’ın iradesiyle 14 Teşrînîsânî 1325¹ tarihinde Târîh-i Osmânî Encümeni teşekkül etmiştir (Özcan, 2011).

Encümenin öncelikli gayesi kapsamlı bir Osmanlı Tarihi kitabı ortaya koyabilmektir. Diğer taraftan “Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası”nda (TOEM) tarihî belge ve bulgularla ilgili yazılar yayınlanmıştı (Taşer, 2014, s. 1097). Encümenin amaçlarına bakıldığında Türk Tarih Kurumunun ileride yaptığı çalışmalara benzerlik görülmektedir. Bu benzerlik Türk Tarih Kurumunun bu encümenin devamı olmasında ötürüdür.

Tarih-i Osmanî Cemiyeti kapanırken bu cemiyeti Türkiye Cumhuriyetine uyarlayan tarihçiler, Fuat Köprülü başkanlığında ve Türk Ocakları bünyesinde Türk Tarihi Tetkik Heyetini kurmuşlar daha sonra da Mustafa Kemal’in direktifleriyle 12 Nisan 1931’de Türk Tarihi Tetkik Cemiyetini oluşturmuşlardır. Bu cemiyet ise daha sonra Türk Tarih Kurumu adını almıştır (Avcı, 2000, s. 138)

Sürekli araştırmalar, bilimsel çalışmalar yapmak ve sonuçları yazılar, kitaplar halinde yayınlamak amacıyla 15 Nisan 1931’de “Türk Tarih Tetkik Heyeti”, bugünkü adıyla “Türk Tarih Kurumu” kurulmuştur (Kili, 1982, s. 173). Bu tarihte kurulan “Türk Tarih Tetkik Heyeti” ilk toplantısını 4 Haziran 1931’de yapmış, yönetim kurulu ve diğer üyelerini seçmiştir.

Yönetim Kurulu; Başkan Tevfik Bıyıklıoğlu, Başkanvekilleri Yusuf Akçura ve Samih Rifat, Genel Sekreter Dr. Reşit Galip’ten; üyeler: Âfet İnan, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Hâmid Zübeyir Koşay, Halil Edhem, Ragıp Hulûsi, Reşid Safvet Atabinen, Zâkir Kadîrî, Sadri Maksudi Arsal, Mesaroş (Ankara Etnografya Müzesi uzmanı), Mükrimin Halil Yinanç, Vâsıf Çınar ve Yusuf Ziya Özer’den teşekkül etmiştir (Türk Tarih Kurumu, t.y.).

Yönetim kurulu üyelerinde Yusuf Akçura (İstanbul), Samih Rifat (Çanakkale), Reşit Galip (Aydın) aynı zamanda IV. dönem parlamentoda da

¹ 27 Kasım 1909

buluna öğretmen kökenli milletvekilleridir. Yine üyelerden İsmail Hakkı Uzunçarşılı (Balıkesir), Halil Ethem (İstanbul), Sadri Maksudi Arsal (Şebinkarahisar), Hüseyin Vasıf Çınar (İzmir) ve Yusuf Ziya Özer (Eskişehir) öğretmenlik yapmış milletvekilleridir.

Türk Tarih Kurumunun yaptığı işler arasında; 1931 yılından itibaren liselerde okutulan lise tarih ders kitaplarını yazmak, 1932 yılında yeniden yazımına başlanan Türk Tarihinin Ana Hatları¹ adlı kitabı hazırlamak, Türk Tarih Kongreleri düzenlemek, arkeolojik hafriyatlar yapmak, tercüme ve yayımlar yapmak, uluslararası çalışmalara katılmak, tarihî eserlerin korunması gibi konular yer almıştır (Avcı, 2000, s. 139).

Türk Tarihinin Ana Hatları kitabının yazarlarından İdadi Edebiyat Öğretmeni olan Samih Rıfat -Yalnızgil- (Çanakkale), Müderris ve Siyasi Tarih Öğretmeni olan Akçura Yusuf, Müderris ve Muallim olan Dr. Reşit Galip (Aydın), Profesör olan Sadri Maksudi –Arsal- (Şebinkarahisar), İdadi Öğretmeni ve Müderris olan Şemsettin –Günaltay- (Sivas), İdadi Öğretmeni olan Vasıf – Çınar- (İzmir) ve Hukuk Tarihi Müderrisi olan Yusuf Ziya (Özer) Bey (Eskişehir) öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleridir.

5.2.7.1. I. Türk Tarih Kongresi (2 – 11 Temmuz 1932)

Cumhuriyetin ilanından sonra kültür alanında yapılan çalışmalardan biri de tarih alanında olmuştur. Atatürk, özellikle Avrupa devletlerinin ders kitaplarında yer alan Türkler hakkındaki olumsuz iddialara ve “barbar” deyimini kullanılarak bir istilacı kavim şeklinde gösterilmelerine karşılık, bunun böyle olmadığını, cihan tarihinde en eski çağlardan beri hakiki yerinin ne olduğunun ve medeniyete ne gibi hizmetlerinin bulunduğu araştırılması gerektiğine inanmaktaydı (Türk Tarih Kurumu, t.y.).

¹ Türk Tarihinin ana hatları başlıklı bu eser 1930 yılında İstanbul'da Devlet matbaasında basılmış, XIV-F606±A—F (Bibliyografya) sahifelik bir cilttir. Başlığın altında şu satırlar okunur: Türk Ocağı "Türk Tarihi Heyeti" azalarından Afet Hf. ile Mehmet Tevfik, Samih Rıfat, Akçura Yusuf, Dr. Reşit Galip, Hasan Cemil, Sadri Maksudi, Şemseddin, Vâsıf ve Yusuf Ziya Beyler tarafından iktifat, tercüme ve telif yolları ile yapılmış bir teşebbüstür. Bunun altında da daha ufak punto ile dizilmiş üç satırlık şu cümle görülür: Türk Tarihi Heyetinin başka azalarının ve mevzu ile alakalı zatların mütealea ve tenkit nazarlarına arz olunmak üzere yalnız yüz nüsha basılmıştır (Eyice, 1968, s. 510).

Karal (Karal E. Z., 1991, s. 159 - 160) ise Atatürk'ün Türk tarihinin araştırılmasını istemesinin sebeplerini şu şekilde sıralamıştır:

- Türklerin sarı ırktan olduğuna yönelik dünyada yayılmış olan yanlış iddialar,
- Türklerin medeni kabiliyetten ve istidattan mahrum olduğuna yönelik iddialar,
- Türk topraklar üzerindeki iddialar.

Atatürk'ün Türk tarihinin araştırılmasının istemesinin sebepleri de göz önünde bulundurularak bir tarih kurultayı düzenlenmek istenmiştir.

Türk Tarih Tetkik Cemiyeti Millî Eğitim Bakanlığı ile beraber 2 – 11 Temmuz 1932 tarihlerinde Ankara'da bir kurultay düzenledi. Öğretim üyeleri, uzmanlar, araştırmacılar ve tarih öğretmenlerinin katılacağı kurultayda; bilimsel tartışmalar yapılacak, yeni bir tarih anlayışı oluşturmak için Türk tarihinin genel esasları belirlenecek, sonuçlar millî eğitim programlarına yansıtılacaktı (Aydoğan, 2017, s. 241).

Birinci Türk Tarih Kongresine katılan Türk Tarih Tetkik Cemiyeti üyeleri 25 kişiden oluşmakta ve üyelerin sekizi öğretmenlik yapmış milletvekilleri'dir. Bunlar; İstanbul Milletvekilleri, Yusuf Akçura ve Halil Ethem, Balıkesir Milletvekili İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Aydın Milletvekili Reşit Galip, Şebinkarahisar Milletvekili Sadri Maksudi Arsal, Çanakkale Milletvekili Samih Rifat (Yalnızgil), Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay ve Eskişehir Milletvekili Yusuf Ziya Başara'dır (Türk Tarih Kurumu, 2010).

Tüm bunların yanında Darülfünûn'dan 18 müderris, muallim ve müderris muavini; 184 lise, muallim mektebi ve orta mektep muallimi ve 12 askerî lise ve orta mektep muallimi kongreye katılmıştır (Türk Tarih Kurumu, 2010).

Kongrede 33 kişi konferans vermiş veya müzakerelere katılmıştır. Bu 33 kişiden 12'si konferanslar vererek kongreye katkıda bulunmuşlardır. Konferans verenlerden Akçuraoğlu Yusuf Bey (Yusuf Akçora), Halil Ethem Bey (Eldem), Reşit Galip Bey, Sadri Maksudi Bey (Arsal), Samih Rifat Bey (Yalnızgil), Şemsettin Bey (Günaltay), Yusuf Hikmet Bey (Bayur) ve Yusuf Ziya Bey

(Başara) IV. dönemde parlamentoda milletvekilliği yapan öğretmenlik yapmış milletvekilleridir.

Tablo 28: Birinci Türk Tarih Kongresinde Konferans Veren Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Konferans Konuları *

Milletvekili	Birinci Türk Tarih Kongresi'ndeki Konferans Konusu
Akçuraoğlu Yusuf Bey (Akçora)	Tarih yazmak ve Tarih okutmak usullerine dair
Halil Ethem Bey (Eldem)	Müzeler
Reşit Galip Bey	Türk Irk ve Medeniyet Tarihine Umumî Bir Bakış
Sadri Maksudi Bey (Arsal)	Tarihin Âmilleri
Samih Rifat Bey (Yalnızgil)	Türkçe ve Diğer Lisanlar Arasında İrtibatlar
Şemsettin Bey (Günaltay)	İslâm Medeniyetinde Türklerin Mevkii
Yusuf Hikmet Bey (Bayur)	Şarkta İnhitat Sebepleri
Yusuf Ziya Bey (Başara)	Mısır din ve ilâhlarının Türklükle alâkası

* (Türk Tarih Kurumu, 2010)

Millî Eğitim Bakanlığının teşebbüsü ve Atatürk'ün inisiyatifiyle, 2 Temmuz 1932'de Türk Tarih Tezi'ni tanıtmak için I. Türk Tarih Kongresi, Ankara Halkevi Binası'nda toplanmıştır (Öztaş, 2009, s. 99). Atatürk'ün tarihe çok önem verdiği bilinmektedir. Milleti millet yapan unsurlardan birinin o milletin tarih olduğunu bilen Atatürk yukarıda da bahsettiğimiz gibi Türk Tarih Kurumunu kurmuştur. Millet ve milletin kendi tarihini bilmesi amacını güden “Türk Tarih Tezi” de bu ortam içerisinde doğmuştur.

Resim 4: 12 Temmuz 1932 Tarihli Akşam Gazetesi (AÜ Akademik Arşiv Sistemi, t.y)

I. Türk Tarih Kongresi “Türk Tarih Tezi”nin tanıtılması açısından çok önemlidir. Bu kongrenin hem oluşumunda hem de içeriğinde yer alan öğretmen kökenli milletvekillerinin katkıları çok büyüktür. Öğretmen milletvekilleri bu katkılarıyla Atatürk’ün bu tezine ve tezin tanıtılmasında öncü olmuşlar ve katkıda bulunmuşlardır. Kongrede özellikle öğretmen kökenli milletvekillerinin verdiği konferanslara bakıldığında Türk Tarih Tezi’ne yapılan katkılar daha açık görülecektir.

5.2.7.2. II. Türk Tarih Kongresi (20 – 25 Eylül 1937)

I. Türk Tarih Kongresinin ardından II. Türk Tarih Kongresi 25 Eylül 1937 tarihinde İstanbul’da Dolmabahçe Sarayı’nda toplanmıştır.

20 Eylül 1937 de İstanbul’da Dolmabahçe Sarayı’nda Atatürk’ün yüksek huzurlarıyla toplanmış ve 25 Eylül 1937 de kapanmıştır. Bu, birincisine nispetle daha kalabalık ve daha umumî olmuştur. Hattâ buna yabancılar da iştirak ettirilmiş olduğu için milletler arası bir mahiyette almıştır (Ergin, 1977, s. 2018 -

2019). Yabancı araştırmacı ve tarihçilerin de katılmaları hasebiyle kongre bir öncekinden daha geniş kapsamlı ve önemli olmuştur denilebilir.

Yine Ergin'in (Ergin, 1977, s. 2019) verdiği bilgilere göre kongreye katılanları sayısı; yirmisi Türk Tarih Kurumu üyesi, sekizi Türk Dil Kurumu üyesi, otuz yedisi Üniversite ve Yüksek Okul profesör ve doçentleri, on sekizi ilmî müesseseler delegeleri iki yüz on biri Orta Öğretim Tarih öğretmenleri, dokuzu İstanbul Yabancı Okul öğretmenleri ve kırkı yabancı memleketlerden gelen delegeler olmak üzere toplam 343'tür.

Bu kongrede bir de tarih sergisi açılmıştır. Kongre, dokuz gün sürmesine rağmen tarih sergisi Atatürk'ün emriyle merasim salonunda bir yıl açık tutulmuştur. Atatürk'ün emriyle, tarih sergisinin bir yıl açık tutulması, Atatürk'ün tarih öğretiminde görsel malzemeye önem verdiğini ve tarih sergilerini desteklediğini göstermesi bakımından önemlidir (Öztaş, 2009, s. 100).

Kongrenin açılış konuşmalarını yapan beş konuşmacıdan üçü öğretmen kökenli milletvekilleri. Bunlar; Kurmay Okulu Öğretmeni olan Erzincan Milletvekili Saffet Arıkan, Felsefe ve Edebiyat Öğretmeni olan Burdur Milletvekili İbrahim Necmi Dilmen ve Tarih Öğretmeni olan Konya Milletvekili Muzaffer Göker'dir.

Aynı zamanda yedi öğretmen kökenli milletvekili de konferanslarıyla kongreye katkıda bulunmuşlardır. Bu milletvekilleri ve konferans konuları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: İkinci Türk Tarih Kongresinde Konferans Veren Öğretmen Kökenli Milletvekilleri ve Konferans Konuları

Milletvekili	İkinci Türk Tarih Kongresi'ndeki Konferans Konusu
Muzaffer Göker	Tarih Kurumunun İlmî ve İdari Faaliyeti
İbrahim Necmi Dilmen	Türk Tarih Tezinde Güneş-Dil Teorisinin Yeri Ve Değeri
Yusuf Ziya Özer	Son Arkeolojik Nazariyeler Ve Subarlar

Şemsettin Günaltay	İslam Dünyasının İnhitatı Sebebi Selçuk İstilasımıdır?
İsmail Hakkı Uzunçarşılı	Ondört ve Onbeşinci Asırlarda Anadolu Beyliklerinde Toprak ve Halk İdaresi
Hikmet Bayur	16 ncı Asırda Dini ve Sosyal Bir İnkılap Teşebbüsü: Ekber Gurkan
Sadri Maksudi Arsal	Beşeriyet Tarihinde Devlet Ve Hukuk Mefhumu Ve Müesseselerinin İnkişafında Türk Irkının Rolü

Bunlardan İbrahim Necmi Dilmen'in "Türk Tarih tezinde Güneş-Dil teorisinin yeri ve değeri" konulu konferansı "Türk Tarih Tezi" bakımından önemlidir. Dilmen (Dilmen, 1937) bu konferansında Türk Tarih Tezi'nden ve öneminden bahsettikten sonra Güneş Dil Teorisi'nin bu tez içerisindeki yerini vurgulamaktadır. Güneş Dil Teorisi'nin de açıklamasını yapan Dilmen bu teoriye "Ârî", "Selt – Kelt" ve "Ankara" kelimelerini örnekler vererek açıklamaktadır. Dilmen konferansını "*Bütün bu historik, prehistorik ve lengüistik biliş ve buluşlarımız, bir yüksek dehânın yalnız himayesi değil, daimî ilhamı, daimi irşadı, daimi faaliyeti sayesinde ortaya çıkabilmektedir. O da Türk Tarih ve Dil Kurumları'nı kuran ve koruyan Ulu Önderimiz Atatürk'tür.*" diyerek konferansını bitirmektedir.

Resim 5: 21 Eylül 1937 Tarihli Akşam Gazetesi 1. Sayfası (AÜ Akademik Arşiv sistemi, t.y.)

5.2.8. Türk Dil Kurumunun Kurulması (12 Temmuz 1931)

Milleti millet yapan unsurların başında tarih, amaç, gelenek ve görenek ve dil birliği gelmektedir. Bunun yanında bu insanlar çoğunlukla aynı toprakları paylaşırlar. Tarih birlikte yaşanan olayların meydana getirdiği geçmiş tanımlarken amaç tarihin getirdiği geleceği de birlikte aynı hedefler doğrultusunda oluşturmayı karşılar. Gelenek görenek birliği yine tarih içerisinde oluşan alışkanlıkları dili ise bu hepsinin meydana gelebilmesi için toplumun birbiri ile anlaşabilmesini muktedir kılar. Bu yönüyle dil milleti millet yapan unsurların birbirine bağlayıcısıdır denilebilir.

Sadri Maksudi Arsal (1979, s. 70 - 72) milletleri teşkil eden unsurları sıralarken millet teşekkülünün şartlarından ve aynı zamanda neticelerinden bir de dil birliğidir, demektedir. Arsal devamla her millî dilin arkasında bir millî ruh vardır. Dinlerle beraber millî diller de milletlerin kutsî, millî servetleridir. Milletler millî lisanlarını yaşatmayı, milliyetlerini yaşatmanın, en müessir vasıtası telâkki ederler diyerek milletlerin yaşamlarının devamının dillerinin devamlılığına bağlı olduğunu belirtmiştir.

Osmanlı döneminin son yıllarında bazı aydınlarca başlatılan öz Türkçe'ye yöneliş çabaları, Türk dilinin yabancı, özellikle Arapça, Farsça sözcüklerden arıtılması devlet yazışmalarının, okullardaki öğretimin halkın anlayabileceği Türkçe ile yapılması, Arap, Fars karışımı Osmanlıca'nın yerine "kaba Türkçe" olarak adlandırılan asıl Türkçe'nin geliştirilmesi cumhuriyetle birlikte bir devlet siyaseti olarak ele alınmıştır (Kili, 1983, s. 199 - 200).

1 Kasım 1928'de Harf İnkılabı'nı yaptıktan sonra, dil alanında çalışmak üzere 1928 yılında "Dil Encümeni" kurulmuştur. Fakat bu encümenin çalışmalarını yeterli bulmayan Atatürk, 12 Temmuz 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurmuştur. Bu Cemiyet dil inkılâbı çerçevesinde 1936 yılında Türk Dil Kurumu adını almıştır (Sönmez C. S., 2013, s. 316).

Türk Tarih Tetkik Cemiyetinin kuruluşu dil konusunda da benzer bir örgütün kurulmasını gündeme getirmiş ve I. Türk Tarih Kongresinin sona erdiği 11 Temmuz 1932'de, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın işareti ile kurulacak kardeş

Kuruluş "Türk Dili Tetkik Cemiyetinin" çalışma programı yürütecek kollar ve Cemiyetin ana tüzüğü hazırlanarak Kurucular Kurulu olarak Samih Rıfat Bey Başkanlığa, Ruşen Eşref Bey Genel Sekreterliğe, Celâl Sahir ve Yakup Kadri Beyler de üyeliğe seçilmişlerdir (Çoker, 1996, s. 394).

Kurucular Kurulunda yer alan Samih Rıfat Bey (Yalnızgil) (Çanakkale) İdadi Edebiyat Öğretmeni, Ruşen Eşref Bey (Ünaydın) (Afyonkarahisar) Türkçe, Edebiyat ve Fransızca Öğretmeni, Celal Sahir Erozan (Zonguldak) Fransızca ve Türkçe Öğretmeni ve Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) (Manisa) Edebiyat ve Felsefe Öğretmenidir.

Öğretmenlerin asli vazifelerinin öğretmek hele ki Türk dilini öğretmek olduğu düşünüldüğünde kurucular kurulunun tamamının öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekili olması pek tabiidir.

Lewis (2007, s. 62), Türk Dil Kurumunun ilk işlerinde birini, felsefi ve bilimsel terimlerin bir listesini hazırlamak ve bu listeyi Osmanlıca ve Fransızca terimlerin yerlerine Türkçe karşılıklarının üretilmesi için üniversiteler ile muhtelif araştırmacılara göndermek olarak anlatmaktadır. Cevaplar, Kurumun dikkatli incelemesinden sonra, bunların okul kitaplarında kullanılması noktasında yetki sahibi olan Eğitim Bakanlığına gönderilmiştir.

Türk Dili Tetkik Cemiyetinin amacı kurumun internet sitesinde (TDK, 2021) “Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek” olarak tespit edilmiştir. Kurulan cemiyet bu amacını Türk dilini tetkik ve elde edilen neticeleri neşir ve tamim ederek gerçekleştirecektir, denilmektedir.

Bu amaçları gerçekleştirmek için Atatürk’ün hayatta olduğu dönemde 1932, 1934 ve 1936 olmak üzere üç Türk Dil Kurultayı düzenlenmiştir. Birinci Türk Dil Kurultayı 26 Eylül - 6 Ekim 1932 tarihleri arasında Dolmabahçe’de, toplanmıştır. İkinci Türk Dili Kurultayı 18 - 23 Ağustos 1934 tarihleri arasında toplanmış ve Üçüncü Türk Dili Kurultayı 24 - 31 Ağustos 1936 tarihleri arasında toplanmıştır. Üçüncü Türk Dil Kurultayı, Güneş-Dil Teorisi merkezinde şekillenmiştir.

Hacıeminoğlu (2011, s. 77 - 78) Türk Dil Kurumu hakkında 1. Dil Kurumu resmî bir devlet organı değildir, hususi bir dernektir 2. Dil Kurumunun, bir akademi hüviyeti taşıyan Türk Tarih Kurumuna benzeyen hiçbir yanı yoktur. Tarih Kurumunun 40 üyesi vardır. Bu 40 üyenin hepsi tarihçidir, dedikten sonra Dil Kurumunun ise 900 kadar üyesi vardır. Bunlar arasında dil bilgini diyebileceğimiz kişilerin sayısı 10 taneyi geçmez demektedir. Bu durum Türk Dil Kurumu hakkında düşünülmesi ve gözden geçirilmesi gereken bir noktadır.

5.2.9. Üniversite Reformu (31 Mayıs 1933)

1827’de Tıbbiye’nin kurulmasıyla Osmanlı Devletinde Batı örneğinde yüksekokullar başlamıştı. Araştırmayı ve temel bilimleri de kapsayacak biçimde çeşitli yükseköğrenim dallarının üniversite olarak bir araya getirilmesi düşüncesi yok değildi. Fakat bu yönde girişimler sürdürülmedi. Zaten yükseköğretim kurumları daha çok bir meslek öğrenmek yeri olarak görülüyordu (Akşin, 2020, s. 240).

Yalçın (2019, s. 139 - 140), Hamdullah Suphi’nin Haziran 1925’te Darülfünûn ziyaretinde kurumdan beklediklerini, Atatürk’ün Anakara Hukuk Fakültesinin açılışında söylediklerini ve Reşit Galip’in Darülfünûn’un ilga gerekçelerini anlatan sözlerini verdikten sonra başta Atatürk olmak üzere cumhuriyetin genç ve devrimci yöneticilerinin Darülfünûn’un çalışmalarından memnun olmadıklarını belirtmiştir.

Darülfünûn’un çalışmalarını yeterli bulmayan devrimci yöneticiler İsviçreli Prof. Albert Malche’i Türkiye’ye davet ederek Darülfünûn’un düzeltilmesi için bir rapor vermesini istemişlerdir (Yalçın (ve diğerleri), 2019, s. 140). Prof. Malche’in raporu 29 Mayıs 1932 tarihliidir.

Widmann (Widmann, 2000, s. 77 - 78), Malche’nin raporunun üç kısımdan oluştuğu; birinci kısımda araştırmalarının araç ve yöntemlerini, ikinci kısımda Darülfünûn’un o günkü durumunun eleştirel bir incelemesini ve üçüncü ve en önemli kısımdaysa ayrıntılı reform tekliflerini ortaya koyduğunu söyler. Widmann devamında tekliflerin a) Çalışma araç ve gereçleri, b) Çalışma

organizasyonu ve c) Üniversitenin kendi dışına açılması olarak üç ana başlık altında toplandığını belirtir.

31 Mayıs 1933'te çıkan kanun (No. 2252) ile İstanbul Darülfünûnu kaldırılmış ve yerine çağdaş üniversitelerdeki ilim ve tekniğe göre programlaştırılan İstanbul Üniversitesi açılmıştır (İnan, 1977, s. 179). 2252 sayılı kanun¹ “İstanbul Darülfünûnunun İlgasına ve Maarif Vekâletince Yeni Bir Üniversite Kurulmasına Dair Kanun”dur.

İstanbul Darülfünûnunun İlgası İle Yerine Yeni Esaslar Dâhilinde Bir İstanbul Üniversitesi Teşkiline Dair 1/705 Numaralı Kanun Lâyihası ve Maarif encümeni mazbatasının mucip sebeplerin (gerekçelerinin) başlangıcında özetle şunlar belirtilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1933): hükûmetin mezkûr müessesenin vaziyetinin tetkik etmiştir, hazırlanan rapor sonucunda ıslahat sahasında hemen faaliyete geçilmesi kararlaştırılmıştır ve yeni üniversitenin kurulması için mevcut olanın ilga edilmesi icap etmektedir.

İstanbul Darülfünûnunun ilgasına ve yeni bir üniversite kurulmasına dair kanuna 185 aza rey vermiş ve kanun 185 reyle kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1933, s. 472). Oylamaya 317 üyenin 186'sı katılmış, katılanların biri müstenkif (çekimser) oy vermiş ve kanun 185 kabul oyuyla kanunlaşmıştır.

Mumcu (1996, s. 146), Üniversitenin kurulması, bütün araştırma ve kültür sorununu çözmedi. Ancak, Türk biliminin temelini kurdu. Bugün yurdumuzda bir bölümü tamamlanmış 57 üniversite² varsa bunlar Atatürk'ün kurduğu ilk üniversiteden doğmuştur, dedikten sonra Atatürk üniversite reformu ile gerçek bilgiye kapımızı açmıştır. Asıl önemli olan budur diye de eklemektedir.

5.3. Hukuk Alanında Yapılan İnkılâplarda Öğretmen Milletvekilleri

5.3.1. 1921 ve 1924 Anayasası'nın Kabulü

Anayasalar devletlerde en tepe noktasındaki kanunlardır ve çıkarılan bütün kanunlara anayasalara uygun olmak durumundadır. Anayasalar devletlerin

¹ İstanbul Darülfünûnunun İlgasına Ve Maarif Vekâletince Yeni Bir Üniversite Kurulmasına Dair Kanun'un tam metni ekler kısmında verilmiştir.

² Kitabın ilk baskısı 1986 yılında yapıldığı için yazar o günkü rakamı vermiştir.

şekillerini, siyasi ve sosyal yapılarını, temel organlarını düzenler. Bunları düzenlerken kuruluş biçimlerini, görevlerini ve yetkilerini de belirler. Anayasalar, devletlerde altında bulunan insan, kurum ve kuruluşları koruyan, kollayan çatı görevindedir.

7 Ekim 1808 tarihinde Âyanlar ile Osmanlı Devleti arasında “Sened-i İttifak” imzalanmıştır. "Sened-i İttifak" adlı bu belge, birçoklarınca, Türkiye'de anayasacılığın gelişmesinde bir merhale olarak değerlendirilmiş ve İngilizlerin 13. Yüzyıl'daki Magna Carta'sına benzetilmiştir (Erdoğan, 2012, s. 24). Ardından 3 Kasım 1939 tarihinde Gülhane'de okunan Hattı Hümayun fermanı Türkiye'de anayasacılık sürecinde önemli bir dönem olarak adlandırılabilir. Hattı Hümayun'un 18 Şubat 1856 tarihli Islahat Fermanı izlemektedir.

Türk anayasacılığının başlangıcı olarak ise 23 Aralık 1876 tarihli Kanunu Esasi'yi koyabiliriz. Kanunu Esasiye göre "Devlet-i Osmaniye" ülkesiyle bölünmez bir bütündür (md. 1). Başkent, hiçbir ayrıcalığı olmayan İstanbul'dur (md. 2). Saltanat ve hilafet hakkı ve makamı Osmanogulları soyuna ve bunun en büyük evladına aittir (md. 3). Osmanlı sülalesinin hürriyet, mal-mülk ve ömür boyu ödenek hakları "umumun kefaleti" altındadır (md. 6) (Tanör, 2014, s. 135).

Kanunu Esasi devletin varlığını ve durumu, devletin başkentini, yönetimin kimin elinde bulunduracağını belirtmesiyle devletin şeklini belirleyen bir metin olması yönüyle de önemlidir. Her ne kadar bir dönem askıya alınmış olsa da Türk anayasa tarihinin ve dolayısıyla Türk demokrasi tarihinin önemli belgelerindendir.

5.3.1.1. 1921 Anayasasının ve Kabulü

Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci dönemi 23 Nisan 1920 ile 11 Ağustos 1923¹ arasındaki dönemdir. Bu dönem Türk siyasi tarihinin en hareketli dönemlerinden biridir. Kurtuluş Savaşı bu dönem içerisinde kazanılmış, uluslararası antlaşmalar ve özellikle Lozan Antlaşması bu dönem içerisinde

¹ Birinci dönem TBMM, 1 Nisan 1923 tarihinde seçimlerin yenilenmesine karar vermiş, son toplantısını da 15 Nisan günü yapmıştır. Ancak 1921 Anayasasına göre (m. 5) eski Meclis, yeni Meclisin toplanmasına kadar göreve devam ettiğinden Birinci Dönemin bitim tarihinin, İkinci Dönem TBMM'nin çalışmaya başladığı 11 Ağustos 1923 olarak kabul edilmesi gerekir (Özbudun, 1921 Anayasası, 1992).

yapılmıştır. Bu dönemin en önemli olaylarından biri 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabulüdür.

TBMM, 1921 Anayasası'nın kabulünden önceki dönemde (23 Nisan 1920 - 20 Ocak 1921) kendisini Kanun-i Esasî ile bağlı saymış, ama "selahiyet-i fevkaladeyi haiz bir meclis" olarak anayasada değişiklik yapma yetkisini de kendisinde görmüştür (Tanör, 2014, s. 246). Aşağıdaki kanunlar bu duruma örnekler olarak verilebilir.

20 Ocak 1921'de Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabulüne kadar Meclis'te kabul edilen Anayasa'ya yönelik önemli kanunlar şunlardır. 3 Kanun Numaralı Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun (2 Mayıs 1922), 18 Kanun Numaraları Nisab-ı Müzakere Kânunu (5 Eylül 1920), 47 Kanun Numaralı İcra Vekilleri Kanunu'nun İkinci Maddesini Muaddil Kanun (4 Kasım 1920).

Bu Kanunlarda birincisi İcra Vekilleri reisi ile İcra Vekilleri Heyetinin nasıl seçileceğini belirleyen kanundur. Heyet başkanının ve heyetin her bir üyesinin meclis tarafından gizli oyla seçileceğini belirtir¹. İkincisi Nisab-ı Müzakere Kanunu Büyük Millet Meclisinin amacı, üyelerinin hukuki statüleri ve özlük hakları gibi durumları düzenleyen iç tüzük niteliğindedir.

Bu Kanunlardan üçüncüsü ve belki de en dikkat çekici olanıdır. Mevcut kanunun doğrudan doğruya ve ayrı ayrı seçilmelerini öngörüyordu. Özbudun (1992), zaman geçtikçe hükûmet içinde görüş birliği ve dayanışma olmasına imkân vermeyen bu yöntemin sakıncaları ortaya çıkmaya başladı. Özellikle, 4 Eylül 1920 tarihli birleşimde İçişleri Bakanlığına Tokat Milletvekili Nazım Bey'in seçilmesi bir Anayasa bunalımı yarattı demektedir. Bunun üzerine kabul edilen kanunun 2. maddesiyle² icra vekillerinin meclis başkanının meclis azalarından göstereceği adaylar arasından mutlak çoğunluk ile seçilir, demektedir.

¹ İcra Vekilleri Heyetinin intihabına dair kanun

BİRİNCİ MADDE — İcra vekilleri reisi ile icra vekilleri Büyük Millet Meclisi tarafından reyî hafi ve ekseriyeti mutlaka ile âzayı meclis meyanından ayrı ayrı intihap olunurlar.

² İcra Vekilleri Kanunu'nun ikinci maddesini muaddil kanun Madde 2: İcra vekilleri Büyük Millet Meclisi reisinin Meclis azalarından göstereceği namzetler meyanından ekseriyeti mutlaka ile intihap olunurlar.

Millet Meclisi daha sonra yeni anayasa yapma sürecini başlattı. İcra Vekilleri Heyeti bir anayasa tasarısı (Teşkilât-ı Esasiye Kanunu Lâyihası) hazırlayarak bunu 18 Eylül 1920'de Meclis genel kuruluna sundu. Bir özel komisyonun kendisine havale edilen bu metne ilişkin raporunu 18 Kasım'da hazırlamasını müteakip yeni anayasanın kabulüyle ilgili meclis görüşmelerine geçildi (Erdoğan, 2012, s. 68). Yapılan görüşmeler sonucunda Teşkilât-ı Esasiye Kanunu 85 Numaralı Kanun olarak 20 Ocak 1921'de kabul edildi.

Görüşmeler sırasında Türkçe Öğretmeni olan Karesi Milletvekili Hasan Basri Çantay 21. maddenin görüşülmesi sırasında söz almış ve “*Meclis idare salâhiyetlerini vilâyet şûralarına verdikten sonra nahiye salâhiyetlerini de nahiye şûralarına vermek pek tabiidir. Nahiye şûrası senenin muayyen zamanlarında, mevsimlerinde toplanır. Dağıldıkları zamanlarda idare heyeti onların ittihaz ettiği mukarrerat dairesinde lâzım gelen idareyi temin eder. Binaenaleyh şûra asıl; idare heyeti feridir. Bu salâhiyetin asla ircaı, fer'a ircamdan her halde daha muvafıktır. Binaenaleyh Zekâi Beyin söylediklerini bendeniz kabul etmiyorum*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1944 a, s. 259) diyerek görüşlerini belirtmiştir.

Yine 21. Maddenin görüşmelerinde Sultanî Öğretmeni olan İzmit Milletvekili Hamdi Namık Bey (Gör): “*Efendim, yirmi birinci maddede deniyor ki nahiye meclisinin kazai, iktisadi ve malî salâhiyetleri vardır. Bendeniz bu malî salâhiyeti cümlesinden - itiraf ederim ki - kat'î bir mana anlamıyorum. Yani bundan maksat, nahiye meclisleri icabında mukavele aktecek, istikraz yapacak, vergi tahsil edecek, iane toplayacak gibi şeyler midir?*” sorusu üzerine Bolu Milletvekili Tunalı Hilmi Bey'in “Elbette” yanıtı üzerine “*Eğer bu ise bendeniz bu kadar vasi salâhiyetlerin nahiye meclisine verilmesine taraftar değilim.*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1944 a, s. 260) diyerek maddeye karşı olduğunu söylemiştir.

Tarık Zafer Tunaya (2007, s. 276) 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'yla ilgili; Türkiye'nin, 1876'dan sonra, ikinci yazılı Anayasası'dır. 1876 Kanun-ı Esasi'sini kaldırmadığı için, TBMM Hükûmeti Dönemi, iki Anayasa'nın da yürürlükte kabul edildiği bir dönemdir. Ve dünya Anayasa Hukuku tarihinde,

belki de tek örnektir, demektedir. 1876 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun 1924 Anayasası'nın 104. maddesiyle kaldırıldığı düşünüldüğünde bu durum doğrudur.

5.3.1.2. 1924 Anayasası ve Kabulü

Yeni cumhuriyetin yeni bir anayasaya ihtiyaç duyduğu kuşkusuzdu. Ancak 23 madde ve bir "tek madde"den (madde-i münferide) oluşan 20.1.1921 tarihli Teşkilât-ı Esasiye Kanunu, bir anayasada bulunması gerekli tüm hususları düzenleyen bir anayasa değildi (Özbudun, 2012, s. 1). Yukarıda da belirttiğimiz gibi 1876 Kânûn-i Esâsî'sinin 1921 Anayasası'na aykırı olmayan hükümlerinin yürürlükte olması da farklı bir durum teşkil etmekteydi. Bu durum Dünya'da başka bir örneği olmayan iki Anayasa'nın aynı anda yürürlükte olma durumudur.

İkinci BMM bir kurucu meclis değildi; bu sıfatla seçilmiş ve toplanmış bulunmuyordu. Ama 1920'den beri BMM'nin ulusun tek ve biricik temsilcisi olduğu inancı pekişmişti ve olağan bir meclisin yeni bir anayasa yapabileceği konusunda kuşku yoktu (Tanör, 2014, s. 290). Türkiye Büyük Millet Meclisi millet adına egemenlik hakkını kullanmaya yetkili bir organdır. Bu yetkisiyle de yeni bir anayasa yapma çalışmalarına başladı.

Kanunu Esasi Komisyonu bir tasarı hazırlayarak Meclis Genel Kuruluna sunmuştur. Anayasa hazırlığı sırasında ortaya sürülen, ama kabul görmeyen iki önemli öneri olmuştur. Bunlardan biri çift meclis sistemi, öbürü de Cumhurbaşkanlığının güçlendirilmesi ile ilgilidir (Tanör, 2014, s. 292).

1924 Anayasası, 12 üyeden oluşan bir Komisyon tarafından hazırlanmış, Mecliste görüşülmesine 9 Mart 1924 de başlanılmış ve 20 Nisan 1924 tarihinde kabul edilmiştir. Meclis, görüştüğü yasanın bir Anayasa olduğunu düşünerek, Anayasa'nın kabulünün üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu ile olacağı kararlaştırılmıştır (Çiçek, 2005, s. 56).

Görüşmeler sırasında Sultanî Öğretmeni olan Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Us 1. madde ile ilgili: *"Efendim birinci madde Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir, şeklinde yazılmış. Bendeniz bu ibareye çok kısaltılmış, çok teksif edilmiş bir mahiyette buluyorum. Devlet cumhuriyetle izah edilemez. Malûmuâlinizdir ki arazi, millet ve kuvvei siyasiye mefhumlarına istinadetmek*

lâzımgelir. Binaenaleyh «Türkiye Devletinin Hükûmet şekli Cumhuriyettir.» demek lâzımdır. Cumhuriyet, ancak hükûmetle izah edilebilir. Binaenaleyh bu ibarenin tashihi lâzımdır» (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 c, s. 532) diyerek 1. maddenin değişmesi için teklifte bulunmuş daha sonra teklifini Mersin Milletvekili Niyazi Bey'in teklifi yerine geri çekmesi üzerine kabul edilmemiştir.

Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan Adana Milletvekili İsmail Safa Özler 7. Maddeyle ilgili: *“Meclis icra salâhiyetini kendi tarafından müntahap Reisicumhur ve onun tâyin edeceği bir icra Vekilleri marifetiyle istimal eder) altında da - Meclis Hükûmeti her vakit murakabe ve iskat edebilir) diyor, icra salâhiyetini hem Reisicumhur ve hem icra Vekilleri icra ediyor demektir. Maddenin ifadesi budur. Binaenaleyh icra salâhiyetini yapan Hükûmettir. Meclis Hükûmeti iskat edeceğine göre burada Reisicumhuru da iskat edebilmesi gibi bir mâna çıkabilir.”* diyerek görüşünü belirtmiştir. Mazbata Muharrisi Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey *“vazifei icraiye faslında bunun ne suretle icra edileceği ayrıca bir madde ile vâzihan tafsil olunmuştur”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 c, s. 539) diyerek duruma açıklık getirmiştir.

9. maddenin görüşülmesi sırasında Sultanî Öğretmeni olan İzmir Milletvekili Şükrü Saraçoğlu: *“Bu madde ikinci fasıl dâhilindedir. Bu faslın bahis olduğu mesaile vazifei teşriiye denilmiştir. (Vazifei teşriiye) yerine Büyük Millet Meclisi konmalı.”* teklifi reisin oya Meclis'te oya sürmesi sonucu kabul görmemiştir.

10. maddede Harp Tarihi Öğretmeni olan Kütahya Milletvekili Recep Peker : *“Buradaki her Türk tâbirinden (her Fransız) tâbirinden Fransız kadınının istisna edilmeyeceği gibi (Türk) tâbirinden de Türk kadını istisna edilmez. Eğer Heyeti Celileniz Türk tâbirinin yanına (Zükûr nüfusu) tâbirini ekseriyeti âzimenin sülûsanı ile buraya korsa ancak o zaman olabilir. Yoksa Süreyya Beyefendinin tefsiren vukubulan ifadeleri ile (Nüfusu zükûr) tâbiri olmadan bu madde kabul edilirse onun şümulünde kadınlar dâhildir. Bendeniz dâhil olması fikrindeyim. Aksi olursa o zaman onu reyi âlileriniz halleder. (Nüfusu zükûr) tâbiri konmadıkça bu maddenin şümulüne kadınlar dâhildir.”* sözleriyle daha o günlerden kadınların haklarını savunmuştur. Ancak madde “On sekiz yaşını ikmal

eden her erkek Türk Meb'ûsân intihabına iştirak etmek hakkını haizdir.” şekliyle kabul edilmiştir. Devamında Edebiyat Medresesi Müderrisi ve Öğretmen olan Urfa Milletvekili Yahya Kemal'in (Beyatlı) “*(Otuz yaşını ikmal eden, kadın ve erkek her Türk mebus intihab edilmek salâhiyetini haizdir) şeklinde tasrihini teklif ederim.*” Şeklindeki teklifi de kabul görmemiştir. Bu madde ancak 5 Aralık 1934'te değiştirilerek kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilebilmiştir. Burada aynı görüşmede Yahya Kemal'in teklifinin reddinin alkışlanması üzerine Recep Peker'in “*Kadına hak vermediniz. Bari alkışlamayın yahu!*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 c, s. 542) özellikle zikretmek gerekmektedir.

17. maddenin görüşülmesi sırasında Hakkı Tarık Us'un verdiği değişiklik teklifi oylama sonucu kabul edilmiştir. Us'un teklifi; “*17 nci maddenin ilk fıkrası şu suretle tadil olunmalıdır: (Hiçbir Mebus Meclis dâhilindeki rey ve mütalâasından ve Meclisteki rey ve mütalâasının Meclis haricinde irad ve izharından dolayı mesul değildir.)*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 c, s. 564) şeklindedir.

1924 Anayasası Kurucu Meclis olarak tabir edilen I. Dönem Büyük Millet Meclisi tarafından değil II. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclis tarafından hazırlanmıştır. Kabulünden sonra bazı değişikliklere uğramasına rağmen 1961 Anayasası'na kadar kullanılmıştır. 1924 Anayasası hiçbir devletin anayasasında doğrudan almış olmamasına rağmen bazı ülkelerin anayasasından etkilenmiştir. Bunu da Kânûn-i Esâsî Encümeni Mazbata Muharriri Gelibolu Milletvekili Celal Nuri Bey'in görüşmelerdeki; “*Meselâ- En son yapılan Kanunu esasilerden biri de Almanyaya Kanunu Esasisidir. Bunda: «Almanya Devleti, "bir Cumhuriyettir» denmiştir. Kezalik Lehistan Kanunu esasisi, son yapılan kanunlardandır. Onda da «Lehistan Devleti bir Cumhuriyettir» denmiştir. Bunu encümende iyice tetkik ve müzakere ettik. Binaenaleyh, Devlet âmdır. Maksudolan odur. Her şeyi Devlete dâhildir. Binaenaleyh, Cumhuriyet olan odur. Hükûmet de bittabi Cumhuriyettir. Binaenaleyh aynen ipkasını teklif ediyorum*” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 c, s. 533) sözlerinden anlamaktayız.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulda yapılan görüşmeler sırasında Teşkilatı Esasiye Kanunu'nu 491 kanun numarası ile 20 Nisan 1924 tarihinde kabul etmiştir. Görüşmelerde yukarıdaki örnekte de verildiği gibi bazı öğretmen milletvekillerinin etkisi olmuştur. Kimi durumlarda maddelerin belirttikleri şekliyle değişmesini teklif etmişlerdir. 17. maddede olduğu gibi genel kurulca kabul edilen teklifleri de olmuştur.

5.3.2. Türk Medeni Kanunu'nun ve Türk Ceza Kanunu'nun Kabulü (17 Şubat 1926, 1 Mart 1926)

Mustafa Kemal 1 Mart 1924'te Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış konuşmasında hukuk alanındaki görüşlerini de dile getirmiştir. Mustafa Kemal bahsedilen konuşmasında: *“Teşkilât ve ıslahatı adliyeye verdiğimiz ehemmiyeti, nasıl ifade etsek azdır. Gerçi, bütçenin bugünkü halinde adliye için mühim menabi ayrılmıştır ve bu menabi mütemadiyen artırılacaktır. Fakat, bundan mühim olan nokta, adlî telâkkimizi, adlî kanunlarımızı, adlî teşkilâtımızı, bizi şimdiye kadar şuuuri, gayrişuuuri tesir altında bulunduran, asrın icabatına gayrimutabık revabıttan biran evvel kurtarmaktır. (Bravo, sesleri, alkışlar) Millet; her mütemeddin memlekette olan terakkiyatı adliyenin memleketin ihtiyacına tevafuk eden esasatını istiyor. Millet, serî ve katî adaleti temin eden medeni usulleri istiyor. (Alkışlar) Milletin arzu ve ihtiyacına tabi olarak adliyemizde hergûna tesirattan cesaretle sililmekle serî terakkiyata atılmakta asla tereddüd olunmamak lâzımdır. (Alkışlar) Hukuku medeniyede, hukuku ailede takib edeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır. (Bravo, sesleri, alkışlar) Hukukta idarei maslahat ve hurefelere merbutiyet; milletleri uyanmaktan meneden en ağır bir kâbustur. Türk Milleti, üzerinde kâbus bulunduramaz! (Şiddetli alkışlar)”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1970 d, s. 5) demiştir.

Mustafa Kemal bu konuşmasıyla adli yapılanmaya verdiği önemden bunun yanında daha önemli olarak gördüğü adli anlayışımızı çağın gereklerine uymayan eski bağlardan kurtarmanın gereğinden bahsetmiştir. Adaleti hızlı bir şekilde sağlayan uygar yöntemleri isteyen milletin isteklerine bağlı kalınması gerektiğini ve medeni hukukta da aile hukukunda da izlenecek yolun ancak çağdaşlık yolu olduğunu vurgulamıştır.

5.3.2.1. *Türk Medeni Kanunu'nun Kabulü (17 Şubat 1926)*

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde her yurttaşa aynı yasaları uygulamak, toplumun yeni gereksinimlerine yanıt vermek amacıyla yeni bir hukuksal düzenlemeye gidilmiştir. Yapılan çalışmalar sonunda İsviçre "Medeni Kanunu" tümüyle Türkçe'ye çevrilmiş; aile, miras, özel kişi haklarını, kişinin bunlarla ilişkileri düzenleyen yasa "Türk Medeni Kanunu", tüm borç ve haklarla ilgili yasa "Türk Borçlar Kanunu" adlarıyla kabul edilmiştir (Kili, 1982, s. 168).

Adliye Encümeni mazbatalarında *“Lâyihai mezkûre elyevm memaliki mütemeddinede mer Kavanin-i medeniyenin en mükemmeli olan İsviçre Kanunu medenisinden nakledilmiş olmasına ve İhtiva ettiği ahkâm ve esasatı cedidenin hayatı medeniye ve içtimaiye ve iktisadîyemizde asrı hâzırın icabatına göre pek mühim ve hafızı tesir inkilâbat husule getirecek ve her halde birçok noksanlarımızı ikmal edecek mahiyette bulunmasına mebni esas itibariyle hükûmetimizin musip olan noktaî nazarı encümenimizce de tasvip edildikten sonra maddeler, birer birer mütalâa ve iktiza eden izahat telâkki olunarak aynen kabul edilmiştir”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1977 b, s. 87) kanun teklifini Genel Kurul'a sunmuşlardır.

Bu mazbatanın altında imzası bulunan 14 encümen üyesinde 4'ü öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleridir. Bunlar: Mülkiye Öğretmeni olan Antalya Milletvekili Ahmet Saki Derin, Sultanî Muallimi olan Menteşe Milletvekili Mehmet Şükrü Kaya, Hukuk Mektebi Müderrisi olan Kastamonu Milletvekili Hasan Fehmi Tümerkan ve Ceza Hukuku Öğretmeni olan Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk'tir.

Medeni Kanun 17 Şubat 1926'da Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülerek kabul edilmiştir. Kanun'un meclis görüşmeleri sırasında Profesör olan İzmir Milletvekili Mahmut Esat *“Türk milletini medenî kabiliyetlerden azada görenler bu kanunun camiamız içinde nasıl tatbik edilmekte olduğunu gördükleri gün düşüncelerinde ve iftiraalûd fikirlerinde ne kadar aldandıklarını ve süratle yürüyen Türk inkilâbı önünde kendilerinin ne kadar geri kaldıklarını görecekler ve umarımki ebedî bir hicap içinde kalacaklardır. (Bravo sesleri alkışlar).*

(TBMM Zabıt Ceridesi, 1977 b, s. 230) diyerek kanun hakkında umutlarını dile getirmiştir.

Aynı görüşmede Sultanî Öğretmeni olan Menteşe Milletvekili Şükrü Kaya Bey, *“Efendiler! Milletler ailelere istinat eder. Aileler, millet bünyesinin en kuvvetli hücreleridir. Bir millet ki rüknü aslîsi olan kadını hukukundan mahrum eder, hayattan iskat eder, kendi kendisine yarısını mefluç eder. Efendiler! Asırlardan beri Türk kadınının yaptığı fedakârlık ve gösterdiği fazilet kendisine karşı lâzım gelen hürmete hak kazandırmıştır”* (TBMM Zabıt Ceridesi, 1977 b, s. 231) sözleriyle getirilecek olan kanunun kadınlara verdiği önemden ve bu kanunla ona verilecek olan hürmetten bahsetmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi yapılan görüşmeler sonucunda İsviçre Medeni Kanunu, ticaretle ilgili kısımları dışında bir bütün şekliyle Türk Medeni Kanunu olarak 17 Şubat 1926 tarihinde 743 kanun numarasıyla kabul edilmiştir.

Jorge Blanco Villalta (2014, s. 382) bu kanunla ilgili, bu hukuki külliyyatın kabul edilmesiyle birlikte, eski din kanununun hükümleri ile hatalı bir şekilde dine dayandığı varsayılan gelenekler fiilen yürürlükten kaldırılmıştır. Çok eşlilik, eşlerin reddi ve kadınları daha aşağı bir toplumsal konuma yerleştiren her şey silinip gitti demektedir.

Medeni Kanun’un kabulünden sonra, Lozan Antlaşmasının 48. Maddesinin ailevi ve kişisel meselelerde yasal özerklik tanıdığı gayri müslim azınlıklar, eski Müslüman dinî yasaları ortadan kalktığından ve yeni yasalar en eksiksiz garantiler verdiğiinden, bu ayrıcalıklarından vazgeçtiler (Villalta, 2014, s. 383).

Klause Kreiser (2010) ise Atatürk adlı eserinde Medeni Kanunu, İsviçre’nin federal yapısı göz önüne alınmadan ve tercümesindeki kimi muğlaklıklara ve çelişkilere aldırmaksızın, olduğu gibi devralınışı en azından amfisi ve çalışma odaları olmayan bir okulun kuruluşu kadar cesur bir reform adıımıdır; kadın ve erkek arasındaki eşitlik, İslâmi bir ülkede bir gecede başarılmıştır, şeklinde yorumlamaktadır.

5.3.2.2. *Türk Ceza Kanunu' nun Kabulü (1 Mart 1926)*

Hukukçu Profesör olan İzmir Milletvekili Mahmut Esad Bozkurt Türk Ceza Kanunu Lâyihası (1/783) ve Adliye Encümeni Mazbatasında: *“Türk Cumhuriyeti İdaresi, Türk İnkılâbının vazettiği sistemlerin bir neticesidir. En halkçı ve lâyük prensiplere müstenit bulunmaktadır. Bu esasatla hiç bir münasebeti olmayan ve tamamen zıddı bir vaziyeti ifade eden saltanat ve mutlakiyet devrinin ceza müdevvenatiyle şüphe yoktur ki, tatmin edilemez. Çünkü kanunlar ihzar olundukları devirlerin, zamanların, idarelerin manasına göre tedviri edilirler, bu bir zarurettir.”* (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y., s. 1) diyerek mevcut kanunun yeni getirilecek olan kanun karşısındaki durumunu belirtmiştir. Ona göre kanunlar ancak ortaya çıktıkları zamanların yönetimlerine göre çevrilmektedir ve bu bir gerekliliktir.

Türk Ceza Kanunu Lâyihası'nın Adliye Encümeni Mazbatasının altında imzası bulunan 14 milletvekilinin 4'ü öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleridir. Bunlar; Mülkiye Muallimi olan Antalya Milletvekili Ahmet Saki Derin, Sultanî Öğretmeni olan Menteşe Milletvekili Şükrü Kaya (Bey), Ceza Hukuku Öğretmeni olan Sinop Milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk (Mazbata Muharriri) ve Hukuk Mektebi Müderrisi olan Kastamonu Milletvekili Hasan Fehmi Tümerkan'dır.

Kanun teklifinin Meclis'te görüşülmesi sırasında yine en önemli konuşmaları Profesör olan Mahmut Esat Bozkurt ve Ceza Hukuku Öğretmeni olan Yusuf Kemal Tengirşenk yapmıştır. Mahmut Esat Bozkurt kanun teklifinin meclis görüşmelerinde *“Arkadaşlar! Ceza Kanunumuz çok serttir. Çünkü inkılâp çok kıskançtır. Fakat şunu Heyeti Celilenize temin edebilirim ki, sertliği ile beraber ilmî bir eserdir. Bundan korkacak olanlar ve korkması lâzım gelenler Türk milletinin menfaatlarına, Türk milletinin hukukuna ve inkılâbına karşı tekin olmayanlardır ve bunların korkması lâzımdır”* (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y., s. 4) diyerek yeni Türk Ceza Kanunu'nun sert bir kanun olduğunu bunun yanında ilmi bir kanun olduğunu savunmuştur.

Yusuf Kemal Tengirşenk ise konuşmasının bir kısmında Osmanlı Devleti'nde 1256'da¹ bir ceza kanunu yapıldığını bunun 1267'de² değiştirildiğini ve 1274'te³ son şeklinin verildiğini söyler. Bunların yanında eski kanunun iptidai yani ilkel bir kanun olduğunu ve yalnızca siyaseti şer'îye, siyaseti örfiye denilen keyfi hareketlerle millete emniyet ve masuniyet vermediğinden bahseder. Bu Kanunların bugünkü Türk milletinin menfaatlerini karşılamadığını vurgulayarak onun yerine bugünkü Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılayacak bir kanuna gerek duyulduğunu belirtir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi yapılan görüşmeler sonucunda İtalyan Zanardelli Yasası esas alınıp Türk Ceza Kanunu olarak düzenlenerek 1 Mart 1926 tarihinde 765 kanun numarasıyla kabul edilmiştir.

5.4. Diğer Önemli Hususlarda Öğretmen Milletvekilleri

5.4.1. Meclis-i Meb'ûsân'ın IV. Dönemi'nden TBMM'ye Katılan Öğretmen Milletvekilleri

Bilindiği üzere 23 Aralık 1876'da Kanun-i Esasi'nin kabulü ile tarihimizde ilk defa bir parlamento oluşturulmuştur. Bu parlamento verilen aranın ardından 1908'de tekrar faaliyetlerine başlamıştır. Osmanlı Meclis'i Meb'ûsân'ı olarak adlandırılan bu parlamento son seçimlerini 1919 yılında yapmıştır.

Çoker (1994, s. 24 - 25) kısa ömürlü son dönem Meb'ûsân Meclisinin 12 Ocak – 18 Mart 1920 arasındaki (65) günde yaptığı (24) birleşimde gerçekleştirdiği en önemli işi, 28 Ocak'taki gizli birleşimde kabul ettiği ve 17 Şubat birleşiminde basına açıklanması ve yabancı parlamentolara gönderilmesini kararlaştırdığı “Ahdı Millî” (Misak-ı Millî) beyannamesi olarak görmektedir.

Misak-ı Millî'yi ilan eden bu meclisin de dağılmasında sonra 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Şüphesiz bu olay Türk demokrasi tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir (Avcı & Oflar, 2020, s. 193). Büyük Millet Meclisine son Osmanlı Meb'ûsân Meclisinde katılan

¹ 1840 Tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu

² Aynı Kanunun 1851'de bir Kanunname ile düzenlenmesi

³ 1840 Tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu

milletvekilleri de olmuştur. Katılımlar 5 Ekim 1920 tarihli Nisab-ı Müzakere Kanunu'na kadar devam etmiştir.

23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisine son dönem (IV. Dönem) Osmanlı Meclis-i Meb'ûsânı'nda 88 milletvekili katılmıştır. Meclisin açıldığı ilk gün yoklama alınmamış olması sebebiyle bu milletvekillerinden kaç tanesinin açılışa hazır bulunduğu bilinmemektedir (Avcı & Oflar, 2020, s. 194). BMM'ye katılan bu 88 milletvekilinin 21'i öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleridir.

Bu milletvekilleri Müderris olan Hacı Atıf Bey (Ankara), Öğretmen olan Hamdullah Suphi Bey (Antalya), Fransızca Öğretmeni olan Cami Bey (Baykut) (Aydın), Müderris olan Mehmet Emin Efendi (Erkut) (Aydın), Hukuk Mektebi Öğretmeni olan Emin Bey (Gevelioğlu) (Canik), Müderris ve Anayasa Hukuku Öğretmeni olan Celaleddin Arif Bey (Erzurum), İdadi Öğretmeni olan Süleyman Necati Bey (Erzurum), İdadi Öğretmeni olan Mazhar Müfid Bey (Hakkârî), İdadi Öğretmeni olan Mehmet Cemal Paşa (Mersinli) (Isparta), İç Hastalıkları Müderrisi olan Dr. Adnan Bey (Adıvar) (İstanbul), Ceza Hukuku Öğretmeni olan Yusuf Kemal Bey (Tengirşenk) (Kastamonu), Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan Ahmet Hilmi Bey (Kalaç) (Kayseri), Türkçe Öğretmeni olan Kazım Hüsnü Bey (Halil İbrahim Nakıboğlu) (Konya), Müderris, Öğretmen olan Necmettin Vehbi Efendi (Çelik) (Konya), Müderris olan Ömer Vehbi Efendi (Büykyalvaç) (Konya), Medrese Tarih Öğretmeni olan Ragıp Bey (Soysal) (Kütahya), Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olan Osman Kadri Bey (Bingöl) (Muş), Öğretmen olan Yasin Bey (Haşimoğlu) (Oltu), Öğretmen olan Halil Hulki Efendi (Aydın) (Siirt), Müderris Muavini olan Dr. Rıza Nur Bey (Sinop) ve Müderris olan Bekir Sıtkı Bey (Ocak) (Siverek)'dir.

Meclis-i Meb'ûsân'dan Büyük Millet Meclisine katılan milletvekillerinin yaklaşık dörtte birini öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleri teşkil etmektedir. Bu oran Osmanlı Meclis-i Meb'ûsânı'ndaki öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekillerinin oranı hakkında da bilgi vermektedir. Görüldüğü üzere Büyük Millet Meclisinden önceki parlamento oluşumlarında da öğretmenlik yapmış veya öğretmen milletvekillerinin payı büyüktür.

5.4.2. İstiklal Madalyası Sahibi Öğretmen Milletvekilleri

Kişiler, kurumlar ya da devletler yapılan başarılı ve önemli işleri belli zamanlarda ödüllendirmektedirler. Ödüllendirmeler sözlü olabildiği gibi bir belge, bir nişan ya da bir madalya ile olabilmektedir. Madalyalar kişilere, kurumlara, olaylara hatta şehirlere dahi verilebilmektedir.

Kelime İtalyanca “*medaglia*”dan gelir. Genellikle unutulmaması gerekli görülen bir başarının hâtırası olmak üzere altın, gümüş, bakır ve nikelden hazırlanmış olup bir defaya mahsus olarak verilen bir mükâfat ve şeref armağanıdır (Artuk, 2003). Madalyalar sadece askerî başarılar için değil toplumları olumlu yönde etkileyen olaylar için de çıkarılabilir.

Madalya zamanla, bilhassa askerî başarıları takdir amacıyla göğse takılan ve çeşitli şekillerde hazırlanmış olan bir nevi nişan haline geldi. Osmanlılarda madalya nişandan önce olup ilk Osmanlı madalyalarının ihdası 1143 (1730-31) yılındadır. Ferahi denilen altın madalyanın ne için çıkarıldığı bilinmemektedir (Artuk, 2003).

Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti’nde 1921 tarihine kadar çeşitli madalyalar çıkarılmış ve verilmiştir. Bu madalyalar savaş sonrası zafer ya da başarılar için olabildiği gibi Ayasofya Camii’nin onarımı için gibi farklı sebeplerden de verilebilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasından sonra da özellikle Kurtuluş Savaşı sırasında gösterilen başarılar, fedakârlıklar, gayretler için bir madalya tahsis edilmek istenmiştir. Bunun için Saruhan Milletvekili Mustafa Necati Bey’in -ki kendisi de öğretmenlik yapmış bir milletvekilidir- teklifi ile 66 numaraları İstiklal Madalyası Kanunu 28 XI 1336 (28 Kasım 1920)’de kabul edilmiştir.

Teklifin Büyük Millet Meclisine sunulmasında Mustafa Necati Bey:

“Memleketin emrimüdafaasını deruhde ederek fedakârlıkta bulunan her şahsın bu tarihî hayatı hatırlatacak bir nişaneye mâlik olmasını arzu etmesi kadar bir his olamıyacağı bididar olduğundan mesaii fevkalâdesi görülen zevatın sureti taltifleri hususunda zamanı hazıra ile mütenasip bir şekil bulunarak taltifleri hususunu temin eylemek lâzımdır. En mütekâmil milletlerden en iptidai milletlere

kadar fedakârlık mukabili olarak icad edilmiş muhtelif şekillerde taltif nişaneleri mevcut olduğundan bu büyük günlerin hâtırasını yaşatmak için Meclisimizin de aynı suretle hareketi şayanı arzudur. Bunun için berveghizir lâyihaî kânuniyenin tetkiki ile kabulünü teklif eylerim.” (TBMM Zabıt Ceridesi, 1943 a, s. 102) demektedir.

Mustafa Necati Bey’in bu teklifi Meclis’te yapılan görüşmeler sonucunda Meclis’ten geçerek kanunlaşmış ve 4 Nisan 1921 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İstiklal Madalyaları şekillerinin yanında Kanun’un 6. maddesinde belirtildiği üzere 4 şekilde verilmiştir. Bunlar Kırmızı, yeşil, beyaz ve kırmızı yeşil şeritlerdir. Maddede, “*Büyük Millet Meclisi âzalarına verilecek madalyanın şeridi yeşil ve cephede bulunanların kırmızı ve cephe gerisinde olanların beyaz olacak. Şu kadar ki mebus olupta aynı zamanda cephede bilfiil hidematı mesbuk ve birinci madde mucibince de madalyaya kesbi istihkak edenlerin şeridi nısfı yeşil ve nısfı diğeri kırmızı olacaktır ve bu baptaki teklifin Meclis Reisinin inhasiyle Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdiki lâzımdır*” (İstiklal Madalyası Kanunu, t.y.) denilmektedir.

Millî ordumuzun yardımı olmadan ve bir şehrin halkı tarafından gerçekleştirilen bu mücadele ile tüm Türk ulusunca örnek bir hareket olarak görülmüş ve unutulmamıştır. Bu durumu değerlendiren Türkiye Büyük Millet Meclisi, tüm şehir halkına ayrı ayrı İstiklâl Madalyası verilemeyeceğini dikkate alarak Maraş şehrine bu madalyayı vermeyi uygun görmüştür (Türkiye Muharip Gaziler Derneği, 1983).

Tablo 30: İstiklâl Madalyası Sahibi Öğretmen Kökenli Milletvekilleri*

"Cephede Bilfiil Âsâr-I Hamaset ve Fedakârisinden Dolayı" Kırmızı - Yeşil Şeritli İstiklal Madalyası'yla Ödüllendirilen TBMM Üyeleri (24 Ekim 1923 ve 21 Kasım 1923 Tarihli TBMM Kararlarıyla)		
	Milletvekili ve Mesleği	1920-1923
1	Mehmet Esat İleri	Aydın
	Orta, Lise Düzeyinde Öğretmen	
2	Mustafa Necati Uğural	Saruhan

	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	
Hâmili Oldukları Yeşil İstiklâl Madalyaları Cephede Hizmetleri Sebebiyle Kırmızı-Yeşil Şeritli Madalya ile Değiştirilen TBMM Üyeleri		
	Milletvekili ve Mesleği	1920-1923
3	Mehmet Salih Yeşiloğlu Merkez İptidai Mektebi Baş Öğretmeni	Erzurum
4	Hafız İbrahim Demiralay Müderris, Din Bilgisi ve Ahlâk Dersleri Öğretmeni	Isparta
5	Hüseyin Hüsnü Özdamar Müderris, Dersiâm	Isparta
6	Ahmet Şükrü Oğuz İstanbul Piyade Atış Okulu Öğretmeni	İstanbul
7	Mahmut Esat Bozkurt Hukukçu Profesör Doktor	İzmir
8	İsmail Şükrü Çelikalay Karahisar-1 Sahib Darülmuallim Mektebi Öğretmeni	Karahisar-1 Sahib (Afyonkarahisar)
9	Abdulgafur Işıtın Türkçe Öğretmeni	Karesi
10	Yusuf Kemal Tengirşenk Ceza Hukuku Öğretmeni	Kastamonu
11	Mehmet Atıf Tüzün Darül Muallimim Muallimi	Kayseri
12	Mehmet Vehbi Çelik Müderris, Öğretmen	Konya
13	Mehmet Necati Memişoğlu Öğretmen	Lazistan
14	İsmail Safa Özler Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	Mersin
15	Mustafa Necati Uğural Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	Saruhan
16	Rıza Nur Müderris Muavini	Sinop

17	Rasim Başara	Sivas
	Hukuk ve Edebiyat Öğretmeni	
18	Ali Rıza Benli	Kırşehir
	İdadi, Sultanî, Öğretmen Okulu Öğretmeni	
İstiklâl Mahkemelerinde Görevlendirilmeleri Nedeniyle Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası Alan TBMM I. Dönem Üyeleri (TBMM'nin 22 Nisan 1925 tarihli 144 sayılı kararı)		
	Milletvekili ve Mesleği	1920-1923
19	Halil İbrahim Özkaya	Antalya
	Hukuk Bilgisi Öğretmeni	
20	Mehmet Atıf Bayazıt	Bayazıt
	Askeri Ortaokulu Öğretmeni	(Doğubeyazıt)
21	Veli Saltıkgil	Burdur
	Darülfünûn Hukuk Tarihi Öğretmeni	
22	Muhittin Baha Pars	Bursa
	Sultanî Edebiyat, Mantık ve Felsefe Öğretmeni	
23	Emin Gevelioğlu	Canik (Samsun)
	Bağdat Hukuk Mektebi Öğretmeni	
24	Ahmet Hamdi Yalman	Canik (Samsun)
	İdadi Öğretmeni	
25	Mazhar Müfit Kansu	Hakkâri
	İdadi Öğretmeni	
26	Cevdet Barlas	Kütahya
	Fransızca Öğretmeni	

* (Çoker, 1994)

5.4.3. İstiklal Mahkemeleri ve Öğretmen Milletvekilli Üyeleri

Toplumlar ve devletler tıpkı biyolojik canlılar gibi varlıklarını tehlikeye düşüren durumlarla karşılaştıklarında kendilerini savunmaya korumaya alırlar. Bunun için yasal organları vasıtasıyla çeşitli savunma mekanizması oluştururlar. Bunlardan biri de yasama organları olan parlamentolar elleriyle istenmeyen durumları ortadan kaldırmak için çıkarılan kanunlardır. Olağanüstü hâller

lkelerce tehlikenin görüldüğü zamanlarda uygulanan çözüm yoludur. Bu süreçlerde normalin dışında uygulamalar görülebilmektedir.

Olağanüstü durum rejimleri bütün dünya devletlerinin tehlike anında uyguladıkları bir rejimdir. İngiltere I. Dünya Savaşı'ndan önce bu yola başvurmuştu. Martial Law'ın "sıkıyönetim" ilânı ile sivillerin yargılanması askeri mahkemelere verilmişti. Bu konuda Fransa hemen bütün Avrupa devletlerine örnek oldu (Aybars, 1975) .

Yaşanan olağanüstü durumlar için Büyük Millet Meclisi'nin açılmasında sonra Hıyaneti Vataniye Kanunu ıkarılmıştır. 25 Nisan 1920'de Karahisarı Sahib Milletvekili Mehmed şükrü Bey, "hiyaneti vataniyeye ceza tyini" hakkında teklifi Meclis'e vermiş ve yapılan görüşmeler sonucunda teklif 29 Nisan 1920'te 2 numaralı kanun olarak kabul edilmiştir.

Hıyaneti Vataniye Kanunu ayaklanmaları, asker kaçaklarını ve bunların meydana getirdiği bozgunlukları önlemek için çıkarılmıştır. Aradan geçen süre içerisinde mevcut mahkemelerin durumu ve işleyişinden ötürü istenen sonuçlar alınamamıştır. Bunun zerine ek olarak Büyük Millet Meclisince 11 Eylül 1920 tarihinde 21 kanun numarası ile Firariler Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

Bu Kanunun 1. Maddesiyle İstiklal Mahkemeleri fiilen kurulmuş, mahkemelere ye seçilmesine 20 Eylül Birleşiminde başlanmış ve ilk aşamada kurulması düşünülen 7 mahkeme için 21 ye seçilmesi kararlaştırılmıştır (oker, 1994, s. 366). İstiklal Mahkemeleri yelerinin seçimleri sırasında söz alan ğretmen olan Antalya Milletvekili Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver): *"İstiklâl mahkemeleri kanununun, arkadaşlarımız arasından teşkiline ait olan en son maddesi yavaş yavaş vicdanlarımızda bir hata şeklini almağa başlamıştır. Evvel 14 müstenkif varken bilâhare bu adedin 67 ye çıkması, müthiş olan hatanın tarafımızdan idrak edildiğine gayet güzel bir delildir ve bundan mesut olmalıyız. Büyük Millet Meclisi memlekete karşı daha müspet bir şey yapmamışken, son derece vahim olan bir mesuliyeti üzerine alması ve menfi bir hareket mahiyetinde olan bir hale tasaddi etmesi, esasen halkın kalbinde mtezelzil olan mevkiimizi son derece daha tezelzle uğratacaktır. Buna binaen bu yakazai vicdanın temadi etmesini temenni ve İstiklâl mahkemeleri kanununda olan bu kaydın lğvedilmesini teklif ederim. Bu maddeyi lğvetmekle üzerimize düşen büyük*

vazifeyi yapmış olacağız. (Bravo sesleri, şiddetli alkışlar).” (TBMM Zabıt Ceridesi, t.y., s. 275) diyerek aksi yönde fikirlerini beyan etmiştir.

Firariler Hakkında Kanun 1. maddesine 26 Eylül 1920 tarihinde 28 numaralı “İstiklâl Mahkemeleri Kanunu’nun Birinci Maddesine Müzeyyel Kanun” ile ilave yapılmıştır.

Açılan İstiklal Mahkemeleri, bu mahkemelerin kuruluş ve kaldırılış mevzuatı aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 31: I. Dönem İstiklal Mahkemeleri

ANKARA İSTİKLAL MAHKEMESİ	18/09/1920 tarihli 45 numaralı Meclis Kararı	Ankara İstiklal Mahkemesi I. dönemde kapatılmadığı için II. dönemde de çalışmalarına devam etmiştir.
ESKİŞEHİR İSTİKLAL MAHKEMESİ	18/09/1920 tarihli 45 numaralı Meclis Kararı	17/02/1921 tarihli 97 numaralı Meclis Kararı
KASTAMONU İSTİKLAL MAHKEMESİ	18/09/1920 tarihli 45 numaralı Meclis Kararı	17/02/1921 tarihli 97 numaralı Meclis Kararı
KONYA İSTİKLAL MAHKEMESİ	18/09/1920 tarihli 45 numaralı Meclis Kararı	17/02/1921 tarihli 97 numaralı Meclis Kararı
SİVAS İSTİKLAL MAHKEMESİ	18/09/1920 tarihli 45 numaralı Meclis Kararı	17/02/1921 tarihli 97 numaralı Meclis Kararı
ISPARTA İSTİKLAL MAHKEMESİ	18/09/1920 tarihli 45 numaralı Meclis Kararı	17/02/1921 tarihli 97 numaralı Meclis Kararı
KAYSERİ İSTİKLAL MAHKEMESİ	18/09/1920 tarihli 45 numaralı Meclis Kararı	27 Ekim 1920’de Meclis tezkeresiyle Kayseri İstiklal Mahkemesinin kurulmasına gerek olmadığı kararlaştırılmıştır.
DİYARBEKİR İSTİKLAL	09/11/1920 tarihli 68 numaralı	17/02/1921 tarihli 97 numaralı Meclis Kararı

MAHKEMESİ (Mahkeme görevine başlamamıştır.	Meclis Kararı	
POZANTI İSTİKLAL MAHKEMESİ	15/11/1920 tarihli 73 numaralı Meclis Kararı	17/02/1921 tarihli 97 numaralı Meclis Kararı

Tablo 32: II. Dönem İstiklal Mahkemeleri

ANKARA İSTİKLAL MAHKEMESİ	Ankara İstiklal Mahkemesi I. dönemde kapatılmadığı için II. dönemde de çalışmalarına devam etmiştir.	31/07/1922 tarih ve 249 sayılı kanun ile 01/08/1922 tarihli 274 numaralı Meclis Kararı
KONYA İSTİKLAL MAHKEMESİ	22/07/1921 tarihli 140 numaralı Meclis Kararı	31/07/1922 tarih ve 249 sayılı kanun ile 01/08/1922 tarihli 274 numaralı Meclis Kararı
KASTAMONU İSTİKLAL MAHKEMESİ	22/07/1921 tarihli 140 numaralı Meclis Kararı	31/07/1922 tarih ve 249 sayılı kanun ile 01/08/1922 tarihli 274 numaralı Meclis Kararı
SAMSUN İSTİKLAL MAHKEMESİ	22/07/1921 tarihli 140 numaralı Meclis Kararı	31/07/1922 tarih ve 249 sayılı kanun ile 01/08/1922 tarihli 274 numaralı Meclis Kararı
YOZGAD İSTİKLAL MAHKEMESİ	08/09/1921 Başkumandanlık tezkeresi	31/07/1922 tarih ve 249 sayılı kanun ile 01/08/1922 tarihli 274 numaralı Meclis Kararı

AMASYA İSTİKLAL MAHKEMESİ	27 Temmuz 1922 tarihli icra vekilleri heyeti tezkeresi	27 Kasım 1922’de Dâhiliye Vekili Ali Fethi Bey Meclis’te bulunduğu beyanatla
ELCEZİRE ¹ İSTİKLAL MAHKEMESİ	25/01/1923 tarihli 335 numaralı Meclis Kararı	11.05.1923
İSTANBUL İSTİKLAL MAHKEMESİ	08/12/1923 tarihli 50 numaralı Meclis Kararı	30/01/1924 tarihli 69 numaralı Meclis Kararı
ŞARK İSTİKLAL MAHKEMESİ	04/03/1925 tarihli 117 numaralı Meclis Kararı	07.03.1927 (Görev süresi uzatılmadığından)
ANKARA İSTİKLAL MAHKEMESİ	04/03/1925 tarihli 117 numaralı Meclis Kararı	07.03.1927 (Görev süresi uzatılmadığından)

Bu mahkemelerde toplam 67 milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Bu milletvekillerinin 17’si öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilleridir. İstiklal Mahkemelerinde görev yapan öğretmen kökenli milletvekillerinin tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 33: İstiklâl Mahkemelerinde Görev Yapan Öğretmen Kökenli Milletvekilleri *

	Milletvekili	Seçim Bölgesi	Görev Yaptığı İstiklal Mahkemesi
1	Atıf Bey (Mehmet Atıf Bayazıt) Askeri Ortaokul Öğretmeni	Bayazıt	Pozantı İstiklal Mahkemesi
2	Cevdet Bey (Mehmetali Cevdet Barlas)	Kütahya	I. dönem Ankara İstiklal Mahkemesi

¹ El-Cezire; kelime olarak ada anlamına gelmekte ve böyle tanımlanmaktadır. El-Cezire bölgesi, Dicle ile Fırat nehirleri arasında bulunan toprakların yukarı kısmına verilen addır. Bu bölge ayrıca Yukarı Mezopotamya olarak da adlandırılır. (Keleş, 2019, s. 267) Elcezire İstiklal Mahkemesinin görev bölgesi Diyarbakir, Mardin, Urfa, Siverek, Elazığ ve Malatya’yı kapsamaktadır.

	Fransızca Öğretmeni		
3	Emin Bey (Mehmet Geveci) Hukuk Okulu Öğretmeni	Canik	Samsun İstiklal Mahkemesi
4	Halil İbrahim Bey (Özkaya) Tarih – Coğrafya Öğretmeni	Antalya	Elcezire İstiklal Mahkemesi
5	Hamdi Efendi (Abdülhamit Çintan) İdadi Öğretmeni	Diyarbakir	Görev yeri belirtilmemiştir.
6	(Ahmet) Hamdi Yalman İdadi Öğretmeni	Canik	Kastamonu İstiklal Mahkemesi
7	Mahmut Esat Bozkurt Profesör	İzmir	Kastamonu İstiklal Mahkemesi
8	(Ahmet) Mazhar Müfit Kansu İdadi Öğretmeni	Hakkâri	Yozgad İstiklal Mahkemesi
9	Muhittin Baha Pars Sultanî Öğretmeni	Bursa	Konya İstiklal Mahkemesi
10	Mustafa Necat Bey (Uğural) Tarih Coğrafya Öğretmeni	Saruhan	Ankara İstiklal Mahkemesi
11	Dr. Reşit Galip Bey (Baymur) Müderris Muavini	Aydın	Ankara İstiklal Mahkemesi
12	Rıza Vamık Bey (Uras) Süvari Öğretmeni	Sinop	Görev yeri belirtilmemiştir.
13	Şeyh Servet Efendi (Akdağ) Müderris	Bursa	Diyarbakir İstiklal Mahkemesi
14	Tevfik Efendi (Durlanık) Müderris	Kangırı	Konya İstiklal Mahkemesi
15	Vasıf Bey (Hüseyin Vasıf Çınar) İdadi Öğretmeni	Saruhan	İstanbul İstiklal Mahkemesi
16	Veli Bey (Saltıkgil) Müderris, Hukuk Tarihi Öğretmeni	Burdur	Samsun İstiklal Mahkemesi
17	Ziya Hurşit Bey (Günday) Almanca Öğretmeni	Lazistan	Yozgat İstiklal Mahkemesi

* (TBMM Başkanlığı, 2015)

Aybars ve Ergün (1975, s. 28 - 29) asıl kuruluş amacı, Ankara'daki yeni hükûmetin otoritesini kabul ettirmek, asker kaçaklarını önleyerek Türk ordularını güçlendirmek ve bölgede asayiş sağlamaya çalışan İstiklal Mahkemelerinde kararlar hâkimlerin vicdani kanaatlerine göre verilirdi dedikten sonra asker kaçaklarını yargılamak amacıyla kurulan bu mahkemelerin yetkileri kısa sürede vatana ihanet, casusluk, yolsuzluk, eşkıyalık, isyan, saldırı ve bozgunculuk gibi suçları da kapsar hâle geldiklerini belirtmişlerdir.

İstiklal Mahkemelerinde 17 öğretmenlik yapmış veya öğretmen kökenli milletvekilinin görev yaptığı tespit edilmiştir. Mahkemelerin hukuki boyutları düşünüldüğünde bu sayı az değildir. Bu milletvekillerinin bir kısmı hukukla ilgili olsalar da öğretmen kökenli milletvekillerinin İstiklal Mahkemelerindeki görevleri ve etkileri göz ardı edilmemelidir.

5.5. V. Bölümün Değerlendirmesi

Hem TBMM'nin açılması hem de cumhuriyetin ilanında sonra Türkiye Cumhuriyeti içerisinde siyasi, eğitim, kültür, sosyal, hukuk gibi alanlarda devrim niteliğinde birçok yenilikler yapılmıştır. Bu yenilikler için yeni kanunlar çıkarılmış kimi durumlarda da mevcut kanunlar değiştirilmiş ya da kaldırılmıştır.

Cumhuriyetin ilanı bu yeniliklerin başında gelmektedir. Cumhuriyetin ilanının yanında saltanatın ve halifeliğin kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü, Latin harflerinin kabulü, kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi, 1921 ve 1924 Anayasaları başlıca örnekler olarak verilebilir.

Tüm bu yeniliklerde doğrudan ya da dolaylı olarak öğretmen milletvekillerinin imzası görülmektedir. Hem verdikleri kanun teklifleriyle hem önergelerdeki imzalarıyla hem de genel kuruldaki görüş ve önerileriyle bu etkilerinden söz edilebilir. Bunların yanında Türk Tarih Kongreleri örneklerinde olduğu gibi Meclis dışı faaliyetlerde de öğretmen kökenli milletvekilleri olmuşlar ve bu tür çalışmalara katkılar sunmuşlardır.

Bunların yanında Türk demokrasi tarihi içerisinde 1920'den sonraki dönemlerde çok partili hayat geçiş denemeleri olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulmasında da (17 Kasım 1924) öğretmen kökenli milletvekilleri

etkili olmuşlardır. TCF'ye katılan 28 milletvekilinin 6'sı da bahse konu olan milletvekillerdir.

Aynı zamanda 1930'daki ikinci çok partili sisteme geçiş denemesinde kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasında da (12 Ağustos 1930) öğretmen kökenli milletvekillerinin etkisi olmuştur. Partinin genel sekreteri bir öğretmenlik yapmış milletvekili iken 12 kişilik “Merkez Ocak” üyeliğinin üçünü de öğretmen kökenli milletvekilleri oluşturmuştur. Bu durumlar da göstermektedir ki Atatürk Dönemi'nde çok partili hayata geçiş denemelerinin içerisinde de öğretmen kökenli milletvekilleri bilfiil olmuşlar ve süreçlere katılmışlardır.

6. SONUÇ

Türkiye’de demokrasi ve parlamenter sisteme geçiş çalışmaları ve denemeleri Osmanlı Devleti zamanında başlamıştır. Bundan (2022) 146 yıl önce 23 Aralık 1876’da Kanun-i Esasi kabul edilmiş ve 1877 yılında Meclis-i Meb’ûsân ve Meclis-i Âyan’dan oluşan Meclis-i Umumi açılmıştır. Osmanlı – Rus Savaşlarının ardından süresiz tatil edilen bu ilk meclis gelişen olaylar sonucunda 1908 yılında tekrar açılmış ve 1920’ye kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.

II. Meşrutiyet olarak adlandırılan bu dönemde 1908, 1912, 1914 ve 1919’da Meclis-i Meb’ûsân için seçimler yapılmıştır. Bu süre içerisinde yaşanan Trablusgarp, I. ve II. Balkan ve I. Dünya Savaşları Osmanlı Devleti’ni çok zor durumda bırakmış ve hatta dağılma sürecinin son halkalarını oluşturmuştur. Savaşlar sonunda İstanbul’un da işgal edilmesiyle Meclis-i Meb’ûsân da son toplantısını yapmıştır. Meclis-i Meb’ûsân’ın son döneminde aldığı ve bugünkü Türkiye Cumhuriyeti’ni de etkileyen en önemli karar Mîsâk-ı Millî’nin kabul edilmesidir.

Başlangıçta meclisin çalışmasının güvenlik açısından zor olduğu işgal döneminde Meclis çalışmalarının durdurulmasına kendisi karar vermiş ancak Padişah Vahdettin’in 11 Nisan 1920 iradesiyle de resmen kapanmıştır. Bu süreç Anadolu’da bir meclis kurulma çalışmalarını hızlandırmış ve Mustafa Kemal’in önderliğinde 23 Nisan 1920’de Ankara’da Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Bu meclis 1921 ve 1924 Anayasalarını da kabul etmeleri bakımından kurucu meclis niteliğindedir. Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla millî iradeye dayanan demokratik bir devletin temelleri de atılmıştır.

Başlangıcı 1876 Kanun-i Esasi’nin kabulünü alırsak bu tarihten sonra atılan olumlu ya da olumsuz her adım Türkiye’de bir parlamento geleneğinin oluşmasına hizmet etmiştir. Bu hizmetler Türk demokrasi tarihi içerisinde önemli yerlere sahip olmakla beraber toplum nezdinde seçim ve dolayısıyla demokrasi kültürünün de oluşmasını sağlamıştır. Seçim ve demokrasi kültürü bakımından Türkiye, Dünya’da önde gelen ülkeler arasında gösterilebilir. Özellikle seçimlere katılım oranları dikkate alındığında bu durum daha iyi anlaşılacaktır.

Atatürk hayatta olduğu dönemlerde yapılan seçimler göz önünde bulundurulduğunda önümüze beş dönem çıkmaktadır. Bunlar; 1920 – 1923 yılları arası I. dönem, 1923 – 1927 yılları arası II. dönem, 1927 – 1931 yılları arası III. dönem, 1931 – 1935 yılları arası IV. dönem ve 1935 – 1939 yılları arası V. dönemdir. I. dönem seçimleri diğer dönem seçimlerinden içinde bulunduğu koşullar sebebiyle farklılıklar göstermektedir. Binlerce yıllık Türk tarihî açısından bir devrin kapanış ve yeni bir devrin açılış sancılarının yaşandığı bu dönemde seçimlerin de olağanüstü şartlar altında ve koşullarda yapılması pek tabiidir.

I. dönemin ardından II. dönem seçimleri Haziran – Temmuz 1923 tarihleri arasında, III. dönem seçimleri 2 Eylül 1927 tarihinde, IV. dönem seçimleri 25 Nisan 1931 tarihinde ve V. dönem seçimleri 8 Şubat 1935 tarihinde yapılmıştır. Bu seçimlerden V. dönem seçimleri kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesinin ardından TBMM'ye ilk defa kadın milletvekillerinin dâhil olması bakımından önemlidir. Bu seçimlerde ilk defa 18 kadın milletvekili Meclis'e girmiştir. İlk dönemin seçimleri savaş ortamında yapılmış, adaylar buna göre belirlenmiştir. Bundan sonraki seçimlerde ise adaylar CHF tarafından tespit edilmiştir.

TBMM'de II. dönem 1923 yılında haziran ve temmuz aylarında yapılan seçimler sonrasında 11 Ağustos 1923'te Meclis'in açılmasıyla başlar ve 1 Kasım 1927 tarihinde sona erer. II. dönemde TBMM'ye toplam 287 milletvekili katılmıştır. 287 milletvekillinin 73'ü öğretmen kökenli milletvekilidir. II. dönemde TBMM'ye katılan öğretmen kökenli milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık % 25'ini oluşturmaktadır. 73 öğretmen milletvekilinin 54'ü Meclis'e ilk defa katılmış ve 19'u ise TBMM I. döneminde de vekillik yapmışlardır.

TBMM'de III. dönem 2 Eylül 1927 tarihinde yapılan seçimler sonrasında 1 Kasım 1927'de Meclis'in açılmasıyla başlar ve 4 Mayıs 1931 tarihinde sona erer. III. dönemde TBMM'ye toplam 316 milletvekili katılmıştır. 316 milletvekillinin 104'ü öğretmen kökenli milletvekilidir. III. dönemde TBMM'ye katılan öğretmen kökenli milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık % 33'ünü oluşturmaktadır. 104 öğretmen milletvekilinin 55'i Meclis'e ilk defa

katılmış ve 49'u ise TBMM'nin önceki dönemlerinin (I. ve II. dönem) en az birinde vekillik yapmışlardır.

IV. dönem 25 Nisan 1931 tarihinde yapılan seçimler sonrasında 25 Nisan 1931 tarihinde meclisin açılmasıyla başlar ve 1 Mart 1935 tarihinde sona erer. TBMM'de IV. dönemde toplam 313 milletvekili katılmıştır. 313 milletvekillinin 112'si öğretmen kökenli milletvekilidir. IV. dönemde TBMM'ye katılan öğretmen kökenli milletvekilleri toplam milletvekillerinin yaklaşık % 35'ine tekabül etmektedir. 112 öğretmen milletvekilinin 33'ü Meclis'e ilk defa katılmış diğerleri ise (79) TBMM'nin önceki dönemlerin (I, II ve II. dönemler) en az birinde vekillik görevi yapmışlardır.

TBMM V. Dönemi 8 Şubat 1935'te yapılan seçimler sonrasında 1 Mart 1935'te meclisin tekrar açılması ile başlar. 1939 seçimleri sonrasında 3 Nisan 1939'da tekrar açılmasına kadar devam eder. V. dönemde Meclis'e katılan toplam milletvekili sayısı 399'dur. 399 milletvekilinin 140'ı öğretmen ya da öğretmenlik yapmış, öğretmen kökenli milletvekilidir. Bu dönemde Meclis'e katılan öğretmen milletvekilleri toplam milletvekillerine oranı yaklaşık % 35'tir. 140 öğretmen kökenli milletvekilinin 47'si Meclis'e ilk defa katılmış, 93'ü ise daha önceki dönemlerin en az birinde (I, II, II ve IV. dönemler) milletvekilliği yapmışlardır.

1920 ile 1939 yılları arasında TBMM'de toplam 1697 milletvekilliği görev yapmıştır. Birden fazla dönem vekillik yapanlar yaptıkları dönem sayısı kadar bu sayıda dâhil edilmiştir. Bu üyelerin 522'si öğretmen veya öğretmenlik yapmış, öğretmen kökenli milletvekilleridir. Aynı şekilde bu sayıda da birden fazla dönem vekillik yapanların yaptıkları dönem sayısı kadar sayı dâhil edilmiştir. Öğretmen milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı yaklaşık % 30'dur ve bu oran oldukça yüksektir. Atatürk Dönemi'nde araştırmamıza konu olan öğretmen kökenli (öğretmen veya öğretmenlik yapmış) 282 farklı milletvekili TBMM üyeliğinde bulunmuştur.

1920'de Büyük Millet Meclisinin açılması ve 1923'te cumhuriyetin ilan edilmesiyle demokratik cumhuriyet sisteminin de gereği olarak yürütme faaliyetlerini yerine getirmek için hükûmetler kurulmuştur. Farklı olan I. dönemde meclis hükûmet sisteminin uygulanması dolayısıyla BMM'nin yasama faaliyeti ile

birlikte yürütme faaliyetini de yürütmesidir. I. dönemde Muvakkat İcra Vekilleri Heyetinin yanında 4 kez İcra Vekilleri Heyeti oluşturulmuştur. Heyetlerin başkanlıklarını sırasıyla Mustafa Kemal Paşa (Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti ve I. İcra Vekilleri Heyeti), Fevzi (Çakmak) Paşa (II. İcra Vekilleri Heyeti), Hüseyin Rauf (Orbay) Bey (III. İcra Vekilleri Heyeti) ve Ali Fethi (Okyar) Bey (IV. İcra Vekilleri Heyeti) yapmıştır.

1923'ten sonraki dönemlerde ise II. dönemde 4, III. dönemde 2, IV. dönemde 1 ve V. dönemde yine 4 olmak üzere 11 farklı hükûmet kurulmuştur. Bu hükûmetler 1923'te cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti diye adlandırılmış ve 1. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, 2. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, 3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ... olarak sıralanmıştır. Kurulan bu hükûmetlerin başkanları İsmet (İnönü) Paşa (1, 2, 4, 5, 6, 7 ve 8. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetleri), Ali Fethi (Okyar) Bey (3. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti), Celal Bayar (9 ve 10. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetleri) ve Refik Saydam (11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti)'dir. Kurulan son iki hükûmet (10 ve 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetleri) Atatürk'ün ölümünden sonra kurulmuşlardır. 11. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti aynı zamanda Muvakkat İcra Vekilleri Heyeti'nin dışında 68 gün ile en kısa ömürlü hükûmettir. En uzun ömürlü olanı ise IV. dönem boyunca görevde kalan 7. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'dir. Görevde kaldığı süre 1397 gündür (46 ay 17 gün).

Komisyonlar meclisin yasama faaliyetlerini yürütmesi için kanun tekliflerine son şekilleri vermeleri bakımından önemli bir yere sahiptir. Komisyonlara gelen kanun teklifleri incelenerek, ekleme ya da çıkarımlar yapılarak son şekilleri verilir. Öncelikle komisyonlarda kabul edilen kanun teklifleri sonrasında genel kurulda görüşülür, kabul veya reddedilebilir. Komisyonlar bu görevleriyle Meclis Genel Kurulundan sonra yasama faaliyetlerinin icrasına doğrudan ya da dolaylı katkılarında dolayı demokratik sistemlerin en önemli unsurlarındandır denilebilir.

23 Nisan 1920'de BMM'nin açılmasından itibaren tabii olarak Meclis bünyesinde komisyonlar kurulmuştur. Komisyonlar bugün olduğu gibi ihtisas ve özel komisyonlar şeklinde oluşturulmuştur. Bilindiği üzere ihtisas komisyonları

süreklilik arz ederken özel komisyonlar yalnızca mevcut durum için kurulan komisyonlardır. 23 Nisan 1920 ile 3 Nisan 1939 yılları arasında geçen 19 yıllık parlamento sürecinde ve 5. çalışma döneminde birçok komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyonlardan 58'inde öğretmen kökenli milletvekillerinin görev aldığı görülmektedir. Tespit edilen 58 farklı komisyonun dışında öğretmen kökenli milletvekillerinin görev almadığı komisyonların bulunması da normal bir durumdur.

19 yıllık süreç içerisinde öğretmen kökenli milletvekillerinin bizzat görev aldığı 58 komisyon içerisinde toplamda 3722 komisyon üyeliği görevi tespit edilmiştir. Bu üyeliklerin 1043'ü öğretmen kökenli milletvekilleri tarafından ifa edilmiştir. Bu sayı % 28 gibi yüksek bir orana tekabül etse de 1920 – 1939 arasında yaklaşık % 30 olan oranın biraz altında kaldığı görülmektedir. Bu farklılığın öğretmen milletvekillerinin komisyonlar dışında kaldığını düşündürecek kadar yüksek bir oranda olmadığı söylenebilir.

Çalışmamızın süreci içerisinde yer alan ilk beş döneme baktığımızda ise öğretmen kökenli milletvekillerinin görev yaptığı komisyonlar göz önüne alınarak I. dönemde komisyonlarda 847 üyelik bulunmuş ve bu üyeliklerinin 237'sini (% 27) öğretmen milletvekilleri yerine getirmiştir. II. dönemde 1009 komisyon üyeliği bulunmuş ve bu üyeliklerin 246'sını (% 24) öğretmen kökenli milletvekilleri yapmıştır. III. dönemde 505 komisyon üyeliği tespit edilmiş ve bu üyeliklerinin 156'sı (% 31) öğretmenler tarafından ifa edilmiştir. IV. dönemde 512 komisyon üyeliğinin 157'si (%31) ve son olarak V. dönemde 822 komisyon üyeliğinin 247'si (% 30) öğretmen kökenli milletvekilleri tarafından yapılmıştır.

Öğretmen kökenli milletvekilleri en fazla Maarif (Millî Eğitim) Komisyonları üyeliklerinde bulunmuşlardır. Bu Komisyonda yerine getirilen 138 üyeliğin 103'ü öğretmenler tarafından yerine getirilmiştir. Bu sayı yüzde olarak 75'e tekabül etmektedir ki oldukça yüksektir. Bu Komisyonda öğretmen kökenli milletvekillerinin olması meslekleri ya da yaptıkları işleri dolayısıyla olması gereken bir durumdur.

I. dönem, Tutanakları İnceleme Komisyonunda 1 üye tespit edilmiştir. Bu Komisyon dışarıda tutulduğunda öğretmen milletvekilleri en az Damga

Kanunu'nun Değiştirilmesi Konusunda Karma Komisyonunda yer almışlardır. Bu Komisyon için 11 milletvekili tespit edilmiş ve bunların yalnızca biri (% 9) öğretmen kökenli milletvekilidir.

Öğretmen kökenli milletvekilleri yasaları oluşturma ve çıkarma noktasında Meclis içerisinde önemli bir yere sahip olan komisyonlarda etkin şekilde görev aldıkları söylenebilir. Yukarıda verilen rakamlar ve oranlar da bu durumu desteklemektedir. Tüm bunların yanı sıra bilinmesi gereken bazı milletvekillerinin bir dönem içerisinde birden fazla komisyon üyeliğinde bulunmuş olmasıdır.

Öğretmenlik kökenli milletvekillerinin yukarıda belirttiğimiz sayılarda ve oranlarda komisyon üyeliklerinde bulunmuş olmaları Türk siyasi hayatına katkıları noktasında önemlidir. Nicelik bakımından etkinin yanında çıkarılmış olan kanunlarla, kanunların hazırlanmasından genel kurulda kabul edilmesine, Türk siyasi hayatına etkileri yanında eğitim, ekonomik, hukuk, sosyal ve kültürel hayatlara katkı ve etkileri de yadsınamaz.

Öğretmen kökenli milletvekilleri Türk siyasi hayatını etkileyen birçok işte de etkili olmuşlardır. Bunlara birincil olarak “Cumhuriyetin İlanı” örnek gösterilebilir. Bunun yanında saltanatın ve hilafetin kaldırılmasında, Lozan Barış Konferanslarında, Ankara'nın başkent olmasında ve daha birçok siyasi faaliyette etkili olmuşlardır.

Türk eğitim, kültür, sosyal ve hukuk alanla ilgili Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Şapka Kanunu ve kılık kıyafet devrimi, Latin harflerinin kabulü, kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi, üniversite reformu, 1921 ve 1924 Anayasaları, Türk Medeni Kanunu gibi birçok yeniliğin oluşmasında da öğretmen kökenli milletvekillerinin imzaları olmuştur.

Öğretmenlerin bu tür faaliyetlerde etkili olmaları bu işlerin kalitesini artırdığı söylenebilir. Öğretmenlere çalışmamıza konu olan dönemlerde verilen önem Meclis'teki sayıları ile de açıklanabilir.

Öğretmenleri pedagojik, sosyolojik ve psikolojik yönlerden eğitim almış olmaları ve bunları yaptıkları işlere yansıtma yaptıkları faaliyetleri daha etkili

kıldıkları söylenebilir. Bu yönleriyle de çalışmaların başarılı ve olumlu sonuçlar almasını sağlayacağını gösterir. Öğretmenlerin kendi alanlarının yanında sosyolojik ve psikolojik yönden eğitilmiş olmaları da inkılâpların benimsenmesine de katkılar sağlamıştır denilebilir.

Bilindiği üzere öğretmenler toplumla birebir ilişki içerisindeyler. Eğitimin her dönemki tabiatında olduğu gibi bu dönemde de eğitim hem örgün hem de yaygın olarak toplumun her kesimine ulaşmaya çalışmış, öğretmenler de her yaşta vatandaşla birebir etkileşim içerisine girmiştir. Gerek örgün eğitim gerekse millet mekteplerinde ve halkevlerindeki faaliyetlerde de gerek eğitim, kültür, sosyal ve hukuk alanında yapılan İnkılâplara ve siyasi değişimlere hazırlama noktasında öğretmenlerin büyük katkıları vardır.

Bu katkıların dışında öğretmenler bunları yaparken öğretmen kökenli (öğretmen veya öğretmenlik yapmış) milletvekilleri de Meclis içerisinde aynı görevleri yerine getirmişlerdir. Öğretmen kökenli milletvekilleri Türk siyasi, eğitim, kültür, sosyal ve hukuk alanında gerçekleştirilen yeniliklerde; gerek kanun teklifleri vererek gerek komisyonlarda ve hükûmetlerde görev alarak önemli katkılarda bulunmuşlardır.

KAYNAKÇA

(Bu tez çalışmasında APA 7th Edition atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Abazoğlu, İ., Yıldırım, O., & Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten Günümüze Türk Eğitim Sisteminde Öğretmen Yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 2016* (Sayı 6), 143 - 160.
- Acun (ed.), F. (2010). *Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi*. Siyasal Kitabevi.
- Ahmad, F. (2008). *From Empire to Republic Essays on the Late Ottoman Empire and Modern Turkey Volume I*. İstanbul Bilgi University Press.
- Ahmad, F. (2010). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akgün, S. (1980). Türkçe Ezan. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 105 - 113.
- Akgündüz, A. (2012). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sayıştay (Divan-ı Muhasebat)*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- Akpınar, D., & Kanalgı, R. (2014). Kayseri Millet Mektepleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 7*(Sayı 1), 31 - 44.
- Akşin, S. (1997). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi - 2*. Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
- Akşin, S. (2020). *Kısa Türkiye Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Aktaş, K. (2006, Haziran). Meclis Denetim Yollarından Dilekçe Komisyonu. *Meclis Haber Dergisi*, s. 41.
- Akyıldız, A. (2010). *Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti*. 05 10, 2021 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/seriyye-ve-evkaf-vekaleti> adresinden alındı
- Akyüz, Y. (2006). Türkiye'de Öğretmen Yetiştirmenin 160. Yılında Darülmualimîn'in İlk Yıllarına Toplu ve Yeni Bir Bakış. *Osmanlı Tarih Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, Cilt 2006*(Sayı 20), 17-58.
- Akyüz, Y. (2012). *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1839 - 1950)*. Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2015). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2015*. Pegem Akademi.
- Albayrak, M. (1994). Millet Mekteplerinin Yapısı ve Çalışmaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 10* (Sayı 29), 471 - 482.
- Arıç, A. S. (2010). Siyasi İnkılâplar ve Tepkiler. F. Acun içinde, *Atatürk ve Türk İnkılâp Tarihi* (s. 202 - 204). Siyasal Kitabevi.
- Armağan, S. (2003). *Din - Vicdan Hürriyeti ve Lâiklik (Teori - Pratik)*. İnsan Yayınları.
- Arsal, S. M. (1979). *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları*. Ötüken Neşriyat.
- Artuk, İ. (2003). Madalya. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 27, s. 301 - 302). içinde TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Aslan, B. (2004). Milli Mücadele Döneminde Halkı Aydınlatma ve Propaganda Faaliyetleri Yürüten Önemli Bir Komisyon: "İrşad Encümeni". *Atatürk Dergisi, Cilt 4* (Sayı 2), 125 - 148.

- Aslan, S., & Dündar, T. (2014). Cumhuriyet Döneminde İstiklal Mahkemeleri. *Mukaddime*, 27 - 44.
- Atabay, M. (2015). *Partiler, Seçimler, İktidarlar ve Müdahalelerle Türk Demokrasi Tarihi*. Paradigma Akademi Yayınları.
- AÜ Akademik Arşiv Sistemi. (t.y.). *Gazeteler / Akşam Gazetesi*. 12 23, 2021 tarihinde Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/5456> adresinden alındı
- AÜ Akademik Arşiv sistemi. (t.y.). *Gazeteler / Akşam Gazetesi*. 12 23, 2021 tarihinde Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/8947> adresinden alındı
- AÜ Akademik Arşiv Sistemi. (t.y.). *Gazeteler / Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*. 01 04, 2022 tarihinde Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/67474/0231.pdf?sequence=231&isAllowed=y> adresinden alındı
- AÜ Akademik Arşiv Sistemi. (t.y.). *Gazeteler/ Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*. 12 09, 2021 tarihinde Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/67470/0092.pdf?sequence=92&isAllowed=y> adresinden alındı
- Avcı, C. (2000). *III. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yapısı ve Faaliyetleri (1927 - 1931)*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Avcı, C. (2013). Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi / Mediterranean Journal of Humanities*, III/I, 43 - 60.
- Avcı, C. (2013). *Saltanattan Cumhuriyete Demokratik Olgunlaşma Tarihi (1789-1938)*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Avcı, C., & Oflar, Y. (2020). Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Katılan Milletvekilleri. *Yeni Türkiye*, 192 - 199.
- Aybars, E. (1975). *İstiklal Mahkemeleri*. Bilgi Yayınevi.
- Aydoğan, M. (2017). *Ülkeye Adanmış Bir Yaşam -II- Atatürk ve Türk Devrimi*. İnkılâp Kitabevi.
- Aysal, N. (2018). Atatürk Dönemi Türk Devrimi. T. F. Ertan içinde, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 181 - 207). Siyasal Kitabevi.
- Aysal, N. (2018a). Atatürk Döneminde İç Politika. T. F. Erten içinde, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 155 - 179). Siyasal Kitabevi.
- Aytaç, K. (2009). *Avrupa Eğitim Tarihi Genel Bir Bakış*. Doğubatı Yayıncılık.
- Başgil, A. F. (2003). *Din ve Lâiklik*. Yağmur Yayınları.
- Berkes, N. (2017). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınları.
- Beyoğlu, S. (2013). İmparatorluktan Milli Devlete Geçiş Sürecinde Demokratik Gelişmeler. Ş. Halıcı içinde, *Türkiye'de Demokrasi ve Parlamento Tarihi* (s. 32 - 59). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Bilhan, S. (1981). Büyük Fransız İhtilali Ve Türk Devrim Hareketleri. *Ankara Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 14 (Sayı 1), 213-230.
- Binbaşıoğlu, C. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*. Anı Yayıncılık.

- Bozdağlı, Y. (2014). Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 180* (Sayı 180), 9 - 32.
- Bozkurt, İ., & Bozkurt, B. (2009). Yeni Alfabenin Kabulü Sonrası Mersin’de Açılan Millet Mektepleri ve Çalışmaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt 8* (Sayı 18), 117 - 135.
- Bozkurt, N. (2006). *Müderres*. 05 22, 2020 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/31/C31024048.pdf> adresinden alındı
- Çadırcı, M. (1970). Türkiye’de Muhtarlık Teşkilatının Kurulması Üzerine Bir İnceleme. *Belleten, XXXIV / 135*, 409 - 420.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. Ötüken Neşriyat.
- Çavdar, T. (1995). *Türkiye Demokrasi Tarihi 1839-1950*. İmge Kitabevi.
- Çelebi, A. (1998). *İslam Eğitim Öğretim Tarihi*. Damla Yayınevi.
- Çeliker, E. (2006). Plan ve Bütçe Komisyonu: Gelişimi ve Yasama Sürecindeki İşlevi. *Yasama Dergisi, Cilt 1* (Sayı 2), 5 - 31.
- Çiçek, M. K. (2005). *1924 Anayasasının Hazırlanışı ve Temel Özellikleri (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Çınar, M. F. (2017). Türkiye’nin Anayasal Demokrasi Yolu ve Kuvvetler Ayrılığı Serencamı. *Akademik Bakış Dergisi* (Sayı 64), 586 - 607.
- Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele Dönemi ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923 I. Cilt*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele Dönemi ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923 III. Cilt*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923* (Cilt 3). TBMMi Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919 - 1923* (Cilt II. Cilt). TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919 - 1923 III. Cilt* (Cilt III). TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1996). *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem (1931 - 1935) I. Cilt*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1996). *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem (1931 - 1935) I. Cilt*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Demirel, A. (2003). *Birinci Mecliste Muhalefet İkinci Grup*. İletişim Yayınları.
- Demirel, A. (2013). *Tek Partinin İktidarı Türkiye’de Seçimler ve Siyaset (1923 - 1946)*. İletişim Yayınları.
- Demirel, A. (2017). *İlk Meclisin Vekilleri*. İletişim Yayınları.
- DİA. (1998). *Hoca*. 05 22, 2020 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/18/C18006016.pdf> adresinden alındı
- Dilmen, İ. N. (1937). *II. Türk Tarih Kongresi, 20-25 Eylül 1937, İstanbul*. 12 23, 2021 tarihinde Türk Tarih Kurumu:

<https://drive.google.com/file/d/0B7liBn5XLsAfTHJfUE5IUUnVBdTg/view?resourcekey=0-Fp3b8rXBCILcnNG-atJfvg> adresinden alındı

- Doğru, C. (2007). Milli Mücadele Döneminde Ekonomiye Verilen Önem: İktisat Vekaletinin Kurulması 1920 - 1922. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9 (Sayı 3), 269 - 287.
- Dönmez, C. (2011). Atatürk ve Harf İnkılabı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 27 (Sayı 79), 37 - 70.
- Eraslan, L. (2015, 11 16). *Tarihsel Perspektiften Öğretmenlik Mesleği*. 3 19, 2019 tarihinde Eğitim Tercihi: <http://www.egitimtercihi.com/okulgazetesi/18942-tarihsel-perspektiften-ogretmenlik-meslegi.html> adresinden alındı
- Eraslan, L., & Karadoğan, U. (2015). *Naîf Atıf Kansu Türkiye Eğitim Tarihi*. Maya Akademi.
- Erdem, K. (2017). Yarı-Başkanlık Sistemi: Teorî, Pratik Ve Tartışmalar. S. G. (ed.) içinde, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Yarı-Başkanlık Sistemi (Fransa, Polonya ve Rusya Örnekleri)* (s. 1 - 2 1). TBMM Basımevi.
- Erdoğan, M. (2012). *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*. Liberte Yayınları.
- Ergil, D. (1990). Atatürkçü Düşüncenin Temeli: Laiklik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 6 (Sayı 17), 245 - 300.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi* (Cilt III). Eser Matbaası.
- Eyice, S. (1968). Atatürk'ün Büyük Bir Tarih Yazdırma Teşebbüsü: Türk Tarihinin Ana Hatları. *Belleten*, Cilt 32 (Sayı 128), 509 - 526.
- Ezherli, İ. (1998). *Türkiye Büyük Millet Meclisi (1920 - 1986) ve Osmanlı Meclisi Mebusanı (1877 - 1920)*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Gazete, R. (1926, 03 31). *Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete*. 06 20, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/336.pdf> adresinden alındı
- George, R. (2001). In search of the é. dub. ba. a : the Ancient Mesopotamian School in Literature and Reality. 1-9.
- Gündüz, M. (2013). *Osmanlı Eğitim Mirası*. Doğubatı Yayıncılık.
- Güneş, İ. (2003). *Türk Parlamento Tarihi TBMM V. Dönem (1935 - 1939)*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Güneş, İ. (2017). *Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Milletvekili Genel Seçimleri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güven, C. (2016). *Anayasalar, Kanunlar ve TBMM Kararları (1876 - 2016)*. Eğitim Yayınevi.
- Güvenç, S. (2011). *Osmanlıların Dretnot Düşleri Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yolda*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (2011). *Türkçenin Karanlık Günleri*. Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Hürriyet Gazetesi. (2018, 06 25). *Yeni dönemde milletvekillerinin 123'ü avukat*. 12 16, 2021 tarihinde Hürriyet: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yeni-donemde-milletvekillerinin-123u-avukat-40877080> adresinden alındı
- İçke, A. (2014). *Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri*. Atatürk Araştırmaları Merkezi.

- İnalcık, H. (2018). *Devlet-i Aliyye IV. Cilt*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İnan, A. (1977). *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İpşirli, M. (1992). *Bilâd-ı Selâse*. 06 09, 2020 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/bilad-i-selase> adresinden alındı
- İpşirli, M. (1994). *Dersiâm*. *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 9, s. 185 - 186). içinde İstanbul: TDV.
- İpşirli, M. (1994). *Dersiâm*. 05 22, 2020 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/dersiam> adresinden alındı
- İstiklal Madalyası Kanunu. (t.y.). *1. Dönem Tutanak Dergisi*. 10 18, 2021 tarihinde TBMM Tutanak Dergisi: https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100066.pdf adresinden alındı
- Kanad, F. (1963). *Pedagoji Tarihi*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kanunlar Dergisi. (1921). *Kanunlar Dergisi Cilt:1*. 12 23, 2021 tarihinde https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100018.pdf adresinden alındı
- Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı, T. (2018). *Yeni Sisteme Göre Yasama El Kitabı*. TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı Basımevi.
- Karal, E. Z. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918 - 1965*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Karal, E. Z. (1991). *Atatürk'ten Düşünceler*. Çağdaş Yayınları.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Bilim Kitap Kırtasiye.
- Karpat, K. H. (2017). *Türk Demokrasi Tarihi*. Timaş.
- Karpat, K. H. (2019). *Kısa Türkiye Tarihi 1800 - 2012*. Timaş Yayınları.
- Kaya, E. (2002). İstanbul Basınına Göre Son Osmanlı Meclis-i Mebusanından Beklentiler. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4 (Sayı 1), 29-42.
- Kaya, H. Y. (2019). *Yasama Komisyonları Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Doktora Tezi: Ankara Üniversitesi.
- Keleş, B. (2019). El-Cezire Bölgesinin (Silopi, Cizre, Nusaybin Ve Mardin) slamlaşması ve Bu Bölgenin Eyyubi Devletinin Sonuna Kadar İpek Yolu Ticaretindeki Yeri ve Önemi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı 78, 265 - 277.
- Kemal, G. M. (2015). *Nutuk*. Kaynak Yayınları.
- Kili, S. (1982). *Türk Devrim Tarihi*. Tekin Yayınevi.
- Kili, S. (1983). *Atatürk Devrimi Bir Çağdaşlaşma Modeli*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kış, S. (2012). *Kuruluşundan Cumhuriyet'e Sayışta Tarihi (1862 - 1923)*. T.C. Sayıştay Başkanlığı 150. Kuruluş Yıl Dönümü Yayınları.
- Kızıltan, Y. (2006). I. Meşrutiyetin İlânı ve İlk Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 26 (Sayı 1), 251 - 272.
- Koçak, C. (2000). Siyasal Tarih (1923 - 1950). S. Akşin içinde, *Türkiye Tarihi Çağdaş Türkiye 1908 - 1980* (Cilt 4, s. 125 - 211). Cem Yayınevi.
- Kreiser, K. (2010). *Atatürk*. İletişim Yayınları.

- Kubbealtı Lugatı. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. Kubbealtı Neşriyatı.
- Kuruç, B. (1993). *Belgelerle Türkiye İktisat Politikası (1933 - 1935)* (Cilt 2. Cilt). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Lewis, B. (2017). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Arkadaş.
- Lewis, G. (2007). *Trajik Başarı Türk Dil Reformu (The Turkish Language Reform)*. Paradigma Yayıncılık.
- Masal, D. (2017). *Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Eönetimi: Defter-i Hakani Örneği, Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi.
- Mumcu, A. (1996). *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri*. İnkılap.
- Müezzinoğlu, E. (2012). *Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey Doktora Tezi*. Doktora Tezi: Erciyes Üniversitesi.
- Neziroğlu, İ., & Yılmaz, T. (2013). *Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri Cilt 1 (24 Nisan 1920 - 22 Mayıs 1950)*. TBMM Basımevi.
- Oran, E. (2012). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekâleti (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi.
- Öymen, H. R. (1969). *Doğulu ve Batılı Yönüyle Eğiti Tarihi I*. Ayyıldız Matbaası A.Ş.
- Özbudun, E. (1992). *1921 Anayasası*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Özbudun, E. (2012). *1924 Anayasası*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özcan, A. (2011). *Târih-I Osmânî Encümenİ*. 12 03, 2021 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/tarih-i-osmani-encumeni> adresinden alındı
- Özdamarlar, K. (2020, 08 13). *Müftü Ahmet Remzî Akgöztürk Efendİ*. 01 09, 2022 tarihinde <http://www.kayseriehaber.com/>: <http://www.kayseriehaber.com/muftu-ahmet-remzi-akgozturk-efendi-makale,6204.html> adresinden alındı
- Özkan, İ. (2016). Türk Eğitiminde Öğretmen Okulları ve Öğretmen Yeterliliklerine Dair Düşünceler. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1-28.
- Öztaş, S. (2009). Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 94 - 107.
- Öztürk, K. (1990). *Türk Parlamento Tarihi TBMM - III. Dönem 1927 - 1931* (Cilt I. Cilt). Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (1990). *Türk Parlamento Tarihi TBMM - III. Dönem 1927 - 1931* (Cilt II. Cilt). TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (1993). *Türk Parlamento Tarihi TBMM - II. Dönem 1923 - 1927 I. Cilt*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (1993). *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923 - 1927*. TBMM Vakfı Yayınları.
- Parlamento Terimleri Sözlüğü. (2021, 04 01). *Parlamento Terimleri Sözlüğü*. 04 01, 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi: <https://www.tbmm.gov.tr/psozluk.htm> adresinden alındı
- Parlatır, İ. (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Yargı Yayınevi.

- Robinson, R. D. (1963). *The First Turkish Republic, A Case Study in National Development*. Harvard University Press.
- Sakaoğlu, N. (2018). *Türkiye Eğitim Tarihi 11-20. Yüzyıllar*. Alfa Yayıncılık.
- Sami, Ş. (2015). *Kamus'ı Türki*. Şifa Yayınları.
- Sanal, T. (1997). *Türkiye'nin Hükümetleri*. Sim Matbaacılık.
- Sarıbey, A. Y. (2001). *Türkiye'de Demokrasi ve Politik Pariler*. Alfa.
- Sencer, M. (1971). *Türkiye'de Siyasal Partilerin Sosyal Temelleri*. Geçiş Yayınları.
- Sertel, Z. (2001). *Hatırladıklarım*. Remzi Kitabevi.
- Seven, M. A., & Engin, A. O. (2008). Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12 (Sayı2), 189-212.
- Seyit, G. (2011). Osmanlı – Türk Parlamento Tarihi İçinde İçişleri Komisyonu. *Yasama Dergisi*, Sayı 17, 81 - 117.
- Seyitdanlıoğlu, M. (1999). *Tanzimat Devrinde Meclis-i Vala (1838 - 1868)*. Türk Tarih Kurumu.
- Sönmez, A. (2013). Osmanlı Modernleşmesi. M. Erat içinde, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 1 - 29). Kriter Yayınevi.
- Sönmez, C. S. (2013). İnkılâp Hareketleri. M. Erat, S. Cahide, & Ali Sönme içinde, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 300 - 329). Kriter Yayınevi.
- Sönmez, C. S. (2013). İnkılâp Hareketleri. M. Erat içinde, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 300 - 329). Kriter Yayınevi.
- Şapolyo, E. B. (1973). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Rafet Zaimler Kitabevi.
- Tanör, B. (2014). *Osmanlı - Türk Anayasal Gelişmeleri (1789 - 1980)*. Yapı Kredi Yayınları.
- Taşer, S. (2010). Tanzimattan Cumhuriyete Modernleşme Sürecinde Öğretmen Yetiştiren. *Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi.
- Taşer, S. (2014). Tarih-i Osmanî Encümenî Bursa Şubesi. *Turkish Studies*, 1095 - 1105.
- TBMM. (2021). *Türkiye Büyük Millet Meclisi*. 12 16, 2021 tarihinde 27. Dönem Milletvekilleri Listesi: <https://www.tbmm.gov.tr/SandalyeDagilimi> adresinden alındı
- TBMM Başkanlığı. (2015). *İstiklal Mahkemeleri (Kanun, Gerekçe ve Genel Kurul Tutanakları)*. TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı.
- TBMM Genel Sekreterliği. (2010). *TBMM Albümü 1920 - 2010 1. Cilt: 1920 - 2950*. TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- TBMM Komisyon Raporu. (t.y.). *TBMM 5. Dönem 2. Yasama Yılı Tutanak Dergi*. 11 18, 2021 tarihinde TBMM Tutanak Dergisi: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c016/tbmm05016033ss0089.pdf> adresinden alındı
- TBMM Komisyonlar. (2021, Mart 09). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonlar*. Mart 09, 2021 tarihinde Adalet Komisyonu: https://komisyon.tbmm.gov.tr/komisyon_index.php?pKomKod=7 adresinden alındı
- TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı. (2010(b)). *Belgeler ve Fotoğraflarla Meclis-i Mebûsân (1877 - 1920)*. Ankara: TBMM Basımevi.

- TBMM Tutanak Degisi. (1930). *Devre: 3, Cilt: 21, İçtima: 3, Birleşim: 82*. 11 09, 2021 tarihinde TBMM Tutanakları: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d03/c021/tbmm03021082.pdf> adresinden alındı
- TBMM Tutanak Dergisi. (tarih yok). *Devre: 1, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 70*. 12 07, 2021 tarihinde <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c004/tbmm01004070.pdf> adresinden alındı
- TBMM Tutanak Dergisi. (tarih yok). *Devre: 5, Cilt: 16, İçtima: 2, Birleşim 13*. 11 18, 2021 tarihinde <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c016/tbmm05016033.pdf> adresinden alındı
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1930 a). *Devre: 3, Cilt: 21, İçtima: 3, İn'ikat: 82*. Ankara: T.B.M.M. Matbaası .
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1933 a). *Devre: 4, Cilt: 17, İçtima:2, Birleşim: 76*. Ankara: T.B.M.M. Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1933, 12 06). *Devre: 4, Cilt: 15, Birleşim: 2, Oturum: 64*. Ankara: T. B. M. M. Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1935). *Devre: 4, Cilt: 25, İçtima: 4, Birleşim:12*. Ankara: T. B. M. M. Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1937 a). *Devre: 5, Cilt: 16, İçtima: 2, Birleşim 13*. Ankara: T. B. M. M. Matbaası .
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1943 a). *Devre: 1, Cilt: 6, İçtima Senesi:1, Birleşim: 104 (Cilt 24)*. Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1944 a). *Devre: 1, Cilt: 7, İçtima: 1, Birleşim: 132*. Ankara: T. B. M. M. Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1959 c). *Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 2*. Ankara: T. B. M. M. Matbaası .
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1960 a). *Devre: 1, Cilt: 24, İçtima Senesi: 3, Birleşim: 129*. 10 18, 2021 tarihinde TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c024/tbmm01024129.pdf> adresinden alındı
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1960). *Devre: 1, Cilt: 24, İçtima Senesi: 3, İçtima:129*. Ankara: T.B.M.M. Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1961 a). *Devre: 2, Cilt: 2, İçtima Senesi: 1, İçtima: 35*. Ankara: T.B.M. Meclisi Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1961 b). *Devre: 2, Cilt: 2, İçtima Senesi: 1, Birleşim 35*. 11 08, 2021 tarihinde TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı: <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c002/tbmm02002035.pdf> adresinden alındı
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1961 b). *Devre: 2, Cilt:3, İçtima Senesi: 1, İçtima: 43*. Ankara: T.B.M. Meclisi Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1961). *Devre: 1, Cilt: 1, İctima Senesi: 4, İçtima: 9*. Ankara: T.B.M.M. Matbaası.

- TBMM Zabıt Ceridesi. (1970 a). *Devre: 2, Cilt: 7, İçtima Senesi: 1, İçtima: 2*. Ankara: T.B.M. Meclisi Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1970 b). *Devre: 2, Cilt: 7, İçtima Senesi: 1, İçtima 5*. Ankara: T. B. M. Meclisi Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1970 c). *Devre: 2, Cilt: 7-I, İçtima Senesi: 2, Birleşim: 13*. Ankara: T. B. M. Meclisi Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1970 d). *Devre 2, Cilt 7, İçtima Senesi:1 , Birleşim 2*. Ankara: T.B.M. Meclisi BASımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1970 d). *Devre: 2, Cilt: 7, İçtima Senesi: 2, Birleşim 1*. Ankara: T. B. M. Meclisi Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1977 a). *Devre: 2, Cilt: 19, İçtima Senesi: 3, Birleşim 14*. Ankara: T.B.M. Meclisi Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1977 b). *Devre: 2, Cilt: 22, İçtima Senesi:3, Birleşim: 57*. Ankara: T. a M. M. Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1981 d). *Devre:1, Cilt: 3, İçtima Senesi: 1, Birleşim:59*. Ankara: TBMM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (t.y.). *Devre 3, Cilt: 5, İçtima Senesi 2, Birleşim*. Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (t.y.). *Devre: 2, Cilt 23, İçtima Senesi 3, Birleşim:72*. Ankara: T. B. M. MecİM Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (t.y.). *Devre: 2, Cilt: 23, İçtima Senesi: 3, Birleşim 64*. 12 09, 2021 tarihinde
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c023/tbmm02023064.pdf>
adresinden alındı
- TBMM Zabıt Ceridesi. (t.y.). *Devre: 3, Cilt: 18, İçtima 3, Birleşim: 43*. Ankara: T.B.M.M. Matbaası.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (t.y.). *Devre: 3, Cilt: 5, İçtima Senesi: 2, Birleşim: 1*. Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM, K. (2018). *Yeni Sisteme Göre Yasama El Kitabı*. TBMM Basın, Yayın ve Halklar İlişkiler Başkanlığı Basımevi.
- TC Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü. (1998). *Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Kuruluşundan Günümüze Hükümetler*. Ankara: TC Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü.
- TC Resmi Gazete. (1928, 05 28). *Kanunlar Kararlar*. 06 20, 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi:
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc006/kanuntbmmc006/kanuntbmmc00601324.pdf adresinden alındı
- TC Resmi Gazete. (1929). *Sayı: 1321, Tesis Tarihi : 7 Teşrinievvel 1336*. 11 30, 2021 tarihinde
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1321.pdf> adresinden alındı
- TC Resmi Gazete. (1934, 06 14). *Türkiye Cumhuriyet Resmi Gazete*. 06 20, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşknalığı Resmi Gazete:
<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf> adresinden alındı

- TC Resmi Gazete. (1936, Ekim 7). *Türkiye Cumhuriyet Resmi Gazete*. Haziran 10, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3145.pdf> adresinden alındı
- TC Resmi Gazete. (1937, Mayıs 13). *Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete*. 06 20, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3603.pdf> adresinden alındı
- TC Resmi Gazete. (1938, 07 04). *Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete*. 06 20, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3950.pdf> adresinden alındı
- TDK. (2019, 3 18). *Büyük Türkçe Sözlük*. 3 18, 2019 tarihinde Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c8ff7eb4d9304.39980045 adresinden alındı
- TDK. (2019, 10 10). *Büyük Türkçe Sözlük*. 10 10, 2019 tarihinde Türk Dil Kurumu: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- TDK. (2021, 12 06). *Tarihçe*. Türk Dil Kurumu: <https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/tarihce-2/> adresinden alınmıştır
- TDV. (1998). *Hoca*. 05 22, 2020 tarihinde TDV İslam Ansiklopedisi: <https://www.islamansiklopedisi.org.tr/hoca> adresinden alındı
- TDV, İ. (2020, 05 22). *Muallim-i Evvel*. 05 22, 2020 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://www.islamansiklopedisi.org.tr/muallim-i-evvel> adresinden alındı
- TDV, İ. (2020, 05 22). *Muallim-i Sâni*. 05 22, 2020 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://www.islamansiklopedisi.org.tr/muallim-i-sani> adresinden alındı
- Tekir, S. (2019). Sıhhiye ve Muavenet-İ İçtimaiye Vekâleti'nin Kuruluşu ve Erken Cumhuriyet Dönemindeki Faaliyetleri (1920 - 1930). *Belgi Dergisi, Cilt 2* (Sayı 18), 1301 - 1326.
- Teziç, E. (1986). *Anayasa Hukuku*. Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Tosun, R. (2002). Cumhuriyetin İlanında Kamuoyu. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 12*, 99 - 107.
- Tökün, F. H. (1965). *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi*. Elif Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (2007). *Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tunçay, M. (1996). *T.C.'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923 - 1931)*. Cem Yayınları.
- Tunçkaşık, H. (2017 a). Parlamenter Sistem: Teori Pratik ve Tartışmalar. S. G. (ed.) içinde, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Parlamenter Sistem (Almanya, Güney Afrika, Hindistan, İngiltere, İtalya ve Japonya Örnekleri)* (s. 1 - 3). TBMM Basımevi.
- Tunçkaşık, H. (2017 b). Başkanlık Sistemi: Teori, Pratik Ve Tartışmalar. S. Gökçimen içinde, *Karşılaştırmalı Hükümet Sistemleri: Başkanlık Sistemi (ABD, Arjantin, Azerbaycan, Brezilya ve Nijerya Örnekleri)* (s. 1 - 18). TBMM Basımevi.
- Turan vd., R. (2008). *Atatürk İlkeleri ve İnkıllâp Tarihi*. Gazi Kitabevi.
- TÜİK. (2012). *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 - 2011*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2012, Haziran). *Milletvekili Genel Seçimleri 1923 - 2011*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları.
- Türk Tarih Kurumu. (2010). *Birinci Türk Tarih Kongresi Ankara: 2 - 11 Temmuz 1932 Konferanslar Müzakereler* (2. Baskı (Tıpkıbasım) b.). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Türk Tarih Kurumu. (t.y.). *Türk Tarih Kurumu / Tarihçe*. 10 16, 2021 tarihinde Türk Tarih Kurumu: <https://www.ttk.gov.tr/tarihce/> adresinden alındı
- Türkiye Muharip Gaziler Derneği. (1983). *İstiklal Madalyası Tarihçesi ve Tanımı*. Feryal Matbaacılık.
- Türkiye Parlamento Tarihi Araştırma Grubu. (1995). *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923* (Cilt III). Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Uygun, O. (2011). *Demokrasi Tarihsel, Siyasal ve Felsefî Boyutlar*. XII Levha.
- Ünlü, T. (2017). İttihatçıların Rejim ve İktidar Mücadelesi 1908-1913. *Tarih Kritik Dergisi, Cilt 3* (Sayı 3), 42-45.
- Villalta, J. B. (2014). *Atatürk (Translated from Spanish to English by William Campbell)*. Türk Tarih Kurumu.
- Widmann, H. (2000). *Atatürk ve Üniversite Reformu*. Kabalcı Yayınevi.
- Yalçın (ve diğerleri), D. (2019). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi - I*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Yalçın (ve diğerleri), D. (2019). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi - II*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Yavuz, B., & Bülbül, M. (2012). Çift Meclis Sistemi ve Türkiye. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 16* (Sayı 1), 217 - 260.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2010 a). Atatürk Önderliğinde Türk İnkılabı. F. Acun içinde, *Atatürk ve Türk İnkılâp Tarihi* (s. 195 - 202). Siyasal Kitabevi.
- Yılmaz (ed.), H. (2011). *Tarihe Düşülen Notlar - I Yasama Yılı Açılışlarında Cumhurbaşkanlarının Konuşmaları - I*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları.
- Yılmaz, M. S. (2005). Atatürk'ün Kastamonu Gezisi Ve Şapka İnkılâbı. *Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt 13* (No: 1), 223 - 232.
- Yılmaz, S. (2014). Cumhuriyet Dönemi İnkılap Hareketleri. S. Yılmaz, Y. Baytal, & S. Türkman içinde, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 229 - 283). Nobel Akademik Yayıncılık.
- YÖK. (2020, 06 01). *Yüksek Öğretim Bilgi Yönetimi Sistemi*. 06 01, 2020 tarihinde Yüksek Öğretim Kurumu: <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı
- Yücel, M. S. (2006). *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859 - 2005)*. Alfa Kitap.
- Yücutürk, Z. (2015). Ahmet Hilmi Bey'in Adalet Anlayışı. *Karadeniz Araştırmaları, Kış 2015* (Sayı 44), 187 - 213.
- Yüksel, N. (2005). Türk Parlamento Hukukunda "Bütçe" Komisyonu. *Sayıştay Dergisi, Cilt 16* (Sayı 56), 3 - 22.
- Zürcher, E. J. (2015). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İletişim Yayınları.

EKLER

Ek 1, Ek 2, Ek3, Ek 4 ve Ek 5'deki tabloların hazırlanmasında Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919 – 1923 (Çoker, 1994), Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923 – 1927 (Öztürk, 1993), Türk Parlamento Tarihi TBMM III. Dönem 1927 – 1931 (Öztürk, 1990), Türk Parlamento Tarihi IV. Dönem 1931 – 1935 (Çoker, 1996) ve Türk Parlamento Tarihi V. Dönem 1935 – 1939 (Güneş, 2003) kitaplarından ve TBMM Tutanak Dergilerinden yararlanılmıştır. Bunların yanında internet taraması ve özellikle eserler kısmında eklemeler yapılmıştır.

6.1. Ek 1. I. Dönem TBMM'de Görev Yapan Öğretmen Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları

Burada verilen devlet hizmetleri ve çalışmalar 23 Nisan 1920 tarihi başlangıç alınarak verilmiştir. Tabii olarak bazı milletvekillerinin bu tarihten önce de devlet hizmetleri ya da başka çalışmaları olmuştur. Milletvekillerinin Türk siyasi, eğitim, kültür, sosyal ve hukuk hayatını etki eden önemli olaylardaki katkıları doğrudan verildiğinden diğer hizmetleri ayrı olarak tablolaştırılarak verilmek istenmiştir.

	Milletvekili	Mesleği	1920-1923
1	Ali Rıza Efendi (Özdarende)	Müderris	Amasya
Belediye Başkanlarının seçimi hakkındaki 30 Ekim 1922 tarih ve 278 sayılı Kanun, Dâhiliye Vekâletinin tasarısı ile birleştirilerek önerisi üzerine kabul edildi. Meclis kürsüsünde 6 konuşma yapmıştır.			
2	Hacı Mustafa Beynamlı	Müderris	Ankara
Meclis kürsüsünden çeşitli konularda 2'si gizli oturumda 50 konuşma yaptı. 5 soru, 2 gensoru önergesi ve bir kanun önerisi verdi. 1 Kasım 1923'te Ankara Dar-ül-Hilafe Medresesine müderris olarak atandı. Medreselerin kaldırılmasından sonra 14 Eylül 1925'te Ankara Vaizliğine atandı. 16 Aralık 1926'da Diyanet İşleri Başkanlığına Müşavere Heyeti Azası oldu.			
3	Taşpınarlı Hacı Atıf	Müderris	Ankara
Dönem içinde meclis kürsüsünde 5 konuşma yaptı. 1 soru önergesi ve 1 kanun önerisi verdi. Ankara Müftülüğüne atanması üzerine milletvekilliğinden istifası 28 Mart 1923'te kabul edildi.			
4	Halil İbrahim Özkaya	Antalya	Antalya
Mecliste bulunduğu sürede 1'i gizli oturumda 35 konuşma yaptı. 2 kanun önerisi verdi. Mart - 10 Mayıs 1923'te El-Cezire İstiklâl Mahkemesi Savcılığı görevinde bulundu.			

1 Haziran 1927'de Çay İlçesi Sulh Hâkimliğine atandı. 26 Aralık 1928'de Sandıklı İlçesi Hukuk Hâkimliğine nakledildi. 30 Aralık 1930'da Tokat, 17 Nisan 1934'te Amasya, 29 Ekim 1934'te Muğla, 12 Nisan 1937'de Niğde Maarif Müdürü olarak görevlendirildi. 30 Aralık 1939'da atandığı Diyarbakır Maarif Müdürlüğüne getirildi.			
5	Hamdullah Suphi Tanrıöver	Öğretmen	Antalya
Dönem içinde Meclis Kürsüsünden 10'u gizli oturumda 62 konuşma yaptı. Bükreş I. Sınıf Elçiliğini kabul etmesi üzerine 12 Haziran 1931'de ataması yapıldı. 8 Ağustos 1939'da I. Sınıf Elçilik Büyükelçiliğe yükseltildi. Eserleri: 1. Namık Kemal Bey Mağosa'da - İstanbul 1909 2. La Question Arménienne et un Point de Turc 3. Dağyolu, Türk Ocakları Hars Heyeti yayını. Birinci Kitap Ankara 1928, İkinci Kitap Ankara 1931 4. Günebakan, Ankara 1929 5. Anadolu Millî Mücadelesi, Genel Kurmay Başkanlığı yayını, Ankara 1946 6. Seçmeler: Hazırlayan M. Necati Pişicioğlu, 1 000 Temel Eser No.: 65 İstanbul 1971 7. Resimli Kitap, Türk Yurdu, Davul, Musavver Muhit, Servet-i Fünun, Hâkimiyet-i Milliye, Akşam Gazete ve dergilerinde yayımlanan yazı ve şiirleri			
6	Cami Baykut	Fransızca Öğretmeni	Aydın
16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul Hükûmetince akdedilen bütün anlaşma, sözleşme ve yüklenmelerin geçersiz sayılması hakkında arkadaşlarıyla yaptığı önerisi 7 Haziran 1920'de 7 sayılı Kanun olarak kabul edildi. 4 Eylül 1920'de milletvekilliğini koruyarak Ankara Hükûmetinin Roma Temsilciliğine atandı. Vekillikten sonra; 1945'te sosyalist çizgide görüşler içeren yazılarını " <i>Dikmen</i> " ve " <i>Görüşler</i> " dergilerinde ve " <i>Tan</i> " Gazetelerinde yayımlamaya başladı. " <i>Yeni Dünya</i> " adıyla bir gazeteyi ancak beş sayı yayımlayabildi. " <i>Türkiye Emekçi Köylü Sosyalist Partisi</i> " nı kurmak istese de başarılı olamadı. Eserleri: 1. Trablusgarp'dan Sahrayı Kebire Doğru, İstanbul, 1910 2. Osmanlılığın Atisi, Düşmanları ve Dostları, İstanbul, 1913 3. Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler, İstanbul, 1922, 1932			
7	Mehmet Emin Erkut	Aydın	Aydın
Vekillikten sonra CHP Mutemetliği ve İl Genel Meclisi Üyeliği yapmıştır.			
8	Mehmet Esat İleri	Orta, Lise Düzeyinde Öğretmen	Aydın
Meclis Kürsüsünde 1'i gizli oturumda 11 konuşma yapmış, 4 soru önergesi vermiştir. 9 kanun teklifi sunmuştur. İhracat resminin kaldırılmasına dair olanı, 3 Ağustos 1921'de 143 sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir.			
9	Abdullah Lami Ersoy	Müderris	Ayıntab (Antep)
6 Eylül 1920'de Vakıf idarelerini teftiş etmek üzere, II nci Toplantı yılı basma kadar izinli sayıldı. 7 Şubat 1921'de bu izni süresiz olarak uzatıldı. Dönem içinde 3'ü gizli oturumlarda olmak üzere kürsüde 11 kez söz aldı. 2 gensoru önergesi, 1 kanun önerisi verdi. 23 Eylül 1928'de İstanbul-Beykoz Evkaf Memurluğuna atandı.			
10	Hafız Mehmet Şahin	Medrese Müderrisliği	Ayıntab (Antep)
Genel Kurulun 10 Şubat 1925 tarihli birleşiminde Yeşil-Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmesi kararlaştırılmıştır.			

11	İbrahim Refik Bey	Tıbbiye Müderrisi	Bayazıt (Doğubeyazıt)
11 Mayıs 1920'de milletvekilliğini koruyarak Millî Müdafaa Vekâleti Sağlık Dairesi Başkanlığına atandı. Meclis kürsüsünde 9 konuşma yaptı. TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya Başkomutanlık tevcihine dair Op. Emin Bey ile birlikte verdiği kanun teklifi 20 Temmuz 1922'de 245 sayılı Kanun olarak kabul edildi. 15 Temmuz 1931'de ilk kez toplanan Sağlık Şurasına Başkanlık etti. II. Bayar Hükûmetinde Dâhiliye Vekilliğine ve CHP Genel Sekreterliğine getirildi.			
12	Mehmet Atıf Bayazıt	Askeri Ortaokulu Öğr.	Bayazıt (Doğubeyazıt)
Meclis kürsüsünde 12 kez söz aldı. 22 Eylül 1922'de Pozantı İstiklâl Mahkemesi Üyeliğine seçildi. 15 Kasım 1924'te Kastamonu İmar ve İskân Bölge Müdürlüğüne atandı. 5 Şubat 1925'te Şarki Karahisar İskân Müdürlüğüne nakledildi. 16 Şubat 1935'de Kuleli Askerî Lisesi Riyaziye Öğretmenliğine atandı. 25 Ağustos 1948'de Konya II. Gedikli Ortaokulu öğretmenliğine nakledildi.			
13	Hacı Mehmet Önay	Müderres	Bayazıt (Doğubeyazıt)
Önerisi ile 5 Eylül 1920'de kabul edilen “<i>Nisab'ı Müzakere Kânunu</i>”nun oluşmasında katkıda bulunmuştur			
14	İsmail Fazıl Paşa	Tâbiye-i Cesime Muallimliği	Bozok (Yozgat)
Dönem süresince 30 konuşma yaptı. 1 soru önergesi verdi.			
15	Mehmet Hulusi Akyol	Dersiâm	Bozok (Yozgat)
Meclis kürsüsünde 5 konuşma yaptı, 2 soru önergesi verdi. Şer'îye ve Evkaf Vekâletince Yozgat Müftülüğüne atanmakla milletvekilliğinden istifa etmiş sayılması, 14 Mart 1921'de kararlaştırıldı. 15 Haziran 1950'de Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere ve Dinî Eserleri İnceleme Kurulu üye yardımcılığına, 27 Eylül 1956 tarihli kararname ile de üyeliğe atandı.			
16	Mehmet Akif Ersoy	Darülfünûn Müderrisliği, Muallim	Burdur
Ezher Üniversitesinde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri verdi. Ayrıca “<i>Kur'an</i>” ın dilimize çevrilmesi çabalarını sürdürdü. Eserleri: 1. Safahat (7 Kitap): Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde, Hakkın Sesleri, Fatih Kürsüsünde, Hatıralar, Asım, Gölgeler 2. Safahat dışında kalan şiirler, 1908 - 1933 3. Çeşitli dergilerde yayımlanan tefsirler, vaazlar, makaleler 4. Tercümeler: a) Müslüman Kadını b) Honoto'nun Hücumuna Karşı Şeyh Muhammed Abdul'un İslam Müdafaası c) Anglikan Kilisesine cevap, A. ÇAVIŞ'ten d) İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler e) İslamlaşma f) Sait Halim Paşa			
17	Veli Saltıkgil	Darülfünûn Hukuk Tarihi Öğretmeni	Burdur
Meclis kürsüsünde 11 konuşma yapmıştır. Samsun İstiklâl Mahkemesinde üye olarak bulundu. Kars'ta toplanacak Barış Konferansına Temsilci ve Lozan Konferansına Danışman olarak katıldı. Milletvekilliği I. Dönemde sona erince İstanbul Hukuk Fakültesindeki Profesörlük görevine döndü. 13 Aralık 1925'te Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliğine atandı. Ankara Hukuk Mektebinde Anayasa Hukuku okuttu. Eserleri: 1. Hukuk-u Esasiye, İstanbul Mülkiye Matbaası, 1335 2. Hukuk-u Esasiye, 2. Kısım İstanbul Nefaset Matbaası, 1336			

18	Muhittin Baha Pars	Sultanî Edebiyat, Mantık ve Felsefe Öğretmeni	Bursa
Meclis kürsüsünde 68 kez konuştu ve 4 kanun önerisi verdi. 21 Eylül 1920'de Eskişehir İstiklâl Mahkemesi Üyeliğine seçildi, kısa bir süre sonra üyelikten çekildi. 3 Ağustos 1921'de Konya İstiklâl Mahkemesi Üyesi oldu.			
19	Abdullah Servet Akdağ	Müderris	Bursa
22 Kasım 1922'de Diyarı Bekir İstiklal Mahkemesi üyeliğine seçildi. 18 Ekim 1939'da Hatay Müftülüğüne atandı. Dönem içinde çeşitli konularda meclis kürsüsünde 14 konuşma yapmıştır.			
20	Ahmet Nafiz Özalp	Nevşehir İdadisi Resim Öğr.	Canik (Samsun)
Meclis kürsüsünde 88 konuşma yapmıştır. 5 soru ve 2 gensoru önergesi vermiştir.			
21	Emin Gevelioğlu	Bağdat Hukuk Mektebi Öğretmeni	Canik (Samsun)
22 Eylül 1920'de Sivas, 3 Ağustos 1921'de Samsun İstiklâl Mahkemesi üyeliklerine seçildi. Dönem içinde 14 konuşma yapmıştır.			
22	Ahmet Hamdi Yalman	İdadi Öğretmeni	Canik (Samsun)
Meclis kürsüsünde 3 kez konuşma yaptı, 2 soru önergesi verdi. Yaptığı 3 kanun önerisinden, işgal altındaki yerlerde görevli öğretmen ve memurların aylıklarına dair olanı, 6 Eylül 1920'de 19 Sayılı Kanun olarak kabul edildi. 3 Ağustos 1921'de Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Üyesi oldu.			
23	Abdurrahman Dursun Yalvaç	Türkçe Kitabet ve Tarih Öğr.	Çorum
Meclis kürsüsünde 4 konuşma yapmış, 3 soru ve 2 gensoru önergesi ve 2 kanun teklifi vermiştir. Milletvekilliği I. Dönemde sona erince Sivas Kız Öğretmen Okulu Psikoloji ve Öğretim Usulü Öğretmenliğine atandı. 8 Mart 1931'de Tokat Orta Okulu Tarih – Coğrafya Öğretmeni oldu.			
24	Hüseyin Ferit Törümküney	Vefa İdadisi Tarih Öğretmeni	Çorum
Meclis kürsüsünde 51 kez söz alarak konuşmalar yaptı. 47 sayılı “İcra Vekillerinin TBMM Başkanının üyelerden göstereceği adaylar arasından seçilmesi”, 189 sayılı “Başkomutanlık süresinin üç ay daha uzatılması” ve 270 sayılı “Eski Ankara Milletvekili Atıf (Kamçıl) Bey’e vatanî hizmet aylığı bağlanması” kanunlar, arkadaşlarıyla yaptığı öneriler üzerine kabul edildi. Eserleri: 1. "Efal-i Fransaviye Cedauiti" 2. "Tarih-i Umumi" (dört forması basılmış ve kalanı el yazısı)			
25	Abdulhamit Çintan	İdadi Arapça Öğretmeni	Diyarbakir
17 Eylül 1923'te Diyarbakir Lisesi Arapça Öğretmenliğine atanmıştır.			
26	Mustafa Akif Tüfenk	Öğretmen	Diyarbakir
Maraş Evkaf Müdürlüğüne atandı. Urfa Evkaf Müdürlüğünden 1 Mayıs 1932'de emekli oldu.			
27	Rasim Tekin	Arapgir Ermeni Okulu Türkçe Öğr.	Elaziz (Elazığ)
Milletvekilliği sonrası Elaziz'e dönerek baroya kaydını yaptırmış ve avukat olarak yaşamını sürdürmüştür.			
28	Kâzım Bey (Oral)	Ergani İdadisi Türkçe Öğr.	Ergani
Kasım 1938'de Diyarbakır Lisesi Türkçe öğretmenliğine getirildi. Bu görevde 31.12.1949'a kadar çalıştı.			
29	Halil Işık	Söğüt Rüştüyesi ve İdadisi Öğretmeni	Ertuğrul (Bilecik)
Mecliste 4 kez söz aldı. Belediye Kanununa hüküm eklenmesi hakkında arkadaşlarıyla verdiği kanun önerisi 2 Ekim 1920'de 34 sayılı Kanun olarak kabul edildi.			

30	Celaleddin Arif Bey	Müderriis, Anayasa Hukuku Öğr.	Erzurum
26 Aralık 1921'de Roma Temsilciliğine atanarak 7 Ocak 1922'de Meclisten ayrıldı. Dönem içinde 62 konuşma yaptı. Verdiği 2 kanun önerisinden M.M.V. Askerî Fabrikalar bütçesine bir milyon lira eklenmesine dair olanı, 21 Nisan 1921'de 111 Sayılı Kanun olarak kabul edildi. Eserleri: 1. Hukuk-u Esasiye, 4 Kitap 2 Cilt, İstanbul 1325 (1909) 2. Hukuk-u Esasiye, İstanbul, 1332 (1916)			
31	Mehmet Salih Yeşiloğlu	Merkez İptidai Mektebi Baş Öğr.	Erzurum
Dönem içinde 270 kez kürsüde söz aldı. 17 soru, 1 gensoru önergesi verdi. 16 Kasım 1925'te İmam Hatip Okulu Din Dersleri öğretmenliğine atandı ve Eylül 1926'da aynı okulun Kanun, Eylül 1929'da da Tarih-Coğrafya öğretmeni oldu. 1 Eylül 1930'da Çemberlitaş Ortaokulu Tarih öğretmenliğine getirildi. 1932-1942 arası Kütüphaneler Tasnif Komisyonunda çalışmıştır.			
32	Süleyman Necati Güneri	İdadi Öğretmeni	Erzurum
19 Ağustos - 11 Eylül 1920 arası Matbuat Umum Müdürü olarak görev yaptı Meclis kürsüsünde 23 konuşma yaptı, 1 soru önergesi verdi. 1939'dan sonra çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır..			
33	Fikri Faik Güngören	Davutpaşa İdadisi Edebiyat Öğretmeni	Genç
1 Ocak 1925'te Şehremaneti (Büyükşehir Belediyesi) Müfettişliğine atandı. 30 Nisan 1927'de İçki İnhisarı (Tekel)'na müfettiş oldu. 24 Eylül 1932'de Ankara, 15 Temmuz 1937'de Edirne Başmüdürlüğüne getirildi. 29 Mayıs 1939'da Merkez Şube Müdürlüğüne getirildi. 8 Nisan 1942'de İstanbul Başmüdürü oldu.			
34	Veysel Rıza Zarbun	Rüştiye Öğretmeni	Gümüşhane
23 Ekim 1920'de Gümüşhane Mutasarrıflığına atandı, 2 Kasım 1920'de bu göreve başladı.			
35	Mazhar Müfit Kansu	İdadi Öğretmeni	Hakkâri
24 Eylül 1921'de Yozgat İstiklâl Mahkemesi Üyeliğine seçildi. Dönem içinde 186 konuşma yaptı. 7 soru önergesi ve 2 kanun önerisi verdi. Önerilerinden biri Zonguldak memurlarının aylıkları hakkındaki 23 Ağustos 1922 tarih ve 252 sayılı Kanun olarak kabul edildi. Doğu Ayaklanması üzerine kurulan İstiklâl Mahkemesine 17 Mart 1925'te Başkan seçildi. Şeyh Sait ve suç ortaklarını yargıladı. T.C. Ziraat Bankası Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı. Eserleri: 1. Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber -2 Cilt- (TTK Yayınları)			
36	Hafız İbrahim Demiralay	Müderriis	Isparta
Dönem içinde 7 konuşma yaptı, 1 kanun önerisi verdi. Kırmızı - Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyasıyla ödüllendirilmiş ve madalyası 23 Mart 1925'te TBMM Genel Kurulunda takılmıştır.			
37	Hüseyin Hüsnü Özdamar	Müderriis, Dersiâm	Isparta
Meclis kürsüsünde 13 konuşma yaptı. 1 soru, 1 gensoru önergesi verdi. Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası, cephede hizmetleri nedeniyle 22 Şubat 1926 tarih ve 212 sayılı Meclis kararıyla Kırmızı - Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyasıyla değiştirilmiştir.			
38	Ali Sabri Güney	Dersiâm	İçel (Silifke)
Dönem içinde 2 konuşma yaptı. 7 kanun önerisi verdi. Milletvekilliği sona erince memleketine dönerek avukatlık yaptı. 1946 başında Demokrat Partinin kuruluşunda bu partide yeniden politikaya girdi.			
39	Ahmet Şükrü Oğuz	İstanbul Piyade Atış Okulu Öğr.	İstanbul
Cephede ve Mecliste hizmeti dolayısıyla 13 Aralık 1925 gün ve 198 sayılı Meclis kararıyla Kırmızı-Yeşil şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir.			

40	Ali Enver Tekand	Öğretmen	İzmir
1921 yılında İtalya ve Almanya'da görev yaptı. I. Dönemde Milletvekilliği sona erince İzmir'de sigortacılığa başladı. 1927'de merkezi İstanbul'da bulunan Millî Sigorta Şirketi Müdürlüğüne atandı. 1931'de Nişantaşı Kız Orta Okulu (1931-1934) ve Galatasaray Lisesi (1934-1952) Tarih-Coğrafya, Yurt Bilgisi ve Tarih Öğretmenlikleri yaptı. Aynı zamanda Haydarpaşa Liman Şirketi Yönetim Kurulu Üyeliği (1929-1932) Millî Reasürans T.A.Ş.'de Yönetim Kurulu Üyeliği (1938-1939) ve Fen Müşavirliği (1939-1949) görevlerinde bulundu.			
41	Hacı Süleyman Bilgen (Aydınli)	Müderriis	İzmir
Meclis kürsüsünde farklı konularda 5 kez söz almış, 1 önerge ve 1 kanun teklifi vermiştir. Kanun teklifi "Umuru maarifin esbabı terakkisi hakkında"dır.			
42	Mahmut Esat (Bozkurt)	Profesör	İzmir
Tarım ve Kredi Kooperatiflerinin kurulması, Ziraat Bankasının geliştirilmesi ve küçük esnafın durumunun iyileştirilmesi gibi konularda başarılı oldu. 17 Şubat 1923'te "İzmir İktisat Kongresini topladı. Dönem içinde 22 konuşma yapmış, 1 soru önergesi ve 2 kanun teklifi vermiştir. 20 Nisan 1924'te kabul edilen Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun hazırlayıcıları arasında yer aldı. 22 Kasım 1924'te Başvekil olan Ali Fethi Bey'in Kabinesinde Adliye Vekilliğine atandı. Medenî Kanun, Ceza Kanunu, Kara ve Deniz Ticaret Kanunları bakanlıkları sırasında hazırlandı. Ankara Hukuk Mektebinin açılmasında (5 Kasım 1925) büyük gayret gösterdi. 2 Ağustos 1926'da Adalar Denizindeki Lotus adındaki Fransız vapuru ile çarpışarak batan Bozkurt adlı Türk gemisinde hayatını kaybeden 8 Türk vatandaşı için açılan ve sonuçta Lahey Adalet Divanına intikal eden davada Mustafa Kemal Paşa tarafından T.C.'yi temsile memur edildi ve Türk tezini kabul ettirdi. Bu nedenle Atatürk, 1934'te kendisine "Bozkurt" soyadını verdi. Ankara Hukuk Mektebinde Devletler Umumi Hukuku, İstanbul Üniversitesinde ve Harp Akademisi son sınıflarına İnkılâp Dersi, Siyasal Bilgiler Okulunda Anayasa Hukuku okuttu. III. ve VII. Dönemlerde yasama görevini sürdürdü. Millî Mücadele yıllarında Hâkimiyeti Milliye (Ankara), Ahenk, Saday-ı Hak (İzmir) Gazetelerine Türkçülük, Milliyetçilik ve İnkılâpçılık konularında yazılar yazdı. Profesörlükten çekildikten sonra İstanbul'da Yeni Sabah Gazetesinde Yazmaya başladı. 24 Nisan 1924 tarihli Meclis kararıyla Yeşil-Kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Eserleri: 1. Lotus Davasında Türkiye-Fransa Müdafaaları, 1927 2. Avrupa ve Amerika Devletler Hukuku Mebde'leri, Ankara, 1929 (Prof. Kari Strupp'dan çeviri) 3. Türk İhtilalinde Vatan Müdafaası, 1934 4. Türk Köylü ve İşçilerinin Hakları, 1939 5. Devletler Arası Hak. (Hukuk-u Düvel), Ankara, 1940 6. Atatürk İhtilali, 1940 7. Aksak Timur'un Devlet Politikası, 194 8. Masonlar Dinleyiniz! (İlk baskısı 2005)			
43	Hafız Abdullah Tezemir	Müderriis	İzmit (Kocaeli)
Dönem içinde 54 konuşma yapmıştır.			
44	İsmail Şükrü Çelikalay	Karahisar-ı Sahib Darülmuallim Mektebi Öğr.	Karahisar-ı Sahib (Afyonkarahisar)
Dönem içinde 56 konuşma yaptı. 6 soru, 3 gensoru önergesi verdi. Harp Kazançları Vergisinin Tahsiline Dair Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesi hakkındaki Ömer Lütfi Bey (Amasya) ile birlikte yaptığı teklif, 23 Ağustos 1922'de 251 sayılı Kanun olarak kabul edildi.			

45	Ahmet Nebil Yurteri	Müderriis	Karahisar-ı Sahib (Afyonkarahisar)
Dönem içinde 173 konuşma yaptı. Milletvekilliği sonrasında Müderriislik görevini sürdürdü.			
46	Abdulgafur Işıtın	Türkçe Öğretmeni	Karesi
Dönem içinde 26 konuşma yapmış, 6 soru önergesi vermiştir. Düğünlerde savurganlığın yasaklanması hakkındaki 25 Kasım 1920 tarih ve 55 Sayılı Kanun, arkadaşları ile yaptığı öneri üzerine kabul edildi. 10 Kasım 1923'te Darülhilâfe Medresesi Medenî ve Hukuki Bilgiler Öğretmenliğine atandı. 1 Mayıs 1924'te Arapça okuma ve uygulama dersleri öğretmenliğini üstlendi. 20 Eylül 1924'te İmam ve Hatip Okulunda din dersleri okutmaya başladı. 1 Aralık 1925'te Hadis ve Tefsir öğretmeni oldu. 25 Mart 1926'da Balıkesir Vaizliğine tayin edildi.			
47	Hasan Basri Çantay	Türkçe Öğretmeni	Karesi
Dönem içinde 232 konuşma yapmış, 8 soru, 2 gensoru önergesi vermiştir. Arkadaşlarıyla yaptığı Belediye Kanununa hüküm eklenmesi ve düğünlerde savurganlığın yasaklanması hakkındaki önerileri, 3 Ekim 1920 tarih ve 34 sayılı ve 25 Kasım 1920 tarih ve 55 sayılı kanunlar olarak kabul edildi. 22 Eylül 1923'te Dârülhilâfe Arapça Öğretmenliğine atandı. 20 Eylül 1924'te Edebiyat Öğretmeni olarak görevine devam etti. Şehit çocukları için kurulan yuvanın müdürlüğünü üstlendi. "Zafer-i Millî" Gazetesinde yazarlık yaptı. Eserleri: 1. Mektepli Yavrularıma. Balıkesir - 1922 2. Müslümanlıkta Hikâye-i Etfal, Ankara - 1922 3. Ülkü Edebiyatı, Balıkesir - 1939 4. Zekâ Demetleri, Balıkesir - 1939 5. Karagünler ve İbret Levhaları, İstanbul - 1964 6. Kuran-ı Kerim ve Meâl-i Kerim, 3 Cilt (5. Baskı 1965) 7. Babamın Şiirleri (Oğlu Müfit Çantay yayınlamıştır.)			
48	Yusuf Kemal Tengirşenk	Ceza Hukuku Öğretmeni	Kastamonu
Dönem içinde 69 konuşma yaptı. 11 Ocak 1924'te Londra Temsilciliğine atandı. 16 Mayıs'ta yasama görevine döndü. Ankara Hukuk Mektebinde İktisat Profesörlüğüne getirildi.			
49	Ahmet Hilmi Kalaç	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	Kayseri
Meclis kürsüsünde 29 konuşma yapmış, 3 soru önergesi vermiştir. Önerilerinden Boğazlıyan Kaymakamı, Ulusal Şehit Kemal Beyin Ailesine Vatanî Hizmet Aylığı Bağlanması Dair olanı, 14 Ekim 1922'de 271 sayılı Kanun olarak kabul edildi. Eserleri: 1. Kayseri'nin İktisadî Mevkii, Sivas, 1329 (1913) 2. Kendi Kitabım (1904-1920 arası anıları) İstanbul 1960			
50	Mehmet Atıf Tüzün	Darül Muallimim Muallimi	Kayseri
15 Mayıs 1920'de Tokat Mutasarrıflığına atandı. 5 Eylül 1921 tarih ve 150 Sayılı Kanun, arkadaşlarıyla önerisi üzerine kabul edildi. 4 Ağustos 1923'te Kırşehir Mutasarrıflığına atandı. Kırşehir'in il olmasıyla 23 Kasım 1923'ten itibaren görevini vali olarak sürdürdü. 11 Ocak 1925'te Ankara valisi oldu. 23 Haziran 1927'de Mülkiye Dairesi Başkanlığına getirildi. Millî mücadeledeki hizmeti nedeni ile 17 Mart 1924 tarihli Meclis kararı ile Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklal madalyası ile ödüllendirilmiştir.			
51	Ahmet Remzi Akgöztürk	Öğretmen	Kayseri
10 Mayıs 1920'de Kayseri Müftülüğüne atandı. Kayseri Sultanîsinde 30 Eylül 1927'ye kadar Farsça Öğretmenliği yaptı. Eserleri: 1. İrşadü'l-Kârî fî Beyân-ı "Dat" ve't "Ta" il- Cârîalâ El-Sineti't-Tali ve't			

Mukri, Raşit Efendi Kütüphanesi, No: 21534 2. Cevheretü'-Neyyire Manzumetü'l Hukukî'l-Aileti'l-Hayriyye Te'lif, Kayseri 1917. Raşit Efendi Kütüphanesi, No: 884 / 1-2 3. El Cevheretü'r-Remziyetü'l-Ferdiyye Manzumetü'l- Azûdiye. Kayseri 1911. Raşit Efendi Kütüphanesi, No: 1338 / 2 4. Melceun-Necat li Muztarrati'z-Zevcat. Kayseri 1911. Raşit Efendi Kütüphanesi. 1911 / 1 5. Raf'ü Enzarü'l Cahidve'l Mu'anid fi Meşruiyet'iz-Zikri'l Cehri fi'l-Cevamive'l Mesacid. Raşit Efendi Kütüphanesi, No: 1174 (Özdamarlar, 2020)			
52	Ahmet Müfit Kurutluoğlu	Müderriş	Kırşehir
Meclisin kabul ettiği ilk kanun olan Ağnam Resmi Kanunu, arkadaşlarıyla birlikte yaptığı öneri üzerine kabul edildi. İstanbul Fatih Camii'nde ilk Türkçe hutbeyi¹ okuyan kişidir. Meclis kürsüsünde 242 konuşma yaptı.			
53	Halil İbrahim Nakıpoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	Türkçe Öğretmeni	Konya
Meclis kürsüsünde 6 konuşma yapmıştır. 18 soru önergesi verdi. Konya Yetimevine bütçeden ek ödenek ayrılmasına dair Vehbi Efendi (Konya) ile birlikte yaptığı öneri, 28 Ocak 1922'de 187 sayılı Kanun olarak kabul edildi.			
54	Mehmet Vehbi Çelik	Müderriş, Öğretmen	Konya
17 Kasım 1922'de Padişah Vahdettin'in, Halifelikten uzaklaştırıldığına dair fetvayı hazırlayarak yayımladı. Meclis kürsüsünde 231 konuşma yaptı. 2 soru ve 1 gensoru önergesi verdi. Yaptığı 4 kanun önerisinden Kâzım Hüsnü Bey (Konya) ile birlikte olanı, 28 Ocak 1922'de 187 sayılı Kanun (Konya Darüleytamı için 1337 Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye bütçesine zamaim icrasına dair Kanun) olarak kabul edildi. Eserleri: 1. Hülâsat'ü 1-Beyan Fi Tefsiri'l-Kuran 1928 2. El-Akaidü'l- Hayriye Tercümesi 1340-1343 3. Ahkâm-ı Kur'âniye, İstanbul 1947 4. Sahih-i Buhari, 1-4, İstanbul 1966, 1981 5. Siyasi Hatıraları (Henüz basılmamıştır)			
55	Musa Kazım Onar	Fıkıh Usulü ve Mecelle Öğretmeni	Konya
Dönem içinde 91 konuşma yapmış, 1 kanun önerisi vermiştir.			
56	Ömer Vehbi Büyükyalvaç	Müderriş	Konya
Haziran 1922'de Konya müftülüğünü üstlendi. Meclis kürsüsünde 80 konuşma yapmış, 6 kanun önerisi vermiştir.			
57	Reşit Paşa	Eğitimci	Kozan
13 Mayıs 1919'da Sivas Valiliğine tayin edildi. Sivas Kongresinin toplanmasına yardımcı oldu. Nisab-ı Müzakere Kanunu'ndan sonra milletvekilliğinden istifa etti. İsteği üzerine 16 Ekim 1920'de Kastamonu Valiliğine nakledildi.			
58	Ahmet Besim Atalay	Öğretmen, Okul Müdürü	Kütahya
Dönem içinde 119 kez söz almış, 12 önerge ve 18 kanun teklifi vermiştir. "Dârülmuallimînlerin lağvına ve sultanilerin idadiye kalbine dair", "Dilencilik men'ine dair", "Köy Hocası ve Sebilürreşat mecmualarının köylere kadar meccanen dağıtılmasına dair" gibi teklifleri vardır. Türk Dili üzerine çalışmaları ve araştırmaları vardır. 1936-1941 yılları arası Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde ve Polis Enstitüsünde Öğretmenlik yapmıştır.			

¹ İlk Türkçe hutbe, Abdülmecit Efendi'nin Halife seçilmesi dolayısıyla okundu. Fatih Camii avlusunda 22 Kasım 1922 günü, bu hutbe, Ankara'dan yeni Halifeyi tebrike giden hey'etten Kırşehir mebusu Müfid Efendi (Kurutluoğlu) tarafından (Akgün, 1980, s. 107) okunmuştur.

Eserleri:			
1. Maraş Tarihi ve Coğrafyası (Ankara 1339), 2. Bektaşîlik ve Edebiyatı (İstanbul 1340), 3. Müslümanlara Öğütler (Trabzon 1342), 4. Türk Dili Kuralları (Ankara 1931), 5. Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üzerine Bir Deneme (Ankara 1941), 6. Divanü lûgati't-Türk Tercümesi (I-III, Ankara 1939-1941), 7. Divanü lûgati't-Türk Dizini (Ankara 1943), 8. Türkçe'de Kelime Yapma Yolları (İstanbul 1946), 9. Kur'ân Tercümesi: Tanrı Kitabı (İstanbul 1965), 10. Türk Dilinde Ana Kelimeler veya Türkçe Türetme Sözlüğü (Ankara 1967), 11. Çeşitli Halk Fıkraları ve Deyimleri (Ankara 1968) 12. Abuşka Lûgatı veya Çağatay Sözlüğü (Ankara 1970) 13. et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-lûgati't-Türkiyye (Türk dilinin kaynak eserlerindendir.) (İstanbul 1945), 14. Müyessiretü'l-ulûm (İstanbul 1946), 15. eş-Şüzûrû'z-zehebiyye ve'l-kıtaû'l-Ahmediyye fi'l-lûgati't-Türkiyye (İstanbul 1949) 16. Seng-lâh, Lûgat-i Nevâî'yi (İstanbul 1950)			
59	Cevdet Barlas	Fransızca Öğretmeni	Kütahya
4 Aralık 1920 tarihinde Ankara İstiklâl Mahkemesi Üyesi oldu. Dönem içinde 6 konuşma yapmış, 1 gensoru önergesi verdi. 1931 – 1933 Kütahya Orta Okulu ve Lisesi Fransızca Öğretmenliği yaptı. 13 Aralık 1933'te Yozgat Maarif Müdürlüğüne atandı. 13 Şubat 1934'te Adana Lisesi, 1 Eylül 1936'da İstanbul Erkek Öğretmen Okulu, 2 Ekim 1938'de Erenköy Kız Lisesi Fransızca Öğretmeni oldu. Çamlıca Kız Lisesi Müdürlüğü ve Fransızca öğretmenliği yapmıştır.			
60	Ragıp Soysal	Uşak Medresesi Tarih Öğretmeni	Kütahya
Kürsüde 143 konuşma yapmış, 4 soru önergesi vermiştir. 4 kanun önerisinden, tarımda kullanılmakta olup dışarıdan ithal edilecek maddelerin gümrük ve istihlâk resmine dair olanı, 12 Nisan 1923'te 329 sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir.			
61	Mehmet Necati Memişoğlu	Öğretmen	Lazistan (Rize)
Dönem 41 konuşma yapmış, 5 kanun önerisi vermiştir. 17 Mart 1924 tarihli Meclis kararıyla Kırmızı-Yeşil şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir.			
62	Ziya Hurşit	Almanca Öğretmeni	Lazistan (Rize)
Yozgat İstiklâl Mahkemesi üyeliğine seçildi ise de göreve gitmedi. Dönem içinde 75 konuşma yapmıştır. 3 soru ve 1 gensoru önergesi vermiştir.			
63	İsmail Safa Özler	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	Mersin
Dönem içinde 28 konuşma yapmıştır. Adana Halkevi Başkanlığını yaptı. Pozantı Cephesinde hizmet vermesi sebebiyle İstiklâl Madalyası Kırmızı-Yeşil Şeritli olarak 21 Nisan 1925 tarih ve 141 sayılı kararıyla değiştirilmiştir.			
64	Osman Kadri Bingöl	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	Muş
Meclis kürsüsünde 9 konuşma yapmış, 5 soru önergesi ve 5 kanun önerisi vermiştir..			
65	Yasin Haşimoğlu	Bağçecik Köyü Öğretmeni	Oltu
2 kanun teklifi vardır. Arkadaşları ile birlikte yaptığı, öğretmen ve öğrencilerin askerliklerinin ertelenmesine dair olanı, 21 Şubat 1921'de 100 sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir. 1935'te Kars Hudut Alayında Rusça tercümanı olarak görevlendirildi. 1941'de Erzurum'da kurulan askerî, siyasî mahkemenin Muamele memurluğu ve Tercümanlığına atandı.			

66	Mustafa Necati Uğural	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	Saruhan
21 Eylül 1920'de Sivas İstiklâl Mahkemesi Üyeliğine seçildi. 3 Ağustos 1921'de Kastamonu İstiklâl Mahkemesi Başkanı oldu. Dönem içinde 59 konuşma yaptı. 4 kanun teklifi önerdi. Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü Kurulması ve Savaşta Fedakârlıkların ödüllendirilmesine dair olanları, 7 Haziran 1920 tarih ve 6 sayılı ve 29 Kasım 1920 tarih ve 66 sayılı Kanunlar olarak kabul edildi. 1925'teki vekilliği döneminde öğretmen okullarının yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesine ağırlık verdi. Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kurulmasına, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun etkili biçimde uygulanmasına öncülük etti. Öğretmen okullarının Özel İdare bütçelerinden pay alması için yasa hazırladı. İlmî Heyet, Tâlim ve Terbiye Kurulu, Maarif Eminliği gibi kuruluşlarla Maarif Vekâletinin üst kademe örgütlenmesini gerçekleştirdi. Harf Devrimi olarak bilinen Latin Harflerinin kabulünde etkili oldu. TBMM'nin 21 Kasım 1923 tarihli kararıyla ilk 25 kişi arasında Kırmızı-Yeşil Şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiş, Madalyası 23 Mart 1925'te TBMM Genel Kurulunda ilk kez yapılan törende göğsüne takılmıştır.			
67	Salih Atalay	Müderres	Siirt
Vekilliğinden sonra İmamlık ve Müderrislik yaptı.. 28 Mart 1936'da Dersim (Tunceli) Müftülüğüne atandı. 5 Ekim 1943'te Elâzığ Müftülüğüne nakledildi.			
68	Mustafa Taki Doğruyol	Öğretmen	Sivas
Dönem içinde 43 konuşma yapmış, 5 kanun önerisi vermiştir. 10 Kasım 1923'te Sivas İmam Hatip Okulu Hadis ve Arapça Öğretmenliğine atandı.			
69	Rasim Başara	Hukuk ve Edebiyat Öğretmeni	Sivas
Dönem içinde 23 konuşma yapmıştır. Arkadaşları ile birlikte önerdiği, TBMM Bütçesine ödenek eklenmesine dair 3 kanun teklifi, 18 Ocak 1923 tarih ve 298 sayılı, 8 Mart 1923 tarih ve 313 sayılı, 7 Nisan 1923 tarih ve 321 sayılı Kanunlar olarak kabul edildi. 26 Ağustos 1924'te kurulan Türkiye İş Bankasının Kurucu Yönetim kurulunda görev aldı. 15 Kasım 1926 gün ve 270 sayılı Meclis kararıyla, taşıdığı İstiklâl madalyasının Şeridi Kırmızı - Yeşil olarak değiştirilmiştir.			
70	Yusuf Ziya Başara	Mektab-i Sanayi Öğretmeni	Sivas
1908'de Sivas'ta 38 yaşındayken kendi gayretleriyle kurduğu Ziya Bey Kütüphanesi hâlen kültür hizmetlerini sürdürmektedir.			
71	Bekir Sıtkı Ocak	Müderres	Siverek
Milletvekilliği I. Dönemde sona erince Nakiblik ve İl Genel Meclisi Üyeliği görevini sürdürdü. 30 Kasım 1925 tarih ve 677 sayılı Kanunla diğer dinî unvanlar arasında "Nakiblik" unvanı da kaldırılmakla bu görevi sona erdi.			
72	Mustafa Lütfi Azer	Tarih ve Lisan Öğretmeni	Siverek
Dönem içinde 18 konuşma yapmış, 7 soru ve 1 gensoru önergesi vermiştir. 6 kanun teklifi yapmıştır. Nisab-ı Müzakere Kânununun 6 ve 8 inci maddelerinin değiştirilmesine dair olanı, 17 Şubat 1921'de 98 sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir. Yasama görevi sona erince öğretmenliğe döndü. 1925 Martında Bursa İmam Hatip Okulu Tarih ve Coğrafya Öğretmenliğine atandı. Bir yıl sonra ek olarak Bursa Erkek Lisesi Farsça ve sonra da Din Dersleri öğretmenliği verildi. 1928 Ekiminde Bursa Kız Öğretmen Okulu Din Dersleri Öğretmeni oldu.			
73	Celal Pilatin	Lisan Öğretmeni	Trabzon
Kürsüde bir kez söz almış, 1 gensoru ve 1 kanun önerisi vermiştir. 10 Ekim 1927'den itibaren Ticaret Mektebinde Fransızca Öğretmenliği yaptı			

74	Hasan Saka	İktisat Öğretmeni	Trabzon
Dönem içinde 118 konuşma yaptı. 24 Ekim 1936'da Siyasal Bilgiler Okulu Umumi İktisat Profesörlüğünü üstlendi. 10 Eylül 1947'de Başbakanlığa atandı. Eserleri: 1. İlm-i İktisat, İstanbul - 1334 (1918) 2. Dış Ticaret ve Gümrük Politikası, Ankara - 1945			
75	Hamdi Namık Gör	Menteşe Sultânîsi Farisi Öğretmeni	İzmit (Kocaeli)
Meclis kürsüsünde 196 konuşma yapmış, 19 soru, 1 gensoru önergesi ve 4 kanun önerisi vermiştir. 31 Mayıs 1924'te Kastamonu, 26 Eylül'de de Karesi İskân Bölgesi Müdürü olarak görevlendirildi. 5 Mayıs 1925'te Mülkiye Müfettişliğine atandı.			

Ek 2. II. Dönem TBMM’de Görev Yapan Öğretmen

Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları

	Milletvekili	Mesleği	1923-1927
1	Kamil Miras	Dersiâm, Müderris	Afyonkarahisar
Genel Kurulda 4 değişik konuda söz almıştır. Türk İslâm Ansiklopedisi, İslâm Tarihi, Emevi ve Abbasiler, Ahkâmül Fıkıh, Kur'an ve Tefsir Tarihi, Ahlâkı Şer'iye, Ahkâmül Kur'an, Hadisi Şeriflerin Türkçe Yazımı ve Yayımı (8 Cilt) adlı incelemeleri ve eserleri vardır. Eserleri: 1. Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi (IV-XII, İstanbul 1938-1948) 2. Târîh-i İlm-i Fıkıh (İstanbul 1329/1331, 1331) 3. Ahlâk-ı Şer'îyye Dersleri (İstanbul 1330/1332) 4. Ramazan Musahabeleri (İstanbul 1949)			
2	İzzet Ulvi Bey (Aykurt)	Tarih Öğretmeni	Afyonkarahisar
Vekillikten önce; 14.11.1921'de Ankara Erkek Lisesi tarih öğretmenliğine atandı. Hâkimiyeti Milliye Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğü ve yazarlığında bulundu. 22.10.1922'de Millî Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü, Türk Ocakları Muallimler Birliği Umumî Kâtipliği, Türk Dil Kurumu Kol Başkanlığı görevlerini yaptı. "Türk Vezni" adlı yapıtı yayımlanmıştır.			
3	Mehmet Ruşen Ünaydın	Türkçe Öğretmeni, Muallim	Afyonkarahisar
Vekillikten önce; 1920'de Galatasaray Sultanîsi Türkçe öğretmenliğine ve 1921'de Ankara Erkek Lisesi edebiyat öğretmenliğine atandı. 1.11.1933'te Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtipliğine getirildi. 8.4.1934'te Tiran Orta Elçiliğine, 16.11.1934'te Atina, 19.8.1939'da Budapeşte, 27.8.1943'te Roma, 17.4.1944'te Londra ve 21.12.1945'te Atina Büyükelçiliklerine atandı. Balkan Birliği, Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumi Başkâtipliği yaptı. Eserleri: 1. Diyorlar ki (1918) 2. Geçmiş Günler (1919) 3. İstiklâl Yolunda (1922) 4. Ayrılıklar (1923) 5. Damla, Damla (1929) 6. Boğaziçi Yakından (1938) 7. Atatürk, Tarih ve Dil Kurumları (1954) 8. Atatürk ve Millî Tesevüt (1954) 9. Atatürk'ü Özleyiş (1947) 10. Atatürk'ün Hastalığı (1959) 11. İki Saltanat Arasında 12. Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat 13. Çoban Şiirleri 14. Mustafa Kemal Çanakkale'yi Anlatıyor.			
4	Ahmet Saki Derin	Mülkiye Muallimi	Antalya
Meclis kürsüsünde 29 değişik konuda 58 kez konuşma yapmıştır. 3 önergesi, 8 kanun teklifi vardır. III üncü Dönemde de Antalya milletvekili seçilen Ahmet Saki, Mülkiye Mektebinde Fransızca öğretmenliği yapmıştır.			

5	Mithat Aydın	Mühendis Mektebi Topografya Öğr.	Aydın
Vekillikten önce; Samsun-Sivas Demiryolu Yapım Heyeti Fenniye Müdüriyetine atandı. Ekim 1922'de Anadolu Demiryolu Köprüler Şube Şefliğine atandı. Genel kurulda 7 konuda konuşması, 5 kanun teklifi, 5 önerisi vardır.			
6	Reşit Galip	Müderis Muallimi	Aydın
Vekillikten önce; 1921'de Sıhhiye Vekâleti Umumi Hıfzıssıhha Muavinliği yapmış, 1922'de Mersin Merkez Tababetini ve Gümrük Kimyagerliği ile İstihbarat Müdürlüğü Vekâletini yürütmüştür. Genel Kurulda 12 konuşması vardır. Türk Tarih ve Dil Cemiyeti üyeliğinde bulunmuştur.			
7	Samih Yalnızgil	Mercan İdadisi Edebiyat Öğretmenliği	Biga
Vekillikten önce; Millî Eğitim Bakanlığı Telif ve Tercüme Üyesi ve Başkanı oldu. Genel Kurulda değişik konularda 25 kez konuşmaları vardır. Tarih Cemiyeti Üyeliği, Türk Dili Tetkik Cemiyeti Başkanlığı yaptı. Samih Rifat'ın şiirleri, Saadettin Nüzhet tarafından 1934te "<i>Samih Rifat, Hayatı ve Şiirleri</i>" adı altında bir araya getirilmiştir.			
	Ahmet Talat Onay		Çankırı
Temmuz 1920'de Zonguldak Maarif Müdürlüğü, Temmuz 1921'de Bolu Maarif Müdürlüğü, Ekim 1922'de Ankara Maarif Müdürlüğü, Mart 1923'te, isteği üzerine yeniden Bolu Maarif Müdürlüğü görevleri verildi. Köy Kanunun değiştirilmesi, Artırma ve Eksiltme Kanunu'nun değiştirilmesi hakkında kanun teklifleri, 3 konuda önergesi, Genel Kurulda 12 değişik konuda, 40 kez konuşması vardır.			
8	Abdurrahman Şeref Uluğ	Edebiyat ve Felsefe Öğr.	Diyarbakir
29 Kasım 1922'de Diyarbakır Lisesi Müdürlüğüne atandı. Diyarbakır Millî Eğitim Müdürlüğüne de vekâlet etti. 1 kanun teklifi, Genel Kurulda değişik 2 konuda konuşmaları vardır. Diyarbakır Belediye ve Vilayet Genel Meclis üyeliklerinde bulundu. Ekim 1933'te Diyarbakır Belediye Başkanlığına seçildi. Yeşil şeritli İstiklâl Madalyası sahibidir.			
9	Ziya Gökalp	Sosyoloji Öğretmeni	Diyarbakir
Vekillikten önce; 1922'de "<i>Küçük Mecmua</i>"yı çıkardı. 1923'te Millî Eğitim Bakanlığı Telif ve Tercüme Encümeni Başkanlığına atandı. Eserleri: 1. Kızıl Elma (Şiir) 1914, 2. Yeni Hayat 1918, 3. Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muassırlaşmak 1918, 4. Doğru Yol 1923, 5. Türkçülüğün Esasları 1923 6. Türk Töresi 1923 7. Altın Işık 1923 8. Türk Medeniyet Tarihi			
10	Mustafa Solmaz (İspir)	Öğretmen	Elaziz (Elazığ)
Vekillikten önce; Temmuz 1921'de Elazığ Yazı İşleri Müdürlüğüne yükseltildi. Genel Kurulda 8 değişik konuda, 14 kez söz almıştır.			

11	İhsan Hamit Tiğrel	Riyaziye Öğretmeni	Ergani
Vekillikten önce; 1921'de Diyarbakır Millî Eğitim Müdürlüğüne atandı. Ocak 1922'de Diyarbakır Belediye Başkanlığına seçildi. Genel Kurulda 34 değişik konuda 63 konuşması, 2 önergesi vardır. Mart 1930'da Maliye Vergiler Temyiz Komisyonu üyeliğine, Eylül 1931'de Ziraat Bankasına geçti. 1945'e kadar Bankanın Mersin, Trabzon ve Eskişehir müdürlüklerinde bulundu. 1951'de Zirai Donatım Kurumu İdare Kurulu üyeliğine getirildi.			
12	Mehmet Cazım Duru	Müderres	Erzurum
Genel kurulda 5 değişik konuda söz almış, 2 önerge ve 1 kanun teklifi vermiştir.			
13	Ziyaeddin Gözübüyük	Müderres	Erzurum
Vekillikten önce; Erzurum Darülmülâfatül Aliye Medresesi Müdüriyetine atandı. Genel Kurulda değişik 10 konuda söz almıştır, 1 önerge ve 1 kanun teklifi vermiştir.			
14	Hakkı Tarık Us	Sultanî Öğretmeni	Giresun
Genel Kurulda 101 değişik konu üzerinde 244 (rekor sayıda) konuşması vardır. 17 önergesi, 13 kanun teklifi bulunmaktadır. Bayazıt'ta adını taşıyan zengin bir kitaplık kurdu. Eserleri: 1. Meclis-i Meb'ûsân, I: 1940, II: 1954. 2. Namık Kemal'in Kaniye Muhasarası, 1941. 3. Karabibik, 1944. 4. Namık Kemal'in Silistre Muhasarası, 1946. 5. Ahmet Mithat Efendi İle Fitnat Hanım, 1948. 6. Henüz 17 Yaşında, 1943. 7. Elli Yıl, 1943. 8. CHP Kurultay Üyelerine Bu Toplantıda Düşen Büyük Vazifeler, 1947. 9. İstanbul'un 500. Yıldönümünde Fatih, 1953. 10. Dürdane Hanım, 1951. 11. İzmit Körfezinde Bir Gezinti, 1952. 12. Bir Jübilenin İntibaları Ahmet Midhat'ı Anıyoruz, 1955. 13. Dünyaya İkinci Geliş, 1955. 14. Karnaval, 1955. 15. Kitap ve Kitapçılık, I-II, 1-30 (1 Kânunusâni 1936- 15 Nisan 1937). 16. Vakit Gazetesi I-XLIV, 1-19927 (11828-13115) = 23413 (22 Teşrîni-evvel 1333/1917- 21 Ekim 1955), ayrıntısı için bkz. katalogdaki künye (Vakit, No. 2430).			
15	Abdurrahman Şeref	Öğretmen	İstanbul
Genel Kurulda 3 değişik konuda söz almış, 4 önerge vermiştir. Eserleri: 1. Tarihi Devlet-i Osmaniye (1897-1900, 2 cilt 1893) 2. Coğrafya-i Umumi (2 cilt, 1313: 1. cilt, 3. baskı, 1303, 2. cilt, 1. baskı) 3. Tarih-i Devlet-i İslâmiye (1885) 4. Tarih-i Asrı Hazır (1918) 5. Sultan Abdülhamid-i Saniye Devri (1918) 6. Ahmet Refik'le Tarih Musahabeleri (1923) 7. Tarih-i Osmani Mecmuasında çıkan makaleleri 8. Selefî, Lutfî Efendinin yazdığı tarihin 8 inci cildi. 9. Meşrutîyetin ilanından Sultan Reşat'ın ölümüne kadar geçen olaylar (yayımlanmamıştır) 10. Tarih Musahabeleri			

16	Abdülhak Adnan Adıvar	İç Hastalıkları Müderrisi	İstanbul
9 Aralık 1922'de TBMM'nin İstanbul Dışişleri Temsilciliğine atandı. 7'si gizli oturumda olmak üzere kürsüde 47 konuşma yaptı. Verdiği 2 kanun teklifinden, 16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul Hükûmetince aktedilen bütün sözleşme, yüklenme ve sairenin geçersiz sayılması hakkında olanı, 7 Haziran 1920'de 7 sayılı Kanun olarak kabul edildi. Londra'da "<i>Aristotelian Society</i>" ye üye olarak "<i>Encyclopaedia Britannica</i>" nın 14 üncü basımı için Türkiye'nin yeni zaman tarihini yazdı. Londra'dan Paris'e geçerek "<i>Doğu Dilleri Okulu</i>" nda sekiz yıl Türkçe Lektörlüğü yaptı. 1939'da yurda dönünce Maarif Vekâleti tarafından "<i>İslam Ansiklopedisi</i>" Çeviri ve Yazım Kurulu Başkanlığına getirildi. 1947'de kurucularından olduğu "<i>Doğu Araştırmaları Derneği</i>" ne Başkan seçildi.			
Eserleri: 1. Felsefe Meseleleri, Bertrand Russel'den çeviri 2. Faust'a Dair Bir Tahlil Tecrübesi, İstanbul 1939 3. Les Science Chez le Turcs Ottomans, Paris 1939 4. Osmanlı Türklerinde İlim, İstanbul, 1943 5. Tarih Boyunca İlim ve Din, 2 cilt İstanbul, 1944, 1969 6. Bilgi Cumhuriyet Haberleri, İstanbul 1945 (Makale ve Denemeler) 7. Dur, Düşün, İstanbul, 1950 8. Hakikat Peşinde Emeklemeler, İstanbul 1954			
17	İsmail Canbulat	Tarih Öğretmeni	İstanbul
Genel Kurulda 13 değişik konuda 19 kez söz aldı. 30 Kasım 1924'te kurulan TCF'nin kurucu ve yöneticileri arasındadır.			
18	Süleyman Sırrı Aral	İdadi Öğretmeni, Muallim	İstanbul
Vekillikten önce; 26 Ekim 1921'de Mühendis Okulu İrva ve Teybis ve Islahı Enhar Öğretmenliğine atandı. Genel Kurulda milletvekili olarak 1, Bayındırlık Bakam olarak 27 değişik konuda 76 konuşması vardır. Eserleri: 1. İlmi Cebir Tatbikatı, 2. İnşaatı Miyahiye, 3. Suculuğun Teybisi ve İrva, 4. İlmi Kelâmdan Kenz ül -Akaid Nam Risale-i Nefise. 2. bs. İstanbul, 1316 Kanal yapım tekniği üzerine yazdığı makaleler Almancaya çevrilmiştir.			
19	Yusuf Akçora	Müderis, Siyasi Tarih Öğretmeni	İstanbul
Vekillikten önce; Ankara'da, Telif ve Tercüme Heyeti üyeliği ve başkanlığı yaptı. Kütahya Muharebesinden Sakarya (Melhamesinin) kanlı Meydan Savaşının sonuna kadar Şark Karargâhında görev yaptı. 1922'de Dışişleri Bakanlığı Doğu Ülkeleri Daire Müşavirliğine getirildi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin girişimi ile tarih müderrisliğine seçildi. Genel Kurulda 61 değişik konuda 166 konuşması vardır. Ankara Hukuk Fakültesinde profesörlük ve Türk Tarihi Cemiyeti üyeliği ve başkanlığı yapmıştır. Başlıca Eserleri: 1. Ulûm ve Tarih, 1906 2. Üç Tarz-ı Siyaset, 1907 (yeni harflerle 1976) 3. 3 Haziran Vakayı-i Müessifesi, 1907 (2. bas. Mevkufiyet Hatıraları adıyla, 1914) 4. Damulla Alimcan Barudi, Tercüme-i Hali, 2 Cilt, 1907-1908; Eski Şurâ-yı Ümmet'te Çıkan Makalelerimden, 1913 5. Türk, Cermen ve İslavların Münasebat-ı Tarihiyeleri, 1914 6. Letat Actuel et les Aspirations des Turco-Tatares Musulmans de Russie, 1916			

7. Rusya Üsera Murahhası Yusuf Akçura B e y i n Raporu, 1919 8. Şark Meselesine Dair Tarih-i Siyasî Notları, 1920 9. Muasır Avrupa'da Siyasî ve İctimaî Fikirler ve Fikri Cereyanlar, 1923. 10.Siyaset ve İktisat Hakkında Birkaç Hitabe ve Makale, 1924 11.Tarih-i Siyasi, 3 Kitap, 1927-1928 12.Türk Yılı, 1928 13.Zamanımızın Avrupa Siyasî Tarihi, 3 Cilt, 1929-1933 14.Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve B u Vakıya Dair Başlıca Menbalar, 1932 15.Osmanlı Devletinin Dağılma Devri, (Ö.S.) 1940 16.Türkçülük; Türkçülüğün Tarihi Gelişimi.			
20	Mustafa Rahmi Köken	Lise Öğretmeni	İzmir
Mayıs 1921'de Zonguldak Maden Müdüriyetine atandı. Genel Kurulda, milletvekili olarak 12 değişik konuda 29, Ticaret Bakam olarak 6 konuda, 10 konuşma yaptı. İş Bankası kurucuları arasında yer aldı.			
21	Şükrü Saracoğlu	Sultanî Öğretmeni	İzmir
Genel Kurulda milletvekili olarak 32 değişik konuda 94, Millî Eğitim Bakanı olarak 10 değişik konuda, 13 konuşması vardır. Şirketlerin yönetimi hakkında soru önergesi vermiştir. 1926'da Yunan Hükûmeti ile görüşmeleri yürüten Mübadele Komisyonunda Türk Heyetine Başkanlık etti.			
22	Seyit Bey	Darül'l Fünun Müderrisi	İzmir
Adalet Bakanı olarak, Genel Kurulda 20 değişik konuda 83 konuşma yaptı.			
23	Mahmut Esat Bozkurt	Profesör	İzmir
Bu dönemde 25 değişik konuda konuşma yapmıştır. Arkadaşlarıyla birlikte "Muhtacini zürraa verilecek tohumluk hakkındaki lâyihaanın müstacelen müzakeresine dair." önerge vermiştir.			
23	Mustafa Abdulhalik Renda	Sağlık ve Fransızca Öğretmeni	Kangırı
Vekillikten önce; 4.1.1922'de İktisat Vekâleti Müsteşarlığına, 20.1.1922'de Dâhiliye Vekâleti Müsteşarlığına, 29.4.1922'de Konya, 19.9.1922'de İzmir Valiliğine atandı. 21.3.1926-Temmuz 1926'da Ziraat Bankası Genel Müdürlüğünde bulundu. Atatürk'ün ölümü üzerine, İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı seçilinceye kadar (10.XI. 1938-11.XI. 1938) Cumhurbaşkanlığına vekâlet etti.			
24	Mehmet Rifat Ünür	Lise Öğretmeni	Kangırı (Çankırı)
Vekillikten önce; Kangırı (Çankırı) Lisesi tarih, coğrafya öğretmenliğine atandı. Genel Kurulda 6 değişik konuda konuşma yapmış, 2 önerge vermiştir..			
25	Ahmet Ağaoğlu	Edebiyat Öğretmeni, Müderris	Kars
Vekillikten önce; 1921'de İstihbarat ve Matbuat Genel Müdürlüğüne getirildi. Genel Kurulda 23 değişik konuda, 39 kez konuşma yapmış, 2 konuda önerge vermiştir. Hâkimiyeti Milliye'nin başyazarlığını yaptı. Ankara Hukuk Mektebinde Hukuku Esasiye dersleri okuttu. 1930'da kurulan SCF'nin kurucuları arasında yer aldı. Partinin kapanmasından sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Tarihi Profesörlüğüne getirildi. 1933'te "Akın" gazetesini kurdu. Eserleri: 1. Şii Mezhebi ve Menbaları, 1892 2. İslâm ve Ahund, 1900 3. İslâmlıkta Kadın, 1901 (Türkçe çevirisi 1959) 4. Üç Medeniyet, 1927 (yeni harflerle 1972) 5. Türk Teşkilâtı Esasiyesi, 1925-1925			

6. Hindistan ve İngiltere, 1927-1928 7. Türk Hukuk Tarihi, 1931-1933 8. Serbest İnsanlar Ülkesinde, 1936 9. Devlet ve Fert, 1936 10. Ben Neyim, 1936 11. İran ve İnkılâbı, 1941 12. Gönülsüz Olmaz, 1942 13. İhtilâl mi, İnkılâp mı, 1942 14. Serbest Fırka Hatıraları, 1950			
26	Ömer Tarım	İlkokul Öğretmeni	Kars
Vekillikten önce; 20 Haziran 1921'de Evkaf ve İlköğretim Komisyonu üyeliğine getirildi. 11 Ekim 1921'de Kars Livası İdare Meclisi üyeliğine, 15 Ekim 1921'de Kars Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığına, 14 Kasım 1921'de yeniden Kars Liva İdare Meclisi üyeliğine seçildi. Genel Kurulda 3 ayrı konuda konuşması vardır.			
27	Ahmet Mahir Efendi	Müderris	Kastamonu
1 önergesi, Genel Kurulda 26 değişik konuda 47 konuşması, dergâh ve tekkelerin idare tarzına dair soru önergesi vardır. Eserleri: 1. El-Muhkem Fi Şerhi'l-Hikem (2 cüt, İstanbul 1923, 628 sayfa) 2. Hutbe Mecmuası - İstanbul 1900 (87 sayfa) 3. El-Fâtîha Fi Tefsiri - Fatiha - İstanbul 1915 (69 sayfa) 4. Mu'cizat-ı Kur'aniyye, 2 cilt 5. Hatırat - Günlük (93 sayfa olup basılı değildir)			
28	Hasan Fehmi Tümerkan	Hukuk Mektebi Müderrisi	Kastamonu
Vekillikten önce; Düzce ve Bursa'da Reji İdaresinin Muhakemat Müdürlüğünde bulundu. Genel Kurulda 31 değişik konuda 55 konuşması, 1 önergesi ve 5 kanun teklifi vardır. Eserleri: 1. Ceviz Ağacı, 2. Hikmeti Teşri (Yasamanın Anlamı), 3. Kürsi-i İslâm'da Bir Hitabe			
29	Veled Çelebi İzbudak	Öğretmen ve Müderris	Kastamonu
Türkçü ve Türkçe uzmanıdır aynı zamanda şiirleri vardır. Eserleri: 1. Aynül Hayat 2. Hayr-ül Kelâm 3. Menakıb-ı Mevlâna 4. Rubalyatı Mevlâna 5. Türk Diline Methal (1923) 6. Büyük Türk Dili Lügau (Henüz basılamamıştır.) 7. Müstesna Sözler (1936) 8. Leyla ile Mecnun (1893) 9. Letâlfî Nasreddin Hoca (1909) 10. El-İdrâk Haşiyesi (1936) 11. Hatıralarım (1946) 12. Muvazene (Arap Tarihi Edebiyatına Dair) 13. Farisî Llsani 14. Ferhenkname-i Sadi (Bostan tercümesi) 15. Sultan Veled Divanı (1925) 16. Fuzuli'nin "Su" Kasidesi Şerhi 17. Tarihi Edebiyat Hulâsası 18. Livaulvifak (Musiki ve Sema'nın Ahkâmı Şer'iyesi)			
30	Şevket Ödül	Öğretmen Okulu Öğretmeni	Kırklareli
Vekillikten önce; 1921'de Adalet Bakanlığı Özel Kalem Müdürü oldu. Edirne İli Daimî Komisyon Üyesi iken TBMM'nin II. Dönem ara seçimlerine katıldı. Genel Kurulda 5 ayrı konuda konuşması vardır.			

31	Şükrü Naili Gökberk	Redif Tabur Öğretmeni	Kırklareli
1 Mayıs 1921 - 15 Eylül 1921'de 15 inci Fırka Komutanı olarak Sakarya Savaşlarının bütün aşamalarına katıldı. 26 Ağustos 1922 - 1 Ekim 1922'de Başkumandanlık Muharebesine, Kütahya, İnönü, Kazancıbayır, Mudanya ve Erdek Muharebelerine ve Bursa'nın alınması mücadelelerine katıldı. 6 Ekim 1923'te İstanbul'a giren birliklere komuta etti. 1926'da Korgeneralliğe yükseldi. İstanbul Komutanlığı yaptı.			
32	Ali Rıza Benli	İdadi, Sultanî, Öğr. Okulu Öğr.	Kırşehir
Vekillikten önce; İstanbul Meclisinin kapanmasından sonra 23 Mayıs 1921'de Kastamonu İstinaf Mahkemesi Başkanlığına, 19 Kasım 1922'de İzmir İstinaf Mahkemesi Başkanlığına atandı. Bir tefsir önergesi, Genel Kurulda 1 konuşması vardır.			
33	Ahmet Şükrü Bey	İdadi Öğretmeni	Kocaeli
Vekillikten önce; 1921'de İzmit Livası Genel Meclisine seçildi. Meclis tarafından İl Daimî komisyonuna seçildi. 25 Mayıs 1923'te Trabzon Valiliğine atandı.			
34	İbrahim Hakkı Tolon	Askeri Rüştîye Öğretmeni	Kocaeli
Vekillikten önce; 30 Haziran 1920'de Anadolu'ya geçti ve Bolu Jandarma Tabur Komutanlığına atandı. Temmuz 1920'de Jandarma Komutanlığı 1 inci Şube Müdür Yardımcılığına, Kasım 1921'de Subay Okulu Müdürlüğüne getirildi. 21 Mart 1927'de Şark İstiklâl Mahkemesi Üyeliğine seçildi. İkisi Tefsir 3 önergesi, Genel Kurulda 13 değişik konuda 25 konuşması vardır. 21 Mart 1927'de kırmızı şeridi İstiklâl Madalyası verilmiştir.			
35	Mustafa Kerem	Topçu Atış Okulu Öğretmeni	Kocaeli
Vekillikten önce; Haziran 1921'de Kars Müstahkem Mevki Komutan Yardımcılığına atandı. Eylül 1921'de Erzurum Müstahkem Mevki Komutanlığına vekâleten ve Şubat 1922'de Şark Cephesi Topçu Müfettişliğine atandı. Ankara'da bulunduğu sırada Şubat 1923'te Millî Savunma Bakanlığı Özlük İşleri İdaresi Başkanlığı Vekâletine atandı. 3 ayrı konuda önergesi, Genel Kurulda 23 değişik konuda 66 konuşması vardır.			
36	Saffet Arıkan	Kurmay Okulu Öğretmeni	Kocaeli
Vekillikten önce; 29 Mart 1920'ye kadar 1. Ordu Müfettişliği Kurmayında, 1 inci Şube Müdürlüğünde kurmay okulu öğretmenliği ve bu okulun müdür yardımcılığında bulundu. 14 Aralık 1920'ye kadar Garp Cephesi Kurmay Başkanlığını yaptı. Bu tarihte Moskova Askerî Ataşeliğine atandı. 14 Mart 1921'de kaymakamlığa yükseldi. Memurin Kanunu'nun değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve değişik konularda 6 önergesi vardır. 1942'den 1944'e kadar Berlin Büyükelçiliğinde bulundu.			
37	Fuat Gökbudak	Fransızca Öğretmeni	Konya
Vekillikten önce; Şubat 1920'de Konya Ereğli'si Numune M. K. Fransızca öğretmenliğine atandı. Temmuz 1931'de Maadin Şirketler Komiserliğine, Temmuz 1934'te İktisat Vekâleti Türk Ofisi Müşavirliğine, Ocak 1944'te İstanbul Hazine Avukatlığına, Nisan 1946'da Çalışma Bakanlığı İşçi Sigortaları Kurumu Denetçiliğine, Haziran 1947'de İşçi Sigortaları İstanbul Şubesi Avukatlığına, Şubat 1949'da Sümerbank İdare Meclisi Hükûmet Üyeliğine, Nisan 1952'de aynı yerin Maliye Bakanlığı üyeliğine atandı.			
8	Mehmet Nuri Conker	Numune Taburu Öğretmeni	Gaziantep

11.9.1920'de Ankara Komutanlığına ek olarak Ankara Vali Vekilliğine atandı. 16.9.1920'de 41. Fırka Komutanlığına ve Adana Valiliğine gönderildi. Hariciye Vekâleti, 2.3.1921'de yarı resmî olarak Berlin Mümessilliği verildi. 1 Eylül 1921'de Kurmay Albaylığa yükseldi. 1 kanun teklifi, 2 değişik konuda önergesi, Genel Kurulda 7 değişik konu üzerinde konuşmaları vardır. Kırmızı İstiklâl Madalyası sahibidir..			
38	Mehmet Naim Onat	Rüştiye ve İdadi Öğretmeni	Konya
Öğretmenlerin askerlik hizmetleri ile öğretmen ve öğrencilerin askerliklerinin tecilleri konularında kanun teklifleri, 5 değişik konuda önergesi, Genel Kurulda 25 değişik konuda 52 konuşması, 5 önergesi, 1 soru önergesi vardır.			
39	Ahmet Ferit Tek	Siyasi Tarih Öğretmeni	Kütahya
17 Temmuz 1920'de Maliye Bakanlığına seçildi. 16 Mayıs 1921'de istifa etti. İcra Vekilleri heyetinin 26 Ekim 1921 tarihli kararıyla Paris Temsilciliğine atandı. I. Dönem içinde 153 konuşma yaptı. II. Dönemde 1 önerisi, Genel Kurulda milletvekili ve bakan olarak değişik 9 konuda, 30 konuşması vardır.			
40	Recep Peker	Harp Tarihi Öğretmeni	Kütahya
23 Nisan 1920 TBMM Başkâtipliğine (Katib-i Umumiliği, Genel Sekreterliğine) atandı. Milletvekili seçildiği yıl Halk Fırkası Kâtibi Umumisi seçildi, aynı zamanda Hâkimiyeti Milliye Gazetesi Başyazarlığına getirildi. Cemiyetler Kanunu'nun değiştirilmesi, özel af ve kimi emeklilerin durumunun düzeltilmesi konularında kanun teklifleri, 9 önergesi, Genel Kurulda değişik 56 konuda, 127 konuşması vardır. 1934'ten sonra İnkılâp tarihinin okul programlarına alınmasını ağıladı ve Ankara-İstanbul üniversite ve yüksekokullarında, Harp Akademisinde bu dersi okutup kitabını yazdı.			
	Mehmet Nafiz Dumlu	Türkçe, Fransızca ve Tarih Öğr.	Erzurum
Vekillikten önce; 1921'de Erzurum Belediye Başkanlığına seçildi.			
41	Hüseyin Vasıf Çınar	İdadi Öğretmeni	Saruhan (Manisa)
Vekillikten önce; 1920'de Millî Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğüne atandı. 1922'de İzmir Maarif (Millî Eğitim) Müdürlüğüne getirildi. Genel Kurulda 34 değişik konuda söz almış, 3 önerge ve 2 kanun teklifi vermiştir. 26 Ekim 1925'te Prag Elçiliğine atandığı için milletvekilliğinden istifa etti. Peşte ve Moskova Büyükelçiliklerine atandı. Vasıf Çınar'ın soyadı Atatürk tarafından verilmiştir. 1.6.1932'de Roma Büyükelçiliğine atandığından milletvekilliğinden istifa etti. Moskova Elçiliği yaptı.			
42	Ali Rıza Erten	Ziraat Öğretmeni	Mardin
Vekillikten önce; 21 Kasım 1922'de Halkalı Yüksek Ticaret Okulu Müdür Vekâletine, 1 Mart 1923'te bu okulun direktörlüğüne, 19 Mart 1923'te Ziraat Bakanlığı Ziraat Genel Müdürlüğüne getirildi. Ziraat araç ve gereçlerinin gümrük resmi ve Ziraat Bankası borçları konularında kanun teklifleri, 8 değişik konuda önergesi, Genel Kurulda 17 çeşitli konuda konuşması vardır.			

43	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	İdadi Edebiyat Felsefe Öğr.	Mardin
Vekillikten önce; 1921'de Ankara'ya gelip Batı Cephesine gitti. Genel Kurmayın istemi ile Halide Edip ve Yusuf Akçora ile "<i>Yunan Mezalimi</i>" kitabını hazırladı. Genel Kurulda bir konuşması, İtalyan Parlamentosundaki hasmane konuşmalar hakkında soru önergesi verdi. Gazeteciliği ve roman yazarlığını sürdürdü. Kadro Dergisinin kurucuları arasındadır. 27.10.1934'te Tiran Elçiliğine, 1935'te Prag, 1939'da La Haye, 1942'de Bern, 1949'da Tahran ve 1951'de yeniden Bern Elçiliğine getirildi. MBK'ce 1961 Kurucu Meclisine üye seçildi. Eserleri: ROMAN 1. Kiralık Konak, 1922 2. Nur Baba, 1922 3. Hüküm Gecesi, 1927 4. Sodom ve Gomore, 1928 5. Yaban, 1932 6. Ankara, 1934 7. Bir Sürgün, 1937 8. Panorama (2 cilt), 1953-1954 9. Hep O Şarkı, 1956			
ÖYKÜ 10. Bir Serencam, 1913 11. Rahmet, 1923 12. Millî Savaş Hikayeleri - 1947 ANI 13. Zoraki Diplomat, 1955 14. Anamın Kitabı, 1957 15. Vatan Yolunda, 1958 16. Politikada 45 yıl, 1968 17. Gençlik ve Edebiyat Hatıraları, 1969			
	Mehmet Yaşar Özey	Ziraat Mektebi Tarım Öğretmeni	Saruhan
27.12.1921'de Ankara Ziraat Mektebi Müdürlüğüne ve öğretmenliğine getirildi. Aynı zamanda İktisat Bakanlığı Müessesatı Ziraiye (Tarım Kurumları) Müdürlüğünü de yürüttü. 30.10.1922'de İzmir Ziraat Baş Müdürlüğüne yükseldi. 25.10.1923'te Ziraat Genel Müfettişliğine getirildi. 25.3.1924'te yeniden İzmir Ziraat Baş Müdürlüğüne atandı. 6.4.1924'te ziraat mektebi öğretmenliği verildi. 5 Ocak 1925'te Halkalı Yüksek Ziraat Okulu Müderrisliğine (Profesörlüğüne) yükseldi. 21.3.1925'te ekim ve ağaçlandırma deneme kuruluşları uzmanlığı görevini üstlendi. Genel kurulda değişik 3 konuda konuşma yapmıştır.			
44	Ahmet Fuat (Bulca)	Astsubay Okulu Öğretmeni	Rize
Vekillikten önce; 10 Ocak 1921'de I. Tümen Piyade Komutanlığına atandı. 7 Kasım 1921'de Ankara Komutanlığına getirildi. 1924 - 1927'de Tayyare Cemiyeti Başkanlığında bulundu. Genel Kurulda 4 değişik konuda 8 konuşması vardır.			
45	Yusuf Kemal Tengirşenk	Ceza Hukuku Öğretmeni	Sinop
I. Dönemde Genel Kurulda 67 konuşma yapmıştır. 1 kanun teklifi, 2 önergesi, Genel Kurulda değişik 31 konuda, 62 konuşması vardır. 11 Ocak 1924'te Londra Temsilciliğine atanmış, Ankara Hukuk Mektebinin açıldığı 5 Kasım 1925'te İktisat Profesörlüğüne getirilmiştir.			
46	(Mehmet) Şükrü Kaya (Bey)	Buca Sultanîsinde Öğretmen	Menteşe
Vekillikten önce; Birinci Lozan Konferansına Danışman olarak katıldı. 1922'de İzmir Belediye Başkanlığına seçildi. Cuma tatili hakkında kanun teklifi, 3 konuda önergesi, Genel Kurulda milletvekili olarak 30, değişik konuda 44, Ziraat Vekili olarak 1, Hariciye Vekili olarak 7 ve Dâhiliye Vekili olarak 5 konuşması vardır. Çeşitli makaleleri, bilim ve edebiyat alanında çevirileri vardır. Eserleri: 1. İktisadî Mezhepler Tarihi, 2. Yunan Masalları Şükrü Kaya'nın sözleri ve yazıları (1927-1937), E . Ergüven tarafından 1938'de derlenmiştir.			

	Ahmet Fuat Bulca	Zabit Okulu Öğretmeni	Rize
27 Ocak-7 Kasım 1921'de 1. Tümen Komutan Vekili, Sakarya'da 24. Tümen Komutanı ve 11. Tümen Komutanı oldu. 7 Kasım 1921'de Ankara Komutanlığına getirildi. 14.3.1921'de yarbaylığa (kaymakamlığa) 4.1.1925'te Albaylığa yükseldi. 1924-1927'de Tayyare Cemiyeti Başkanlığı yaptı. Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyası sahibidir. Genel Kurulda 4 değişik konuda, 8 konuşması vardır.			
47	Abdürrahman Rahmi Katoğlu	Rüştiye, İdadi, Muallim Mektebi Öğretmeni	Sivas
5 değişik konuda önergesi, Genel Kurulda 8 konuda 22 konuşması ve 1 kanun teklifi vardır.			
	Şemsettin Günaltay	Edebiyat Şubesi ve İdadi Öğretmeni, Müderris	Sivas
Kasım 1922'de Ankara'da kurulan Şeriye Bakanlığı Tetkikat ve Telifat üyeliğine, 14 Mayıs 1924'te Üniversitenin İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Müderrisliği Genel Kâtipliğine ve 2 Mayıs 1925'te İlahiyat Fakültesi Başkanlığına seçilip atandı. 1925'te İstanbul Belediye Meclisine üye, daha sonra Birinci Başkan Vekilliğine seçildi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde tarih profesörlüğü yaptı. 15 Ocak 1949'da Başbakanlığa atandı. 1958-1959'da CHP İstanbul İl Başkanlığı yaptı. 30.12.1960'ta Kurucu Meclis üyeliğine seçildi. Türk Tarih Kurumunun Kurucu üyesidir. 1941'den ömrünün sonuna kadar TTK başkanlığını yaptı. Eserleri: 1. Zulmetten Nura, İstanbul, 1331/1915, 2. basım 1915, 3. basım 1925 2. Hurâfattan Hakîkata, İstanbul, 1332/1916 3. Fennin En Son Keşfiyatından, İstanbul, 1912 4. Mâzîden Âtiye, İstanbul, 1339/1920-1921 5. Tarih-i Edyân, İstanbul, 1922 6. Muntehab-ı Kıraat, İstanbul, 1923 7. İslâm'da Tarih ve Müverrihler, İstanbul, 1339-1342/1920-1923 8. Felsefe-i Ulâ. İsbat-ı Vacib ve Ruh Nazariyeleri, İstanbul, 1923 9. İslâm Dini Tarihi, İstanbul, 1924 10. Mufasssal Türk Tarihi, 5 cilt, İstanbul, 1922-24 11. İran Tarihi. I. Cilt En eski Çağlardan İskender'in Asya Seferine Kadar, Türk Tarih Kurumu Yayınları; Ankara, 1987. 12. İslam Tarihinin Kaynakları/Tarih ve Müverrihler adıyla yayımlanmıştır, İstanbul, 1991 13. Felsefe-i Ula İsbat-ı Vacip ve Ruh Nazariyeleri, İnsan Yayınları; İstanbul, 1994. 14. Hurâfeler ve İslâm Gerçeği, Hurâfattan Hakîkata adlı eserin Ahmet Gökbel tarafından sadeleştirilmiş, İstanbul, 1997 15. Antik Felsefenin İslam Dünyasına Girişi, Kaknüs Yayınları; İstanbul, 2001. 16. İslam Öncesi Arap Tarihi, Ankara Okulu Yayınları; Ankara, 2006.			
48	Abdullah Okyay	İdadi Öğretmeni	Trabzon
Vekillikten önce; Aralık 1922'de Yüksek Ticaret Okulu mal bilgisi dersleri öğretmenliğine atandı. Emeklilerin öğretmenlik yapmalarına dair kanun teklifi, 7 önergesi ve Genel Kurulda 20 farklı konuda 38 konuşması vardır. 1933'te Ticaret ve Maadin (Sümerbank) Bankası Murakıplığına atanmış, Yüksek Murakabe heyetinde görev almıştır. 1939'da Kozlu Madenleri İşletmesi İdare Meclisi üyeliğine getirilmiştir.			
49	Ali Şefik Bekman (Başman)	İktisat Öğretmeni, Müderris	Trabzon

Vekillikten önce; Eylül 1921'de Ankara'da Maliye Bakanlığı Teftiş Heyeti Başkanlığına (Genel Müdürlüğüne) atandı. 17 Kasım 1921'de Kafkas Cumhuriyetleri ve Rusya ile Türkiye arasında Tiflis'te toplanan konferansa Türk delegesi olarak katıldı. 13 Kasım 1922'de Lozan Konferansına Malî Müşavir olarak katıldı. 3 önergesi, Genel Kurulda değişik 7 konuda konuşması vardır. 1946'da Merkez Bankası İdare Meclisi üyeliği ve Başkanvekilliği yaptı. Merkez Bankasında geçen 21 yıllık hizmeti süresinde ek görevle, İtibarı Millî Türkiye İmar Bankalarının, Ergani Bakır, Millî Sigorta Şirketlerinin İdare Meclisi üyeliklerini yaptı. Emlâk - Eytam Bankasının ilk genel müdürü oldu.			
50	Süleyman Sırrı Gedik	Müderris	Trabzon
Vekillikten önce; Haziran 1923'te Ankara Merkez Kadılığına atandı. İki önergesi, Genel Kurulda dört değişik konuda konuşması vardır.			
32	Yahya Kemal Beyatlı	Edebiyat Medresesi Müdürü, Da'ülşafaka Öğretmeni	Urfa
1914'te Üniversitede uygarlık tarihi, Türk ve Batı Edebiyatı dersleri vermeyi 1923'e kadar sürdü. Öğrencileri ile "Dergâh" dergisini yayımladı. Dergi ve günlük gazetelerde millî mücadeleyi destekleyen, savaşçıları yüreklendiren yazılar yazdı. 1922'de Lozan Barış Konferansına danışman olarak katıldı. Genel Kurulda Lozan Barışının görüşmelerinde söz aldı. 1926'da Varşova ve 1929'da Madrid Orta Elçisi olarak görev aldı. Madrid Elçisi iken, ek olarak Lizbon Orta Elçiliğini de üstlendi. Asıl adı Ahmet Agâh'dır Eserleri: Sağlığında şiir ve yazıları dergi ve gazetelerde dağınık hâlde kalmış olan Yahya Kemal'in eserlerinin kitap haline gelişi, ölümünden sonra İstanbul'da kurulan Yahya Kemal Enstitüsü tarafından gerçekleştirilmiştir. "Yahya Kemal Külliyyatı" adını taşıyan seri on üç kitabı ihtiva etmektedir (Okay, 1992): 1. Kendi Gök Kubbemiz (1961). 2. Eski Şiirin Rüzgârıyla (1962). 3. ve 4. Rubâîler ve Hayyam Rubâîlerini Türkçe Söyleyiş (iki kitap bir arada, 1963). 5. Aziz İstanbul (1964). 6. Eğil Dağlar (1966). 7. Siyâsî Hikâyeler (1968). 8. Siyâsî ve Edebî Portreler (1968). 9. Edebiyâta Dâir (1971). 10. Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsî ve Edebî Hâtıralarım (1973). 11. Târih Musâhabeleri (1975). 12. Bitmemiş Şiirler (1976). 13. Mektuplar-Makaleler (1977).			
51	Mehmet Refet (Ülgen)	Matematik Öğretmeni, Sultanı Müdür	Urfa
Vekillikten önce; 25 Mart 1921'de Aksaray Maarif Müdürlüğü, 23 Temmuz 1921'de Adana Maarif Müdürlüğü, 14 Aralık 1922'de Adana Lisesi Müdürlüğü görevlerine getirildi. 14 Aralık 1923'te Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğüne atandı. Çeşitli konularda kanun teklifleri vardır. 10 değişik konuda önergesi ve Genel Kurulda 8 değişik konuda konuşmaları vardır. Üç ciltlik Hesap, Nazarî Hesap, Fennî Eğlence, İçtimai Hasbıhal, İftira, Oynanan ve Oynatılmak İstenen Bir Açığın (Facianın) İç Yüzü, İstanbul 1947 ve Cebir adlı eserleri vardır.			

II. Dönemde Mecliste Olup Bir Önceki Dönemde de Görev Yapan Milletvekilleri

52	İsmail Safa Özler	I. Dönem Mersin	Adana
Genel Kurulda değişik 3 konuda milletvekili olarak, 6 konuda Maarif Vekili olarak 9 konuşması vardır.			
53	Ali Rıza Efendi (Özdarende)	I. Dönem Amasya	Amasya
Değişik konularda 19 önerisi, Malûl gaziler, kabotaj hakkı, malullerin terfihi, imtiyazlı şirketler, tramvay kazaları, şirketlerin memurları konularında soru önergeleri ve Genel Kurulda değişik 35 konuda 95 konuşması vardır.			
54	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya	Aksaray
3 önergesi, 4 kanun teklifi vardır. Genel Kurulda değişik 60 konuda 94 konuşma yapmıştır..			
55	Hafız Mehmet Şahin	I. Dönem Ayntab	Gaziantep
1 tefsir önergesi, Genel Kurulda, değişik 4 konuda konuşması vardır.			
56	Hüseyin Ferit Törümküney	I. Dönem Çorum	Çorum
1 önerisi, Genel Kurulda 11 değişik konuda, 17 konuşması vardır.			
57	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri	Denizli
Bu dönemde Genel Kurulda, taşınmaz mallar üzerine yapılan borçlanma işlemine dair kanun teklifi ve Lozan Antlaşmasının taşınmaz mallara ait protokol, mübadele sorunları, Selanik Şehbenderimize Yunanlıların tecavüzü, Türklerin Yunanistan'daki taşınmaz malları, Yunanistan'la imzalanan itilafname, maaş alamayan ilkokul öğretmenleri, Reji İdaresinin borcu, Mübadele Heyetleri konularında soru önergeleri vardır. Genel Kurulda değişik 103 konuda 232 konuşması vardır. Doğu Ayaklanması üzerine kurulan İstiklâl Mahkemesine 17 Mart 1925'te Başkan seçilerek Şeyh Sait ve suç ortaklarını yargıladı.			
58	Kâzım Bey (Oral)	I. Dönem Ergani	Ergani
Kasım 1938'de Diyarbakır Lisesi Türkçe öğretmenliğine atandı.			
59	Halil Işık	I. Dönem Ertuğrul (Bilecik)	Ertuğrul (Bilecik)
Bir önergesi, huzur hakkına dair bir soru önergesi vardır.			
60	Veysel Rıza Zarbun	I. Dönem Gümüşhane	Gümüşhane
61	Hafız İbrahim Demiralay	I. Dönem Isparta	Isparta
4 önerisi, Genel Kurulda 1 konuşması vardır.			
62	Hüseyin Hüsnü Özdamar	I. Dönem Isparta	Isparta
1 önerisi, Genel Kurulda değişik konularda 9 konuşması vardır.			
63	Hamdullah Suphi Tanrıöver	I. Dönem Antalya	İstanbul
Ankara'da bir şehremaneti teşkili, Sami Paşazade Sezai Beye Hidematı Vataniyeden aylık bağlanması konularında kanun teklifleri, 8 değişik konuda önergeleri, öğretmen notlarının parasız basımı ve misafir edilen mübadillerin durumu hakkında soruları vardır. Genel Kurulda milletvekili sıfatıyla 17. Maarif Vekili olarak 3 konuda, toplam 49 konuşması vardır.			
64	Refik Saydam	I. Dönem Bayazıt	İstanbul
Genel Kurulda Bakan olarak 70 konuşması vardır.			
65	Mustafa Necati Uğural	I. Dönem Saruhan	İzmir
Umuru Hukukiye Müdürü Sadi Bey'in ailesine vatani hizmet aylığı bağlanmasına dair kanun teklifi, iki konuda önerisi vardır. Genel Kurulda değişik 10 konuda Adliye Vekili olarak, 5 konuda Mübadele, İmar ve İskân Vekili olarak, 9 konuda Maarif Vekili olarak, 36 konuda milletvekili olarak toplam 156 konuşması vardır. 20 Ekim 1923 - 6 Mart 1924 arası Mübadele, İmar ve İskân Vekilliği, 6 Mart - 22 Kasım 1924 arası da Adliye Vekilliği yaptı. 7.3.1925 - 21.3.1925 arası Ankara İstiklâl Mahkemesi Savcılığı, 21.12.1925'te Maarif Vekâleti görevlerinde bulundu. Bu dönemde öğretmen okullarının yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesine ağırlık verdi.			
66	Ahmet Hilmi Kalaç	I. Dönem Kayseri	Kayseri

İthal edilen halılardan alınan gümrük vergisinin indirilmesine dair kanun teklifi, değişik konularda 7 önerisi, Aziziye'de katledilen Kayseri tüccarları, yedek subay Ömer Efendinin katilleri, Kayseri Mensucat Fabrikası, yol yapımı, Cester Şimendifer imtiyazı konularında soruları, Genel Kurulda değişik 61 konuda, 115 konuşması			
67	Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	I. Dönem Konya	Konya
Gümrük Resmi, Konya Darüleytamı için on bin lira ilavesi, Konya Gureba Hastanesi, Konya Ovası sulama konularında kanun teklifleri, değişik 18 konuda önergesi, İstiklâl Savaşında sakatlanan efrad konusunda soru önergesi vardır. Genel Kurulda 2 konuda konuşması vardır.			
68	Musa Kazım Onar	I. Dönem Konya	Konya
Türk Tayyare Cemiyeti, Karaman'a su ihtiyacı için yardım yapılması konularında kanun teklifi, bir önerisi vardır Genel Kurulda değişik 102 konuda 168 konuşması vardır.			
69	Ragıp Soysal	I. Dönem Kütahya	Kütahya
Değişik 4 konuda önergesi, Petrol İnhisarı, İzmir üzüm ve incir istihlâk kooperatifinin itibarı konularında soru önergesi vardır. Genel Kurulda 88 konuda 169 konuşması vardır.			
70	Hasan Saka	I. Dönem Trabzon	Trabzon
Genel Kurulda, İktisat Vekili olarak 16, Maliye Vekili olarak 15 değişik konu üzerinde, toplam 471 konuşması vardır.			

**Ek 3. III. Dönem TBMM’de Görev Yapan Öğretmen
Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları**

	Milletvekili	Mesleği	1927-1931
1	Ruşen Eşref Ünaydın	Türkçe, Edebiyat, Fransızca Öğretmeni	Afyonkarahisar
Dönem boyunca Başkanlık Divanında Kâtip Üye olarak çalıştı. Meclis adına Paris’te toplanan Uluslararası Ticaret Konferansına katıldı. Bir önerisi ve Genel Kurulda iki konuda konuşması vardır. Eserleri: 1. Diyorlar ki (1918) 2. Geçmiş Günler (1919) 3. İstiklâl Yolunda (1922) 4. Ayrılıklar (1923) 5. Damla, Damla (1929) 6. Boğaziçi Yakından (1938) 7. Atatürk, Tarih ve Dil Kurumları (1954) 8. Atatürk ve Millî Tesevüt (1954) 9. Atatürk’ü Özleyiş (1947) 10. Atatürk’ün Hastalığı (1959) 11. İki Saltanat Arasında 12. Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat 13. Çoban Şiirleri 14. Mustafa Kemal Çanakkale’yi Anlatıyor.			
2	Ali Haydar Çerçel	Öğretmen Okulu Öğretmeni	Afyonkarahisar
Vekillikten önce; Temmuz 1920’de Burdur, Eylül 1921’de Aydın – Muğla ve Ekim 1922’de Saruhan Maarif Müdürlüklerine getirildi. Eylül 1926’da Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Şube Müdürü oldu. Aynı yılın 6 Kasımında Erzurum Bölgesi Maarif Eminliğine yükseldi. Maarif ve Mektep Vergisi hakkında bir kanun teklifi vardır.			
4	Süleyman Şevket Demirman	Harp Okulu Öğretmeni	Antalya
Vekillikten önce; 1923’te Genelkurmay Demiryolu Şubesine ve 17 Aralık 1923’te Tebriz Başşehbenderliğine atandı. 1925’te 9. Kolordu Kurmay Başkanlığına getirildi. Bu arada Dışişlerinde görev aldı. Hicaz ve Necit Krallığı nezdinde siyasi müşavirlik yaptı.			
5	İsmail Hakkı Mumcu	İmam Hatip Okulu Öğretmeni	Amasya
Vekillikten önce; Amasya İmam-Hatip Okulu Tarih, Coğrafya, Matematik ve Amasya Lisesinde Tarih-Coğrafya öğretmenliği yaptı. Amasya Toplantısına katıldı. Reddi İlhak Cemiyetine girdi. Aralık 1920’de Amasya Sancağı Mutasarrıflığına getirildi. Amasya’da kurulan “Milis Alayı”nın komutanlığını üstlendi. Alayı ile 1920’de çıkan Zile İsyanının bastırılmasını sağladı. Bu görevdeki başarısından dolayı kırmızı şeritli istiklal madalyası ile ödüllendirildi. Aralık 1923’te Amasya Valisi unvanını aldı. Nisan 1925’te Amasya Lisesi Müdürlüğüne getirildi. Bir süre Amasya İl Genel Meclis Üyeliği yaptı.			
6	Asım Us	Sultanî Öğretmeni	Artvin
Genel Kurulda Başbakan’ın beyanatının onaylanmasına dair bir önergesi vardır. Malûmatı Kanuniye, Usulü Tahrir ve Karikatür adlı yapıtları vardır. Eserleri: 1. Karikatür, Tanin Matbaası / İstanbul 2. Mekâtib-i İptidaiyede Tahrir Dersi Nasıl Tedris Edilmeli - / - h. 1332 3. Malumat-ı Kanuniyye, Tanin Matbaası / İstanbul h. 1327 İnceleme 4. Anadolu Yavrusunun Kitabı, Matbaa-i Amire / İstanbul h. 1333 Diğer			

5. Muntehab. Çocuk Şiirleri: Devre-i Ula Maarif-i Umumiye Nezareti / İstanbul h. 1335 6. Yugoslavya'da Seyahat Notları, Vakıf Basımevi / İstanbul 1936 7. Londra Seyahati İntibaları, Vakıf Basımevi / İstanbul 1939 8. İstanbul'dan Çoruh'a, Vakıf Basımevi / İstanbul 1948 9. Son 150 Yılın Tarihi: Tanzimat Paşaları, Türkiye Basımevi / İstanbul 10. Gördüklerim/Duyduklarım/Duygularım, Vakıf Matbaası / İstanbul 1964 11. Asım Us'un Hatıra Notları: 1930'dan 1950 Yılına Kadar Atatürk ve İsmet İnönü Devirlerine Ait, Vakıf Matbaası / İstanbul 1966			
7	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	Lise Öğretmeni, Darü'l Fünun Tarih Öğretmeni	Balıkesir
1921'de Trabzon Lisesi tarih öğretmenliğine atandı. Atama yeri değiştirilerek, Ekim 1921'de Kastamonu Lisesi tarih öğretmenliğine verildi. 1922'de Karesi (Balıkesir) Lisesi Müdürlüğüne getirildi. Mart 1924'te terfi ederek Balıkesir Maarif Müdürlüğüne (Millî Eğitim Müdürlüğüne) getirildi. Yöreğe "Karesi Lisesi Salnâmesi", "Karesi Tarihçesi", "Karesi Meşahiri" adlı eserler verdi. Ekim 1925'te Millî Eğitim Bakanlığı Genel Müfettişliğine terfi etti. Ocak 1926'da Millî Eğitim Bakanlığı İlk Öğretim Genel Müdürlüğüne atandı. 1927'de Birinci Sınıf Genel Müfettişliğine geçirildi. Millîyetçilik sırasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde tarih dersleri okuttu. Müfettişlik gezilerinde ise görme olanağı bulduğu belgeleri "Kitabeler" adı altında 2 cilt olarak. Kütahya'da görev yaptığı sürede oraya ait belgeleri "Kütahya Şehri", Sivas ve çevresi kitabelerini de "Sivas Şehri" adı altında yayımladı. Türk Tarih Kurumu Üyeliği yaptı. Genel Türk tarihinin yazılma kararını da Osmanlı Devletinin kuruluşundan 1789'a kadar olan bölümü kendisine ayırdı. Ayrılan bölüm içinde değerli yapıtlar verdi. Eserleri: 1. Sivas Şehri (R. Nafiz Edgüer'le), 1928 2. Kütahya Şehri, 1932 3. Anadolu 1937 4. Osmanlı Devleti Teşkilâtı Medhâl. 1941 5. Kapıkulu Ocakları, 2 Cilt, 1943-1944 6. Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı, 1945. 7. Osmanlı Tarihi, 4 Cilt, 1947-1959 8. Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı, 1948 9. Osmanlı Devletinin ilmiye Teşkilatı, 1965 10. Mekke-i Mükerrreme Emirleri. 1972 11. Çandarlı Vezir Ailesi, 1974			
8	İlyas Sami Muş	Müderres	Bitlis
Genel Kurulda 7 değişik konuda söz aldı.			
9	Esat Sagay	Tıbbiye Dil, Almanca Öğretmeni	Bursa
Vekillikten önce; Şark Eşya Pazarı Türk Anonim Ticaret Şirketi Müdürlüğünde, Telefon Şirketi İdari Müşavirliğinde bulundu. 1925-1926 yıllarında İstanbul Belediye Meclisinde Üyelik yaptı. Bakan olarak, bu dönemde Genel Kurulda 1 kez söz aldı. Eserleri: 1. Almanca Usulü Mükâleme 2. Piyade Keşif Kolları 3. Acemi Efradın Talim ve Terbiyesi 4. Küçük Zabitanın Talim ve Terbiyesi 5. Küçük Zabit Meselesi Eren Sagay tarafından hatıraları "Hocam, Maarif Vekili Esat Sagay'ın Hatıraları" adıyla			

hazırlanmış ve Yapı Kredi Yayınları'ndan basılmıştır.			
10	Reşat Muhlis Erkmen	Ziraat Öğretmeni, Müderris	Bursa
Vekillikten önce; Ekim 1920'de İktisat Bakanlığı Zirai Genel Müdürlüğü Fen Müşavirliğine ve Ziraat Genel Müdür Vekâletine getirildi. Aralık 1920'de Mevaşi (geviş getirenler) Tekniği Müderrisliği ne yükseltildi. Eylül 1923'te Rektörlüğe seçildi. Temmuz 1927'de İktisat Bakanlığı Müsteşarlığına atandı. Bu dönemde Genel Kurulda 3 değişik konuda, 7 kez söz aldı.			
4	Ziya Gevher Etili	Sultanî Fransızca Öğretmeni	Çanakkale
Vekillikten önce; Kasım 1921'de Ankara Sultanîsi Fransızca öğretmenliği yaptı. Hâkimiyeti Milliye Gazetesinde 1926'ya kadar gazetede çalıştı. Mart 1925 - Ağustos 1927 tarihleri arasında Otobüs Şirketi Müdürlüğü yaptı. Genel Kurulda 15 değişik konuda konuşması vardır. Vekillikten sonra; 13 Ağustos 1946'da Anadolu Ajansı İstanbul Bölge Müdürlüğüne yazar olarak atandı. Daha sonra Ajansın İstanbul Müdürlüğüne, 17 Mayıs 1948'de genel müdürlüğüne getirildi. Aralık 1951 - Nisan 1958 yıllarında Ankara Anonim Türk Sigorta Şirketi Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulundu. "Medeniyeti Kadimenin Zevali" adlı bir eseri vardır..			
11	Refik Güran	Hıfzıssıhha Öğretmeni	Bursa
Vekillikten önce İstanbul Belediye Meclisine (Cemiyeti Umumiyei Belediyeye) üye seçildi. İstanbul Halk Fırkası Mütешеbbis Üyeleri arasında yer aldı. Eserleri: 1. Bakteriyoloji Dersleri 1919 2. Yoğurt Âmilleri Hakkında Bakteriyoloji Tetkikatı ve Türk Basili, 1924 3. İstanbul'da İlk Bakteriyolojihane Tarihi Hakkında, 1947			
12	Naci Eldeniz	Öğretmen ve Okul Müdürü	Cebel-i Bereket (Osmaniye)
Vekillikten önce; Askerî Okullar Müfettişliğine Anadolu'da devam etti. Mayıs 1922'de tümgeneral (mirliva) rütbesine yükseldi. 7. Tümen Komutanlığına getirildi. Aralık 1922'de yeniden Askerî Okullar Müfettişliği görevine döndü. Nisan 1924'te Piyade Makinalı Tüfek Müfettişi, Ekim 1924'te 5. Kolordu Komutanı oldu. Şeyh Sait İsyanında yararlı etkinlikler gösterdi. Aralık 1927'de korgeneralliğe (ferik) terfi etti. Generaller Askerî Mahkemesi Üyeliğine getirildi. Genel Kurulda 6 değişik konuda 10 kez söz aldı. "Tapsıra", "Transval", "Rus-Japon Harbi" adlı eserleriyle, "Mukden Muharebesi", "Sevk ve Muharebe Talimnamesi" adlı çevirileri; ayrıca şiirleri vardır. "Rumeli Mersiyesi" şiiri ünlüdür. Kırmızı-yeşil şeritli İstiklâl Madalyası sahibidir.			
13	Ahmet Talat Onay	Edebiyat, Tarih, Felsefe Öğretmeni	Çankırı
Genel Kurulda bir konuda söz aldı. Bu konuşması "Askeri ve Millî Tekaüt Kanunu" görüşmeleri sırasında.			

14	Emin Aslan Tokat	Sultanî ve Ziraat Okulu Öğretmeni	Denizli
Vekillikten önce; Ocak 1921'de Denizli İdadî Müdürlüğüne, Eylül 1925'te Denizli Sultanîsi öğretmenliğine, Ekim 1925'te İzmir Ziraat Okulu öğretmenliğine ve Nisan 1926'da da Denizli Amerikan Asma Fidanlığı Memurluğuna atanmıştır. İzmir İktisat Kongresine Sarayköy Çiftçi Delegatesi olarak katıldı. <i>"Sarayköy Hatıralarım"</i> adlı basılı bir eseri vardır.			
16	İshak Işıtman	Edebiyat ve Türkçe Öğretmeni	Diyarbakır
Ekim 1920'de Maraş Maarif Müdürlüğüne, Kasım 1923'te Giresun, Haziran 1923'te Gaziantep, Mayıs 1924'te Sivas Maarif Müdürlüklerine getirildi. Ekim 1924'te Millî Eğitim Bakanlığı Genel Müfettişliğine ve Ağustos 1926'da Ankara Maarif Eminliğine (Millî Eğitim Müdürlüğü) yükseldi. Ağustos 1926'da Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyası kazandı. Mayıs 1931 'de Ankara Atatürk Lisesi Türkçe ve Edebiyat Öğretmenliğine atandı. Türk Dil Kurumu Kurucu Üyesidir. Eserleri: 1. Gazi Ayıntab'a Selam, 1921 2. Ne Mutlu Bana ki Türk Yaratıldım, 1933 3. Cumhuriyet Destanı, 1934 4. Atatürk, 1935 5. Dil Kavgası (Çankırı Mebusu Talat Bey'e Cevaplarım), 1931 6. Ana Dilden Derlemeler, (H. Z. Koşay ile) 1932 7. Karacaoğlan, 1933			
17	Zeki Mesut Alsan	Mülkiye Mektebi Öğretmen Yardımcısı	Edirne
Vekillikten önce; Temmuz 1922'de Millî Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğüne, Ocak 1922'de Galatasaray Sultanîsi 2. Müdürlüğüne getirildi. Haziran 1923'te Avrupa'ya Talebe Genel Müfettişliğine gönderildi. Ekim 1923'te Millî Eğitim Bakanlığı Genel Müfettişliğine atandı. Mart 1926'da Talim ve Terbiye Heyeti Üyeliği verildi. Şubat 1927'de Siyasal Bilgiler Okulu Müdürlüğüne ve Devletler Umumî Hukuku Profesörlüğüne atandı. Vekillikten sonra; Haziran 1943'te 2. kez, Siyasal Bilgiler Okulu Devletler Hukuku Profesörlüğüne ve Müdürlüğüne, Mart 1945'te ek olarak Ankara Hukuk Fakültesi Devletler Hukuku Profesörlüğü görevine atandı. Haziran 1946'da yeni Üniversiteler Kanunu yürürlüğe girince Ankara Hukuk Fakültesi Dekanlığına seçildi. Haziran 1947'de Ankara Hukuk Fakültesi Devletler Hukuku Profesörlüğüne, Mart 1954'te Siyasal Bilgiler Fakültesi Umumî Hukuk Profesörlüğüne atandı. Eserleri: 1. Memleket Çocuğu (Roman) / 1942 2. Mustafa'nın Romanı ve Hürriyet Pervanesi (1943) 3. Kavak Yeli (1944) 4. Devletler Hukuku Dersleri (1947) 5. La Position de l'Individue en Droit International Public et Ses Droits et Libertes du Point de Vue de Ce Droit (1947) 7. Devletler Umumî Hukukunda Yeni Gelişmeler (1948) 8. Milletlerarası Hayatın Düzeni ve Pan-Amerikanizm (1949) 9. Yeni Devletler Hukuku, iki Cilt (1950-1951) 10. Müşterek Emniyet Problemi (1952) 11. Silahsızlanma Problemi (1953)			

18	Fazıl Ahmet Aykaç	Sultanî ve Sanayi Nefise Mektebi Öğr.	Elaziz (Elazığ)
Vekillikten önce; Aralık 1922'de Düyunu Umumiye Türk Dayınler Vekâleti Kâtipliği görevine getirildi. Aralık 1926'da Galatasaray Lisesi Edebiyat Öğretmenliğine atandı. Eserleri: 1. Divançe-i Fazıl, 1913 2. Harman Sonu, 1919 3. Kırpıntı, 1924 4. Şeytan Diyor ki, 1927 5. Tarih Dersi, 1928 6. Fazıl Ahmet (Seçme yazılar ve şiirler), 1934			
19	Mehmet Naki Yücekök	Fransızca Öğretmeni	Elaziz (Elazığ)
Vekillikten önce; 1921 başında Millî Hükûmet tarafından Giresun Reji Müdürlüğüne gönderildi. 1923'te İstanbul İnhisarlar Başmüdüriyeti 1. Şube Müdürlüğüne geçirildi.			
20	Ahmet Fikri Tüzer	Askeri İdadi Hikmet Öğretmeni	Erzurum
Vekillikten önce; Temmuz 1924'te Sağlık Bakanlığı Sosyal Yardım Müdürü oldu. Darül Eytamlar Genel Müdürlüğünde bulundu. Aralık 1924-Eylül 1927 yıllarında Sağlık Bakanlığı Müsteşarlığı yaptı. Mayıs 1942'de İçişleri Bakanı oldu.			
21	Nafi Atuf Kansu	Erkek ve Yüksek Öğretmen Okulu Öğretmeni	Erzurum
Vekillikten önce; 1 Ocak 1921'de İnebolu yolu ile Anadolu'ya geçip Millî Hükûmetin emrine girdi. Şubat 1921'de Matbuat Genel Müdürlüğü Baş mütercimliğine atandı. Bu görevde bulunduğu sırada 6 ay süre ile Hâkimiyeti Milliye Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğünü yürüttü. Mart 1921'de Ankara, Eylül 1921'de Kayseri Lisesi Müdürlüğüne getirildi. Kasım 1922'de Millî Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğüne yükseltildi. Ocak 1924'te Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarlığına getirildi. Genel Kurulda iki değişik konuda, 5 kez söz aldı. Eserleri: 1. Yeni Mektebde (Edmonde de Moulins'den tercüme) Edirne, Yuda Razon Mat; 1328 (1912) 2. Vatanımın Coğrafyası (Coğrafyaya Başlangıç) İstanbul, Kanaat Mat.; 1330 (1914) 3. Frobel (Froebel) İstanbul, İkdam Mat.; 1330 (1914) 4. Fenn-i Terbiye Tarihi (Pedagoji Tarihi) İstanbul, Matbaa-i Âmire; 1332 (1916) 5. İlk Mekteb Muallimi (Tolstoy'dan Tercüme) İstanbul, Minber Mat.; 1919 6. Pedagoji Tarihi (Fenn-i Terbiye Tarihi) İstanbul, Devlet Mat.; 1929 7. Türkiye Maârif Târihi Hakkında Bir Deneme İstanbul, Milliyet Mat.; 1930 8. Türklerin Terbiye'ye Hizmetleri İstanbul, Akşam Mat.; 1934 9. İlk Kültür İzleri ve Nakil Vâsıtaları Ankara, Başvekâlet Mat.; (Tarihsiz)			
22	Necip Asım Yazıksız	Türkçe, Fransızca ve Tarih Öğr.	Erzurum
Tüm çalışmalarını Türk tarihi ve Türk dili üzerinde yoğunlaştırdı. Aybetül-Hakayık'ı bulup edebiyat dünyasına tanıtmıştır. Genel Kurulda üç değişik konuda konuşması vardır. Eserleri: 1. Ziyâ ve Harâret (İstanbul 1304) 2. Güvercin Postası (İstanbul 1305, askerlikle ilgili) 3. Ferîd (İstanbul 1306, Fransızca'dan çeviri) 4. Yeni Tertip Muhtasar Osmanlı Sarfı (İstanbul 1306, 1308)			

5. Ev Kızı (İstanbul 1307, çocuklar için faydalı bilgiler) 6. Muhtasar Osmanlı Nahvi (İstanbul 1308) 7. Lügat-ı İlmiyye ve Fenniyye (İstanbul 1308, Hasan Tahsin’le birlikte) 8. Osmanlı Sarfı (İstanbul 1310, 1313) 9. Sitler (İstanbul 1310; İskitler’le ilgili) 10. Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî (İstanbul 1311) 11. Ural ve Altay Lisanları (İstanbul 1311) 12. Lügat-ı Musâhabet (İstanbul 1311) 13. Kitap (İstanbul 1311; haz. Türker Acaroğlu, İstanbul 1992) 14. En Eski Türk Yazısı (İstanbul 1315; Vilhelm Thomsen ve F. W. Radloff’un jübileleri şerefine, Pek Eski Türk Yazısı adıyla 2. bs. 1327); 15. Türk Tarihi (İstanbul 1316) 16. İlm-i Lisân (İstanbul 1327) 17. Gök Sancak (İstanbul 1327, L. Cahun’dan çeviri); Millî Aruz (İstanbul 1329) 18. Hibetü’l-hakâyık (İstanbul 1334) 19. Osmanlı Târihi (İstanbul 1335, Mehmed Ârif’le birlikte) 20. Eski Savlar (İstanbul 1338) 21. Orhun Âbideleri (İstanbul 1340) 22. Bektâşî İlmihâli (İstanbul 1343) 23. Celâleddîn-i Harzemşah (İstanbul 1934, A. Nesevî’nin Moğol istilâsına dair eserinin çevirisi).			
23	İsmail Besim Ardakut	Askeri Tıbbiye Öğretmen Yard.	Eskişehir
Vekillikten önce; Emekli olmasına rağmen Kurtuluş Savaşı’nın sonuna kadar Kızılay Genel merkez üyesi olarak hizmet verdi.			
24	Ahmet Nurettin Berkol	Asistan, Öğretmen Yardımcısı, Müdür	İstanbul
Mayıs 1925’te Üniversite Emni (Rektör) seçildi. 1926’da İstanbul Belediye Meclisi Üyeliği ile siyasi yaşama atıldı. Başlıca Eserleri: 1. Anatomi Atlası (7 Cilt. 1927-1932) 2. Hazım Takımı Anatomisi (1935) 3. Özel Sinir Takımının Anatomisi (1936, M. Mouchet ve H.V. Göğen ile) 4. Beş Duyunun Kısa Anatomisi (1936. M. Mouchet ve H.V. Göğen ile) 5. Artistik Anatomi Kitabı (1940) 6. Sistematik Anatomi (1939-41, 3 Cilt. A. Mouchet, Z. Zeren ve M.A.) 7. Disseksiyon Tekniği (1943. M.A. Oya ile birlikte) 8. İnsan Anatomisi Sinir Sistemi (1948, Z. Zeren ile birlikte) 9. İnsan Anatomisi (Ös. 1956, Z. Zeren ile birlikte)			
25	Nahit Kerven	Topçu Okulu Öğretmeni	Kırklareli
İş Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulundu. “İstanbul’un Zaptı” adlı bir eseri vardır.			
26	Ahmet Hazım Börekçi	Sultanî Öğretmeni	Kırşehir
ekillikten önce; Temmuz 1920’de TBMM Başkanlığı Özel Kalemî Evrak Mukayyitliğine, Ocak 1921’de Dosya Memurluğuna, Mart 1921’de Bakanlar Kurulu Başkanlığı (Başbakanlık) Özel Kalemî Evamir ve Mukarrerat Müsevvidliğine atandı. Ağustos 1923’te Özel Kalem Başkâtipliğine, Nisan 1924’te Evrak Başkâtipliğine getirildi. Mayıs 1924’te Ankara Şehremaneti Genel Yazı İşleri Müdürlüğüne atandı.			
27	İsmail Hakkı Kılıçoğlu	Askeri İdadi Kitabî Öğretmeni	Kocaeli
1924’te İzmit’te Hür Fikir Gazetesini çıkardı ve 8 yıl boyunca devrimlerin savunmasını yaptı. Genel Kurulda 15 değişik konuda 18 konuşması vardır.			

Eserleri:			
1. Batıl İtikatlara İlanı Harp, 2. Softalara Son Cevap, 3. Peygamberler Dedesi İbrahim, 4. Garip Yiğidin Başına Neler Gelmez.			
28	Salah Yargı	Meslek Okulları Öğretmeni	Kocaeli
Haziran 1921 – Ekim 1927’de İstanbul Polis Okulunda, Ekim 1924 – Temmuz 1925, Mart 1926 – Haziran 1926 tarihlerinde ve 1927 yılının Şubat Aayında Adliye Meslek Okulunda öğretmenlik yaptı. Genel Kurulda 29 değişik konu üzerinde 62 kez konuşması vardır. 22 Mart 1937’de Adalet Bakanlığı Siyasi Müsteşarlığına atandı.Nizamatı Zabıta adlı bir yapıtı vardır.			
29	Ahmet Hamdi Dikmen	Öğretmen Okulu Öğretmeni	Konya
Vekillikten önce; 1921’de Halkalı Ziraat Yüksek Okuluna Bağcılık ve Bahçe Ağaçları Öğretmenliğine atandı. Nisan 1924’te Fenni Eşcar ve Bağcılık Müderrisliği (Profesörlüğü) unvanını aldı. Eylül 1926’da Ziraat Bakanlığı, Ziraat Genel Müdürlüğüne, Ocak 1921’de 3. sınıf Mülkiye Müfettişliğine Temmuz 19212’de Erzincan Sancağı Mutasarrıflığı Vekaletine ve aynı yılın Kasımında Erzincan Mutasarrıflığına yükseldi. Kasım 1922’de Van İli Valiliğine terfi etti. Ağustos 1923’te Erzurum Valiliğine geçirildi. Vekillikten sonra; Kasım 1926’da Adana (Seyhan) Valiliğine getirildi. Millî mücsdeleki yararlı hizmetleri nedeniyle Beyaz-Yeşil şeritli İstikâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir.			
30	Kemal Zaim Sunel	Sultanî Fransızca ve Hikmet Öğr.	Konya
Eylül 1921’de Üsküdar Sultanîst Fransızca, Ekim 1921 'de Kadıköy Sultanîsi Hikmet, Eylül 1922’de Çamlıca Kız Lisesi Fizik, Şubat 1923’te Kabataş Fizik, Eylül 1924’te ek olarak Galatasa ray Lisesi Matematik Öğretmenliklerine atandı. Eylül 1925’te Millî Eğitim Bakanlığı Birinci Sınıf Müfettişliği ve 2 Haziran 1927’de Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne getirildi. 13 Ekim 1927’de Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı oldu. Ölçüler Kanunu üzerinde Genel Kurulda bir konuşması vardır. 15 Mart 1933’te Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne atandı. 23.3.1938 tarihin de Cumhuriyet Merkez Bankası Genel Müdürü oldu. 9.3.1949’da Merkez Bankası İdare Meclisi Başkanlığına seçildi.			
31	Nevzat Tandoğan	Öğretmen	Konya
Vekillikten önce; Eylül 1924’te Üsküdar İdare Şubesi Müdür Vekaletine, aynı zamanda Adalar Dairesi Müdür Vekaletine ve Eylül 1924’te Adalar Dairesi Müdürlüğüne atandı. Ağustos 1925’te Malatya Valiliğine getirildi. 12.6.1929’da Ankara Valiliği ve Şehremaneti Vekilliğine atandı. Milletvekilliğinden istifa etti. Ankara’yı 17 yıla yakın süre yönetti.			
32	Mehmet Niyazi Erenli	Mülkiye Mektebi Öğretmeni	Kütahya
Vekillikten önce; Mayıs 1919’da Darbhanei Amire Müdürlüğüne atandı. Ocak 1923’te bu makam Darbhanei Millî Müdürlüğüne dönüştü. İstanbul Borsa ve Osmanlı Bankası Komiserliği Vekilliğini üstlendi. İlk Cumhuriyet altını Erenli’nin müdürlüğü sırasında, 6 Ekim 1925’te bastırıldı. Şubat 1926’da Mülkiye Mektebinde İstatistik Öğretmenliği verildi. Ocak 1926’da Osmanlı Bankası Genel İdare Kurulu T.C. Hükûmeti Mümessil Üyeliğine seçildi. Genel Kurulda 2 değişik konuda söz aldı. Eserleri; 1. Meskûtâtı Şahane İdaresi Darbhanei Âmire, adlı 2 rapor, 2. Kavaidi İstikraziye			

33	Mehmet Fazıl Tümtürk	Tıbbiye Öğretmeni	Malatya
Genel Kurulda bir konuda söz aldı.			
35	Mehmet Yaşar Özey	Ziraat Mektebi Tarım Öğretmeni	Manisa
Bir önerisi ve 2 kanun teklifi vardır.			
36	Yusuf Behçet Gücer	Sultanî ve İdadi Öğretmeni	Maraş
Vekillikten önce; Mart 1924'te Edebiyat Fakültesi Orta ve Yeni Çağ Tarihi Doğu Kavimleri Tarihi Müderrisliğine atandı. Kasım 1932'de aynı Fakültede ek olarak siyasi dersler okuttu. Mayıs 1924'te Galatasaray Lisesine Müdür oldu. Eylül 1926'da Mülkiye Siyasi Tarih Öğretmenliğine verildi. Kasım 1927'de İstanbul Bölgesi Maarif Eminliğine getirildi. Temmuz 1928'de Edebiyat Fakültesi Orta Çağ tarihi Profesörlüğüne atandı. Vekillikten sonra; Eylül 1933'te Kadıköy Lisesi Coğrafya Öğretmenliği, Aralık 1933'te Galatasaray Lisesi Coğrafya Öğretmenliği ve Müdürlüğüne atandı. Nisan- Temmuz 1933 tarihleri arasında Edebiyat Fakültesi Yeni Zmannlar Tarihi Müderrisliği yaptı. Haziran 1944'te Galatasaray Lisesi Coğrafya Öğretmenliğine getirildi. Türk Tarih Kurumu Üyesidir. Eserleri: 1. XIX. Asır İkinci Nisfında Türkiye'de İslahat, (Lisans tezi) 2. Büyük Devletler Coğrafyası 3. Bizans İmparatorluğu Tarihi 4. Türk Tarihinin Anahatları 1. Seri Müsveddeleri 55 kitap olarak "İtalya" adlı çalışması (Belleten, sayı-128,s. 524) 5. Büyük devletler ve Komşu Hükûmetler, (Lise Kitapları II. Sınıf, İstanbul 1933) Faik Sabri Duran ile birlikte			
37	Mehmet Nuri Ural	Tıbbiye ve Harp Okulu Öğretmeni	Mardin
Genel Kurulda 4 değişik konuda konuşması vardır.			
38	Ali Münif Yeğenağa	İdadi Öğretmeni	Mersin
Ekim 1922 – Ekim 1925 tarihleri arasında Adana Belediye Başkanlığı yaptı. Spencer'den çeviri, Medhal-i Terbiye-i Akliyye, Ahlakiyye, Cismaniye adlı basılı bir yapıtı vardır.			
39	Hasan Fahri Güler	İdadi Matematik Öğretmeni	Ordu
Vekillikten önce; Eylül 1921'de Ünye Numune İlk Okulu Müdür Yardımcılığı, Eylül 1922'de Ünye İdadisi Matematik Öğretmenliği ve Kasım 1923'te aynı İdadinin Müdür Yardımcılığına atandı. Ekim 1926'da Ünye ve Fatsa İlk Öğretim Müfettişliğine getirildi. Ünye Belediye Başkanlığına seçildi. Vekillikten sonra; Mart 1933'te Beyoğlu 27. İlk Okul Başöğretmenliğine atandı.			
40	Ahmet Şevket Akyazı	Öğretmen, Makine Öğretmeni	Ordu
Vekillikten önce; Belediye Meclisi ve Liva Genel Meclisine üye seçildi. 1924'te Tekâmûl adında bir gazete çıkardı. İstiklal Madalyası sahibidir. Emvali Milliye konusunda bir kanun teklifi verdi. Şubat 1936'da TCDD Eskişehir Atelyeler Müdür Yardımcılığına, Haziran 1936'da müdürlüğe yükseltildi.			
42	Ethem Tuncay	Fizik ve İdare Kanunları Öğretmeni	Samsun
Vekillikten önce; Ağustos 1920'de Ertuğrul (Bilecik), Ocak 1921'de Afyonkarahisar, Haziran 1921'de Kayseri ve Ekim 1921'de Ordu Mutasarrıflıklarına getirildi. Mart 1924'te Afyonkarahisar Valiliğine yükseltildi. Genel Kurulda değişik 5 konuda, 14 konuşması vardır.			

43	Necmettin Sadık Sadak	Müderriis	Sivas
Vekillikten önce Mart 1924'te Darülfünûn Edebiyat Fakültesi Ulûmu İçtimaiye (Sosyoloji) Müderriisliğine yükseldi. Bu arada Akşam Gazetesinin Başyazarlığını yürüttü.			
44	İbrahim Alaettin Gövsa	Fen Terbiye ve İlmihval Öğr.	Sivas
Vekillikten önce; Haziran 1927'de Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Üyeliğine atandı. Genel Kuruda 9 değişik konuda 20 kez konuşması vardır.			
Nisan 1945'te Millî Eğitim Bakanlığı Başmüfettişliğine atandı.1941'de İnönü (Türk) Ansiklopedisinin hazırlık çalışmalarına katıldı ve Genel Sekreterliğini yürüttü. Dil encümeni üyesidir. Ziraat Bankası Yönetim Kurulu üyeliklerinde bulundu. Eserleri: Edebî Eserleri 1. Rumeli'ye Destân-ı Harb (1910, şiir) 2. Güft ü Gü (1911, şiir) 3. Çocuk Şiirleri (1911, çocuk şiiri) 4. Sulh ve Harb (1920, manzum okul piyesi) 5. Çanakkale İzleri (1926, şiir) 6. Şen Yazılar (1926, hikâye ve mizahi yazı) 7. Nazîf'ten Hâmid'e Âhiretten Mektuplar (1932, mektup) 8. Acılar (1941) 9. Söz Oyunları (1942, denemeler ve vecizeler) Eğitime Dair Eserleri 10. İlk Gençlik Hakkında Rûhiyat ve Terbiye Tedkikleri (1919) 11. Bedîî Terbiye (İstanbul 1923) 12. Sevimli Elifbâ, Tedricî Kelime Usûliyle (1925) 13. Çocuk Ruhu (1926) 14. S. Rûhiyat ve Terbiye (1929) Biyografi, Ansiklopedi ve Sözlük Çalışmaları 15. Yeni Türk Lügati (1930) 16. Talebe Lügati (1931) (sonraki basımları Yeni Talebe Lügati adıyla) 17. Victor Hugo (İstanbul 1931) 18. Süleyman Nazîf, Hayatı, Kitapları, Mektupları, Fıkra ve Nükteleri (1933) 19. Meşhur Adamlar Ansiklopedisi (I-IV, İstanbul 1933-1936) 20. Kâşifler ve Mucitler (1939) 21. Sabatay Sevi 22. Elli Türk Büyüğü (1940) 23. Türk Meşhurları Ansiklopedisi (1945-1946) 24. Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedi: Ansiklopedik Sözlük (I-V, 1947-1954)			
45	Şemsettin Günaltay	Edebiyat Şubesi ve İdadi Öğretmeni, Müderriis	Sivas
Genel Kurulda, Gazete Primleri Kanunu üzerinde söz aldı.			
46	Hüseyin Hüsnü Sarı	Tabii ve Sağlık Bilimleri Öğr.	Tokat
Genel Kurulda 6 değişik konuda konuşması vardır.			
47	Salih Süreyya Genççağa	İstimar Dersleri Öğretmen Yard.	Tokat
Kasım 1920'de Bağcılık, İstimare Dersleri Öğretmen Yardımcılığına, Ekim 1921'de aynı derslerin öğretmen vekaletine atandı. Mart 1925'te Halkalı Yüksek Ziraat Okulu öğretmenliği ve rektörlüğüne atandı.			
49	Hasan Ferit Güven	Talimğâh Öğretmeni, Resim Öğr.	Urfa
Vekillikten önce; 1923'te "Türk Sözü" gazetesini yayına geçirdi. Gazeteyle Fırka ilkelerini, devrimci düşüncüyü yaymaya çalıştı. Adana Lisesinde Resim öğretmenliği yaptı. Türk ocakları müfettişliğinde bulundu.			

24	Ferit Celal Güven	Yedek Subay Talimgâh Öğretmeni	Urfa
41. Tümen Divanı Harp üyeliğine atandı. Müdafaa Hukuk tarafından yayımlanan "Yeni Adana" gazetesinde görev aldı. Kurtuluştan sonra 1923'te "Türk Sözü" adlı bir gazeteyi yayına geçirdi. Üç yıl süre ile Adana Lisesinde Resim öğretmenliği yaptı. Adana'da değişik ve millî kuruluşlarda görev yaptı. Türk Ocakları Müfettişliğinde bulundu.			
51	Tahsin Çoşkan	Ziraat Okulu Öğretmeni	Yozgat
Vekillikten önce Şubat 1920'de Kastamonu Çiftlik Okulu Müdürlüğüne, Eylül 1920'de Kastamonu İli Ziraat Müdürlüğüne atandı. Ocak 1922'de İstanbul'da Ziraat Bankasında, zirai aletlerin teslim alınması ve sevki görevi verildi. Tekâlifî Milliye Komisyonu üyeliği yaptı. Mayıs 1923'te Ankara İli Ziraat Müdürlüğüne ve Eylül 1923'te Ankara Ziraat ve Makinist Mektepleri Müdür Yardımcılığına atandı. 1926'da Ankara Numune Çiftliğini tesis göreviyle Genel Müdürlüğüne getirildi. Eylül 1927'de merkezi İstanbul olmak üzere Ziraat Genel Müfettişliğine atandı. Bir önerisi, 1 kanun teklifi vardır.			
52	Celal Sahir Erozan	Fransızca ve Türkçe Öğretmeni	Zonguldak
TDTC'nin kurucu üyeler arasındadır.. Temmuz 1932'de genel yazmanlığın getirildi. 26 Eylül 1932'de Dolmabahçe'de yapılan I. Dil Kurultayında Merkez üyeliğine getirildi. Çağatay Sözlüğü Komisyonu Üyesi oldu. 1934'te Dolmabahçe'de yapılan 2. Dil Kurultayında Merkez Üyeliğini korudu ve Lügat Kolu Başkanlığına seçildi. Genel Kurulda Belediye Kanunu ve Gazete Primleri konularında söz aldı. Eserleri 1. Beyaz Gölgele (1898-1909 arasında yazdığı şiirler) 2. Buhran (1909) 3. Siyah Kitap (şiirler, düz yazılar; (1911) 4. İstanbul İçin Mebus Namzetlerim (1919)			
53	Hüsnü Kortel	Sultanî ve Mühendis Okulu Öğr.	Zonguldak
Vekillikten önce, Kasım 1922'de Sanayi Okulu Öğretmenliğine, Mart 1922'de İstanbul Sanayi Müfettişliğine atandı. Kasım 1923'te İstanbul Sanayi ve Mesai Müdürlüğüne getirildi. Temmuz 1925'te Ereğli Havzai Fahmiyesi Genel Müdürlüğüne vekâleten atandı. 1 Şubat 1926'da Ticaret Bakanlığı Müsteşarlığına, 1 Haziran 1926'da Müsteşarlığa ek olarak Ticaret Bakanlığında yeniden kurulan Demir Sanayi Genel Müdürlüğüne vekâleten getirildi. Vekillikten sonra; Dönem sonunda 1 Temmuz 1931'de İktisat Bakanlığı Müsteşarlığına ve 14 Nisan 1939'da Nafia (Bayındırlık) Bakanlığı Müsteşarlığına getirildi.			

III. Dönemde Mecliste Olup Önceki Dönemlerde de Görev Yapan Milletvekilleri

54	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya, II Dönem Aksaray	Aksaray
1 önerisi, 2 kanun teklifi, Genel Kurulda 23 konuda 34 konuşması vardır.			
55	Ahmet Saki Derin	II. Dönem Antalya	Antalya
Bir önerisi, 2 kanun teklifi ve Genel Kurulda bir konuşması vardır.			
56	Mithat Aydın	II. Dönem Aydın	Aydın
Değişik konularda 3 önerisi, Nafia Fen Okulu açılmasına dair 1 kanun teklifi, Genel Kurulda 3 konuşması vardır.			
57	Mustafa Şeref Özkan	II. Dönem Burdur	Burdur
Genel Kurulda, milletvekili olarak değişik 12 konuda, Bakan olarak 5 değişik konuda toplam 32 kez konuşması vardır.			
58	Mustafa Abdulkhalik Renda	II. Dönem Kangırı (Çankırı)	Çankırı
Genel Kurulda milletvekili olarak 2, Maliye Bakanı olarak 7 ve Millî Savunma Bakanı olarak 11, toplam 20 değişik konuda 30 konuşması vardır.			
59	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri, II. Dönem Denizli	Denizli
Bir önerisi, Genel Kurulda 42 değişik konuda 94 konuşması vardır.			
60	Saffet Arıkan	II. Dönem Kocaeli	Erzincan
Değişik konularda 6 önerisi, 6 kanun teklifi, Genel Kurulda 2 konuda konuşması vardır.			
61	Hafız Mehmet Şahin	I. Dönem Ayntab, II. Dönem Gaziantep	Gaziantep
Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.			
62	Hakkı Tarık Us	II. Dönem Gaziantep	Giresun
Değişik 7 konuda önerisi, 7 kanun teklifi, 1sözlü sorusu, Genel Kurulda 29 değişik konuda 58 konuşması vardır.			
63	Hafız İbrahim Demiralay	I. ve II. Dönem Isparta	Isparta
Genel Kurulda 3 konuda konuşması vardır.			
64	Refik Saydam	I. Dönem Bayazıt, II. Dönem İstanbul	İstanbul
Genel Kurulda 9 değişik konuda 43 konuşması vardır.			
65	Yusuf Akçora	II. Dönem İstanbul	İstanbul
Genel Kurulda değişik 16 konuda 30 konuşması vardır.			
	Hüseyin Vasıf Çınar	II. Dönem Manisa	İzmir
Genel Kurulda 1 konuda 11 konuşması vardır.			
66	Mustafa Necati Uğural	I. Dönem Saruhan, II. Dönem İzmir	İzmir
Genel Kurulda 6 değişik konuda 13 konuşması vardır.			
67	Mustafa Rahmi Köken	II. Dönem İzmir	İzmir
Genel Kurulda bakan olarak 8 değişik konuda 17 konuşması vardır.			
68	Şükrü Saracoğlu	II. Dönem İzmir	İzmir
1 önerisi, Genel Kurulda 62 değişik konuda 150 kez, dönem için rekor konuşması vardır.			
69	Ahmet Ağaoğlu	II. Dönem Kars	Kars
Genel Kurulda 26 değişik konuda 59 konuşması vardır.			
70	Hasan Fehmi Tümerkan	II. Dönem Kastamonu	Kastamonu
2 kanun teklifi, Genel Kurulda 8 değişik konuda konuşması vardır.			
71	Ahmet Hilmi Kalaç	I. ve II. Dönem Kayseri	Kayseri
2 önerisi, Genel Kurulda 6 değişik konuda 9 konuşması vardır.			
72	İbrahim Hakkı Tolon	II. Dönem Kocaeli	Kocaeli
İki konuda önerisi, Genel Kurulda 9 değişik konuda konuşması vardır.			

73	Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	I. ve II. Dönem Konya	Konya
Bir önerisi, 1 kanun teklifi vardır.			
74	Fuat Gökbudak	II. Dönem Konya	Konya
Bir önerisi vardır.			
75	Mehmet Naim Onat	II. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda 5 değişik konuda konuşması vardır.			
76	Musa Kazım Onar	I. ve II. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda 17 değişik konuda 22 konuşması vardır.			
77	Ragıp Soysal	I. ve II. Dönem Kütahya	Kütahya
Bir önerisi, Genel Kurulda 17 değişik konuda 24 konuşması vardır.			
78	Recep Peker	II. Dönem Kütahya	Kütahya
Genel Kurulda milletvekili olarak 11, Nafia (Bayındırlık) Bakanı olarak 7 farklı konuda 48 konuşması vardır.			
79	Ali Rıza Erten	II. Dönem Mardin	Mardin
İki önerisi, 2 kanun teklifi, Genel Kurulda 12 değişik konuda 32 konuşması vardır.			
80	Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya)	II. Dönem Menteşe	Muğla
1 önergesi, Genel Kurulda 19 değişik konuda 76 konuşması vardır.			
81	Ahmet Hamdi Yalman	I. Dönem Canik (Samsun)	Ordu
Genel Kurulda 1 konuda söz almıştır.			
82	Mehmet Atıf Tüzün	I. Dönem Kayseri	Rize
1 kanun teklifi, Genel Kurulda 1 konuşması vardır.			
83	Yusuf Kemal Tengirşenk	II. Dönem Mardin	Sinop
Genel Kurulda Adalet Bakanı olarak değişik 4, milletvekili olarak 2 konuda 11 kez söz almıştır.			
84	Abdürrahman Rahmi Katoğlu	II. Dönem Sivas	Sivas
Bir önerisi vardır.			
85	Rasim Başara	I. Dönem Sivas	Sivas
Genel Kurulda bir konuşması vardır.			
86	Hasan Saka	I. ve II. Dönem Trabzon	Trabzon
Dâhili Nizamname değişiklik teklifi, Genel Kurulda 12 konuda konuşması vardır.			
87	Abdullah Okyay	II. Dönem Trabzon	Trabzon
Genel Kurulda 11 değişik konuda 18 konuşması vardır.			

**Ek 4. IV. Dönem TBMM’de Görev Yapan Öğretmen
Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları**

	Milletvekili	Mesleği	1931-1935
1	Osman (Ziya) Nuri Birgi	Tıp Fakültesi Öğretmeni	Kocaeli
Reisliğine (Dekan) seçildi. 31 Mayıs 1933'te Darülfünûnun lağvı ve İstanbul Üniversitesinin kurulmasında yeni kadroya alınmadı. 1 Şubat 1934'te başlayan öğrenim döneminde eski kürsüsünde bir sömestr ders vermesi Maarif Vekâletince uygun görülmekle kendisine Fahri Üniversite Profesörlüğü unvanı verildi Eserleri: 1. Enfluenza ve Humma'yı Dank, 1895 2. Fenni Cerrahide Usulü Defi Taaffün (Çeviri), 1896 3. Usulü Muayene-i Bevl, 1913 4. Teşhis ve Tedavi-i Üzniye, 1920-1921 5. Kulak Hastalıkları, 1927			
1	Rasim Ferit Talay	Sağlık Memurları Okulu Öğretmeni	Bursa
Vekillikten önce; 3 Ocak 1923'te Sağlık ve Sosyal Yardım Müfettişi oldu. 3 Kasım 1923'te Şişli Etfal (Çocuk) Hastanesi operatörlüğüne atandı. 15 Haziran 1925'te bu görevden ayrılarak ticaret ile meşgul oldu. İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarına göre genel olarak taahhüt ve inşaat işleri yaptığı gibi bazı özel şirketlerin yönetiminde görev aldı.			
2	Mehmet Rüştü Egel	Öğretmen	Bursa
Vekillikten önce; Belediye meclisi üyeliği ve Türk Hava Kurumu Başkanlığı yapmıştır. Meclis kürsüsünde değişik konularda 57 kez söz almış, 2 takriri (önerge), 3 kanun teklifi vardır.			
3	Ahmet Cevat Emre	Fransızca, Türkçe Öğretmeni	Çanakkale
Vekillikten önce; 1928 Mayıs'ında Alfabe Komisyonuna atandı. Dil Encümeninin oluşumunda Türkçe Gramer hazırlama görevini üstlendi. 1928-1932 arası "Muhit" dergisini yayımladı. 12 Temmuz 1932'de TDTC'nin kuruluşunda yer aldı. Kurumun 26 Eylül 1932'den itibaren, aralıklı tarihlerde, 19 Aralık 1949'a kadar yapılan I – VI. Kurultaylarında Merkez Kurulu üyesi ve Kol Başkanı olarak görev yaptı. Eserleri: 1. Avrupada Âdabı Muaşeret, 1909 2. Lisan-ı Osmani, 1912 3. Bizde Kadın, 1912 4. Haram Yiyicilik, 1913 5. Güzel Kıraat, 1914 6. Musahabat-ı Ahlâkiye, 1914 7. Güzel Elifba, 1914 8. Şöhret Sahibi Müellifler Gözü ile Türkler "Le Turcs d'apres les aiteuras celebres", 1919 9. Anadolu Yavrusunun Kitabı, 1919 10. Muhtaç Olduğumuz Lisan İnkılâbı, 1928 11. Muhtasar Türkçe Gramer, 1928			
4	Ziya Gevher Etili	Sultanî Fransızca Öğretmeni	Çanakkale
25 Mayıs 1932'de kurulan Parlamenterler Birliği Türk Grubunda yer almış, Genel Kurulda çeşitli konularda 40 kez söz almıştır.			

5	Memduh Şevket Esendal	Tarih Öğretmeni	Elazığ
1 Haziran 1920'de TBMM Hükûmetinin Azerbaycan Temsilciliğine atandı. 21 Eylül 1924'te Galatasaray Lisesi Tarih Öğretmenliğine atandı. 23 Kasım'da ek görev olarak İstanbul Erkek Lisesinde de tarih öğretmenliği yaptı. 17 Eylül 1925'te Kabataş Erkek Lisesi tarih öğretmeni oldu. 5 Ekim 1925'te Tahran Büyükelçiliğine getirildi. 10 Mayıs 1933'te Kabil Büyükelçiliğine atanması nedeni ile 7 Haziran 1933'te milletvekilliğinden çekildi. Eserleri: 1. Ayaşlı ile Kiracıları (Roman) 2. Hikâyeler (Otlakçı) 1. Kitap. 3. Hikâyeler (Mendil Altında) 2. Kitap, 1946 4. Temi/ Sevgiler (Yeni baskı), 1965 5. Ev Ona Yakıştı (Yeni baskı), 1972 (Bütün hikâyeleri 10 cilt halinde Bilgi Yayınevi tarafından yayımlanmıştır.) (1984-1985)			
7	Yusuf Ziya Özer	Ceza Muhakemeleri Hukuku ve Huk. Tr. Müd.	Eskişehir
Vekillikten önce; 27 Ekim 1917'de Darülfünûn Hukuk Fakültesi Ceza Muhakemeleri Usulü Müderris (Profesör) ligine getirildi. 22 Şubat 1926'dan itibaren Hukuk Tarihi okuttu. 25 Mayıs 1932'de kurulan Parlamenterler Birliği Türk Grubu'nda yer aldı. Meclis kürsüsünde çeşitli konularda 7 konuşma yapmıştır. Vekillikten sonra; 29 Temmuz 1944 tarihinde Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Yönetim Kurulu Üyeliğine atandı. Eserleri: 1. Usulü Cezaiye Nazariyatı, 2 Cilt 2. Yunanlılardan Evvel Türk Medeniyeti, 1928 3. Âriler-Turanîler, (Almanca) Leipzig, 1932 4. Mısır Tarihi, 1939 TTK Yayını Çevirileri: 1. XVIII inci Asırda Şark Meselesi 2. Akdeniz Medeniyeti (Albert Sorel) 3. Anadolu'nun Taksimi			
8	Mehmet Nuri Conker	Numune Taburu Öğretmeni	Gaziantep
25 Mayıs 1932'de Parlamentolar Türk Grubunun kurucu üyeleri arasında yer almıştır. 1 kanun teklifi ve Genel Kurulda 2 konuşması vardır.			
9	Ahmet Kemalettin Turan	Güzel Yazı, Fransızca Öğretmeni	Isparta
Vekillikten önce; 1 Aralık 1920'de Fransızca öğretmeni oldu. 18 Mayıs 1921'de yeniden hizmete alınarak Dinar 6. Fırka Karargâhında görevlendirildi. Tekrar Millî Eğitim hizmetine girerek Isparta İdadisi ve Öğretmen Okulunda Fransızca ve Beden Eğitimi Öğretmenlikleri yaptı. 10 Eylül 1923'te öğretmenlikten ayrılarak İzmir'de bir basımevi kurdu ve basım işletmeciliği yaptı. Genel kurulda değişik konularda 19 ke söz almış 2 kanun teklifi vermiştir.			
10	Alaettin Cemil Topçubaşı	Medrese Fransızca Öğretmeni	İstanbul
Vekillikten önce; 23 Şubat 1927'de İstanbul Şehremaneti İktisat Müdür Yardımcılığına atandı. Bir süre İstanbul Ticaret Odasında kredi raportörü ve İktisat Vekâletinde mütercim olarak çalıştı. Türk Kooperatifçilik Cemiyetinin kurulmasında etkili olarak Cemiyetin Genel Sekreterliğine seçildi. 25 Mayıs 1932'de Parlamentolar Türk Grubunun kurucu üyeleri arasında yer aldı. 1 önergesi vardır.			

11	Halil Ethem Eldem	Tıbbiye ve Jeoloji Öğretmeni	İstanbul
Vekillikten önce; Eski Eserler Müzesi Müdürlüğüne verilmesi kararlaştırılan Topkapı Sarayının düzeni için 16 Nisan 1924'te kurulan komisyonda görevlendirildi. 18 Ağustos 1927'de Maarif Vekâletince Türk Tarih Encümeni Üyeliğine getirildi. 4 Haziran 1930'da Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin (Türk Tarih Kurumu) kuruluşunda kurucu üyeler arasında yer aldı ve bir süre Kurumun Asbaşkanlığını yaptı.			
12	Vasıf Dokuman	Aydın	İstanbul
Vekillikten önce; 17 Kasım 1923'te Sanayi ve Mesai Genel Müdürlüğü Gezici Boya Öğretmenliğine atandı. 9 Mayıs 1925'te aynı Genel Müdürlük Fen Kurulu Tekstil Mühendisliğine getirildi. 21 Ocak 1928'de Sanayi Müfettişi oldu. 23 Aralık 1928'den itibaren görevini Sanayi Genel Müdürlüğünde sürdürdü. 1 Eylül 1929'da İstanbul İl Sanayi Müfettişi olarak görevlendirildi. Genel Kurulda değişik konularda 12 kez söz almış, 4 önerge verip 2 kanun teklifinde bulunmuştur. Vekillikten sonra; 15 Şubat 1937'de Hereke Mensucat Fabrikası Başmühendisliğine atandı. 28 Mayıs 1938'de aynı görevle Defterdar Fabrikasına nakledildi. 1 Şubat 1942'de Fabrikanın Müdürlüğüne getirildi. 1 Aralık 1944'te Sümerbank Teknik Müfettişi oldu.			
13	Mithat Dağdemir	Orman İktisadiyatı ve Muamelatı Öğr.	İstanbul
Vekillikten önce; 6 Kasım 1921'de İstanbul, 1 Nisan 1923'te Bolu Orman Müdürü olarak görevlendirildi. 22 Kasım 1923'te Orman Yüksekokulu Müdürlüğüne getirildi. 1924 Mart başından itibaren Müdürlüğün Rektörlüğe dönüştürülmesinde bu göreve atandı ve ayrıca Orman İktisadiyatı ve Muamelatı öğretmenliği yaptı. Başarısı nedeni ile kendisine "Fahri Müderrislik" unvanı verildi. 20 Nisan 1924'te Orman Genel Müdürlüğüne atandı. Nisan 1926'da Roma'da toplanan Uluslararası Ormancılık Kongresinde Türkiye Temsilcisi olarak hazır bulundu. 12 Eylül 1927'de Ziraat Vekâleti Teftiş Kurulu Başkanı oldu. Vekillikten sonra; 26 Nisan 1939'da Ziraat Vekâleti Mütchassis Müşavirliğine atandı. 1 Haziran 1940'da Etüt Bürosu Uzmanlığına getirildi.			
14	Muhittin Akyüz	Harbiye Coğrafya Öğretmeni	Kars
Vekillikten önce; 21 Eylül 1920'de Kastamonu ve Bolu, Adana'nın Fransızlardan geri alınmasında, 1 Kasım 1921'de Adana ve yöresi komutanı olarak görevlendirildi. 7 Ekim 1922'de Tahran Büyükelçiliğine atandı. 16 Mart 1926'da Kahire Büyükelçiliğine getirildi. 24 Eylül 1928'de Dışişleri Bakanlığı kadrosuna geçti. Genel Kurulda 4 konuşma yaptı.			
15	Ömer Lütfi Küntay	Artvin	Kars
Vekillikten önce; 27 Eylül 1920'de Elviye-i Selâse -Kars, Ardahan, Artvin- Maarif Müfettişliğine atandı. 1922'den itibaren Artvin'de Avukatlık yapmaya başladı. İl Genel Meclisinde ve Daimi Encümende üyelik yaptı. Türk Ocağı ve Kızılay gibi kültür ve hayır derneklerinde çalıştı. Genel Kurulda yerel sorunlarla ilgili olarak (16) konuşma yaptı.			
16	Osman Coşkun	Medrese Coğrafya ve Matematik Öğr.	Kayseri
Vekillikten önce; Bir süre Develi Medresesindeki coğrafya ve matematik öğretmenliğini sürdürdü. 1924'te Develi Belediye Başkanı oldu.			

17	Serdar Tanrısever	Darül'l Eytam ve İlkokul Öğretmeni	Kırşehir
Vekillikten önce; 7 Mart 1920'de Kırşehir Darüleytam (Yetimler Okulu) öğretmenliğine atandı. 1920-1924 arası Başköy, Yenice, Kayabaşı ve Kale İlkokullarında öğretmenlik ve Başöğretmenlik yaptı. 5 Şubat 1925'te Kırşehir - Dinekbacı İlk Okulu Başöğretmenliğine getirildi. 1925-1930 arası Merkez, Aşıkpasha ve Namık Kemal İlkokullarında Başöğretmen olarak görevlendirildi. 1 kanun önerisi vardır. 13 Mart 1935'te Toprak Mahsulleri Ofisinde uzman olarak görev aldı. 14 Kasım 1941'de Ankara Bölge Amirliğine atandı. Şef uzmanlık yaptı. 27 Şubat 1945'te Samsun Şubesi Şefi oldu.			
18	Ali Muzaffer Göker	Tarih Öğretmeni	Konya
Vekillikten önce; 11 Ekim 1922'de Türkiye-Avrupa İlişkileri Kürsüsü Profesörlüğüne getirildi. 24 Temmuz 1923'te Türk-Yunan asker ve sivil esirlerini değiştirme Komisyonunda Türk delegesi olarak görevlendirildi. 1 Ocak 1929'da İstanbul ve Trakya Bölgesi Maarif Eminliğine atandı. 2 Temmuz 1931'de tekrar öğretim üyeliğine dönerek Son Zamanlar Tarihi Profesörü oldu. 13 Eylül 1931'de Fakülte Dekanlığına, 26 Mart 1932'de TTK Üyeliğine seçildi. Kurumun 4 yıla yakın bir süre Genel Sekreterliğini yaptı. 3 Ağustos 1944'te Tokyo Büyükelçiliğine atandı. 22 Ağustos 1947'de Ottawa, 21 Temmuz 1949'da da Moskova Büyükelçiliğine getirildi. 17 Eylül 1952'de Yüksek Müşavir Büyükelçi olarak merkeze alındı. Eserleri: 1. Türk Tarih Kurumunun İlmî Faaliyetleri Hakkında Rapor, İstanbul, 1937 2. İkinci Türk Tarih Kongresi, İstanbul, 1938 3. Türklerde Sanayi, İstanbul, 1938 4. Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa ile Ticarî Münasebetleri, 5. Cihan Tarihi 6. Umumî Tarih 7. IX. Asrın Diplomasi Tarihi			
19	Ali Haydar Aksoy	Ziraat Ameliyat Mektebi Öğretmeni	Konya
Vekillikten önce; 1920 - 1923 arası Konya İl Genel Meclisi Üyeliğinde ve İstiklâl Savaşı sırasında Tekâlifî Milliye Komisyonu Başkanvekilliğinde bulundu. 28 Nisan 1924'te Konya Ziraat Müdürlüğüne atandı. 5 Ocak 1928-20 Şubat 1930 arası Ankara Şehremaneti Bahçeler Müdürlüğü yaptıktan sonra 24 Şubat 1930'da Konya Numune Çiftliği ve Hayvan Islahat ve Teksiri Müessesesi Müdürlüğüne getirildi.			
20	Tevfik Bey	Orta Mektep Muallimi	Kütahya
Genel Kurulda, bir konuşma yapmış, 1 kanun önerisi, Hükûmet tasarısı ile birleştirilmek suretiyle 21 Mayıs 1932'de (1971) sayı ile kanunlaşmıştır.			
21	Yusuf Hikmet Bayur	Sultanî Öğretmeni	Manisa
Vekillikten önce; 10 Ağustos 1920'de Matbuat Umum Müdürlüğü Fransızca propaganda memurluğuna getirildi. Hariciye Vekâleti Siyasî İşler Müdürü olarak görevlendirildi. 1 Aralık 1923'te Londra Temsilciliği Müsteşarlığına atandı. Londra ve Lozan Konferanslarında Türk Delegasyonuna danışmanlık yaptı. 15 Aralık 1924'te Hariciye Vekâleti Siyasî İşler Genel Müdürü oldu. 24 Haziran 1925'de Orta Elçi olarak Belgrat Temsilciliğine getirildi. 20 Kasım 1927'de Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olarak görevlendirildi. 26 Mart 1932'de TTTC (TTK) Üyeliğine seçildi. 18 Kasım 1933'te, yeni kurulan İstanbul Üniversitesini bir konuşma ile açtı. 4 Mart 1934'te Üniversitede ilk inkılâp dersini verdi.			

Genel Kurulda çeşitli konularda (8) konuşma yaptı. Eserleri: 1. Türkiye Devletinin Dış Siyaseti, 1934 2. Türk İnkılâp Tarihi, 3 Cilt (10 Kitap) 1940-1967 3. Hindistan Tarihi, 3 Cilt, 1946-1950 4. Atatürk, Hayatı ve Eseri 1 Cilt, 1963 5. XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyaseti Üzerindeki Etkileri, 1974			
22	Turgut Türkoğlu	Fransızca Öğretmeni	Manisa
Vekillikten önce; 15 Şubat 1927'de İzmir Ticaret ve Sanayi Odası Genel Sekreterliğine atandı. Menemen olayında şehit edilen yedek subay öğretmen Kubilay'ın annesine aylık bağlanması hakkındaki kanun tasarısının 27 Aralık 1933'te Genel Kurulda görüşülmesi sırasında aynı olayda şehit edilen Bekçi Hasan ve Şevki'nin ailelerine aylık bağlanmasına dair kanun önerisi, 12 Mayıs 1934'te (2432) sayı ile kanunlaştı. Meclisten ayrıldıktan sonra İzmir Ticaret Odası Genel Sekreterlik görevine döndü.			
23	Süleyman Fikri Mutlu	Yedek subay Talimgâh Öğretmeni	Mersin
İstiklâl Madalyası sahibidir. Bir süre Mersin Liman İşleri Şirketi Atölye Müdürlüğü yapmıştır. Genel Kurulda çeşitli konularda 8 konuşma yaptı.			
24	Ahmet Uluçay	Kimya Öğretmeni	Niğde
Öğretmenlik görevini milletvekili seçilinceye kadar sürdürdü. "Kimyayı İspençiyari" adlı iki ciltlik eseri 1910 - 1911'de yayımlanmıştır.			
25	Ahmet İhsan Tokgöz	Coğrafya Öğretmeni	Ordu
Millî Mücadele başladığı sırada Avrupa'ya kaçarak Münich'de Almanya ve Avusturya için Ankara haber bürosunu açtı. Ankara Matbuat Müdürlüğünden aldığı haberleri Avrupa ülkelerine duyurdu. Lozan Barış Konferansı açıldığında kurulan Basın Bürosunu yönetti. Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Hava Kurumu gibi hayır derneklerinde çalıştı. Uluslararası kongrelere Türk Delegesi olarak katıldı. Serveti Fünun'dan ayrı olarak Jules Verne'in 12 eseri dışında kırka yakın klasik eseri Türkçe'ye kazandırmış, Avrupa gezileri ve basın anılarını da yayımlamıştır. Başlıca Eserleri: 1. Avrupa'da Neler Gördüm, İstanbul 1891 2. Ülfet (Roman), İstanbul 1893 3. Altı Hafta Nil'de Seyahat, İstanbul 1896 4. Tuna'da Bir Hafta, İstanbul 1911 5. Tirol Cephesinde Ateş Hattında, İstanbul 1917 6. Matbuat Hatıralarım 2 Cilt, İstanbul 1930-1931			
26	Ali Canip Yöntem	Sultanî Edebiyat ve Felsefe Öğretmeni	Ordu
Vekillikten önce; 24 Ağustos 1922'de Trabzon Sultanîsi Müdürü olarak görevlendirildi. 15 Ekim 1922'de Giresun Maarif Müdürü, 10 Şubat 1923'te Maarif Müfettişi oldu. Bir süre Darülfünun Edebiyat Fakültesinde Türk Edebiyat Tarihi dersini okuttu. 1 Mart 1925'te İstanbul Erkek Öğretmen Okuluna, 1 Eylül 1926'da Kabataş Lisesine atandı. 15 Kasım 1925'de 1 Mayıs 1927'ye kadar İstanbul Kütüphanelerinin tasnifine memur Heyetin Başkanlığını yaptı. 21 Ağustos 1927'de Tarih Encümeni Üyeliğine seçildi. 20 Mart 1929'da Maarif Vekâleti Umumi Müfettişliğine getirildi. Vekillikten sonra; 15 Mart 1942'de TTK Üyeliğine seçildi. Meclisten ayrılınca İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi XVIII. Yüzyıl Türk Edebiyatı Profesörlüğüne getirildi. Başlıca eserleri: 1. Geçtiğim Yol, (şiirler) İstanbul 1918			

2. Millî Edebiyat Meselesi ve Cenab Beyle Münakaşalarım, İstanbul 1918 3. Edebiyat, Lise 1 inci Sınıf, İstanbul 1926, 1927 4. Epope ve Edebi Nevilerle Mesleklerle Dair Malûmat, İstanbul 1927 5. Leylâ ve Mecnun, Türk Edebiyatından Numuneler, İstanbul 1927 6. Naima, Türk Edebiyatından Numuneler, İstanbul 1931 7. Türk Edebiyatı Antolojisi, Lise Kitapları III İstanbul 1931 8. Ömer Seyfettin, Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1935, 1943.			
27	Sadri Maksudi Arsal	Profesör	Şebinkarahisar
Vekillikten önce; 1923-1925 arası, Sorbonne Edebiyat Fakültesine bağlı "Slav Memleketlerini İnceleme Ensütüsü"nün "Türk Kavimleri Tarihi" Kürsüsünde profesörlük yaptı. 1925 Başında Türk vatandaşlığına alınarak Türkiye'ye çağırıldı. 5 Nisan 1925'te Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Heyeti Üyesi olarak görevlendirildi. 1 Mart 1926'da Ankara Hukuk Mektebi (Fakültesi) Türk Hukuk Tarihi ve Genel Hukuk Tarihi Profesörlüğüne atandı. 4 Haziran 1930'da "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti" - Türk Tarih Kurumunun kurucu üyeleri arasında yer aldı. Genel Kurulda özellikle Millî Eğitim alanında 10 konuşma yaptı. Vekillikten sonra; 24 Haziran 1939'da İstanbul Hukuk Fakültesi Türk Hukuk Tarihi ve Edebiyat Fakültesi Türk Tarihi Profesörlüğüne atandı. 1 Temmuz 1940'da Ankara Hukuk Fakültesindeki kürsüsüne döndü. 24 Ekim 1943'te yeniden İstanbul Hukuk Fakültesi Türk Hukuk Tarihi ve Hukuk Felsefesi Ordinaryüs Profesörü oldu. Başlıca Eserleri: 1. Maişet (Roman), Kazan 1898 2. İngiltere'ye Seyahat, Kazan 1912 3. Türk Düî İçin, 1930 4. Orta Asya Türk Devletleri, 1934 5. Hukukun Umumî Esasları, 1937 6. İngiliz Amme Hukukunun İnkişaf Sahaları, 1940 7. Teokratik Devlet ve Lâik Devlet, 1940 8. Hukuk Tarihi Dersleri, 1941 9. Umumî hukuk Tarihi, 1942, 1944, 1948 10. Hukuk Felsefesi, 1946, 11. Türk Tarihi ve Hukuk, 1947 12. Farabi'nin Hukuk Felsefesi, 1955 13. Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, 1955			
28	Nazım Poroy	Galatasaray Lisesi Öğretmeni	Tokat
Vekillikten önce; Lozan Barış Anlaşmasına göre İstanbul'da kurulan Muhtelit Hakem Mahkemesinde Türkiye Ajansı olarak görevlendirildi. 1926-1931 arası Galatasaray Lisesinde öğretmenlik yaptı. 2 Haziran 1932'de Parlamentolar Türk Grubu Konsey Üyeliğine seçildi. 20-26 Temmuz 1932'de Cenevre'de toplanan Parlamenterler Birliği 28 inci Konferansında diğer iki milletvekili ile birlikte TBMM'yi temsil etti. Genel Kurulda 2 konuşma yapmıştır.			
29	Ali Seydi Armaner	Mercan İdadisi, Resimiye ve Tarih Öğr.	Trabzon
Vekillikten önce; 1 Ekim 1919'da Mülkiye Mektebi Usulü Muhabere-i Resmiye (Resmi Yazışma Usulü) öğretmenliğine atanarak 29 Nisan 1924'e kadar bu görevi yürüttü. 4 Ekim 1924 - 13 Aralık 1926 arası Diplomatik Yazışma dersini okuttu. 1922'den itibaren Galatasaray Sultanîsi, İstanbul ve Vefa İdadilerinde tarih öğretmenliği yaptı. Başlıca Eserleri:			

1. Mesâil-i Tabiiyye (Tabii Mes'eleler) İstanbul, 1307 (1891) 2. Güldeste-i Bedâyı, İstanbul 1320 (1904) 3. Kitabet Dersleri, İstanbul 1321 (1905) 4. Defter-i Galatât, İstanbul 1324 (1908) 5. Lûgatçe-i Edebiyyât, İstanbul 1324 (1908) 6. Kitabet-i Husûsiyye ve Ticâriyye Dersleri; Ameli ve Nazari, İstanbul 1324(1908) 7. Resimli Kaamûs-ı Osmânî: 1-3. Cildler, İstanbul 1324-1327; (1908-1911) 8. Seci ve Kaafiye Lügati, İstanbul 1323 (1907) 9. Muhtasar Güldeste-i Bedâyı, İstanbul 1325 (1909) 10. Seci ve Kaafiye Lügatine Zeyl, İstanbul 1326 (1910) 11. Târih-i İslâm; İbtidâilere (İlk Okullara) Mahsus, İstanbul 1326 (1910)			
30	Hüseyin Fatih Güvendiren	Coğrafya ve Usulu Defter Öğr.	Trabzon
Vekillikten önce; 11 Kasım 1920'de Ankara Hükûmetince Dâhiliye Vekâleti Mahallî İdareler Müdürü olarak görevlendirildi. 23 Eylül 1921'de Kırşehir Mutasarrıflığına atandı. 22 Temmuz 1923'te Kastamonu Valiliğine getirildi. 14 Kasım 1926'da Bursa Valisi oldu. 10 Haziran 1933'te Şûrayı Devlet (Danıştay) üyeliğine seçildi. Güvendiren soyadı, Atatürk tarafından verilmiştir.			
31	Ali Behçet Günay	Harp Tarihi Öğretmeni	Urfa
Vekillikten önce; 6 Mayıs 1920'de Genelkurmay II. Başkanlığına getirildi. 2 Kasım 1920'de Tetkik ve Tasfiye Komisyonuna memur edildi. 28 Temmuz 1921'de Genelkurmay 4. Şube Müdürü oldu. 17 Ocak 1923'te Harp Tarihi Şubesinde görevlendirildi. Mübadele, İmar ve İskân Genel Müdürlüğüne atandı. 27 Mayıs 1925'de Çatalca, 13 Haziran 1926'da Edirne Valiliğine getirildi.			
33	Ahmet Cevdet Taflıoğlu	Öğretmen	Yozgat
Kurtuluş Savaşı sonrası bir süre öğretmenlik yaptı. 1927'de İl Genel Meclisi Üyeliğine seçildi. Vilayet Gazetesine Cumhuriyet ve Devrimler konusunda yazılar yazdı.			
34	Ahmet Sungur	Yozgat	Yozgat
İstiklal Madalyası sahibidir. 20 Ocak – 26 Elam 1924 arası Yozgat İmam ve Haüp Okulunda Tabiiye Öğretmenliği yaptı. 1927'de CHP'de politikaya girerek İl Genel Meclisi üyeliklerinde bulundu.			

IV. Dönemde Mecliste Olup Önceki Dönemlerde de Görev Yapan Milletvekilleri

35	Ali Münif Yeğenağa	III. Dönem Mersin	Mersin
Ekonomik bunalım nedeni ile taşınmaz mal ihalelerine bazı sınırlamalar getirilmesine dair 28 arkadaşı ile birlikte kanun önerisi vermiştir.			
36	Ruşen Eşref Ünaydın	III. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
25 Mayıs 1931'de Parlamentolar Türk Grubunun kurucu üyeleri arasında yer almış, Prag'da toplanan Uluslararası Parlamentolar Birliği Ticaret Konferansında Necmettin Sadık (Sivas) ile birlikte TBMM'ni temsil etmiştir			
37	Ali Haydar Çerçel	III. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
Afyonkarahisar'daki Zafer Heykelinin gümrük ve sair resimlerden istisnası hakkında üç arkadaşı ile birlikte yaptığı kanun önerisi 23 Haziran 1934'te (2537) sayı ile kanunlaşmıştır.			
38	İzzet Ulvi Aykurt	III. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
25 Mayıs 1932'de Parlamentolar Türk Grubu Kurucu üyeleri arasında yer almıştır.			
39	Mehmet Yaşar Özey	III. Dönem Manisa	Aksaray
Genel Kurulda bir konuşması vardır.			
40	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya, II ve III. Dönem Aksaray	Aksaray
Genel Kurulda çeşitli konularda 23 konuşma yapmıştır.			
1 kanun teklifi vermiş ve 27 Haziran 1932'de (1882) sayı ile kanunlaşmıştır.			
41	Asım Us	III. Dönem Artvin	Artvin
Genel Kurulda Matbuat Kanunu ve Rusya ile Ticaret Anlaşmasının Onaylanması Hakkındaki Kanun münasebetiyle 2 konuşması vardır.			
42	Reşit Galip	II ve III. Dönem Aydın	Aydın
İstanbul Darülfünununun kaldırılması ve yerine Üniversitenin kurulması, Vekilliği döneminde gerçekleşmiştir. Maarif Vekili olarak Genel Kurulda 8 konuşması vardır.			
43	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	III. Dönem Balıkesir	Balıkesir
Genel Kurulda bir konuşması vardır.			
44	Mustafa Şeref Özkan	II ve III. Dönem Burdur	Burdur
Yunanistan Parlamentosu üyelerinden T.C. Devlet Demiryollarında parasız seyahat etmelerine dair arkadaşıyla verdikleri Kanun önerisi, 24 Mayıs 1934'te (2495) sayı ile kanunlaşmıştır. Genel Kurulda 16'sı İktisat Vekili olarak, bakanlığı ile ilgili ve başka konularda 52 konuşma yapmıştır.			
46	Refik Güran	III. Dönem Bursa	Bursa
Genel Kurulda çeşitli konularda 4 konuşması vardır.			
47	Naci Eldeniz	III. Dönem Cebel-i Bereket (Osmaniye)	Cebel-i Bereket
1 kanun önerisi vardır. 25 Mayıs 1932'de TBMM'nde kurulan Uluslararası Parlamentolar Birliği Türk Grubu Başkanvekilliğine seçilmiştir.			
Genel Kurulda çeşitli konularda 6 konuşması vardır.			
48	Ahmet Talat Onay	III. Dönem Çankırı	Çankırı
Genel Kurulda 2 konuşma yapmıştır.			
49	Mustafa Abdukhaliq Renda	II. Dönem Kangırı (Çankırı), III. Dönem Çankırı	Çankırı
Genel Kurulda 76 konuşma yapmış, 3 önerge vermiştir.			
50	Emin Aslan Tokat	III. Dönem Denizli	Denizli
Genel Kurulda çeşitli konularda 11 konuşma yapmıştır.			

51	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri, II ve III. Dönem Denizli	Denizli
25 Mayıs 1932'de Parlamentolar Türk Grubu kurucu üyeleri arasında yer almış ve Grubun saymanlığına seçilmiştir. Genel Kurulda çeşitli konularda 54 kez söz almıştır.			
52	Zeki Mesut Alsan	III. Dönem Edirne	Diyarbakır
25 Mayıs 1932'de kurulan Parlamenterler Birliği Türk Grubunda yer almış. Konsey Üyeliğine seçilmiştir. Genel Kurulda 3 konuşma yapmıştır.			
53	Fazıl Ahmet Aykaç	III. Dönem Elaziz (Elazığ)	Elazığ
25 Mayıs 1932'de kurulan Parlamenterler Birliği Türk Grubunda yer almıştır. 26 Temmuz 1932'de Cenevre'de toplanan Parlamentolar Birliğinin 28 inci konferansına katılmıştır.			
54	Nafi Atuf Kansu	III. Dönem Erzurum	Erzurum
25 Mayıs 1932'de Parlamentolar Türk Grubunun kurucu üyeleri arasında yer almış ve Konsey Üyeliğine seçilmiştir. 2 kanun teklifi vermiş, Genel Kurulda çeşitli konularda 4 konuşma yapmıştır.			
55	Hafız Mehmet Şahin	I. Dönem Ayntap (Antep), II ve III. Dönem Gaziantep	Gaziantep
Genel Kurulda çeşitli konularda 8 kez konuşmuştur.			
56	Hakkı Tarık Us	II. Dönem Gaziantep, III. Dönem Giresun	Giresun
Dönem boyunca Genel Kurulda değişik 48 konuda söz almış, 4 önerge ve 7 kanun teklifi vermiştir.			
57	Hafız İbrahim Demiralay	I, II ve III. Dönem Isparta	Isparta
Genel Kurulda çeşitli konularda 17 kez söz almıştır..			
58	Hüseyin Hüsnü Özdamar	I, II ve III. Dönem Isparta	Isparta
Genel Kurulda Hayvanlar Vergisi Kanunu'nun görüşülmesi sırasında bir konuşma yapmıştır.			
59	Yusuf Akçora	II ve III. Dönem İstanbul	İstanbul
Genel Kurulda çeşitli konularda 7 konuşma yapmıştır.			
60	Ali Rana Tarhan	III. Dönem Samsun	İstanbul
31 Aralık 1931'de, 29 Aralık 1931 gün ve 1909 sayılı Kanunla kurulan Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine atanmış, dönem sonuna kadar bu görevi sürdürmüştür. Genel Kurulda Bakan olarak çeşitli konularda 25 konuşma yapmıştır.			
61	Hüseyin Vasıf Çınar	II. Dönem Manisa, III. Dönem İzmir	İzmir
Roma Büyükelçiliğine atanması nedeniyle 31 Mayıs 1932'de milletvekilliğinden çekildiğini bildirmiştir.			
62	Mustafa Rahmi Köken	II ve III. Dönem İzmir	İzmir
Genel Kurulda dört kez söz almıştır.			
63	Şükrü Saracoğlu	II ve III. Dönem İzmir	İzmir
Genel Kurulda Osmanlı borçları, Osmanlı Bankası, İstanbul Rıhtım Şirketinin satın alınması ve başka iki kanun tasarısının görüşülmesinde beş konuşma yapmıştır.			
64	Hasan Fehmi Tümerkan	II ve III. Dönem Kastamonu	Kastamonu
3 kanun teklifi vermiş, dönem içinde Genel Kurulda beş konuşma yapmıştır.			
65	Ahmet Hilmi Kalaç	I, II ve III. Dönem Kayser	Kayseri
Genel Kurulda çeşitli konularda 3 konuşma yapmıştır.			
66	Şevket Ödül	II ve III. Dönem Kırklareli	Kırklareli
Genel Kurulda bir kez konuşmuştur.			
67	Salah Yargı	III. Dönem Kocaeli	Kocaeli
Genel Kurulda 70 kez söz alarak, özellikle sözcülüğünü yaptığı kanun tasarılarının görüşülmesinde açıklayıcı konuşmalar yapmıştır.			

68	Ahmet Hamdi Dikmen	III. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda, İcra ve İflas Kanununda yapılacak değişiklik tasarısının görüşülmesinde bir konuşması vardır.			
69	Kemal Zaim Sunel	III. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda, Komisyonun incelediği hemen her konuda (61 kez) konuşması vardır. T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne atanması üzerine 1 Mart 1933 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiştir.			
70	Mehmet Naim Onat	II ve III. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda çeşitli konularda (7) konuşma yapmıştır.			
71	Halil İbrahim Nakipoğlu (Kazım Hüsnü Bey)	I, II ve III. Dönem Konya	Konya
Dönem içerisinde iki takriri (önergesi) ve iki teklifi vardır.			
72	Reşat Muhlis Erkmen	III. Dönem Bursa	Kütahya
Genel Kurulda Bakanlığı ile ilgili kanunların ve bütçelerinin görüşülmesinde 11 konuşma yapmıştır.			
73	Recep Peker	II ve III. Dönem Kütahya	Kütahya
Genel Kurulda çeşitli konularda 11 konuşma yapmıştır.			
74	Mehmet Nuri Ural	III. Dönem Mardin	Maraş
Genel Kurulda, çeşitli konularda 5 konuşma yapmıştır.			
75	Ali Rıza Erten	II ve III. Dönem Mardin	Mardin
1 kanun teklifi vermiş ve Genel Kurulda çeşitli konularda 7 konuşma yapmıştır.			
76	Yakup Kadri Karaosmanoğlu	II ve III. Dönem Mardin	Manisa
25.10.1934 gün ve 2993 sayılı Kararname ile Tiran Elçiliğine atanması nedeni ile 27.10.1934'te milletvekilliğinden istifa etti.			
77	Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya)	II. Dönem Menteşe, III. Dönem Muğla	Muğla
Genel Kurulda 70 konuşması vardır.			
78	Ahmet Hamdi Yalman	I. Dönem Canik (Samsun), III Dönem Ordu	Ordu
Genel Kurulda çeşitli konularda 11 konuşma yapmıştır.			
79	Ahmet Fuat Bulca	III. Dönem Rize	Rize
Genel Kurulda bir kez konuşmuştur.			
80	Mehmet Atıf Tüzün	I. Dönem Kayseri, III. Dönem Rize	Rize
Genel Kurulda bir konuşması vardır.			
81	Ethem (Tuncel) Tuncay	III. Dönem Samsun	Samsun
Bir kanun teklifi ve Genel Kurulda çeşitli konularda 6 konuşması vardır.			
82	İbrahim Alaettin Gövsa	III. Dönem Sinop	Sivas
Genel kurulda özellikle millî eğitim kurullarında 9 konuşma yapmıştır.			
83	Yusuf Kemal Tengirşenk	II. Dönem Mardin, III. Dönem Sinop	Sinop
Genel Kurulda çeşitli konularda 15 kez konuşmuştur.			
84	Şemsettin Günaltay	III. Dönem Sivas	Sivas
Genel Kurulda Cumhuriyetin 10 uncu yıldönümü vesilesiyle düzenlenen Af Kanunu'nun görüşülmesinde bir konuşması vardır.			
85	Necmettin Sadık Sadak	III. Dönem Sivas	Sivas
25 Mayıs 1931 de Prag'da toplanan Uluslararası Parlamentolar Birliği Ticaret Konferansında Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar) ile birlikte TBMM'ni temsil etmiştir.			
86	Abdürrahman Rahmi Katoğlu	II ve III. Dönem Sivas	Sivas
Genel Kurulda iki konuşması vardır.			

87	Salih Süreyya Gençğa	III. Dönem Tokat	Tokat
Genel Kurulda üç kez konuşmuştur.			
88	Hasan Saka	I, II ve III. Dönem Trabzon	Trabzon
Genel Kurulda çeşitli konularda 7 konuşması vardır.			
89	Celal Sahir Erozan	III. Dönem Zonguldak	Zonguldak
Genel Kurulda 3 konuşması vardır.			

**Ek 5. V. Dönem TBMM’de Görev Yapan Öğretmen
Milletvekillerinin Meclis İçi ve Meclis Dışı Çalışmaları**

	Milletvekili	Mesleği	1935-1939
1	Mebrure Gönenç	İngilizce ve Fen Bilgisi Öğretmeni	Afyonkarahisar
Beylerbeyi Kız Mektebi'nde Fransızca, Gedikpaşa Amerikan Mektebi'nde Türkçe, Çamlıca Lisesi'nde İngilizce ve Üsküdar Amerikan Mektebi'nde İngilizce ve Fen Bilgisi öğretmenliği yaptı. 1930'da ilk kadın üyelerden biri olarak Adana Belediye Meclisi'ne, daha sonra da Mersin Belediye Meclisi üyeliğine seçildi. 1949'da Sağlık Bakanlığı'na bağlı Körler Okulu ve Körler Derneği başkanlığı da yaptı. Türkiye'ye körler alfabesinin getirilmesinde önemli rol oynamıştır.			
2	Türkan Örs Baştuğ	Lise Öğretmeni	Antalya
Vekillikten önce; 1924'te İstanbul Darülfünûnu Felsefe Şubesini bitirdi. 1 Eylül 1924'te Boğaziçi Lisesi'nde öğretmenlik, kızlar bölümünde müdürlüğün yanı sıra Felsefe öğretmenliği yapmıştır. 13 Şubat 1927'de İstanbul Kız Öğretmen Okulu terbiye ve ruhiyat öğretmen vekilliğine getirildi. Bu görevini 28 Şubat 1935'e kadar sürdürdü. Genel Kurulda 1936 yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu ve İş Kanunu lâiyhası münasebetiyle söz almıştır. Vekillikten sonra; 4 Ağustos 1943'te Ankara Atatürk Lisesi Felsefe öğretmenliğine getirildi.			
3	Celal Mengilibörü	Harp Okulu Öğretmeni	Antalya
8 Nisan 1925'te Müstakil Midilli, 1 Haziran 1927'de Müstakil Rodos Konsolosluğu görevlerine getirildi. 28 Nisan 1928'de Batum 1. Sınıf Konsolosluğu, 8 Haziran 1929'da Halep 1. Sınıf Konsolosluğu'na atandı. 30 Temmuz 1931'de 1. Daire, 1. Şube, 6 Temmuz 1932'de Şifre Müdürlüğü'ne, 10 Aralık 1933'te Halep Baş Konsolosluğu'na atandı. Bu görevde 15 Şubat 1935'e kadar kaldı. Ta'biye ve Sevkülceys, Suriye Aşiretleri, Nasturîler adlı eserleri vardır.			
4	Ahmet Hulusi Alataş	Tababet Öğretmeni	Aydın
Vekillikten önce; İzmir'de serbest doktorluk yaptı. 1925'ten 1935'e kadar İzmir Liman İşleri Şirketi Yönetim Kurulu Başkanlığı, İzmir Rıhtım Müdürlüğü, Belediye Başkanlığı görevlerinde bulundu. Meclis Kürsüsünde Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti bütçesi münasebetiyle ilgili bir kez söz almıştır.			
5	Ahmet Nuri Göktepe	Eşya ve Ziraat Öğretmeni	Aydın
1920'den 1922'ye kadar Söke Numune Mektebi'nde Eşya ve Ziraat öğretmenliği yaptı. 1923'ten 1926'ya kadar Kaza İdare Meclisi Üyeliğine, 1929'da Umumî Meclis Üyeliğine seçildi.			
6	Cemal Esener	Askeri Okul Öğretmeni	Balıkesir
1921 ile 1929 yılları arasında Ankara Zabıt Namzetleri Talimgâhı Müdürlüğü ve askerî okullar müfettiş vekilliği, Hilâfet Makamı başyaverliği, 23. Fırka Liva Komutanlığı, atış okulu müdürlüğü, Birinci Fırka Komutan vekilliği yapmıştır. Harp Akademisi büyük kumanda kursunda, 17 nci Fırka Liva Komutanlığında ve 41 inci Fırka Liva Komutanlığı ile Askerî Divan Başkanlığı gibi çeşitli görevlerinde bulunmuştur. Sümerbank Yönetim Kurulu Üyeliği yapmıştır.			
7	Sabiha Gökçül Erbay	Türkçe Öğr., Kız Muallim Mektebi Öğr.	Balıkesir
Vekillikten önce; 19 Eylül 1919'da Edirne Dârül Muallimât Türkçe öğretmenliğine atandı. 22 Ekim 1923'te İzmir Kız Muallim Mektebi Türkçe öğretmen yardımcılığına, 1 Aralık 1923'te Kız Muallim Mektebi İdarei Leyliyye Müdürlüğü'ne, 4 Şubat 1924'te aynı okul			

öğretmenliğine, 13 Ekim 1924'te Adana Kız Muallim Mektebi Türkçe öğretmenliğine, 1 Eylül 1925'te yeniden İzmir Kız Muallim Mektebi Türkçe öğretmenliğine, 1 Kasım 1925'te müdür muavinliğine, 1 Eylül 1926'da Türkçe öğretmenliğine, 16 Eylül 1928'de Edebiyat öğretmenliğine atanmıştır.

Vekillikten sonra;

16 Haziran 1939 - 10 Ağustos 1941 arasında Erenköy Kız Lisesi'nde Edebiyat Öğretmenliği yapmış ve 1 Şubat 1947'de Ankara Gazi Lisesi Edebiyat Öğretmenliği'ne atanmıştır.

8	Hasan Vasıf Somyürek	Dâhiliye Müderris Muavini	Balıkesir
----------	-----------------------------	----------------------------------	------------------

23 Kasım 1933'te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Diş Tababeti Profesörü oldu. Meclis Kürsüsünde 3 konuda görüşlerini belirtmiştir.

9	Hüsametdin Kural	Bakteriyoloji ve Ateşli Hastalıklar Öğr.	Bayazıt (Ağrı)
----------	-------------------------	---	-----------------------

1920'de Gülhane Ateşli Hastalıklar Öğretmenliği'ne atandı. İstiklâl Savaşı'nda Millî Müdafaa Sıhhiye Dairesi 3. Şube Müdürlüğü'ne atandı ve yarbaylığa yükseltilerek İstiklâl Madalyası ile ödüllendirildi. 1922'de bakteriyoloji ve ateşli hastalıklar öğretmenliği ile birlikte Gülhane Müdürlüğü ve Baştabipliği yaptı. 1926'da sıtma Mücadele Müfettişliği'ne, 14 Eylül 1927'de Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekâleti Müsteşar Vekilliği'ne, 1929'da asaleten Müsteşarlığına atandı.

Askerî Fakülteler Tekaüd ve Muavenet Sandığı ve Devlete Ait Matbaaların Birleştirilmesi Hakkındaki Kanunlar dolayısıyla Genel Kurulda söz aldı.

10	Besim Ömer Akalın	Doğum ve Ebeler Öğretmeni	Bilecik
-----------	--------------------------	----------------------------------	----------------

Kasım 1919 ve 1921 yıllarında iki kez, Darülfünûn Eminliği'ne (Üniversite Rektörlüğü'ne) seçildi. Himayei Etfâl (Çocuk Esirgeme Kurumu), Süt Damlası gibi tamamen çocuklara yönelik derneklerin ya yöneticiliğini ya da kuruculuğunu yaptı.

Eserleri:

1. Sıhhatnûma-i İzdivaç (1891)	23.Veba (1886)
2. Sıhhatnûma-i Tenasül (1891)	24.Yalova Kaplıcası (1901)
3. Sıhhatnûma-i Etfal (1885)	25.Fransa Mont Dore Kaplıcası (1928)
4. Sıhhatnûma-i Aile (1886)	26.Irzahane (1903)
5. Sıhhatnûma-i Nevzat yahut Beşik-Kundak-Emzik (1894)	27.Doğururken ve Doğurduktan Sonra (1904)
6. Tabib-i Etfal (Fransızcadan tercüme) (1896)	28.Küçük Çocuklara Vefeyat Kesreti (1906)
7. Tenasül (1889)	29.Çocuk Sıhhati Serisi (6 kitap)
8. Ukm-ı İnanet (1888)	30.Nevsal-i Afiyet Birinci Sene (1899)
9. Zayıf ve Vakitsiz Doğan Çocuklara Takayyüd (1886)	31.Nevsal-i Afiyet Salname-i Tıbbi (1900)
10.İpnotizma-Manyetizma (1889)	32.Nevsal-i Afiyet Salname-i Tıbbi (1904)
11.Mukeyyifat ve Müskirattan Tütün (1886)	33.Nevsal-i Afiyet Salname-i Tıbbi (1906)
12.Müskirat (1887)	34.Emraz-ı Nisa (1898)
13.Afyon ve Esrar (1887)	35.Hastabakıcılık Dersleri (1915)
14.Deniz Banyoları (1890)	36.Ebelik Dersleri (1928)
15.Şişmanlık ve Zayıflık (1885)	37.İlk İmdad ve Muavenet (1918)
16.Gözlerin Hıfz-ı Sıhhati (1886)	38.Yüz Yıl Yaşamak (1927)
17.Dişlerin Hıfz-ı Sıhhati (1883)	39.Fen ve İzdivaç (1924)
18.Su (1883)	40.Güç Doğum (1933)
19.Kendini Bil (1894)	41.Kısırlık (1931)
20.Midenin Hıfz-ı Sıhhati (1892)	42.Doğum Tarihi (1932)
21.Çocuklara Aş (1898)	43.Üzüm ve Üzümlle Tedavi (1933)
22.İdadiler için Hıfz-ı Sıhhat (1914)	44.Gençliği Koruma, Çok Yaşama (1934)

11	Mithat Denli	Talim Öğretmeni, Askeriye Öğretmeni	Bolu
Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası, Fransuva Jozef Nişanı'nın Şövalye Salibi (Haçı) ile ödüllendirildi.			
12	İbrahim Necmi Dilmen	Selanik	Burdur
25 Mayıs 1927'de İstanbul Erkek Muallim Mektebi Ebediyat öğretmenliği yaptı. Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Ebediyat öğretmenliğine atandı. Alfabe komisyonunda görevlendirildi (1928). TDTC'nin kurucu üyeleri arasında yer aldı. 1933'te bu cemiyetin genel yazmanı oldu. 12 Aralık 1933'te Maarif Vekâleti 3. Sınıf Müfettiş ligi'ne atandı. Dil devrimindeki çabalarından dolayı Atatürk ona "Dilmen" soyadını verdi. Genel Kurulda, Atatürk'ün cenaze merasimi için yapılacak sarfiyat hakkındaki kanun dolayısıyla söz aldı. Eserleri: 1. Ebediyat Tarihi Dersleri, 2 Cilt, 1912 2. Yeni Türkçe Dersleri, 1928 3. Türkçe Gramer, 6 Kitap, 1930-1934 4. Abdülhak Hamit ve Eserleri 1932 5. Türkçe Dilbilgisi Dersleri, 2 Cilt, 1936 6. Türk Tarih Tezinde Güneş-Dil Teorisinin Yeri ve Değeri, 1937 7. Tanzimat Edebiyatı Tarihi Notlan, 1942			
13	Fazıl Nazmi Örkün	Yunanca ve Yunan Tarihi Öğr.	Çankırı
8 Mayıs 1924'te Edebiyat Fakültesi müderrisliğine, 7 Aralık 1936'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Grekçe Kürsüsü Profesörlüğü'ne atandı. Yunan ve Latin Mitolojisi, Kadim Yunan ve Roma Tarihleri, Latin Dili Grameri, Yunan Dili Grameri gibi çeşitli eserleri vardır.			
14	Hatice Özgener	Rüştiye ve İdadi Tarih Öğretmeni	Çankırı
Şubat 1919'da Çağlayan Darüleytâm müdürlüğüne, 1 Temmuz 1924'te Beykoz Darüleytâm öğretmenliğine atandı.			
15	Hüseyin Cahit Yalçın	Kitabet ve Fransızca Öğretmeni	Çankırı
1922'de Avrupa'ya geçti. İstanbul'a dönünce yeniden Tanin Gazetesi'ni çıkardı ve başyazarlığını yaptı. İnkılaplara karşı yazıları dolayısıyla 1925'te iki yıl süre ile Çorum'a sürüldü ve gazetesi kapatıldı. 1926'da af edilerek İstanbul'a döndü. 1930'da 3 yıl Sanayi ve Maadin Bankası İdare Meclisi reisliğinde bulundu. Dilde devrim yerine evrimi savunması hükûmetle arasının açılmasına ve bankadaki görevinden ayrılmasına yol açtı. 1933'te "Fikir Hareketleri" dergisini yayımladı. Akşam Gazetesi ve Yedi Gün Dergisi'nde yazarlık, Yeni Sabah Gazetesi'nde başyazarlık yaptı. Vekillik sonrası Ulus gazetesinde başyazarlık yaptı. Eserleri: 1. Nâdide (1891) 2. Hayât-ı Muhayyel (1898) 3. Hayal İçinde (1901) 4. Hayât-ı Hakikiyye Sahneleri (1909) 5. Türkçe Sarf ve Nahiv (üçüncü sene 1908, birinci sene 1910, ikinci sene 1910) 6. Türkçe Sarf ve Nahiv (yeni başlayanlar için, 1910) 7. Kavgalarım (1910) 8. Niçin Aldatırlarmış? (1922) 9. Edebî Hâtıralar (1935, Rauf Mutluay tarafından sadeleştirilerek Edebiyat Anıları adıyla yayımlanmıştır, 1975) 10. Siyasal Anılar (aynı adla Rauf Mutluay tarafından sadeleştirilip bazı kısımları çıkarılarak yayımlanmıştır, 1976)			

Çevirileri:			
1. Pierre Loti'den İzlanda Balıkçıları (1903) 2. Leon Marillie'den Hürriyet-i Vicdân (İstanbul 1906) 3. Tollio Murri'den Kürek Cehennemi (1936) 4. Joseph de Guignes'den Hunlar'ın, Türkler'in, Moğollar'ın ve Daha Sair Tatarlar'ın Târih-i Umûmîsi (I-VIII, İstanbul 1923-1925) 5. Leone Caetani'den İslâm Tarihi (I-X, İstanbul 1924-1927) 6. Vilfredo Pareto'dan Sosyalist Meslekleri (1924) 7. Emile Durkheim'den Din Hayatının İbtidâî Şekilleri (I-II, İstanbul 1924) 8. Yrjö Hirn'den Sanâyi-i Nefîsenin Menşeleri (1925) 9. Stuart Mill'den Hürriyet (1927) 10. Lawrence Lowel'dan İngiltere'nin Hükûmeti (I-V, İstanbul 1927) 11. Alfred Binet'den Ruh ve Beden (1927) 12. Etienne Vacherot'dan Demokrasi (1931) 13. Jacques Bainville'den Fransa Tarihi (1-2, İstanbul 1938) 14. Busbeke'ten Türk Mektupları (1939) 15. Adolf Hitler'den Kavgam (1940) 16. Arthur Koestler'den Sovyet Efsanesi ve Hakikat: Kızıl Rusya'nın İç Yüzü (1947)			
16	Tevfik Bilge	İdadi ve Lise Tarih Öğretmeni	Diyarbakır
Tarih-i Osmanî (Yayımlı 1892, 1896, İstanbul Karabet Basımevi; 1914, İstanbul Harp Okulu Basımevi) adlı eseri vardır.			
17	Huriye Öniz Baha	Azınlık Okulları ve Fenni Terbiye Öğr.	Diyarbakır
16 Kasım 1926'da Beyoğlu 3 üncü Rum Okulu öğretmenliğine atandı. 3 Ekim 1928'de Haydarpaşa Musevi Okulu, 6 Mart 1929'da Galata Musevi Erkek Okulu, 12 Kasım 1929'da Hasköy İtalyan (Kaltayam) Okulunda öğretmenliğe geçti. Hastalığı dolayısıyla 6 Ekim 1930'da istifa etti. 12 Ocak 1933'te Feriköy Menemettayan (Menemettciyan), 13 Şubat 1934'te Yeniköy Rum Okulu öğretmenliğine atandı. Genel Kurulda değişik iki konuda söz aldı.			
18	Fethi Altay	Eşya ve Ziraat Dersleri ve Türkçe Öğretmeni	Elazığ
25 Kasım 1929-12 Mart 1930 tarihleri arasında İsperto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Muhasebe Şubesi Hesap Memurluğu yaptı. 1 Mayıs 1930-31 Mayıs 1932 arasında Elâzığ İktisat Bankası Müdürlüğü görevinde bulundu ve istifa etti. 14 Haziran 1934'te T.C. Ziraat Bankası Muhasebe Şefliği, 16 Temmuz 1937'de Bolu Şubesi Müdürlüğünde bulundu. Vekillikten sonra; 8 Haziran 1944'te Belediye Bankası kontrolörlüğü görevine atandı 21 Haziran 1945'te istifa etti. 12 Mart 1946'da Türkiye Ziraî Donatım Kurumu Şubeler Müdürlüğü Bölge Şefliği, 9 Eylül 1946'da Ticaret İşleri Müdürlüğü, 13 Şubat 1947'de Merkez Kontrolörlüğü, 12 Haziran 1947'de İşçi Sigortalı Kurumu Denetçiliğine atandı.			
19	Osman Hikmet Işık	Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğr.	Erzincan
19 Ocak 1920'de geçici olarak tarih, coğrafya öğretmenliği yaptı. 19 Kasım 1922'de Yıldızeli, 29 Eylül 1926'da Zara, Divriği, Hafik ilk tedrisat müfettişi, 10 Şubat 1929'da Elazığ Maarif Müdürü, 22 Kasım 1930'da Sivas Belediye Başkanı oldu.			
20	Pertev Demirhan	Harbiye Mektebi Öğretmeni	Erzurum
Askerî Okullar Müfettişliği, tarih ve coğrafya encümenleri reisliği, Askerî Temyiz Mahkemesi üyeliği yaptı.			

21	Fuat Sirmen	Ceza Hukuku Öğretmeni	Erzurum
Haziran 1925'te Ankara Ağır Ceza Mahkemesi Azâ Mülâzımı, Ekim 1925'te Ankara Adliye Meslek Mektebi Müdürü oldu. Aynı zamanda ceza hukuku öğretmenliği yaptı. 1926'da Roma Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktora yapmak üzere gönderildi. 1931'de Hukuk Doktoru unvanı ile yurda dönerek Adliye Müfettişi oldu. 1932'de Ankara Cumhuriyet Savcılığına atandı. Genel Kurulda değişik altı konuda söz almıştır.			
22	Ömer Asım Aksoy	Ulumi Ticariye ve Türkçe Öğretmeni	Gaziantep
Ortaokulda Türkçe öğretmenliği, Dârülhilâfe Medresesinde Riyaziye öğretmenliği yaptı. Ayrıca Maarifi Mahalliye İslamiye Cemiyeti Üyeliği ve Cemiyetin Halk Mektebi Müdürlüğü, Gazi Sancak Gazetesi Müdürlüğü ve Türkocağı Umumî Kâtipliği yaptı. 1928-1931 arasında Nizip Cumhuriyet Müddeiumumîliği görevinde bulundu. Daha sonra istifa ederek Gaziantep'te avukatlık yapmaya başladı. 1931-1935 arasında Gaziantep İnhisarlar Başmüdürlüğü avukatlığı ve 1933 Şubatında açılan Gaziantep Lisesi Edebiyat öğretmenliği görevinde bulundu. Genel Kurulda 1 konuda söz almıştır.. 1941-1976 arası TDK Derleme ve Tarama Kolu Başkanlığı, 1963-1976 arası TDK Genel Yazmanlığı, yine aynı yıllar arasında kurumun yayımladığı Türk Dili Dergisi sorumlu müdürlüğü, 1941-1983 arasında TDK Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. Eserleri: 1. Gaziantep Ağzı (1945-1946, 3 Cilt), 2. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (1971-1976, 2 Cilt), 3. Tahrir ve Edebiyat Dersleri, Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler (1936), 4. Atatürk ve Dil Devrimi, Özleştirme Durdurulamaz (1969), 5. Dil Gerçeği, Dil Yanlışları (1960), 6. Mütercim Asım (1962), 7. Hasırcıoğlu Ağa (1941), 8. Şeyh Ahmet ve Nazmül Leal (1959), 9. Halkevi Konuşmaları, Tarama Sözlüğü (1963-1977, 8 Cilt), 10. Derleme Sözlüğü (1963-1978, 12 Cilt)			
23	Bekir Kaleli	Talimğâh Öğretmeni	Gaziantep
1920 Ekim ayında kurye olarak Moskova'ya gitti. Dönüşünde Rus Hükûmetince Millî Hükûmete yapılan para yardımında paranın Türkiye'ye nakline nezaret etti. İstanbul Liman Şirketi Müfettişliği yaptı (1926). 1929-1930 ders yılı sonunda İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Emniyet Sandığı Avukatlığı görevini üstlendi. Genel Kurulda değişik konularda 4 kez söz aldı.			
25	Fakihe Öymen	Tarih ve Coğrafya Öğretmeni	İstanbul
Bursa Kız Muallim Mektebi'nde Tarih-Coğrafya öğretmenliği ve Türk Maarif Cemiyeti Kız Lisesi'nde müdirelik yaptı.			
26	Neşet Ömer İrdelp	Müderris Muavini	İstanbul
26 Ocak 1917-Temmuz 1925 arası Hariciye Vekâleti Müsteşarlığı, 3 Temmuz 1925-31 Haziran 1933 arasında Brüksel Maslahatgüzarlığı yaptı.			
27	Hasan Âli Yücel	Edebiyat, Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğr.	İzmir
8 Kasım 1921'de başladığı Darülfünûn Edebiyat Fakültesi İnzibat Memurluğuna başladı. 19 Aralık 1922'de İzmir Erkek Muallim Mektebi Edebiyat ve Türkçe öğretmenliğine atandı. 13 Şubat 1924'te Darülfünûn Edebiyat Fakültesi Coğrafya, Tarih, 18 Nisan 1924'te Kuleli Askerî Lisesi Edebiyat, 19 Mayıs 1924'te İstanbul Erkek Lisesi Felsefe öğretmenliğine atandı. 19 Aralık 1927'de Üçüncü Sınıf Maarif Müfettişliği'ne yükseltildi ve Fransızca eğitim sistemini incelemek üzere Paris'e gönderildi. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürüken (1932-1933) 9 Aralık 1933'te Maarif Vekâleti Orta Tedrisat			

Umum Müdürlüğü'ne, 1 Ağustos 1934'te İkinci Sınıf Maarif Müfettişliği'ne atandı. 28 Eylül 1934-30 Şubat 1935 arasında Orta Öğretim Genel Müdürlüğü yaptı. Genel Kurulda 1937 yılı varidat bütçesi münasebeti ile söz almıştır. VI, VII ve VIII. dönemlerde de İzmir'den milletvekili seçilen Hasan Âli YÜCEL'in uzun süren bakanlığı döneminde öğrenci ve öğretim kurumları sayısı arttı, Köy Enstitüleri kuruldu. Ankara Fen ve Tıp fakülteleri, İzmir Yüksek Ticaret ve İktisat Okulu, Balıkesir ve Edirne Orta Öğretmen okulları açıldı. Yüksek Mühendis Okulu, Teknik Üniversite'ye dönüştürüldü. Zamanında ilk Maarif Şûrası toplandı ve bir eğitim planı yapıldı. Bakanlığa bağlı bir Tercüme Bürosu kurdurarak 500'e yakın dünya klasiğini memleketimize kazandırdı. 1946'da Üniversiteler Yasasının çıkarılmasını sağladı. Türk Ansiklopedisi ile İslâm Ansiklopedisi'nin yayımlanmasını sağladı. Vekillikten sonra; 1955-1960 arası İş Bankası Kültür Yayınları Yöneticisi, 1958'de UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Üyesi, 1961'de Kurucu Meclis üyesi oldu. Eserleri: 1. Türk Edebiyatı Numuneleri (Hıfzı Tevfık Gönensay ve Hammamizade İhsan'la birlikte), 1926; 2. Mantık ve Metodoloji, 1928; 3. Ruhیات Alfabeti (Tercüme), Goethe, Bir Dehanın Romanı, 1932; 4. Fransa'da Teftiş Teşkilâtı; Fransa'da Kültür İşleri; Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış, 1932; 5. Bir Türk Hekimi; Dönen Ses; Sizin İçin (Çocuk Şiirleri); Pazartesi Konuşmaları; 1937; 6. Türkiye'de Orta Öğretim, 1938: Hürriyete Doğru (1955); 7. İyi Vatandaş, İyi İnsan (1956), 8. Türkiye'de Maarif (1959), 9. Hürriyet Gene Hürriyet, 2 Cilt (1960-1962)			
28	Reşat Mimaroglu	Türkçe, Tarih ve Coğrafya Öğr.	İzmir
26 Kasım 1921'de Tokat Mutasarrıflığı görevine başladı. 2 Eylül 1922'de Tokat Dârülmualimîn Türkçe, Tarih ve Coğrafya öğretmenliğine atandı. 6 Mart 1923'te İkinci Sınıf Mülkiye Müfettişliği'ne, 6 Aralık 1924'te Zonguldak Valiliği görevine getirildi. 13 Eylül 1925'te Adana Valiliğine atandı. 22 Haziran 1931 'de Şurayı Devlet Reisi oldu. Genel Kurulda bir konuşması vardır.			
29	Şerif İlden	Harbiye Mektebi Topografya Öğretmeni	Kastamonu
1923'te Afganistan Elçiliği'mizde ataşemiliter olarak görev yaptı. 19 Ocak 1924'te Batum Şehbenderliği'ne, 1 Nisan 1924'te 1 inci Sınıf Selanik Şehbenderliği'ne, 12 Şubat 1927'de 1 inci Sınıf Halep Konsolosluğu'na, 8 Haziran 1929'da İstihbarat Müdürlüğü'ne, 12 Kasım 1930'da Hamburg 1 inci Sınıf Konsolosluğu'na, 10 Aralık 1933'te Merkeze, 10 Şubat 1934'te İstihbarat Şubesi'ne atandı. Genel Kurulda farklı konularda 10 kez söz aldı.			
30	Nuri Tamaç	Kimya Öğretmeni	Kastamonu
1 Ocak 1921'den 5 Ağustos 1923'e kadar Kastamonu Memleket Hastanesi'nde Eczacı olarak görev yaptı. 1 Eylül 1923'te Kastamonu Lisesi'nde Kimya öğretmenliği, Müdür Yardımcılığı ve Müdürlük görevlerinde bulundu. Genel Kurulda iki konuşması vardır.			
31	Osman (Ziya) Nuri Birgi	Tıp Fakültesi Öğretmeni	Kocaeli
Genel Kurulda; Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddelerini değiştiren kanun dolayısıyla söz aldı ve görüşlerini açıkladı.			

32	Bahire Bediş Morova Aydılek	Resim Öğretmeni	Konya
Bolu Kız Sanat Mektebinde resim öğretmenliği yaptı. Cumhuriyet Halk Fırkası ve Halkevi'nde hizmetler verdi. Bolu Belediye Meclisi üyesi oldu.			
33	Şekip Ahmet Ediz	Seririyatı Ayniyye Öğr. Yardımcısı	Kütahya
İstanbul Şişli Çocuk Hastanesi göz hastalıkları mütehassısı görevinde bulundu.			
34	Mihri Pektaş	Türkçe Öğretmeni, Dil Muallimi	Malatya
1921'de Bezmiâlem Kız Lisesi'nde İngilizce öğretmenliğine başladı; 1922'de Robert Koleji İngilizce Öğretmenliğine nakletti. Kadıköy Fıkaraperver Cemiyeti, Hilâli Ahmer ve Himayei Etfâl gibi yardım kuruluşlarında görev aldı. Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.			
35	Osman Nuri Koptagel	Askeri Coğrafya Öğr. Yardımcısı	Malatya
31 Ağustos 1922'de Mirliva (Tuğgeneral) oldu. Adapazarı Divan-ı Harp Reisliği yaptı. 1925 Şeyh Sait İsyanı tedip harekâtında görev aldı. Askerî Yargıtay Mahkemesi üyeliğinde bulunduğu sırada 8 Mayıs 1934'te emekliye ayrıldı.			
36	Kazım Nami Duru	Rüştiye Kitabet ve Edebiyat Öğr.	Manisa
24 Ekim 1922'ye kadar Maarif Vekâleti Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü yaptı. 21 Mart 1921 - 31 Ağustos 1921 arasında Ankara Dârülmuallimât'nda Fransızca Muallim vekilliğinde bulundu. Ankara'da "Anadolu Terbiye Mecmuası" adlı bir eğitim dergisi çıkardı ve Muallimler Cemiyeti'nin başkanlığını yaptı. 3 Aralık 1922'de İzmir Dârüleytâm, 19 Mayıs 1923'te Beykoz, 26 Mayıs 1923'te Validebağı Dârüleytâm Müdürlüğü'ne atandı. 15 Temmuz 1923'te görevden alındı. 1925'ten sonra Lefkoşa ve İstanbul'da çeşitli okullarda öğretmen olarak çalıştı. 22 Ekim 1927'den 8 Ekim 1932'ye kadar Yüksek Muallim mektebi Fransızca öğretmenliği yaptı. Bu arada ek olarak 20 Ekim 1927'de Nişantaşı'nda Fransızca, 28 Şubat 1928-8 Ekim 1928 arasında Erenköy Kız Lisesi'nde Fransızca öğretmenliğinde de bulundu. 24 Temmuz 1933'te "Maarif Mesleğinde İhtisasından istifade edilmek üzere" Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Heyeti üyeliğine atandı. Genel Kurul'de değişik konularda 6 kez söz almıştır. Genç Kalemler Dergisinde Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem ile Türkçe'nin özleştirilmesi için çaba gösteren, Doğu, Demokrat İzmir, Son Posta, Çınaraltı, Tarih Dünyası gibi gazete ve dergilerde yazılar yazdı. Eserleri: 1. Türkçe Oku, Türkçe Yaz. Matbaa-i Amire / İstanbul 1925 2. Küçük Çocukların Terbiyesi. Kanaat Matbaası / İstanbul 1927 3. Pedagoji Önünde Gazi. Maarif Vekaleti / İstanbul 1928 4. Terbiyevî Yazılar. Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi / İstanbul 1932 5. Türk Gramerine Yardımcı Kitap. Matbaacılık ve Neşriyat-Türk Anonim Şirketi / İstanbul 1933 6. Muallim Mektep Ahlakı. Devlet Basımevi / İstanbul 1934 7. En Büyüğümüz İçin. Ulus Basımevi / Ankara 1935 8. Yavruma Diyişlerim. Türkiye Matbaası / İstanbul 1935 9. Sosyolojinin Unsurları. Devlet Basımevi / İstanbul 1936 10. Hayat Bilgisi Şiirleri. Osmanbey Basımevi / İstanbul 1952 11. İttihat Terakki Hatıralarım. Sucuoğlu Matbaası / İstanbul 1957 12. Türkçeyi Nasıl Öğretmeli ? Kül Sanat Yayıncılık / Ankara 2004			
37	Samoel Abravaya Marmaralı	İzmir	Niğde
Genel Kurulda bir konuda söz aldı.			
38	Selim Sırrı Tarcan	Beyşehir	Ordu
19 Eylül 1921-31 Aralık 1922 arası Maarif Nezareti Heyeti Teftişiyeye üyeliği, 24 Mart 1923-19 Mayıs 1925 arasında Galatasaray Lisesi Beden eğitimi öğretmenliği görevinde			

bulundu. 20 Mayıs 1925-21 Temmuz 1931 arası Maarif Vekâleti Birinci Sınıf Terbiyei Bedeniyye Müfettişliği, 22 Temmuz 1931- 31 Mart 1935 arasında Maarif Vekâleti Baş Müfettişliği görevlerini yaptı. Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi Başkanlığı yaptı.

Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.

Eserleri:

1. Radyo Konferanslarım(3 cilt),
2. Çelimsiz ve Anormal Çocuklar,
3. Çocuklara Sağlık Öğütleri,
4. Gençlerle Başbaşa,
5. Nasıl Mesut Olabiliriz?,
6. Hatıralarım,
7. Köy Mekteplerinde Beden Terbiyesi,
8. Spor Pedagojisi, Şimalin Üç İrfan Diyarı,
9. Vakitsiz İhtiyarlamanın Sebepleri,
10. Yaşam Bilgisi,
11. Eski ve Yeni Olimpiyatlar ile Halk Dansları ve Tarcan Zeybeği

39	Mehmet Fahri Engin	Seyr-i Sefain Matematik Öğr.	Samsun
-----------	---------------------------	-------------------------------------	---------------

Vekillikten sonra;
6 Şubat 1947'de Türkiye Emlâk Kredi Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğine atandı. "Büyük Atatürk ve Deniz Kuvvetleri", "Hamidiye'nin Varna Önü Muharebesi", dizi halinde "Hamidiye'nin Akınları", "Çanakkale Savaşları ve Barbaros'un Batışı", "Almanya Gezisi ve 2.Cihan Harbi", "Refah Faciası", "Rusların Tıkadığı Ereğli Limanı", "2. Dünya Harbi ve Türkiye", "Vahdettin'in Kaçışı ve Sonrası" gibi çeşitli yazıları, Yakın Tarihimizin 3. ve 4. ciltlerinde yayımlanmıştır.

40	Meliha Ulaş	Coğrafya ve Edebiyat Öğretmeni	Samsun
-----------	--------------------	---------------------------------------	---------------

1919'da Kandilli İnâs Sultanîsi edebiyat öğretmenliğine geçti. Buradan istifa ederek Arnavutköy Kız Koleji'ne girdi. Bu okulda dil öğrenmek için üç yıl hem öğrencilik hem de hazırlık sınıflarında Türkçe öğretmenliği yaptı. Eşinin şark hizmeti dolayısıyla 31 Mayıs 1931'de Erzurum Kız Muallim Mektebi edebiyat dersleri öğretmenliğine ve baş muavinliğine atandı. 1 Eylül 1933'te Samsun Lisesi edebiyat öğretmenliğine geçti. 1 kanun teklifi ve Genel Kurulda bir konuşması vardır.

41	Fatma Esma Nayman	Fransızca Öğretmeni	Seyhan (Adana)
-----------	--------------------------	----------------------------	-----------------------

Bezmiâem Kız Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yaptı. Adana Belediye Meclisine üye seçildi.

Genel Kurulda değişik konularda 3 kez söz almıştır.

1946'da Anadolu Ajansında Fransızca, İngilizce mütercimliği yaptı. Milletlerarası Kadınlar Konseyi Üyesi, Türkiye Kadınlar Konseyi Genel Sekreterliği yaptı.

42	Sabiha Görkey	Muallim Mektebi Riyaziye Öğretmeni	Sivas
-----------	----------------------	---	--------------

15 Şubat 1919'da Edirne Kız Muallim Mektebi Müdür Muavinliği ve Riyaziye öğretmenliğine atandı. 16 Eylül 1923- 17 Ekim 1923 arasında Adana Kız Muallim Mektebi riyaziye öğretmenliği yaptı. 25 Ekim 1925 ile 31 Ağustos 1933 arasında Sivas Kız Muallim Mektebi riyaziye öğretmenliği, 1 Eylül 1933-28 Şubat 1935 arasında Tokat Orta Mektep riyaziye öğretmenliği görevinde bulundu.

43	Hüseyin Rahmi Apak	Fransızca Öğretmeni	Tekirdağ
-----------	---------------------------	----------------------------	-----------------

Moskova Ataşemiliterliği yaptı. 22 Aralık 1924'te kaymakam oldu. 1926'da Harp Akademisi'nde öğretmenliğe başladı. 30 Ağustos 1931'de miralay oldu.

Genel Kurulda değişik konularda 4 kez söz almıştır.

Eserleri:

1. Rus-Leh Seferi (1925),
2. Cihan Harbi Esnasında Avrupa Hükûmetleri ile Türkiye, Anadolu'nun Taksimi (1926),

3. Felâkete Doğru (1932), 4. Mareşal Foch'un Hatıraları (1939), 5. İstiklâl Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kurtuldu (1942), 6. Portekiz ve Salazar (1949), 7. Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları (1957), 8. Türk İstiklâl Harbi'nde İç Ayaklanmalar (1964)			
44	Mehmet Sırrı Day	Hukuk, İktisat ve Türkçe Öğretmeni	Tabzon
11 Şubat 1920-12 Ağustos 1920 arasında İzmir Muhacirîn Müdürlüğü Vekilliğinde bulundu. 10 Mayıs 1924 - 30 Kasım 1924 arasında İzmir Lisesi hukuk, iktisat ve Türkçe öğretmenliği yaptı. 4 Haziran 1925'de Divanı Muhasebat 2. sınıf, 30 Eylül 1926'da birinci sınıf murakıplık görevine atandı. 15 Ağustos 1927'de İzmir Emvali Metruke Müdürlüğü'ne, 5 Kasım 1928'de İzmir Foça Tuz İnhisarı Baş Müdürlüğü'ne, 24 Ağustos 1929'da Maliye Vekâleti Nakit İşleri Müdürlüğü'ne, 11 Ekim 1933'te Paris'te Düyunu Umumiye Komiserliği Baş Kitabetine atandı. Genel Kurulda değişik konularda 58 kez söz almıştır.			
45	Seniha Hızal	Muallim Mektebi Öğretmeni	Trabzon
3 Mart 1921'de Dârümuallimât Uluumu Tabiiye, 22 Mart 1921'de Maarif Umum Müfettişliğine atandı. Türkiye'deki ilk kadın müfettiş unvanını aldı. 27 Şubat 1923'te Kandilli Kız Orta Mektep Muavin ve Terbiyei Etfâl Muallimliği'ne atandı. 8 Kasım 1923'te İstanbul Kız Muallim Mektebi Muavinliği, 15 Eylül 1924'te Bursa Kız Muallim Mektebi Müdürlüğü, 27 Ekim 1925'te yeniden Kız Muallim Mektebi Müdür Muavinliği görevlerine getirildi. 12 Aralık 1926'da İstanbul Mıntıkası 3. Sınıf Maarif Müfettişi Umumîliği'ne, 15 Ekim 1928'de İstanbul Selçuk Hatun Kız Sanayi Mektebi Türkçe, 1 Eylül 1929'da aynı okul terbiye, fizik ve kimya, 6 Aralık 1930'da tabîiyye öğretmenliğine atandı. 1931'de Şişli'de açtığı Yeni Türkiye adlı özel okulun müdürlüğünü yaptı. Genel Kurulda bir konuda ile söz almıştır.			

**V. Dönemde Mecliste Olup Önceki Dönemlerde de Görev Yapan
Milletvekilleri**

46	Fuat Gökbudak	II ve III. Dönem Konya	Urfa
Genel Kurulda değişik konularda 7 kez söz almıştır.			
47	Ali Behçet Günay	II, II ve IV. Dönem Urfa	Urfa
Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.			
48	Ali Haydar Çerçel	III ve IV. Dönem Afyonkarahisar	Afyonkarahisar
Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.			
49	Mustafa Şeref Özkan	II, III ve IV. Dönem Burdur	Burdur
Genel Kurulda değişik konularda 40 kez söz almıştır.			
50	Esat Sagay	III ve IV. Dönem Bursa	Bursa
Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.			
51	Refik Güran	III ve IV. Dönem Bursa	Bursa
Genel Kurulda 1 konuda söz aldı.			
52	Ziya Gevher Etili	IV. Dönem Çanakkale	Çanakkale
Genel Kurulda arkadaşları ile Reisi Cumhur Atatürk'ün nutukları ile Hükûmet programının bastırılarak dağıtılması hakkında (4/58) önerge vermiş ve değişik konularda 68 kez söz almıştır.			
53	Mustafa Abdulkhalik Renda	II. Dönem Kangırı (Çankırı), III ve IV. Dönem Çankırı	Çankırı
Genel Kurulda Başkanlığa seçilmesi ve V. Dönem'in sona ermesi dolayısıyla görüşlerini açıklamıştır.			
54	İlyas Sami Muş	III. Dönem Bitlis	Çoruh (Artvin)
Genel Kurulda değişik 2 konuda 1'er kez söz almıştır.			
55	Mazhar Müfit Kansu	I. Dönem Hakkâri, II, III ve IV. Dönem Denizli	Denizli
Genel Kurulda Boğazlar meselesinin hallinden dolayı Cumhur Reisi Atatürk'e Büyük Millet Meclisinin minnet ve şükranlarının iblâğına dair takriri (önergesi) vardır ve değişik konularda 28 kez söz almıştır.			
56	Emin Aslan Tokat	III ve IV. Dönem Denizli	Denizli
Genel Kurulda değişik konularda 4 kez söz almıştır.			
57	Zeki Mesut Alsan	III. Dönem Edirne, IV. Dönem Diyarbakır	Diyarbakır
Genel Kurulda değişik konularda 2 kez söz almıştır.			
58	Fazıl Ahmet Aykaç	III. Dönem Elaziz (Elazığ), IV. Dönem Elazığ	Elazığ
Genel Kurulda değişik konularda 11 kez söz almıştır.			
59	Saffet Arıkan	II. Dönem Kocaeli, III ve IV. Dönem Erzincan	Erzincan
Genel Kurulda değişik konularda 4 kez söz almıştır.			
60	Nafi Atuf Kansu	III ve IV. Dönem Erzurum	Erzurum
24 Mart 1937'de Maarif Vekâleti Siyasî Müsteşarlığına atandı. 29 Kasım 1937 tarihli ve 3271 numaralı kanunun ikinci maddesi üzerine Siyasî Müsteşarlıklar kaldırılınca yeniden milletvekilliğine döndü.			
61	Yusuf Ziya Özer	IV. Dönem Eskişehir	Eskişehir
Genel Kurulda değişik konularda 2 kez söz almıştır.			
62	Hakkı Tarık Us	II. Dönem Gaziantep, III ve IV. Dönem Giresun	Giresun
Genel Kurulda 6 kanun teklifi, 2 önergesi vardır. Dönem boyunca değişik konularda 33 kez söz almıştır.			

63	Sadri Maksudi Arsal	IV. Dönem Şebinkarahisar	Giresun
Genel Kurulda değişik konularda 2 kez söz almıştır.			
64	Hafız İbrahim Demiralay	I, II, III ve IV. Dönem Isparta	Isparta
Genel Kurulda 1 takriri vardır, değişik konularda 4 kez söz almıştır.			
65	Ahmet Kemalettin Turan	IV. Dönem Isparta	Isparta
Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.			
66	Süleyman Fikri Mutlu	IV. Dönem Mersin	İçel (Mersin)
Genel Kurulda değişik konularda 7 kez söz almıştır.			
67	Refik Saydam	I. Dönem Bayazıt, II, III ve IV. Dönem İstanbul	İstanbul
Genel Kurulda Kendisi tarafından kurulan 11 inci Hükûmetin (I. Saydam Hükûmeti) Programının okumuş, değişik konularda 12 kez söz almıştır.			
68	Şükrü Naili Gökberk	II. Dönem Kırklareli	İstanbul
Genel Kurulda; deniz botlarında kullanılan efrâd ve zâbitâna manevrada hazır yemek verilmesi hakkındaki kanun, maaş kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun dolayısıyla söz almıştır.			
69	Ali Rana Tarhan	III. Dönem Samsun, IV. Dönem İstanbul	İstanbul
Genel Kurulda değişik konularda 14 kez söz almıştır.			
70	Şükrü Saracoğlu	II, III ve IV. Dönem İzmir	İzmir
Genel Kurulda değişik konularda 14 kez söz almıştır.			
71	Ahmet Hilmi Kalaç	I, II, III ve IV. Dönem Kayseri	Kayseri
Genel Kurulda değişik konularda 2 kez söz almıştır.			
72	Şevket Ödül	II, III ve IV. Dönem Kırklareli	Kırklareli
Genel Kurulda bir konuda söz almıştır..			
73	Salah Yargı	III ve IV. Dönem Kocaeli	Kocaeli
Genel Kurulda değişik konularda 44 kez söz almıştır.			
74	Mehmet Naim Onat	II, III ve IV. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda bir konuda söz almıştır.			
75	Ahmet Hamdi Dikmen	III ve IV. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda Orman kanununa ek kanun münasebeti ile söz aldı.			
76	Ali Muzaffer Göker	IV. Dönem Konya	Konya
Genel Kurulda değişik konularda 2 kez söz almıştır.			
77	Ahmet Besim Atalay	I. Dönem Kütahya, II, III ve IV. Dönem Aksaray	Kütahya
Genel Kurulda değişik konularda 8 kez söz almıştır.			
78	Recep Peker	II, III ve IV. Dönem Kütahya	Kütahya
Genel Kurulda 1 takriri vardır, değişik konularda 5 kez söz almıştır			
79	Reşat Muhlis Erkmen	III. Dönem Bursa, IV. Dönem Kütahya	Kütahya
Genel Kurulda değişik konularda 12 kez söz almıştır.			
80	Mehmet Yaşar Özey	III. Dönem Manisa, IV. Dönem Aksaray	Manisa
Genel Kurulda değişik konularda 13 kez söz almıştır.			
81	Turgut Türkoğlu	IV. Dönem Manisa	Manisa
Genel Kurulda değişik konularda 5 kez söz almıştır.			
82	Yusuf Hikmet Bayur	IV. Dönem Manisa	Manisa
Genel Kurulda değişik konularda 7 kez söz almıştır.			
83	Ali Rıza Erten	II, III ve IV. Dönem Mardin	Mardin
Genel Kurulda değişik konularda 5 kez söz almıştır.			
84	Şükrü Kaya Bey (Mehmet Şükrü Kaya)	II. Dönem Mentеше, III ve IV. Dönem Muğla	Muğla

Genel Kurulda 1 takriri vardır ve değişik konularda 42 kez söz almıştır.			
85	İsmail Hakkı Kılıçoğlu	III. Dönem Kocaeli, IV. Dönem Muş	Muş
Müftü adının başıamamlığa çevrilmesi hakkında (2/57) bir teklifi vardır ve Genel Kurulda değişik konularda 9 kez söz almıştır.			
86	Rasim Ferit Talay	IV. Dönem Bursa	Niğde
Genel Kurulda, iş kanunu layihası, Denizyolları ve Akay işletmeleriyle fabrika ve havuzlar ve kılavuz müdürlükleri ve Devlet Reisine ait deniz vasıtaları memurlarına ve gemi adamlarına ait kanun konularında söz aldı ve görüşlerini açıkladı.			
87	Muhittin Baha Pars	I. Dönem Bursa	Ordu
Genel Kurulda değişik konularda 5 kez söz almıştır.			
88	Ahmet Hamdi Yalman	I. Dönem Canik (Samsun), III ve IV. Dönem Ordu	Ordu
Askerî tıbbiye mektebinden çıkan askerî kimyagerlerle dış hekimlerine verilecek teçhizat bedeli hakkında (2/18) hakkında bir teklifi vardır ve Genel Kurulda değişik konularda 6 kez söz almıştır.			
89	Ahmet İhsan Tokgöz	IV. Dönem Ordu	Ordu
Genel Kurulda değişik konularda 37 kez söz almıştır.			
90	Ethem Tuncel	III ve IV. Dönem Samsun	Samsun
Genel Kurulda Arzuhâl Encümeninin 9 sayılı karar cedvelindeki 228, 255, 274 ve 277 sayılı kararlarının Heyeti umumiyyede müzakeresine dair tahrir münasebeti ile söz almıştır.			
91	Yusuf Kemal Tengirşenk	II. Dönem Mardin, III ve IV. Dönem Sinop	Sinop
Genel Kurulda değişik konularda 4 kez söz almıştır.			
92	Şemsettin Günaltay	III ve IV. Dönem Sivas	Sivas
Genel Kurulda değişik konularda 2 kez söz almıştır.			
93	Salih Süreyya Genççağa	III ve IV. Dönem Tokat	Tokat
Genel Kurulda Dahilî nizamnamenin 22 ve 23. maddelerinin değiştirilmesi münasebeti ile söz almıştır.			
94	Nazım Poroy	IV. Dönem Tokat	Tokat
Genel Kurulda değişik konularda 9 kez söz almıştır.			
95	Hasan Saka	I, II, III ve IV. Dönem Trabzon	Trabzon
TBMM Reis vekili oldu. Daha sonra Hariciye Encümeni Reisliğine seçildi. Genel Kurulda, 1936 yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu, Riyaset Divanı namına söylediği nutuk, verilen emri yapmadığından dolayı kalebentlikle askerlikten çıkarılmış olan Binbaşı Hayri oğlu Ali hakkındaki mazbata ve yeknesak bir deniz balizaji (işaret şamandırası dikme) sistemine mütedair anlaşmaya iltihakımız hakkındaki kanun layihası dolayısıyla söz aldı ve görüşlerini açıkladı.			

Ek 6. Lozan Barış Antlaşması Dâhilinde İmzalanan Diğer Belgeler

1. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Rusya, Yugoslavya'nın imzaladığı " Boğazlar Sözleşmesi".
2. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya arasındaki "Trakya Sınırları Sözleşmesi".
3. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya arasındaki "Yerleşme ve Yargı Yetkisi Sözleşmesi".
4. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya'nın imzaladığı "Ticaret Sözleşmesi".
5. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Romanya, Yunanistan arasındaki "Genel Af ve Bildiri Tutanağı".
6. Yunanistan'ın sınırları içinde oturan Müslümanların mallarıyla ilgili " Yunan Bildirisi".
7. Sağlık sorunlarıyla ilgili "Türk Bildirisi".
8. Adalet İşlerinin yürütülmesiyle ilgili "Türk Bildirisi".
9. Sivil rehinelere geri verilmesine ve savaş tutsaklarının değiştirilmesine ilişkin Türk-Yunan Anlaşması.
10. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya arasındaki " Osmanlı İmparatorluğu 'na Verilen Ayrıcalıklarla İlgili Tutanak" ve "Türk Bildirisi".
11. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya arasındaki "İngiltere, Fransa, İtalya tarafından Ele Geçirilen Türk Topraklarının Boşaltılmasıyla İlgili Tutanak" ve "Türk Bildirisi."
12. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan arasında imzalanan "Karaağaç ve Çevresiyle Bozcaada ve İmroz Adalarına İlişkin Tutanak".
13. İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan Arasındaki "Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Başlıca Bağlaşık Devletler ile Yunanistan Arasında 10 Ağustos 1920 Tarihinde Yapılan Antlaşma ile Trakya'yla ilgili olarak Aynı Devletler Arasında Aynı Tarihte Yapılan Antlaşmaya İlişkin Tutanak".
14. Türkiye, İtalya, İngiltere, Fransa, Japonya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan arasındaki "Yugoslavya'nın Barış Antlaşmasını İmzasıyla İlgili Tutanak".
15. Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Belçika, Portekiz arasındaki " Lozan Konferansının Tamamlandığına İlişkin Belge".

**Ek 7. Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun Bazı Mevaddının Tavzihan
Tadiline Dair Kanun**

No.

364

BİRİNCİ MADDE — Hâkimiyet, bilâkaydû şart milletindir, idare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir. Türkiye Devletinin şekli Hükümeti, Cumhuriyettir.

İKİNCİ MADDE — Türkiye Devletinin dini, Dini islâmdır. Resmî lisanı tükçedir.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis, Hükümetin inkısam ettiği şubâtı idareyi icra Vekilleri vasıtasıyla idare eder.

ONUNCU MADDE — Türkiye Reisicumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi âzası meyanmdan bir intihap devresi için intihap olunur. Vazifei Riyaset yeni Reisicumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar intihap olunmak caizdir.

ON BİRİNCİ MADDE — Türkiye Reisicumhuru Devletin reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe Meclise ve Heyeti Vekil eye riyaset eder.

ON İKİNCİ MADDE — Başvekil Reisicumhur tarafından ve Meclis âzası meyanmdan intihap olunur. Diğer vekiller Başvekil tarafından yine Meclis âzası arasından intihap olunduktan sonra heyeti umumiyesi Reisicumhur tarafından Meclisin tasvibine arz olunur. Meclis hali içtimada değil ise keyfiyeti tasvip Meclisin içtimama talik olunur.

18 rebiyülevvel 1342 ve 29 teşrinievvel 1339

Ek 8. Hilafetin İlgasına ve Hanedanı Osmaninin Türkiye Cumhuriyeti Memaliki Haricine Çıkarılmasına Dair Kanun

No.

431

BİRİNCİ MADDE — Halife haledumiştir. Hilâfet, Hükümet ve Cumhuriyet mâna ve mefhumunda esasen mündemiç olduğundan hilâfet makamı mülğadır.

İKİNCİ MADDE — Mahlû halife ve Osmanlı saltanatı munderisesi hanedanının erkek, kadın bilcümle âzası ve damatlar, Türkiye Cumhuriyeti memaliki Dâhilinde ikamet etmek hakkından ebediyen memnurdurlar. JBu hanedana mensup kadınlardan mütevellit kimseler de bu madde hükmüne tabidirler.

ÜÇÜNCÜ MADDE — İkinci maddede mezkûr kimseler işbu kanunun ilânı tarihinden itibaren âzami on gün zarfında Türkiye Cumhuriyeti arazisini terke mecburdurlar.

DÖRDÜNCÜ MADDE — İkinci maddede mezkûr kimselerin Türk vatandaşlık sıfatı ve hukuku merfudur.

BEŞİNCİ MADDE — Bundan böyle ikinci maddede mezkûr kimseler Türkiye Cumhuriyeti Dâhilinde emvali gayrimenkuleye tasarruf edemezler. İlişiklerinin kat'ı için bir sene müddetle bilvekâle mehakimi Devlete müracaat edebilirler. Bu müddetin mürurundan sonra hiç bir mahkemeye hakkı müracaatları yoktur.

ALTINCI MADDE — İkinci maddede mezkûr kimselere masarifi seferiyelerine mukabil bir defaya mahsus ve derecei servetlerine göre mütefavit olmak üzere Hükümetçe tensip edilecek mebalîğ ita olunacaktır.

YEDİNCİ MADDE — İkinci maddede mezkûr kimseler Türkiye Cumhuriyeti arazisi dâhilindeki bilcümle emvali gayrimenkulelerini bir sene zarfında Hükümetin malûmat ve muvafakatiyle tasfiyeye mecburdurlar. Mezkûr emvali gayrimenkuleyi tasfiye etmedikleri halde bunlar Hükümet marifetiyle tasfiye olunarak bedelleri kendilerine verilecektir.

SEKİZİNCİ MADDE — Osmanlı İmparatorluğunda padişahlık etmiş kimselerin Türkiye Cumhuriyeti arazisi dâhilindeki tapuya merbut emvali gayrimenkuleleri millete intikal etmiştir.

DOKUZUNCU MADDE — Mülga padişahlık sarayları, kasırları ve emakini - sairesi dâhilindeki mefruşat, takvımlar, tablolar, asarı nefise ve sair bilûmum emvali menkule millete intikal etmiştir.

ONUNCU MADDE — Emlâki hakaniye namı altında olup evvelce millete devredilen emlâk ile beraber mülga padişahlığa ait bilcümle emlâk ve sabık Hazine i hümayun, muhteviyatlarıyla birlikte saray ve kasırlar ve mebani ve arazi millete intikal etmiştir.

ON BİRİNCİ MADDE — Millete intikal eden emvali menkule ve gayrimenkulenin tesbit ve muhafazası için bir nizamname tanzim edilecektir.

ON İKİNCİ MADDE — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — İşbu kanunun icrayı ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

26 Recep 1342 ve 3 Mart 1340

Ek 9. Tevhidi Tedrisat Kanunu

No.

430

BİRİNCİ MADDE — Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif vekâletine merbuttur.

İKİNCİ MADDE — Seriyeye ve Evkaf vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif vekâletine devir ve raptedilmiştir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Seriyeye ve Evkaf vekâleti bütçesinde mekâtip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Maarif vekâleti yüksek diniyat mütehassısları yetiştirmek üzere Darülfünûnda bir İlahiyat fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler kuşat edecektir.

BEŞİNCİ MADDE — Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müşteğil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliyeye merbut olan askerî rüşdî ve idadilere Sıhhiye vekâletine merbut olan daruleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif vekâletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşdî ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları âtiyen ait olduğu vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nisbetlerini muhafaza edecektir.

ALTINCI MADDE — işbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

YEDİNCİ MADDE — işbu kanunun icrayı ahkâmına icra Vekilleri Heyeti memurdur

26 Recep 1342 ve 3 Mart 1340

Ek 10. Şapka İktisası Hakkında Kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilâm: 22/XII/1341 - Sayı: 230)

No.

871

BÎRÎNCİ MADDE — Türkiye Büyük Millet Meclisi azaları ile idarei umumiye ve hususiye ve mahalliyeye ve bilûmum müessesata mensub memurin ve müstahdemin Türk milletinin iktisa etmiş olduğu şapkayı giymek mecburiyetindedir. Türkiye halkının da umumî serpuşu şapka olup buna münafî bir itiyadın devamını Hükümet meneder.

İKİNCİ MADDE — işbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

ÜÇÜNCÜ MADDE — işbu kanun Büyük Millet Meclisi ve icra Vekilleri Heyeti taraflarından icra olunur.

25 teşrinisani 1341 ve 8 cemaziyelevvel 1344

Ek 11. Maarif Teşkilâtına Dair Kanun

(Resmî Ceride ile neşir ve ilânı: 3/IV/1926 - Sayı: 338)

No.

789

BİRİNCİ MADDE — Türk dili ve buna müteallik bilcümle ilmî meseleler ile ştigal etmek üzere Maarif vekâletinde bir dil heyeti teşkil edilmiştir. Heyet azalarının ne suretle tayin edilecekleri ve vazifelerinin hududu icra Vekilleri Heyetince yapılacak bir talimatname ile gösterilir.

İKİNCİ MADDE — Münhasıran talim ve terbiye işleriyle iştigal etmek üzere Maarif vekâletinde bir talim ve terbiye dairesi ihdas olunmuştur. Bu daire bir reisin idaresi altındadır. Dairenin şubelerile teşkilâtını idare etmek üzere reisten başka azamî on mütahassıs bulunacaktır. Daireye lüzumu kadar memur tayin olunur. Daire reisi, vekâletin; azalar, daire reisinin teklifi ve vekâletin inhasile icra Vekilleri Heyetince tayin olunur. Dairenin teşkilâtı ve vazifesinin hududu icra Vekilleri Heyetince yapılacak bir talimatname ile tesbit ve tayin edilir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Maarif vekâleti veya diğer bir vekâlet tarafından açılmış veya lüzumuna göre açılacak mekteplerle bilûmum hususî mekteplerin derecelerinin tayini Maarif vekâletine aittir. Diğer vekâletlere merbut orta tedrisat derecesindeki mekteplerin programları alâkadar vekâletle Maarif vekâleti tarafından müştereken yapılır. Yüksek tedrisat mekteplerinin programları - Maarif vekâletinin mütaleası alınmak şartile - ait olduğu vekâlet tarafından tanzim ve Maarif vekâletince tescil olunur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Türkiyede hiç bir mektep Maarif vekâletinin ruhsat ve muvafakati olmaksızın açılmaz. Vekâletler muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talimgâhlar açabilirler.

BEŞİNCİ MADDE — ilk mektepler

- 1 - Şehir ve kasaba gündüz,
- 2 - Şehir ve kasaba yatı,
- 3 - Köy gündüz,
- 4 - Köy yatı mektepleridir.

Gündüz ilk mektepleri vilâyetlerin idarei hususiye varidatı ile açılır. Şehir ve kasaba yatı mekteplerini muhtaç kimsesiz çocuklara mahsus olmak üzere Maarif vekâleti açar. Bu nevi mektepler aranılan şartları haiz olmak üzere, vekâletin müsaadesile mahallî idareler ve belediyeler tarafından dahi açılabilir. Köy yatı mektepleri, mektebi olmayan köylerin çocuklarına mahsustur. Bu mektepler gerek umumî ve gerek hususî bütçelerle idare olunabilir.

Bilûmum köy mektepleri idare ve talim heyetleri, çocukları köy hayatından ayırmayacak bir talim ve terbiye usulünü tatbik ile mükelleftir. Köy mekteplerinin tahsil müddeti en az üç senedir.

ALTINCI MADDE — ilk tedrisat mektepleri Maarif vekâletinin müsaadesile açılır. Bunların programları ile tedris tarzlarının tayini ve murakabesi Maarif vekâletine aittir, ilk tahsil çağındaki çocuklar meslek mekteplerine giremezler, ilk tahsil çağı geçirmiş ve hiç tahsil görmemiş çocukları kabul eden müesseseler bunlara ilk tahsili de vermeğe mecburdur.

YEDİNCİ MADDE — Orta tedrisat mektepleri:

- 1 - Liseler,
- 2 - Orta mektepler,
- 3 - İlk muallim mektepleri,

4 - Köy muallim mektepleridir.

Bu mekteplerden başka yüksek ve orta muallim mektepleri vardır! Yüksek muallim mektebi lise muallimlerini, orta muallim mektebi orta mekteplerle ilk ve köy muallim mekteplerinin muallimlerini ve ilk tedrisat müf ettişleriyle tatbikat müdürlerini yetiştirir.

SEKİZİNCİ MADDE —'ilk, orta ve yüksek muallim mektepleri mezunları vekâletin göstereceği yerlerde sekiz sene hizmet etmeğe mecburdurlar. Bu müddet zarfında kendi isteğiyle meslekten ayrılan muallim mektebi mezunlarının, tahsilde bulundukları müddete ait mektep masraflarından hisselerine düşen miktarı, yüzde elli fazlasile ve aslının faizile birlikte, kendilerinden veya kefillerinden tahsili emval kanununa tevfikân tahsil edilir. Bu gibi muallim mektebi mezunları borçlarını ödemedikçe Devlet dairelerinden hiç birinde kullanılamazlar. Mecburî hizmetten kaçan muallimleri badelihtar istihdam eden malî ve iktisadî müesseselerle ticarethaneler, bu tazminatı üzerlerine almış sayılırlar. Muallim mektepleri talebesinden tahsili isteğiyle bırakanlarla muallim mekteplerinden şimdiye kadar çıkmış olanlar ve ecnebi memleketlerde Devlet parasile tahsil edenler aynı ahkâma tabidirler.

DOKUZUNCU MADDE — tik tedrisat muallimlerinin maaşları en az on beş liradır, ilk tedrisat muallim muavinlerinin maaşları en az sekiz liradır. Orta tedrisat sabit muallimleri staj müddetinde iki bin kuruş maaş alırlar. Muallim unvanını kazandıkları tarihten itibaren maaşları iki bin beş yüz kuruşa iblâğ edilir. Orta tedrisat mevkut muallimlerinin maaşı bin beş yüz kuruştan başlar. Staj müddetinin nihayetinde bin yedi yüz kuruşa çıkarılır. Gerek orta ve gerek ilk tedrisat sabit muallimlerinin maaşlarına her üç senede yüzde on beş ve mevkut muallimlerin maaşlarına yüzde on nisbetinde zam icra edilir.

ONUNCU MADDE — Devlet hizmetlerinden birimde müstahdem bulunan bir zata, görülecek ihtiyaca binaen, bir muallimlik verildiği takdirde, o derse ait muallimlik mebd maaşı ile tahsisatı nisbetin do ücret verilir.

ON BİRİNCİ MADDE — ilk tedrisat muallim ve muavinlerine ayrıca ayda bin kuruştan çok, beş yüz kuruştan az olmamak üzere ev kirası verilir.

ON İKİNCİ MADDE — Maarif hizmetinde asıl olan muallimlikdir.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — ilk mektepler müdür ve başmuallimlerine, kıdemlerine göre alacakları muallimlik maaşından başka, idarî hizmetlerine mukabil olmak üzere ücret olarak, ilk tedrisat meclisleri nin kararıle, ayda on liradan yirmi liraya kadar tahsisat verilir. İlk tedrisat müfettişleri kıdemlerine göre alacakları maaştan, başka ücret olarak, vilâyet maarif idarelerinin takdiri ve vekâletin tasdiki ile on beş liradan otuz liraya kadar tahsisat alırlar.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Orta mektep müdürleri kıdemlerine göre kanunen alacakları maaştan başka idarî vazifelerine mukabil, ayda yirmi liradan otuz liraya kadar ücret alırlar. Lise ve muallim mektepleri müdürleri kıdemlerine göre kanunen alacakları maaştan başka, idarî hizmetlerine mukabil, otuz liradan altmış liraya kadar ücret alırlar.

ON BEŞİNCİ MADDE — Vazifesinde müspet mesaisi, ehliyet ve iktidarı mahallinin en büyük maarif makamı tarafından esbabı mucibeye müsteniden beyan edilerek kendilerine takdirname verilmesi teklif olunan muallimlere, müdürler encümeninin inhasile, vekâlet tarafından takdirname verilir, iki senelik hizmeti filiye zarfında üç takdirname alan muallimin müddetine bir sene zamm edilir. İki sene zarfında bu suretle üç defa tevbih cezasına uğrayan muallimlerin kıdemleri .bir sene tenzil olunur.

ON ALTINCI MADDE — Maarif meslekinin her hangi şubesinde vazife ifa eden muallimlerle mebus ve asker olanların müddeti hizmetleri kıdemlerine zamm olunur. Ancak mazereti makbuleye müstenit olmaksızın muallimlikten çekilen ve bilâhare muallimliğe gelmek isteyen kimselerin eski kıdemleri nazarı itibare alınmaz.

ON YEDİNCİ MADDE — Uzaklıklarına veya sıhhi ve idari esbaptan dolayı hususi vaziyetleri haiz olmalarına binaen icra Vekilleri Heyetince tayin ve tefrik ve dereceleri tesbit olunan mahallere bu mahaller haricinden gönderilen muallimlere, sülûsten misle kadar maaş zam ve ana göre tahsisatı fevkalâde ita ve iki senei kâmileye mukabil bir seneye kadar zammolunur. Bu gibi mahallere gönderilen muallimler üç senei kâmile nihayetinde başka mahalle tahvillerini bihakkin talep edebilirler. Müracaatları ertesi tedris senesi iptidasına kadar terviç olunmayan muallimlerin istifaları mücaz olup kendilerine memuriyeti sabıkalarına muadil memuriyet verilinceye kadar tam maaş ve tahsisat ita kılınır.

ON SEKİZİNCİ MADDE — Maarif vekâletinin meslekî hizmetleriyle mektep müdürlüklerine münhasıran müderris ve muallimler tayin olunur.

ON DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunun neşrinden sonra ilk muallim mektepleriyle köy mailim mekteplerinden mezun olanlara elbise ve teçhizat bedeli olarak bir defaya mahsus olmak üzere seksener lira verilir.

YİRMİNCİ MADDE — Türkiye maarif teşkilâtı itibarile mıntakalara ayrılmıştır. Bir veya bir kaç vilâyetten teşekkül eden her mıntakada bir maarif emini bulunur. Her vilâyette ayrıca bir maarif müdürü veya memuru dahi vardır.

YİRMİ BİRİNCİ MADDE — Maarif emini, ilk mektep muallim ve muallim muavinleriyle müdür ve başmuallimlerini, ilk tedrisat müfettişlerini, eminlik maiyetindeki kalem heyetini, maarif mıntakası dâhilindeki vilâyetlerin maarif kalemi başkâtip ve kâtiplerini ve vekâletçe tayin ve vekâlet emrine alınmaları kendilerine bırakılacak diğer maarif müntesiplerini kanun ve talimatnameler dairesinde tayin ve vekâlet emrine alır. İhtar, tektir ve katı maaş gibi cezalar da verir. Maarif eminleri vilâyet bütçelerindeki maarif tahsisatı hakkında meclisi umumîlere arzedilmek üzere vilâyetlere teklifatta bulunurlar. Maarif eminleri, mıntakası dâhilindeki orta tedrisat mekteplerini de murakabe ederler.

YİRMİ İKİNCİ MADDE — Maarif vekâleti muallimleri - maaş ve sınıflarına halel gelmemek üzere - lüzum gördüğü yere tahvil eder. Bilâmazeret kabul etmeyenler müstafi addolunur.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Maarif hizmetine dâhil olan muallimlerin maaşlarından yirmi yaşına kadar aidatı tekaüdiye tevkif edilmez.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Türkiyede yapılacak resmî mektep binaları, kütüphaneler ve müzeler ancak Maarif vekâletinin hazırladığı projeler dairesinde yapılır.

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE — Diğer kanunların bu kanuna uymayan ahkâmı muallimler hakkında meri olamaz.

YİRMİ ALTINCI MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

YİRMİ YEDİNCİ MADDE — Bu kanunun ahkâmını icraya Dâhiliye, Maliye ve Maarif vekilleri memurdurlar.

22 Mart 1926

Ek 12. Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında kanun

Resmî gazete ile neşir ve ilânı: 3.11.1928 - Sayı: 1030 No: 1353

BİRİNCİ MADDE — Şimdiye kadar türkçe yazmak için kullanılan arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Bu kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cem'iyet ve hususî müesseselerde türk harflerile yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Devlet dairelerinin her birinde türk harflerinin Devlet muamelâtına tatbiki tarihi 1929 kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadarki evrakı tahkikiye ve fezleklerinin ve ilâmların ve matbu muamelât cetvel ve defterlerinin 1929 Haziranı iptidasına kadar eski usulde yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askerî hüviyyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziranı iptidasından itibaren türk harflerile yazılacaktır.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Halk tarafından vaki müraceatlardan eski arap harflerile yazılı olanların kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi kânunu evvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususî veya resmî levha, tabelâ, ilân, reklâm ve sinema yazıları ile kezaîlik türkçe hususî, resmî bilcümle mevkut, gayri mevkut gazete, risale ve mecmuaların türk harflerile basılması ve yazılması mecburidir.

BEŞİNCİ MADDE — 1929 Kânunusanişi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların türk harflerile basılması mecburidir.

ALTINCI MADDE — Resmî ve hususî bütün zabıtlarda 1930 Haziranı iptidasına kadar eski arap harflerinin istenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

YEDİNCİ MADDE — Para ve hisse senetleri ve bonolar ve tahvilât ve pul ve sair kıymetli evrak ile hukukî mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

SEKİZİNCİ MADDE — Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cerniyyetler ve müesseselerin türkçe muamelâtına türk harflerinin tatbiki 1929 kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şukadar ki halk tarafından mezkûr müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski arap harflerile müraceat vaki olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski arap harflerile basılmış defter, cetvel, katalog nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

DOKUZUNCU MADDE — Bütün mekteplerin türkçe yapılan tedrisatında türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

ONUNCU MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ON BİRİNCİ MADDE — Bu kanunun ahkâmım icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

3 Teşrinisani 1928

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Yakup OFLAR.

Elektronik Pos

Eğitim Bilgileri:

İlkokul:

Ortaokul (Mezuniyet):

Lise (Mezuniyet): "

Ön Lisans Programı ve (Mezuniyet): Ankara Üniversitesi Kastamonu MYO
İnşaat Program.

Lisans (Mezuniyet): Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi Sınıf
Öğretmenliği

Yüksek Lisans (Mezuniyet): BAİBU Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf
Öğretmenliği (Tezli)

Mesleki Deneyim:

Armutlu II İO	2004 – 2004	Ordu	Ücretli Öğr.
Vali Orhan Işın İO	2004 – 2006	Hakkâri	Öğretmen
Ekinciler 75. Yıl İO	2006 – 2008	Bolu	Öğretmen
Askerlik Görevi	2008 – 2008	Aydın	Er/Erbaş
Ekinciler 75. Yıl İO	2008 – 2010	Bolu	Öğretmen
Alıçören İlköğretim Okulu	2010 – 2012	Bolu	Öğretmen
Çimento Çaydurt İlkokulu	2012 – 2018	Bolu	Öğretmen
50. Yıl İzzet Baysal İlkokulu	2018 – ...	Bolu	Öğretmen

Çalışmalar ve Yayınlar:

- İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Düşünme Stilleri (Yüksek Lisans Tezi) (2010)
- İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Düşünme Stilleri (IJOFE, 2016)
- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminden Beklentilerinin İncelenmesi (Bildiri, USBES 2017)
- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminden Beklentilerinin İncelenmesi (IJONAS, 2017)
- İlkokul 3. Sınıf Matematik Ders Kitabı, Yazar (MEB, 2019)

- İlkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Tarihi Mekân Görsellerinin Kullanımı (Bildiri, Tam Metin, ISHE 2019)
- Son Osmanlı Meclis-i Meb'ûsânı'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Katılan Milletvekilleri (Yeni Türkiye Dergisi, 2020)
- İlkokul 4. Sınıf Fen Bilimleri Çalışma Kitabı, Yazar (MEB, 2021)
- Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Derslere Katılımları ile İlgili Yaşadıkları Sorunlara Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri (EYUDER, 2022)

